

الانتصار لحزب الله الموحدين
والرد على المجادل عن المشركين
تأليف
العلامة
عبد الله بن عبد الرحمن بن عبد العزيز أبا بطين
ت ١٢٨٢ هـ
ލިޔުއްވީ:
رحمه الله
ވަފާތުވީ 1282 ހ
ތަރުޖަމާކުރީ:
أبو المرقال الكتبي
مركز الميزان

މިފޮތް ޗާޕުކޮށް ނުވަތަ ޝާއިޢު ކުރުމުގެ ޙައްޤު، ކޮންމެ މުސްލިމަކަށް

ލިބިގެންވެއެވެ. އެހެންނަމަވެސް އެއީ، މިފޮތުގައި ލިޔެފައިވާ އެއްވެސް

އެއްޗަކަށް އެއްވެސް އުނިއިތުރުކުރުމަކާ ނުވަތަ ބަދަލުކުރުމަކާ ނުގެނެވުމުގެ

ޝަރުޠުގެ މަތިންނެވެ.

مركز الميزان

މަރުކަޒުލް މީޒާން

ފުރަތަމަ ޗާޕު

ރަޖަބު 1442ހ / މާރިޗު 2021މ

بسم الله الرحمن الرحيم

މުއައްލިފުގެ ކުރު ތައާރަފު

އެކަލޭގެފާނީ އަބޫ ޢަބްދިއްރަޙްމާން ޢަބްދުالله ބުން ޢަބްދިއްރަޙްމާން ބުން ޢަބްދިލް ޢަޒީޒު އަބާ ބުޠައިން އަލްޢާއިޛީއެވެ. **އުފަންވީ:** ޝައިޚް މުޙައްމަދު ބުން ޢަބްދިލް ވައްހާބު رحمه الله އަވަހާރަވުމުގެ 12 އަހަރު ކުރިން، ހިޖްރައިން 1194 ގައި ނަޖްދުކަރަގައިއެވެ.

އެކަލޭގެފާނު ބޮޑުވުމީ ޝަޤްރާ ޢިލްމުވެރި މާޙައުލެއްގައެވެ. **އެކަލޭގެފާނުގެ އުސްތާޛުންގެ ތެރޭގައި:** ޝައިޚް ޢަބްދުالله ބުން މުޙައްމަދު ބުން ޢަބްދިލް ވައްހާބު، ޝައިޚް ޢަބްދުލް ޢަޒީޒު ބުން ޢަބްދިالله އަލްޙުޞައިއިން، ޝައިޚް ޙަމަދު ބުން ނާޞިރު ބުން މުޢައްމަރު ހިމެނެއެވެ.

އެކަލޭގެފާނުގެ ދަރިވަރުންގެ ތެރޭގައި: މުޙައްމަދު ބުން ޢަބްދުالله ބުން ޙުމައިދު، އުޘްމާން ބުން ބިޝްރު، ޖާބިރު ބުން ޢީސާ، މުޙައްމަދު ބުން ޢުމަރު ބުން ސަލީމްއާއި އަދިވެސް އެތަކެއް ބޭފުޅުން ހިމެނެއެވެ.

ޝައިޚް އަބާ ބުޠައިން ގާހަކަވުގެންވަސި މަދުކަމިއިރި، ހަމުހުރުން ދިސަރުކަރާވާ ޖެހުނުވިރި ބޭކަލުންގެ ގޮތުގައިއެވެ. އަދި ބަހުރުގެ ބައްސެ ވިދާޅުވުމުގައި ފުސްސަރުޖެހު، ނަރު ކަންކަމަށް އަމުރުކޮށް ނުބައިކަންތަކުން ނަހީކުރެއްވުމަށް ބޭކަލުގެ ގޮތުގައިއެވެ. އަދި އެތަކެއް ރިސާލާތައް ލިޔުއްވިއެވެ.

އެކަލޭގެފާނު އަވަހާރަވީ ހިޖްރައިން 1282 ޝައްވާލުގައިއެވެ.

ފޮތުގެ ކުރު ތައާރަފެއް

މިރިސާލާގައި ދާވޫދު ބްނު ސުލައިމާނު، ނުވަތަ އިބްނު ޖަރްޖީސްގެ ނަމުން މަޝްހޫރުވެގެންވާ އިރާޤުގެ ޤޫރިން ހަރައިގެން ކުފުރާއި ޝިރުކަށް ގޮވާލި އިރާޤުވީމާއަށް ރައްދުދެއްވާ ޝައިޚު އަބާ ބުޠައިން ލިޔުއްވި ރިސާލާތަކުގެ ތެރެއިން ރިސާލާއެކެވެ. ޝައިޚު އަބާ ބުޠައިންގެ އިތުރުން، ޝައިޚު އަބްދުއްރަޙްމާނު ބިން ޙަސަން، އަދި ޝައިޚު އަބްދުއްލަޠީފު ބިން އަބްދުއްރަޙްމާނުވެސް ވަނީ އޭނާއަށް ރައްދުދެއްވާ ރިސާލާ ލިޔުއްވާފައެވެ. އެގޮތުން އޭނާ ދައުވާކުރި ގޮތަކީ: އެދުވަސްވަރު ފެތުރިގެންވާ ޚުރާފާތްތަކާއި ނަތީޖާތަކުން ކަޅިފާރުމަގާ ޝިރުކުގެ ދީނުގައި ކުރުހޭ، އަދި ފަތުރުތަކާއި ކަށަވަރު ދިނުން، އަދި ސުވާލުތައް އެދުމީ ދަރާކުރުމެވެ ދީނުގެ ދަށުން ނަތީޖާ އިއްޔާ އިއްވުން ކުރުމާއި ދީނީ ފަތުވާ ޝިރުކުގެ ތެރޭގައި ފެތުރިއްޖެވެ. އަދި އޭނާގެ ބަސްތަކަށް އުފެދިގެން ޝައިޚުއް އިސްލާމް އިބްނު ތައިމިއްޔާގެ އިލްމުވެރިންގެ ބަސްތައް ގެނެސްގެން ދަލީލުކޮށް ހެދިއެވެ. އަދި މުޙައްމަދު ބިން އަބްދުލް ވައްހާބުގެ ދަޢުވަތަށް ހަމަލާދީ، މުސްލިމުން ކާފިރުކުރާ ޚަވާރިޖުންނަށް ނިސްބަތް ކޮށްފައި ވާކަމަށް ލިޔެ ފޮނުވިއެވެ.

ޝައިޚުވަނީ މިރިސާލާގައި އޭނާ ގެނައި ޝުބުހާތަކަށް ރައްދުދެއްވާފައެވެ. އަދި އަޅުކަމަކީ ކޮބައިކަމާއި، ޝިރުކާއި ތަޢުޒީމު ކޮބައިކަމާއި، އަޅުކަމުގެ ވައްތަރުތަކުގެ ތެރެއިން ނަދުރު ބެނުމާއި ދުޢާކުރުމާއި ޢިބާދަތްކަމުގައި، މީނާ އެއްވެސްކަމެއް الله سبحانه وتعالى ފިޔަވައި އެހެން ފަރާތަކަށް އަނބުރާލުމީ ޝިރުކު ކުރުމާކަމުގައި ބަޔާންކުރައްވާ ދަލީލުތައް ގެންނަވާފައެވެ. އަދި ޝައިޚުއް އިސްލާމް އިބްނު ތައިމިއްޔާގެ ބަސްތުޅުތައް ގެނައުން ގިނަކުރައްވައިފައެވެ. އޭނާގެ އިބްނު ތައިމިއްޔާގެ ބަސްތަކުން ކަމުގެ ދުރުހިކުރުމަށް އިބްނު ތައިމިއްޔާގެ

ބަސްތައް އޮޅުވާލައިގެން ގެނެސް ފައްތާފައެވެ. އަދި ޝިރުކު ކުރާ މީހާ ކާފަރު ނުކުރުވޭނެކަމަށާއި، ހުއްޖަތް ގާއިމުކުރަން ޖެހޭނެކަމަށް ބުނެ ޝައިޚުގެ ބަސްތައް އޭނާ ބޭނުންވާ ގޮތަށް ތަންތަންކޮށް ގެނެސް ފެތުރިއެވެ. އެހެންވެ ޝައިޚު އަބާ ބުޠައިން، އޭނާގެ އޮޅުވާލުންތައް ހަމަކުރައްވާ، އިބްނު ތައިމިއްޔާގެ ބަސްފުޅުތަކުގެ މަޠައްލާއި މުރާދު ބަޔާންކުރެއްވިއެވެ. އަދި ބޮޑު ޝިރުކުގެ ސާފު މައްސަލަތަކުގައި ޖާހިލުކަމުގެ ޢުޛުރުދީ އެކަމަށް އިބްނު ޢަތީޤް ގެންނަ ބަސްތަކުގެ ސާފު ބަޔާން ގެންނެވިއެވެ.

އަހަރުމެން މިރިސާލާ ތަރްޖަމާކުރުމުގައި އަޞްލަކަށް ބެލީ: ދާރު ޠައިބާ ލިއްނަޝްރި އިން ނެރެފައިވާ، އަލްވަލީދު އަލްފަރައްޔާން ތަޙްޤީޤުކުރި ރިސާލާއާއި، މަކްތަބަތުއް ރުޝްދު އިން ނެރެފައިވާ ޗާޕަކުންނެވެ. އަދި ފުޓްނޯޓްގައި އާޔަތްތަކާއި، ޙަދީޘްތަކާއި، އަޘަރުތަކުގެ މަޞްދަރުތައް ބަޔާންކޮށްފައިވާނެއެވެ.

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله نحمده ونستعينه ونستغفره ونتوب إليه، ونعوذ بالله من شرور أنفسنا وسيئات أعمالنا، من يهده الله فلا مضل له ومن يضلل فلا هادي له، وأشهد أن لا إله إلا الله وحده لا شريك له، وأشهد أن محمدا عبده ورسوله صلى الله عليه وسلم تسليما كثيرا.

أما بعد،

الله سبحانه وتعالى ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ.

﴿وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ﴾[1]

މާނައީ: "އަދި ޖިންނިންނާއި އިންސީން ތިމަންއިލާހަށް އަޅުކަންކުރުމަށް މެނުވީ ނުހައްދަވަމުއެވެ."

الله سبحانه وتعالى އަހަރުމެން އުފެއްދެވީ ހަމައެކަނި އެކަލާނގެ އަށް އަޅުކަންކުރުމަށް ކަމަށް އެކަލާނގެ އަހަރުމެންނަށް އެންގެވިފައިވަނީ، އަހަރުމެންނަށް ވާޖިބުވެގެންވާ އެކަމަކަށްޓަކައި އެކަލާނގެ އަހަރުމެން އުފެއްދެވީ ކަންތަކުގެ ޙިކުމަތްތަކާއި އަދި ޢަމަލުކުރުމަށް ރަނގަޅަށް ސަމާލުކަން ދިނުމެވެ.

އަދިވެސް އެކަލާނގެ ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ.

---

[1] الذاريات : 56

﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ اعْبُدُوا رَبَّكُمُ الَّذِى خَلَقَكُمْ وَالَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ﴾[2]

މާނައީ:"އޭ މީސްތަކުންނޭވެ! ތިޔަބައިމީހުންގެ ވެރިރަސްކަލާނގެއަށް ތިޔަބައިމީހުން އަޅުކަން ކުރާށެވެ! އެކަލާނގެއީ، ތިޔަބައިމީހުންނާއި ތިޔަބައިމީހުންގެ ކުރިން އުޅުނު މީހުން ހެއްދެވި ރަސްކަލާނގެއެވެ. (އަޅުކަންކުރަންވީ) ތިޔަބައިމީހުން ތަޤުވާވެރި ވުމަށްޓަކައެވެ."

އަދިވެސް ވަޙީކުރައްވައެވެ.

﴿۞وَٱعْبُدُواْ ٱللَّهَ وَلَا تُشْرِكُواْ بِهِۦ شَيْـًٔاۖ...﴾[3]

މާނައީ: "ތިޔަބައިމީހުން، الله سبحانه وتعالى އަށް އަޅުކަންކުރާށެވެ! އަދި، އެކަލާނގެއަށް އެއްވެސް އެއްޗެއް ޝަރީކު ނުކުރާހުށިކަމެވެ!"

އިބްނު ޢައްބާސް رضي الله عنهما ވިދާޅުވިއެވެ.

(كل ما في القرآن من الأمر بالعبادة فالمراد به التوحيد)[4]

މާނައީ: "ޤުރުއާނުގައިވާ އަޅުކަންކުރުމަށް އައިސްފައިވާ ހުރިހާ އަމުރުތަކުގެ މުރާދަކީ ތައުޙީދެވެ. (الله سبحانه وتعالى އެއްކައުވަންތަކުރުމެވެ.)"

އަދި الله سبحانه وتعالى ހުރިހާ ރަސޫލު ބޭކަލުންނަށްވެސް ފޮނުއްވީ އެކަމައިގެންނެވެ. އެކަލާނގެ ވަޙީކުރައްވައެވެ.

---

[2] البقرة:21

[3] النساء:36

[4] تفسير البغوي: 71/1

﴿وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ مِنْ رَسُولٍ إِلَّا نُوحِي إِلَيْهِ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا فَاعْبُدُونِ﴾[5]

މާނައީ: "ހަމަކަށަވަރުން، ތިމަންރަސްކަލާނގެ މެނުވީ އިލާހަކު ނުވާކަމަށް އެބޭކަލަކަށް ވަޙީ ނުކުރައްވާ އެއްވެސް ރަސޫލަކު، ކަލޭގެފާނުގެ ކުރިންވެސް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ނުފޮނުއްވަމެވެ. ފަހެ، ތިޔަބައިމީހުން (ހަމައެކަނި) ތިމަންރަސްކަލާނގެއަށް އަޅުކަން ކުރާށެވެ!"

އަދިވެސް ވަޙީކުރެއްވިއެވެ.

﴿وَاسْأَلْ مَنْ أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ مِنْ رُسُلِنَا أَجَعَلْنَا مِنْ دُونِ الرَّحْمَنِ آلِهَةً يُعْبَدُونَ﴾[6]

މާނައީ: "އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ރަސޫލުންގެ ތެރެއިން ކަލޭގެފާނުގެ ކުރިން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ފޮނުއްވި ރަސޫލުންކުރެން އައްސަވާށެވެ! (އެބަހީ: އެބޭކަލުންގެ ޝަރީޢަތުން ބައްލަވާށެވެ!) ރަޙްމާނުވަންތަ ރަސްކަލާނގެ މެނުވީ، އަޅުކަންވާނެ އެހެން އިލާހުންތަކެއް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ލެއްވިންހެއްދެވީމެވެ؟"

ކޮންމެ ރަސޫލަކުވެސް އެންމެ ފުރަތަމަ އެބޭކަލެއްގެ ޤައުމުގެ މީހުންގެ ކަންފަތްތަކަށް އަޑުއިއްވަވާ މިބަސްފުޅެވެ.

﴿...ٱعۡبُدُواْ ٱللَّهَ مَا لَكُم مِّنۡ إِلَٰهٍ غَيۡرُهُۥٓ...﴾[7]

މާނައީ: "...ތިޔަބައިމީހުން ﷲ سبحانه وتعالى އަށް އަޅުކަންކުރާށެވެ. އެކަލާނގެ ފިޔަވައި އެހެން އިލާހެއް ތިޔަބައިމީހުންނަކަށް ނުވެއެވެ..."

---

[5] الأنبياء:25

[6] الزخرف:45

[7] الأعراف:73

އަދިވެސް އެކަލާނގެ ވަޙީކުރެއްވިއެވެ.

﴿وَلَقَدْ بَعَثْنَا فِي كُلِّ أُمَّةٍ رَّسُولًا أَنِ ٱعْبُدُوا۟ ٱللَّهَ وَٱجْتَنِبُوا۟ ٱلطَّٰغُوتَ ۖ...﴾[8]

މާނައީ: "ހަމަކަށަވަރުން، ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކޮންމެ އުއްމަތަކަށް ރަސޫލަކު ފޮނުއްވީމެވެ. އެއީ، الله سبحانه وتعالى އަޅުކަންކުރުމަށާއި، ޠާޣޫތާއި ދުރުހެލިވުމަށް އަންގަވުމަށެވެ..."

އިމާމް މާލިކާއި އަދި ތަފްސީރު އިލްމުވެރިންގެ ތެރެއިން އެއްބޭކަލަކަށްވުރެ ގިނަބޭކަލުން ވިދާޅުވެއެވެ.

(كل ما عبد من دون الله فهو طاغوت)[9]

މާނައީ: "الله سبحانه وتعالى ފިޔަވައި އަޅުކަންކުރެވޭ ކޮންމެ އެއްޗަކީ ޠާޣޫތެކެވެ."

އަދި ޢުމަރު ބިނުލް ޚައްޠާބާއި، އިބްނު ޢައްބާސް رضي الله عنهما ވިދާޅުވިއެވެ.

(الطاغوت الشيطان) [10]

މާނައީ: "ޠާޣޫތަކީ ޝައިޠާނާއެވެ."

އިބްނު ކަޘީރު ވިދާޅުވިއެވެ.

---

[8] النحل: 36

[9] الجامع لابن وهب: 270

[10] تفسير الطبري: 4/556، وابن أبي حاتم: 2618

(وهو قول قوي جدا فإنه يتناول كل ما كان عليه أهل الجاهلية من عبادة الأوثان والتحاكم إليها والاستنصار بها...)[11]

މާނައީ: "ޠާޣޫތަކީ ޝައިޠާނާކަމުން ވިދާޅުވެފައިވާ ބަހަކީ ވަރަށް ވަރުގަދަ ބަހެކެވެ. އެއީ ހަމަކަށަވަރުން ޖާހިލިއްޔަ ޒަމާނުގެ އަހުލުވެރިން އެކަމެއްގެ މަތީގައި ތިބި ހުރިހާ ނުބައިކަމެއް އޭގައި ހިމެނެއެވެ. އެއީ ބުދަށް އަޅުކަންކުރުމާއި އަދި ޙުކުމްކުރަން އޭގެކައިރިއަށް ދިޔުމާއި އަދި އެފަރާތްތަކުން ނަސްރުހޯދުންފަދަ ކަންކަމެވެ..." އިބްނު ކަޘީރު މިވާހަކަތައް ޒިކުރު ކުރައްވާފައިވަނީ މިއާޔަތުގެ ތަކުންނެވެ.

﴿...فَمَن يَكۡفُرۡ بِٱلطَّٰغُوتِ وَيُؤۡمِنۢ بِٱللَّهِ...﴾[12]

މާނައީ: "...އަދި ޠާޣޫތަށް ކާފިރުވެ، الله سبحانه وتعالى އަށް އީމާންވެއްޖެ މީހާ ދަންނާނެވެ..."

އަންނަނިވި ބަޔާންކުރިއެވެ:

(قال الليث وأبو عبيدة والكسائي وجماهير أهل اللغة: الطاغوت كل ما عبد من دون الله)[13]

މާނައީ: " އަލްލައިޘް އާއި އަބޫ ޢުބައިދާ އަދި އަލްކިސާއީއާއި އަދި ބަހުގެ އަހުލުވެރިންގެ ގިނަ ބޭކަލުން ވިދާޅުވާގޮތުގައި، ޠާޣޫތަކީ الله سبحانه وتعالى ފިޔަވާއި އަޅުކަންވެވޭ ކޮންމެ ތަކެއްޗެކެވެ."

---

11 تفسير ابن كثير: 523/1

12 البقرة:256

13 شرح صحيح مسلم: 18/3

އަދި އަލްޖަވްހަރީ ބަޔާންކުރެއްވީ:

(الطاغوت الكاهن والشيطان وكل رأس في الضلالة)[14]

މާނައީ: "ޖާދޫގަރު: ކާހިނާ އަދި ޝައިޠާނާއެވެ. އަދި މަގުފުރެދުމުގެ ކޮންމެ ބޮޑެކެވެ."

ޤުރުއާނުގައި އައިސްފައިވާ މިލަފުޒު އާއްމުކޮށް: الله سبحانه وتعالى އާއި ޝަރީކުކޮށް ހުރިހާ އެކަލާނގެ އެއްކައުވަންތަކަން އަޅުކަންކުރުމާއި އަދި އެކަލާނގެ ޞިފަތައް އެކަން ޚާއްޞަކަން އެއްކަންކުރުން ނަފީކުރުންވާ އާއްމުކަމަކީ، لا إله إلا الله މިކަލިމައިގެ މާނައެވެ.

އިބްނު ޖަރީރު، ތަފްސީރު ޖަލާލާ (الله) ގެ މާނައާއި ބެހޭގޮތުން ވާހަކަދައްކަވަމުން ވިދާޅުވިއެވެ.

(وروى لنا عن ابن عباس قال: أي هو ذو الألوهية والعبودية على خلقه أجمعين)[15]

މާނައީ: "އަޅުކަންކުރެވެން ޙަވާލުވެގެން އައިސްފައިވާއެވެ. އިބްނު ޢައްބާސް ވިދާޅުވިއެވެ. (الله ގެ މާނައީ) އެކަލާނގެ އެންމެހާ މަޚްލޫޤުންގެ މައްޗަށް އުލޫހިއްޔަތާއި ޢުބޫދިއްޔަތު (އަޅުވެތިކަމުގެ) ވެރި ފަރާތެވެ."

އައްޞިޙާޙުގައި، އަލްޖަވްހަރީ ބަޔާންކުރެއްވީ.

---

[14] تاج اللغة وصحاح العربية: 2413/6

[15] تفسير الطبري: 121/1

(ألە– بالفتح– إلاهة أي: عبد عبادة . قال: ومنە قولنا: الله . وأصلە إلاە على وزن فعال بمعنى مفعول؛ لأنە مألوە بمعنى معبود . قال: والتأليە التعبيد، والتألە التنسك والتعبد قال رؤبة: سبَّحْنَ واسْتَرْجَعْنَ من تألُّهي)[16]

މާނައީ: "(ألە) އަޅުކަމްކޮށްދިނުމެވެ. އަދި اللهގެ ލަފްޡު ނިކުމެފައިވަނީ އެބަހުންނެވެ. އޭގެ އަސްލަކީ (إلـە)، (فعال)ގެ ވަޒަނުންނެވެ. އެހެނީ އެއީ (مألوه) ޔަޢުނީ އަޅުކަންލިބޭ ފަރާތެވެ. އަދި (التأليه) އަކީ އަޅުވެތިކުރުމެވެ. އަދި (التألە) އަކީ އަޅުވެތިވުމެވެ. ރުއުބާ ވިދާޅުވެއެވެ: 'އަހުރެންގެ އަޅުވެތިކަމުން އެކަނބަލުން ތަސްބީހާއި އިސްތިރްޖާޢު ކިޔައިފިއެވެ.'"

އަދި ޞިޙާޙުގައިވެއެވެ.

(ألە إلاهة وألوهة وألوهية: عبد عبادة، ومنە لفظ الجلالة، قال: وأصلە إلە بمعنى مألوه وكل ما اتخذ معبودا إلە عند متخذە . قال: والتألە التنسك والتعبد)[17]

މާނައީ: "(ألە إلاهة وألوهة وألوهية) އެބައީ އަޅުކަމްކޮށްދިނުމެވެ. އަދި ލަފްޡުލް ޖަލާލާ ނިކުމެފައިވަނީ އެބަހުންނެވެ. އަދި އޭގެ އަސްލަކީ (إله) އެވެ. އޭގެ މާނައީ އަޅުކަންލިބޭ ފަރާތެވެ. އަދި އަޅުކަންލިބޭ ކޮންމެ ފަރާތަކީ އެއްޚިޔާރުކުރާމީހާގެ ކައިރީގައި އިލާހެކެވެ. އަދި (التأله) އަކީ އަޅުވެތިވުމެވެ."

އަދި މުޙީޠުގައިވެއެވެ.

---

[16] تاج اللغة وصحاح العربية:6/2223
[17] القاموس المحيط: 1/1242

(أَلَه- من باب تعب - إلهة بمعنى عبد عبادة و تأله تعبد و الإله المعبود و هو الله سبحانه. استعاره المشركون لما عبدوه من دون الله.)[18]

މާނައީ: "(أَلَه) ޙަރުފީ އަޅުކަންކޮށްފިއެވެ. އަދި އިލާހަކީ އަޅުކަންކުރެވޭ ފަރާތެވެ. އެއީ الله سبحانه وتعالى އެވެ. މުޝްރިކުން، الله سبحانه وتعالى ފިޔަވައި އަޅުކަންކުރާ ފަރާތްތަކަށް އެބަސް ބޭނުންކުރިއެވެ.."

އަދި ޝައިޚުލް އިސްލާމް އިބްނު ތައިމިއްޔާ رحمه الله ވިދާޅުވިއެވެ.

(الإله هو المعبودِ المطاع، فهو إله بمعنى مألوه.)[19]

މާނައީ: "އިލާހަކީ އަޅުކަންކުރެވޭ ކިޔަމަންވެވޭ ފަރާތެވެ. އިލާހުގެ މާނައަކީ އަޅުކަންކުރެވޭ ފަރާތެވެ."

އަދި އިބްނުލް ޤައްޔިމް رحمه الله ވިދާޅުވިއެވެ.

(الإله هو الذى تألهه القلوب محبة وإجلالا وإنابة وإكراما وتعظيما...وخوفا ورجاء وتوكلا ...)[20]

---

[18] المصباح المنير: 19/1
[19] مجموع الفتاوى: 101/3
[20] إغاثة اللهفان: 41/1

މާނައީ: "އިލާހަކީ، ހިތްތަކުން އުފާވެރިކަމާ، ލޯބިވާއި، މާތްކުރުމާއި، ތަޢުބާދުވުމާއި، މަތިވެރިކޮށް ދަރަނިވެރިކުރުމާއި،....އަދި ބިރުވެތިވުމާއި، އުންމީދުވެރިވުމާއި، ވަކީލުކުރުމާއި، މިކަންތަކުން އަޅުކަންކުރާ ޚާއްޞަވާ."

އަދި އިބްނު ރަޖަބް رحمه الله ވިދާޅުވެއެވެ.

(الإله: هو الذي يطاع فلا يعصى هيبة له وإجلالا ومحبة وخوفا ورجاء وتوكلا عليه وسؤالا منه ودعاء له ولا يصلح ذلك إلا لله فمن أشرك مخلوقا في شيء من هذه الأمور التي هي من خصائص الإلهية كان ذلك قدحا في إخلاصه في قول: لا إله إلا الله ونقصا في توحيده وكان فيه من عبودية المخلوق بحسب ما فيه من ذلك وهذا كله من فروع الشرك.)[21]

މާނައީ: "އިލާހަކީ: އުފާވެރިކަމާއެކު ހައިބަތްވަންތަކަމަށްޓަކައި، އަދި މާތްކަމާއި، ލޯބިވާއި، ބިރުވެތިވުމާއި، އުއްމީދުވެރިވުމާއި، އަދި އުފާވެރިކަމާއި ވަކީލުކުރުމުންނާއި، އަދި ސުވާލުކުރުމުންނާއި، އަދި ދުޢާކުރުމުން، މިހުރިހާ ކަމަކަށްޓަކައި ކިޔަމަންތެރިވާ އަދި ނުއުރުދޭ ފަރާތެވެ. އަދި الله سبحانه وتعالى ފިޔަވައި އެހެންއެއްވެސް ފަރާތަކަށް އެކަންތައް އެކަށީގެން ނުވެއެވެ. ފަހެ އުލޫހިއްޔަތުގެ ޚާއްޞަކަންތަކުގައި ހިމެނޭ މިކަންތަކުގައި، އެއްވެސް މިނެއް މަޚްލޫޤަކު ބައިވެރިކޮށްފިއްޔާ، އެއީ ބުނާ لا إله إلا الله ކިޔުމުގެ އިޚްލާޞްތެރިކަމުގައި ޢައިބެކެވެ. އަދި އެއީ ތައުޙީދުގައިވާ އުނިކަމެކެވެ. އަދި އެއީ އޭގައި މަޚްލޫޤުންނަށް އަޅުވެތިވުމުގެ ބައިވެސް އެބަހުރެއެވެ. އެއީ އެކަމެއްގައި އެބައިމީހާ ކަންތައްކުރާ މިންވަރަށެވެ. އަދި މިހުރިހާ ކަމަކީ ޝިރުކުގެ ގޮފިތަކުގެ ތެރޭގައި ހިމެނޭކަންތައްތަކެވެ."

---

[21] كلمة الإخلاص: 23/1

އަލްއިލްމާބުގައި އިބްނު ހަސަނު ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ.

(قوله: "شهادة أن لا إله إلا الله"، يقتضي أن يكون الشاهد عالمًا بأن: لا إله إلا الله، كما قال الله عز وجل: ﴿فَاعْلَمْ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ﴾ وينبغي أن يكون الناطق بها شاهدًا فيها، فقد قال الله عز وجل -ما أوضح به- أن الشاهد بالحق إذا لم يكن عالمًا بما شهد به، فإنه غير بالغ من الصدق به مع من شهد من ذلك بما يعلمه في قوله تعالى: ﴿إِلَّا مَنْ شَهِدَ بِالْحَقِّ وَهُمْ يَعْلَمُونَ﴾ . قال: واسم الله تعالى مرتفع بعد "إلا" من حيث إنه الواجب له الإلهية. فلا يستحقها غيره سبحانه. قال: واقتضى الإقرار بها أن تعلم أن كل ما فيه أمارة للحدث، فإنه لا يكون إلهًا، فإذا قلت: لا إله إلا الله، فقد اشتمل نطقك هذا على أن ما سوى الله ليس بإله، فيلزمك إفراده سبحانه بذلك وحده. قال: وجملة الفائدة في ذلك أن تعلم أن هذه الكلمة هي مشتملة على الكفر بالطاغوت والإيمان بالله، فإنك لما نفيت الإلهية، وأثبت الإيجاب لله سبحانه، كنت ممن كفر بالطاغوت وآمن بالله)[22]

މާނައީ: " އުސްތާޛުގެ ބަސްފުޅުގައިވާ: "شهادة أن لا إله إلا الله އަށް ހިލޭބުނުން.." ޙަޤީޤަތުގައި މިކަލިމައަށް ހިލޭބުނާ الله سبحانه وتعالى ނޫން ޙައްޤު ވެގެން އަޅުކަންލިބޭ އިލާހެއް ނުވާކަން ދެނެގަނެގެން ޝަހާދަތްދޭން. الله سبحانه وتعالى ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ.

﴿فَٱعۡلَمۡ أَنَّهُۥ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا ٱللَّهُ...﴾[23]

[22] تيسير العزيز الحميد: 53/1

[23] محمد: 19

މާނައީ: " ފަހެ، الله سبحانه وتعالى ގެނުވީ އިލާހަކު ނުވާކަން ކަލާގެފާނު ދެނެވަޑައިގަންނަވާށެވެ!.."

އަދި އުކަލިމަ ރިޔާމީ، އުކަލިމައަށް ހަމަޔަށްޝަރީ ޤަބޫލުކުރެއްވީމެވެ. الله سبحانه وتعالى ގެ ވަޙީބަސްފުޅުގެ ސާފުކަމާއެވެ. އުލަމާއުންގެ އަންގަވާފައި އުވަސް، އުކަލިމައިގެ މާނަ ޝަހާދަތުގެ އުކަލިމައަށް ހަމަޔަށްޝަރީ، އެގޮ މާނަ ދެނެގަނެގެން އުކަލިމައަށް ހަމަޔަށްޝަހާދަތް ހިތުގައިވާ ޝަރީޢަތުގައިވާ ނުބައިތަކުން ދުރުހެލިވާނެއެވެ. އެއީ الله سبحانه وتعالى ގެ ބަސްފުޅުގައިވާ ފަދައިންނެވެ.

﴿...إِلَّا مَن شَهِدَ بِٱلْحَقِّ وَهُمْ يَعْلَمُونَ﴾[24]

މާނައީ: "...އެއުރެން ދެނެތިބެ، ޙައްޤަށް ހެކިދީފައިވާ މީހުން ފިޔަވައެވެ."

ވިދާޅުވިއެވެ. " އަދި الله سبحانه وتعالى ގެ އިސްތިޢުލާ ވަސީ އިސްތިޘްނާވެގެންނެވެ. އެއީ އުކަލިމަގެއަން ވަސީ އުޚުރިއްޔަތު ވާޖިބުވެގެންނެވެ. އަދި އުކަލިމަގެ ޙިޔަވައި އެހެން އެއްވެސް ފަރާތަކަށް އެކަން ޙައްޤުވެގެން ނުވެއެވެ."

އަދިވެސް ވިދާޅުވިއެވެ: "އަދި ބަޔައްޔަނާވެ އާލިމުގެ އަޤާމާތުއްވާ ކާފަރު އެއްޗެއް ނޫނީ ފަރާތެއް އިލާހަކަށް ނުވާނަކަން ޝާޙިދު ދެނެގަތުން، އުކަލިމައަށް އިޤްރާރުވުން ލާޒިމުކުރެއެވެ. ފަހެ ޝާހިދު لا إله إلا الله އަށް ބެއްދިކަމުގެއިވާނަމަ، ޝާހިދު ޝާހިދުން ދާއަހަމިއްޔަތު الله سبحانه وتعالى ޙިޔަވައި އެހެން އެއްވެސް ފަރާތަކާ (ޙައްޤު) އިލާހެއްނޫންކަމެވެ. އެހެންކަމުން އުކަލިމައި އުކަލިމައިގެ އެއްކަލާވަންތަކުން ޝާހިދު ލާޒިމުކުރެއެވެ."

ވިދާޅުވިއެވެ: "އަދި އުކަލިމައަށް ފައިދާގެ ކުރާބާވައި، މިކަލިމައަކީ ބާއްޖަރު ކާފަރުވެ الله سبحانه وتعالى އަށް އިމާންވުން އާދޭ މަސައްކަތް ޝާމިލުވެގެންވާ ކަލިމައެއްކަން ޝާހިދު ދެނެގަތުމެވެ.

[24] الزخرف: 86

ދެވަނީ ވިލާ ޢުލޫހިއްޔަތު (الله سبحانہ وتعالى ހިޔަވަހި ދެވެންވެރިއެއް ނެތްކަން) ނަފީކޮށް، الله سبحانہ وتعالى އަށް ޘާބިތުކޮށްދިނުމުގައި ވާނަމަ ތިޔާވުރި ޖީލުތަކުން ކަލާނގެ، الله سبحانہ وتعالى އަށް އިމާންވީމުންގެ ތެދުވެރިންނެވެ." މިއެވެ.

އަދި އަބޫ ޢަބްދުالله އަލްޤުރްޠުބީ ތަފްސީރުގައި ބަޔާންކުރައްވައެވެ:

(...لا إله إلا هو. أي: لا معبود إلا هو...)[25]

މާނައީ: "ال إله إلا هو ގެ މާނައީ: އެކަލާނގެ ހިޔަވަހި (ޙައްޤުވެގެން) އަޅުކަންވާ އިލާހެއް ނުވެއެވެ.."

އަދި އައްޒަމަޚްޝަރީ ވިދާޅުވެއެވެ:

(...الإله من أسماء الأجناس كالرجل والفرس، اسم يقع على كل معبود بحق أو باطل، ثم غلب على المعبود بحق...)[26]

މާނައީ: "...އިލާހަކީ އިސްމު ޖިންސަށް ކިޔާނަމެކެވެ. الرجل (މީހާ) އަދި الفرس (އަސް) ކިޔާ ގޮތަށެވެ. އެއީ ޙައްޤު ގޮތުގައި ނުވަތަ ބާޠިލްގޮތުގައިވިޔަސް އަޅުކަންވާ ކޮންމެ އެއްޗަކަށް ކިޔާނަމެކެވެ. ދެން އެއަށްފަހު ޢާއްމުކޮށް ޙައްޤުގޮތުގައި އަޅުކަންވާ ފަރާތަށް ބޭނުންކުރެވެން ފެށިއެވެ.."

އަލްބިޤާޢީ ބަޔާންކުރައްވައެވެ:

---

25 تفسير القرطبي: 191/2

26 تفسير الزمخشري: 6/1

(﴿لا إله إلا الله﴾ أي انتفى انتفاء عظيماً أن يكون معبود بحق غير الملك الأعظم، فإن هذا العلم هو أعظم الذكرى المنجية من أهوال الساعة، وإنما تكون علماً إذا كان نافعاً وإنما يكون نافعاً إذا كان مع الإذعان والعمل بما يقتضيه وإلا فهو جهل صرف . . .)[27]

މާނައީ: "لا إله إلا الله އެބަހީ: އެންމެ މަތިވެރި ރަސްވަންތަ އިލާހު ޙައްޤުވައި އުޅުން އެއްވެސް ފަރާތެއް އެއީ ބައިވެރިވެގެން އަޅުކަންވާވާ އެއްކަލާނގެވުން ބޮޑުވެގެންވާ ނަފީކުރުމަކަށް ނަފީކޮށްފައެވެ. އަދި ފަހެ މިޢިލްމަކީ، ޤިޔާމަތްދުވަހުގެ ބިރުވެރިކަމުން ސަލާމަތްވުމަށްވާ އެންމެ މަތިވެރިވެގެންވާ ޛިކުރެއެވެ. އަދި އެކަންޏާ ޢިލްމެއްކަމުގައި ވާނީ، އެއީ މަންފާކުރާ އެއްޗެއްކަމުގައިވާނަމައެވެ. އަދި މަންފާކުރާ އެއްޗެއްކަމުގައި ވާނީ އޭގެ ޤަބޫލުކުރާ ކަންތަކަށް ބޯލަނބާ އަމަލުކުރުމުންނެވެ. އެހެންނޫންކަމުގައިވާނަމަ އެއީ ސާފުވެގެންވާ ޖާހިލުކަމެވެ.."

އަދި ޤުރައިޝް ބޮޑެތިން އިލާހުތަކެއްވެސް އިލާހުގެ މާނައަކީ ބޮޑުސިފަތްތަކުގެ އަޅުކަންވާވާ ފަރާތެކަމަށެވެ. އަދި މުޝްރިކުންނަށްވެސް އެކަން އެނގިގެންވެއެވެ. އެހެނީ އެމީހުންނަކީ ބަހުގެ އަހުލުވެރިންނެވެ. އަދި ރަސޫލާ صلى الله عليه وسلم، މުޝްރިކުންގެ ކައިރިން لا إله إلا الله ކިޔުން އެދިވަޑައިގަތުމުން، އެމީހުން ބުނީ:

﴿أَجَعَلَ الْآلِهَةَ إِلَهًا وَاحِدًا إِنَّ هَذَا لَشَيْءٌ عُجَابٌ﴾[28]

---

27 نظم الدرر: 230/18

28 ص:5

ވަނީ: "އެކަލޭގެފާނު ހުރިހާ އިލާހުންތަކެއް އެއް އިލާހަކަށް ހެއްދެވީހެއްތޯ؟ ހަމަކަށަވަރުން، މިއީ ނުހަނު އަޖާއިބުވާފަދަ ކަމެއްކަން ކަށަވަރެވެ!"

އެއީ އެމީހުން، ހުރިހާކަމެއް ޚަލްޤުކުރެއްވުމާ އަދި ރިޒްޤުދެއްވުމާ ހިންގެވުމާ ފަރާތަކީ الله سبحانه وتعالى ކަމަށާއި، އެކަލާނގެއާއި ހުރިހާ އެއްޗެއްގެ ރައްބުވަންތަ ވެރިފަރާތްކަމަށް އިޤްރާރުވާ ބާރުއެވެ. الله سبحانه وتعالى، އެކަލާނގެ ޛާތުގެ އެކައްވަންތަގައި އަކަށްބަހާނުކުރައްވާ ފަދައިން، އުޅެއްމަކީ ވެރިއެއްނުވެއެވެ.

އަދި الله سبحانه وتعالى، އެކަލާނގެ އަޅުތަކުންގެ މައްޗަށް لا إله إلا الله ގެ މާނަ ދެނެގަތުން ފަރުޟުކުރެއްވިއެވެ. އަދި އެކަލާނގެ ފިޔަވައި (ބައްފުޅުގެން އަޅުކަންކުރާ) އެހެން އިލާހުންނާކަން ދެނެގަތުންވެސް ފަރުޟުކުރެއްވިއެވެ. الله سبحانه وتعالى ވަޙީކުރެއްވިއެވެ.

﴿فَٱعۡلَمۡ أَنَّهُۥ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا ٱللَّهُ...﴾[29]

ވަނީ: "ފަހެ، الله سبحانه وتعالى ދެނެވީ އިލާހަކު ނުވާކަން ކަށަވަރުން ދަންނަވައިގަންނަވާށެވެ!.."

އަދި އިމާމް އަލްބުޚާރީ މިއާޘަރުގެ މައްޗަށް ތަރުޖަމާކުރައްވާ ވިދާޅުވެއްވައެވެ.

(باب العلم قبل القول والعمل)[30]

ވަނީ: "ބާބު ޢަމަލުގެ ކުރިން ޢިލްމު އުގެނުން ބަޔާންކުރުމުގެ ބާބު" އެވެ.

---

[29] محمد: 19
[30] صحيح البخاري: 24/1

އާޔަތުން އުޅަނދާގޮތުން އިސްލާމްދީނުގައިވާގޮތަށް އޮވެސް لا إله إلا الله ގެ މާނަ ދެނެގަތުމީ
އެންމެ މުހިއްމު ވާޖިބެއްކަމެވެ. އެއީ ބަޔާނާއި އިމާމުވެސް އެއަށްދަލީލުކުރެއެވެ.

އަދިވެސް الله سبحانه وتعالى ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ:

﴿هَٰذَا بَلَٰغٌ لِّلنَّاسِ وَلِيُنذَرُوا۟ بِهِۦ وَلِيَعْلَمُوٓا۟ أَنَّمَا هُوَ إِلَٰهٌ وَٰحِدٌ...﴾[31]

މާނައީ: "މި ޤުރްއާނަކީ (އެންމެހާ) މީސްތަކުންނަށް އެއިން އިންޒާރުކުރެއްވުމަށްޓަކައި
އާއި އެންގެވުމުގެ. އަދި ހަމަކަނޑައެޅުން، އެކަލާނގެއީ، އެއްކައުވަންތަ ކަލާނގެކަން އެމީހުން
ދެނެގަތުމަށްޓަކައެވެ..."

ވީމާ 'އެކަލާނގެއީ އެއްކައުވަންތަ ކަލާނގެކަން އެމީހުން ދެނުމަށްޓަކައި' މިގޮތް
އެކަލާނގެ ވަޙީކުރައްވަތެވެ.

އަދިވެސް އެކަލާނގެ ވަޙީކުރެއްވިއެވެ.

﴿فَإِلَّمْ يَسْتَجِيبُوا۟ لَكُمْ فَٱعْلَمُوٓا۟ أَنَّمَآ أُنزِلَ بِعِلْمِ ٱللَّهِ وَأَن لَّآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ ۖ...﴾[32]

މާނައީ: "ފަހެ، އެމީހުން ތިޔަބައިމީހުންނަށް އިޖާބަ ނުދިނީނަމަ، ފަހެ، ތިޔަބައިމީހުން
ދަންނާށެވެ! އެ ޤުރްއާން ބާވައިލައްވާފައިވަނީ، الله سبحانه وتعالى ގެ ޢިލްމާއިގެން ކަމާއި އެކަމާއެވެ.
އަދި އެކަލާނގެ ފިޔަވައި، ޙައްޤުގެމަތިން އަޅުކަމްކުރެވޭ އިލާހަކު ނުވެއެވެ..."

އުނިއާއި: އަދި އެކަލާނގެ ޚަބަރުގައި (ޙައްޤުގެމަތިން އަޅުކަންވާ) އިލާހެއްނުވާކަމަށް
ޝަހާދައިދިނުން ދެނެގަންނަށެވެ.

---

[31] إبراهيم: 52
[32] هود: 14

އަދިވެސް އެކަލާނގެ ވަޙީކުރެއްވިއެވެ.

﴿وَلَا يَمْلِكُ الَّذِينَ يَدْعُونَ مِنْ دُونِهِ الشَّفَاعَةَ إِلَّا مَنْ شَهِدَ بِالْحَقِّ وَهُمْ يَعْلَمُونَ﴾[33]

މާނައީ: "އެކަލާނގެ ފިޔަވައި އެއުރެން އަޅުކަންކުރާ ތަކެއްޗަކަށް ޝަފާޢަތްތެރިކަމެއް މިލްކުވެގެންނެއް ނުވެއެވެ. އެއުރެން ދަންނަނިވި، ޙައްޤުން ހެކިދިން މީހުން ފިޔަވައެވެ."

ބަޣަވީ އިތުރުކޮށްދެމުން ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ.

(إلا من شهد بلا إله إلا الله، وهم يعلمون بقلوبهم ما شهدوا به بألسنتهم. . .)[34]

މާނައީ: "އެބަހީ: އެމީހުންގެ ދުލުގަނޑުން ހެކިދިން އެއްޗެއް އެމީހުންގެ ހިތުން ދަންނަނިވި ބުނާ لا إله إلا الله އަކީ ހެކިދިނީމީހުން ދަންނަވައެވެ."

އަދި ނަބިއްޔާ ﷺ ޙަދީޘްކުރައްވާފައިވެއެވެ:

(من مات وهو يعلم أن لا إله إلا الله دخل الجنة)[35]

މާނައީ: "الله سبحانه وتعالى ފިޔަވައި (ޙައްޤުގެ އަޅުކަންވާވާ) އިލާހަކު ނުވާކަން ދަނެގެންވާ ބުނާ ޙާލު މަރުވެއްޖެ މީހާ ސުވަރުގެ ވަދެއްޖެއެވެ."

---

33 الزخرف: 86
34 تفسير البغوي: 224/7
35 رواه مسلم: 26

މިއާދަތްތަކާއި މިފަދަ އެހެން އާދަތްތަކުން އިޚްލާޞްތެރިން ދަލީލު ނަގަނީ ބައްޔަށްކުރައްވާ ގޮތުގައި އިންސާނުންގެ މައްޗަށް އެންމެ ފުރަތަމަ ވާޖިބުވެގެންވާ ކަމަކީ الله سبحانه وتعالى މަޢްރިފަތް ދެނެގަތުމެވެ.

އަދި މިއާދަތްތަކުން ދަލީލުކޮށްދެނީ، އެންމެ ބޮޑުވެގެންވާ ފަރުޟަކީ لا إله إلا الله ގެ މާނަ ދެނެގަތުންކަމެވެ. އަދި އެންމެ ބޮޑުވެގެންވާ ޖަހިލުކަމަކީ އެކަލިމައިގެ މާނައިގެ އިޚްލާޞްގެން އުނިވުމެވެ. އެހެނީ އެކަލިމައިގެ މާނަ ދެނެގަތުމަކީ އެންމެ ބޮޑުވެގެންވާ ވާޖިބުކަމަކަށްވާނަމަ، އެކަމުން ޖަހިލުވެގަތުމީ އެންމެ ބޮޑުވެގެންވާ އަދި ހުތުރުވެގެންވާ ޖަހިލުކަންކަން ކަނޑަވަރުވެއެވެ.

އަޖައިބުވެގެންވާކަމަކީ: މިކަލިމައިގެ މާނަ ނަބިއްޔުންނާއި ޤޮބީލުންނާއި ބައެއްގޮތުން މިހާރު ވާހަކަދައްކާ އަހުލުއިލްމުވެރިން މިހެން އެކަމަކު ޖާހިލުވެރިޔާ އެއްކިބައިވާކަމެވެ. އަދި މިހެން ބުނެއެވެ: 'މިސާލަކަށް ކަލިމަތް ބަލާ އެމީހުންނާއިމެދު ވާހަކަދައްކަން އަހަރުމެންނާއި ހަމައެވެ ތަކުލީފުއްސަވާގެން ނުވެއެވެ.'

ދެންފަހު އެފަދައިން ބުނެވިދާކަން ބުނާ ހުއްޖެވެ: 'އަދި ކިޔެއްޗަ، الله سبحانه وتعالى އެކަމަކަށްޓަކައި ޖިންނީންނާއި އިންސީން އުފެއްދެވީ، އަދި އެކަމަށް ގޮވާލެއްވުމަށްޓަކައި ހުރިހާ ރަސޫލުން ފޮނުއްވި ތަޢްލީމު ދީންކަމުގެ ކަލިމަޔަށް ތަކުލީފު ޖެހިފައިވާކަމުގެ ތަޢުލީމު ދީފިކަމާ ސެއްޓެވެ. އަދި އާދަ ޢިލްމު ދަސްކުރުމަށްވާ ގޮތް ފުރައްސާރަކުރަންވާކަމެކެވެ. އައި އާދަ ފުލުކަށުފުއްސަވާ ޝިރުކުވެ. އަދި އެކަން ނޫނީ ޖިހާދުވެމުން އައްވަސް މުކައްރަމާފަކަން އެފުރޮއްސުމެވެ. އަދި އެކަމުގައި ތަޤްލީދުކުރުން ހުއްޓުވުމެވެ. އެހެނީ އެއީ ހުރިހާ އަސްލުތަކުގެ އަސްލެވެ. ފަހު ޝަރުޢީގަ ކަލިމައިކަން ނޫނީ ތިމާވެއްޖެ، އަދި ނުބައިކަން ނަހީކުރި މިހާރަކީ ގެއްލިހެވެ ހަލާކުވެގެންނެވެ. ހާއްސަކޮށް އެންމެ ބޮޑުވެގެންވާ ޝިރުކަށްކުރުގައި ތައުޙީދާއި އަދި އެންމެ ނުބައިވެގެންވާ މުޝްރިކްތަކުރުގައި ޝިރުކެވެ.

ޢަބްދުﷲ ބިން މަސްޢޫދު رضي الله عنه ގެ އަރިހުގައި މީހަކު ދެންނެވިއެވެ. ހެޔޮކަންތަކަށް އަމުރުނުކޮށް އަދި ނުބައިކަންތަކުން ނަހީނުކުރާނަމަ އަހުރެން ހަލާކުވެއްޖެއީއެވެ! އެހިނދު އިބްނު މަސްޢޫދު ވިދާޅުވިއެވެ:

(هلكت إن لم يعرف قلبك المعروف وينكر المنكر) [36]

މާނައީ: "ހެޔޮކަމާއި ނުބައިކަން ކަލޭގެ ހިތަށް ނޭނގިއްޖެނަމަ އަދި ނުބައިކަންތަކަށް ހިތް އިންކާރުނުކޮށްފިނަމަ ކަލޭ ހަލާކުވެއްޖެއީއެވެ!"

އަދި ތަޢުލީމު ދެނެގަތުމުން، އެތަޢުލީމުގެ އަހުލުވެރިން ތިބާއަށް އެނގިގެންދާނެއެވެ. އެއީ ޢަލީ رضي الله عنه ވިދާޅުވިފަދައިންނެވެ.

(. . .اعْرِفِ الْحَقَّ تَعْرِفْ أَهْلَهُ.) [37]

މާނައީ: "...ތިބާ ޙައްޤު ދެނެގަންނާށެވެ! އޭރުން އޭގެ އަހުލުވެރިން ތިބާއަށް އެނގޭނެއެވެ."

[36] البدع لابن وضاح: 271
[37] تفسير السمعاني: 72/1

ތިންވަނަ، ތައުޙީދު ރުބޫބިއްޔަތަށް އިޤްރާރުވުން އެބަހީ:

ހުރިހާ ތަކެއްޗެއް ހައްދުފުޅުކުރައްވާ، އަދި ހިންގަވާ ވެރި ރަސްކަލާނގެ الله سبحانه وتعالى ކަމުގައި އިޤްރާރުވުން، މުސްލިމުން އަދި ކާފިރުން ކޮންމެހެންވެސް މިކަމަށް އިޤްރާރުވެއެވެ. އެހެންކަމުން މިކަމަށް އިޤްރާރުވުމުގެ ސަބަބަކުން އަދި އިންސާނާ މުސްލިމަކަށް ނުވާނެއެވެ. އެއީ ރަސޫލުން އެކަމަކަށް ގޮވާލެއްވި، އަދި މުޝްރިކުން އެކަމަށް އިޤްރާރުވާން ތިބޭއިރު، އަދި އެކަމުގެ ސަބަބުން މުޝްރިކުންގެ ލިބައިން މުސްލިމުންވަކިވެގެންދާ، އަދި ނަރަކައިގެ އަބަދުވެރިންގެ ލިބައިން ސުވަރުގޭގެ އަބަދުވެރިން ވަކިވެގެންދާ ތައުޙީދު އުލޫހިއްޔަތަށް އިޤްރާރުވުމާއި ޢަމަލުން ތާންތެނެވެ.

މުޝްރިކުން ތައުޙީދު ރުބޫބިއްޔަތަށް އިޤްރާރުވާކަން، الله سبحانه وتعالى ވަނީ އެކަލާނގެ ފޮތުގެ އެތައްތަނެއްގައި އަންގަވާފައެވެ. އަދި ތައުޙީދު ރުބޫބިއްޔަތަށް އެމީހުން އިޤްރާރުވިޔަސް، ތައުޙީދު އުލޫހިއްޔަތުގައި އެމީހުން ޝިރުކުކުރި ކަމުގައި އެކަލާނގެވަނީ ބަޔާންކޮށްދެއްވާފައެވެ. އެކަލާނގެ ވަޙީކުރެއްވިއެވެ.

﴿قُلۡ مَن يَرۡزُقُكُم مِّنَ ٱلسَّمَآءِ وَٱلۡأَرۡضِ أَمَّن يَمۡلِكُ ٱلسَّمۡعَ وَٱلۡأَبۡصَٰرَ وَمَن يُخۡرِجُ ٱلۡحَيَّ مِنَ ٱلۡمَيِّتِ وَيُخۡرِجُ ٱلۡمَيِّتَ مِنَ ٱلۡحَيِّ وَمَن يُدَبِّرُ ٱلۡأَمۡرَۚ فَسَيَقُولُونَ ٱللَّهُۚ فَقُلۡ أَفَلَا تَتَّقُونَ ٣١ فَذَٰلِكُمُ ٱللَّهُ رَبُّكُمُ ٱلۡحَقُّۖ...﴾[38]

[38] يونس: 31-32

މާނައީ: "ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ތިޔަބައިމީހުންނަށް އުޑުންނާއި ބިމުން ރިޒުޤު ދެއްވަނީ ކާކުހެއްޔެވެ؟ ނުވަތަ އިވުމާއި ފެނުން މިލްކުވެގެންވަނީ ކާކަށްހެއްޔެވެ؟ އަދި މަރުވެފައިވާ ތަކެތިން، ދިރުންތެރިތަކެތި ނެރުއްވައި، ދިރުންތެރިތަކެތިން މަރުވެފައިވާ ތަކެތި ނެރުއްވަނީ ކާކުހެއްޔެވެ؟ އަދި އެންމެހާ ކަންތައް ތަދުބީރުކުރައްވަނީ ކާކުހެއްޔެވެ؟ ފަހެ، އެއުރެން ބުނާނެތެވެ. (އެއީ ﷲ سبحانه وتعالى އެވެ. ދެން ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ފަހެ، ތިޔަބައިމީހުން (އެކަލާނގެއަށް)ތަޤުވާވެރި ނުވަނީހެއްޔެވެ؟ ފަހެ، އެއީ ތިޔަބައިމީހުންގެ ތެދުވެގެންވާ ރައްބު ﷲ سبحانه وتعالى އެވެ..."

މިއާޔަތުގެ ތަފްސީރުގައި އަލްބަކްރީ އައްޝާފިޢީ ބަޔާންކޮށްދެއްވައެވެ.

(إن قلت: إذا أقروا بذلك فكيف عبدوا الأصنام؟. قلت: كلهم كانوا يعتقدون بعبادتهم الأصنام، عبادة الله والتقرب إليه. لكن في طرق مختلفة: ففرقة قالت: ليس لنا أهلية عبادة الله بلا واسطة؛ لعظمته فعبدناها لتقربنا إليه زلفى. وفرقة قالت: الملائكة ذوو وجاهة عند الله، فاتخذنا أصناما على هيئة الملائكة لتقربنا إلى الله زلفى. وفرقة قالت: جعلنا الأصنام قبلة لنا في العبادة؛ كما أن الكعبة قبلة في عبادته. وفرقة اعتقدت: أن لكل صنم شيطانا موكلا بأمر الله، فمن عبد الصنم حق عبادته قضى الشيطان حوائجه بأمر الله، وإلا أصابه شيطانه بنكبة بأمر الله.) [39]

މާނައީ: "ތިބާ ބުނެފިކަމުގައިވާނަމަ: 'އެމީހުން އެކަމަށް އިޤްރާރުވެގެންވާ ހާލު، ދެންކަމަ އެމީހުން ބުދުތަކަށް އަޅުކަންކުރީ ކިހިނެއްކަމުންހެއްޔެވެ؟' އަޅުގަނޑު ބުނަމެވެ. އެހުރިހާ އެންމެންވެސް ބުދުތަކަށް އެމީހުން އުޅުނާ އަޅުކަމުގައި ޤަބޫލުކުރަމުންދިޔައީ އެމީހުން މިއަޅުކަންކުރަނީ ﷲ سبحانه وتعالى އަށް ކަމަށެވެ. އަދި ކުރިބަވުމަށްވެސް އެކަލާނގެއަށް ކަމަށެވެ. އެކަމަކު މަގުތައް އެކި ގޮތްގޮތަށެވެ.

[39] أنموذج جليل: 186/1

ޢުލަމާން އެއްބަސްވެ ބުނީ: اللّٰه سبحانه وتعالى އާއި ދެމެދު މެދުވެރިއަކު ހަދައިގެން ދުންވީ އަޅުކަންކުރުން އަހަރުމެންނަށް އެކަށީގެންނުވެއެވެ. އަދި އެކަލާނގެ މަތިވެރިކަމުންނެވެ. އެހެންކަމުން އެކަލާނގެއާއި ގާތްވުމުގެ ގޮތުން ބުދުތައް މެދުވެރިކޮށް އަހަރުމެން އަޅުކަންކުރީއެވެ.

އަނެއްބަޔަކު ބުނެއެވެ: މަލާއިކަތުންނަކީ اللّٰه سبحانه وتعالى ގެ ޙަޟްރަތުގައި މަތިވެރި ޝަރަފްވެރި ލިބިގެންވާ ބަޔަކުންނެވެ. އެހެންކަމުން މަލާއިކަތުންގެ ސިފައިގައި ބުދުތައް ހަދާ އަހަރުމެން ނިކުމެވެ. އަދި އެތަކެތި މެދުވެރިކޮށް اللّٰه سبحانه وتعالى އަށް ގާތްވުމަށްޓަކައި އަހަރުމެން އަޅުކަންކުރީމެވެ.

އަދި އަނެއްބަޔަކު ބުނެއެވެ: އަހަރުމެން ބުދުތަކަށް ނޫ (اللّٰه سبحانه وتعالى އަށް) އަޅުކަންކުރުމުގައި ކުރިމަތިލާ ޤިބްލައަކަށް ހަދައިގެންނެވެ. އަދި އެކަލާނގެއަށް އަޅުކަންކުރުމުގައި ކަޢުބާ ޤިބްލައަކަށް ފަދައިންނެވެ.

އަނެއްބަޔަކު ޤަބޫލުކުރި ގޮތުގައި: اللّٰه سبحانه وتعالى ގެ އަމުރުފުޅުގެ ދަށުން ކަންތައް ބަލަހައްޓާ ޝައިޠާނުން ހަވާލުވެގެންވެއެވެ. ދެންފަހެ އެބަލަހައްޓާ ބައްޓަމުގައި އަޅުކަންކުރުމުގެ ބުދުތަކެއް، اللّٰه سبحانه وتعالى ގެ އިދާރާކުރާ އެކި ޝައިޠާނުންނާ ގުޅިގެންވާތީއެވެ. އެހެންހަދައިދިނަމަ، اللّٰه سبحانه وتعالى ގެ އަމުރުފުޅުގެ ދަށުން ޓަކައިވާ މުޞީބާތަކުން ޝައިޠާނުން ޖަހައްސަވާނެތީއެވެ."

اللّٰه سبحانه وتعالى ގެ މިއާޔަތް ތަފްސީރުކުރައްވަމުން އިބްނު ކަޘީރު ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ.

﴿...وَٱلَّذِينَ ٱتَّخَذُواْ مِن دُونِهِۦٓ أَوۡلِيَآءَ مَا نَعۡبُدُهُمۡ إِلَّا لِيُقَرِّبُونَآ إِلَى ٱللَّهِ زُلۡفَىٰٓ...﴾[40]

[40] الزمر:3

މާނައީ: "...އަދި އެކަލާނގެ ފިޔަވައި އެހީތެރިންތަކެއް ހިފީމުން ބުނީއެވެ. الله سبحانه وتعالى ގެ ޙަޟްރަތަށް ތިމަންމެން ޤުރުބަތްތެރިކަމަށް ގެނުވި، އެކަލާނގެ ގާތްކޮށްދޭނެ އަޅުކަން ކުރާމީހުން ނުކުރަމުއެވެ..."

އިބްނު ކަޘީރު ވިދާޅުވިއެވެ.

(إنما يحملهم على عبادتهم؛ أنهم عمدوا إلى أصنام اتخذوها على صور الملائكة المقربين في زعمهم فعبدوا تلك الصور تنزيلا لذلك منزلة عبادتهم الملائكة، ليشفعوا لهم عند الله في نصرهم ورزقهم وما ينوبهم من أمر الدنيا . قال قتادة، والسدي، ومالك– عن زيد بن أسلم، وابن زيد -: ﴿ إِلَّا لِيُقَرِّبُونَا إِلَى اللَّهِ زُلْفَى ﴾ [أي]: ليشفعوا لنا ويقربونا عنده منزلة)[41]

މާނައީ: "އެމީހުން އަޅުކަންކުރާ އަޅުކަންކުރުމަށް ގެންދިޔަ ސަބަބަކީ، ކުއްތަންކުރެވިގެންވާ މަލާއިކަތުން ސިފަކޮށްގެން ތަރުތީބުކޮށް އެމީހުން ބުދުތަކެއް ހެދުމެވެ. ދެން އެމީހުން އެބުދުތަކަށް އަޅުކަންކުރުމުގައި މަލާއިކަތުންނަށް އަޅުކަންކުރުމުގެ ދަރަޖައިގެންނެވެ. އެއީ އެމީހުންނަށް ނަސްރުދެއްވުމާއި ރިޒުޤު ދެއްވުމާއި ދުނިޔޭގެ އަދި ދުނިޔޭގެ ކަންތައްތަކުގައި އެމީހުންނަށް ސަބަބުވާ އެހެން ކަންކަމުގައި އެމަލާއިކަތުން الله سبحانه وتعالى ގެ ޙަޟްރަތުގައި ޝަފާޢަތްތެރިވުމަށް ޓަކައެވެ.. ޤަތާދާއާއި، އައްސުއްދީ، މާލިކް، ޒައިދު ބިން އަސްލަމް، އަދި އިބްނު ޒައިދުގެ ރިވާޔަތުން ވިދާޅުވިއެވެ. ﴿...إِلَّا لِيُقَرِّبُونَآ إِلَى ٱللَّهِ زُلْفَىٰٓ...﴾

އެބަހީ: އެމަލާއިކަތް ތިމަންމެންނަށް ޝަފާޢަތްތެރިވެ އަދި الله سبحانه وتعالى ގެ ޙަޟްރަތުގައި ތިމަންމެންގެ މަޤާމު ކުއްތަންވެރިކުރުމުގެ ގާތްކޮށްދެވެ."

41 تفسير ابن كثير: 7/84-85

އަދިވެސް الله سبحانه وتعالى ވަޙީކުރައްވައެވެ.

﴿وَلَئِنْ سَأَلْتَهُمْ مَنْ خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ لَيَقُولُنَّ خَلَقَهُنَّ الْعَزِيزُ الْعَلِيمُ﴾[42]

މާނައީ: "ހަމަކަށަވަރުން، އުޑުތަކާއި، ބިން ހެއްދެވީ ކާކުހޭ، ކަލޭގެފާނު އެއުރެންނާ ސުވާލުކުރައްވައިފިނަމަ، އެއުރެން ބުނާނެކަން ކަށަވަރެވެ. އެތަކެތި ހެއްދެވީ، އަޒީޒު ވަންތަ، ބޮޑަށް ދެނެވޮޑިގެންވާ ރަސްކަލާނގެއެވެ."

﴿وَلَئِنْ سَأَلْتَهُمْ مَنْ خَلَقَهُمْ لَيَقُولُنَّ اللَّهُ فَأَنَّى يُؤْفَكُونَ﴾[43]

މާނައީ: "ހަމަކަށަވަރުން، އެއުރެން ހެއްދެވީ ކާކުތޯ، އެއުރެންނާ ކަލޭގެފާނު ސުވާލު ކުރައްވައިފިނަމަ، އެއުރެން ބުނާނެކަން ކަށަވަރެވެ. الله سبحانه وتعالى އެވެ. ފަހެ، އެއުރެން ހައްޤުން އެއްކިބާވަނީ ކޮންގޮތަކުން ހެއްޔެވެ؟"

އަދިވެސް ވަޙީކުރައްވައެވެ:

﴿وَمَا يُؤْمِنُ أَكْثَرُهُمْ بِاللَّهِ إِلَّا وَهُمْ مُشْرِكُونَ﴾[44]

މާނައީ: "އަދި އެއުރެންކުރެ ގިނަމީހުން، ޝަރީކުކުރާ ބައެއްކަމުގައިވާ ހާލުގައި މެނުވީ، الله سبحانه وتعالى އަށް އީމާނެއް ނުވެއެވެ."

އިބްނު ޢައްބާސްގާއި އަދި އެހެނިހެން ބޭކަލުން ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ.

(. . . إذا سألتهم من خلق السموات والأرض؟ قالوا: الله. وهم يعبدون معه غيره . . .)[45]

---

[42] الزخرف: 9

[43] الزخرف: 87

[44] يوسف: 106

[45] تفسير الطبري: 373/13

މާނައީ: "...(އުބާދީ:) އުޖޫރާއި ބިން ހުއްޓުވީ ކާކުތޯ ކަރާމާތަށް އަމިރުންނާއި ސުވާލުކުރައްވައިދިނަމަ އަމިރުން ބަލާނަށެވެ. ﷲ سبحانه وتعالى އެވެ. އެއީ އެކަލާނގެއާއި އެކު އެހެންފަރާތްތަކަށް އަމިރުން އަޅުކަންކުރާ ޙާލުގައެވެ..."

ޢުބޫދިއްޔަތު މިއާޔަތުގައިވާ އަމިރުން އިލާހުތަކުން ތަޤުލީދުކުރުމުގެ އަމިރުން ތަޢުރީފުއް ތުއްބާއިސާބަތަކަށް އިޖާރާފިކުރެވެ. އަދި (އާބާއިއްނާގާ) ސިފަކުރުމުން ތަޤުލީދުކުރުން މިއާޔަތުގައިވާ އަމިރުން ﷲ سبحانه وتعالى އާއިއެކު އެހެންފަރާތްތަކަށް ބައިވެރިކޮށްގެން އަޅުކަންކުރުމެވެ. އެއީ ތަޤްލީދު އުޅުނުއްޔާއެވެ.

ދެންފަހު އިލާހުގެ މާނައީ އަޅުކަންވެވޭ ފަރާތްކަން ކަނޑައެޅުމަށް ޤާބިލުވުން، އަޅުކަމަކީ ކޮބައިކަމާއި އޭގެ ބާވަތްތަކާ ދެންނެވުން އަހަރުމެންނަށް ވާޖިބުވެގެންވެއެވެ.

އެވެރީން ބައެއް ބޭކަލުން އަޅުކަމުގެ ތަޢުރީފުގައި ވިދާޅުވެނީ: އެއީ އުޅުގެ އަރައިއްކަމުގައި އަދި ބުއްދީގެ ގޮތުން ހުރިހާ ގޮތްތަކުން ޝަރުޢުގައި އަމުރުކުރައްވާފައިވާ ކަންތަކެކެވެ.

އަނެއްބައި ބޭކަލުން ވިދާޅުވަނީ: އަޅުކަމަކީ (ﷲ سبحانه وتعالى އަށް) ނިކަމެތިވުމުގެ ފުރިހަމަކަމާއި އެކު ފުރިހަމަ ލޯބިވުމެވެ. އަދި ލޯބިވާ ފަރާތަށް ފުރިހަމަ ބޯލަނބައި ކިޔަމަންތެރިވުން މިކަން ތަބާވުމެވެ.

ޝައިޚުލް އިސްލާމް އިބްނު ތައިމިއްޔާ رحمه الله ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ.

(هى اسم جامع لكل ما يحبه الله ويرضاه، من الأقوال والأعمال الباطنة والظاهرة: كالصلاة والزكاة، والصيام، والحج، وصدق الحديث، وأداء الأمانة، وبر الوالدين، وصلة الأرحام، والأمر بالمعروف والنهى عن المنكر، والدعاء والذكر، وقراءة القرآن، وأمثال ذلك من العبادة . . .)[46]

މާނައީ: "(އަޅުކަމަކީ) ބޭރުފުށާއި އެތެރެފުށުގެ ބަސްތަކާއި ޢަމަލުން، الله سبحانه وتعالى ލޯބިކުރައްވާ އަދި ރުހިވޮޑިގަންނަވާ ހުރިހާ ކަމަކަށް ކިޔާ ނަމެކެވެ. އެއީ ނަމާދާއި، ޒަކާތާއި، ރޯދައާއި، ޙައްޖާއި، ބަސްތެދު ތެދުވުމާއި، އަމާނާތް އަދާކުރުމާއި، މައިންބަފައިންނަށް ހެޔޮކޮށްހިތުމާއި، ރަޙިމުގެ ގުޅުން ދެމެހެއްޓުމާއި، ހެޔޮކަންތަކަށް އަމުރުކުރުމާއި، ނުބައިކަންތަކުން ނަހީކުރުމާއި، ދުޢާކުރުމާއި، ޛިކުރުކުރުމާއި، ޤުރުއާން ކިޔެވުމާއި، އަދި އެނޫންވެސް އެފަދަ އަޅުކަމުގެ މިޘާލުތަކެވެ..."

އެހެންކަމުން ދީން އެއްކޮށްވެސް އަޅުކަމުގެ ތެރޭގައި ހިމެނިގެންނެވެ. ފަހެ އިންސާނާއަށް އިލާހުގެ މާނައަކީ އަޅުކަންވެވޭ ފަރާތެކަން އެނގި ކަށަވަރުވެއްޖެއްޔާ، އަދި އަޅުކަމުގެ ބަޔާންވެސް އެނގިއްޖެނަމަ، الله سبحانه وتعالى ޚިދުމަތަށް އެކަން ޚާއްޞަކަން އަޅުކަމުގެ ވަށްޓަރުން ނިސްބަތްކުރެވިދާނެ އޭނާ އެޚާއްޞަކަން އަޅުކަންކަން އަދި އިލާހުކަމުގައި ނަގައިދިކަން ބާޠިލުވެގެންނުވާނެއެވެ. އެއީ އޭނާ އެއަޅުކަން ނިސްބަތްކުރި ފަރާތް އެއީ އިލާހުކަމުގައި ނޫނީ އަޅުކަންކޮށްފި ފަރާތްތައް ނިސްބަތްވުން ފިޔަވާ އުޅުނުނަމަވެސްމެއެވެ. އަދި އޭނާގެ ޢިބާދަތަކަށް އެއީ ތަވައްސުލްވުންކަމަށް، ނޫނީ ޝަފާޢަތަށް އެދުންކަމަށް ނޫނީ ކުރިމަތިލުންކަމަށް ނޫނީ އެނޫންވެސް ނަމެއް ދީ ނަމަވެސްމެއެވެ.

46 مجموع الفتاوى: 10/149

ވަގުތު ޝަރީޢަތާ ޚިލާފު ދުސްތޫރުތަކެވެ. ބާނުންވިޔަސް ދުސްތޫރުގެއިތުރުވެއެވެ. އެއީ ރިބާކަމިހާރު ހަމަ ދުސްތޫރުގައިވާ (ރިބާކަމިހާރު) ކަމުގައިވާ ފަދައިންނެވެ. އެއީ އާންމު ބަނުންވިޔަސް ނުހި ދުސްތޫރުވިޔަސްމެއެވެ. އަދި އާއްމު އުރިހަހަލަކަށް ރިބާއަށް ނުހިޔަސްމެއެވެ. އަދި ހަމައެފަދައިން ރާބޮއިހާވެސް ހަމަ ރާބޮއިހާގެ ނަހަރުގަބޭނުންވެ. އެއީ އާއްމު އަދަރު އެހެންނަމަވެސް ފިހަމަވެސްމެއެވެ. ނަބިއްޔާ ﷺ ގެ ހަދީޘްގައިވެއެވެ.

(يأتي ناس من أمتي يشربون الخمر يسمونها بغير اسمها) [47]

މާނައީ: "ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ އުއްމަތުގެ ތެރެއިން ބައަކު އަންނާނެއެވެ. ރާއަށް އެހެންނަމެއް ކިޔައިގެން އެމީހުން ރާ ބޮނެވެ."

އެހެންކަމުން އެއްޗަކަށްކިޔާ ނަން ބަދަލުކޮށްލުމަކުން އޭގެ ހުކުމެއް ބަދަލެއްނުވާނެއެވެ. އަދި އޭގެ ހުކުމްތަކަށް ބަދަލެއް ނުއަންނާނެއެވެ. އެއީ ޝަރުޢާގެ (ސަންކުރުގެ) އަހުލުވެރިން، އެމީހުންގެ ކުރީގެބަޔައިން މިބި ބާޤީކުރެއްވީ އެއީ ބައްޓަނުކަމަށް ހިއާފަދައިންނެވެ. އަދި އަނިޔާވެރިން މިސްކިނުކުރުގެ އަމުން ގަދަބާރުން ނާޖައިޒުކަން އެހެންނަމަވީ ކަމުގައިވިޔަސްމެއެވެ.

ބަދިއްޔާ ބަސް ހަމިވެ، ނަސާރާއިންކަމުގައިވާ ހަމަ الله سبحانه وتعالىٰ ގެ މިބަސްފުޅު އަޑުއިވުނު ނިސާބު ވިދާޅުވިއެވެ.

﴿ٱتَّخَذُوٓاْ أَحۡبَارَهُمۡ وَرُهۡبَٰنَهُمۡ أَرۡبَابٗا مِّن دُونِ ٱللَّهِ…﴾ [48]

---

[47] رواه أبو داود: 3689، والنسائي: 5658

[48] التوبة: 31

ވިދާޅުވި: "އެއުރެންގެ އިލްމުވެރިންނާއި، ފާދިރީންނާއި، ދަންހަރުދޭގޮތުގެ ދަރިކަލުން އަރްބާބު (އިލާހުގޮތުން) އަދި، الله سبحانه وتعالى ޙިޔާރުގައި އިޙާރުން ކަމުގައި އެއުރެން ހެދުމެވެ..."

ރަސޫލާ ﷺ އަށް ދެންނެވީމެވެ.

(إنا لسنا نعبدهم ! ! قال: " أليس يحرمون ما أحل الله فتحرمونه، ويحلون ما حرم الله فتحلونه؟ ! "

قال: قلت: بلى ! قال: "فتلك عبادتهم")[49]

ވިދާޅުވި: "ހަމަކަށަވަރުން އަހަރުމެން އެމީހުންނަކަށް އަޅުކަމެއްނުކުރަމެވެ. އެހިނދު ރަސޫލާ ﷺ ބަޔާންކޮށްދެއްވިއެވެ. 'الله سبحانه وتعالى ޙަލާލުކޮށްދެއްވި ކަންތައް އެމީހުން ޙަރާމްކުރުމުން، ތިޔަބައިމީހުންވެސް އެކަން ޙަރާމްއަށްކުރަމުހެއްޔެވެ! އަދި الله سبحانه وتعالى ޙަރާމްކުރެއްވި ކަންތައް އެމީހުން ޙަލާލުކުރުމުން، ތިޔަބައިމީހުންވެސް އެކަން ޙަލާލުކުރަމުހެއްޔެވެ!' އަހަރުމެން ދެންނެވީމެވެ. 'އާދޭހެވެ.' އެކަލޭގެފާނު ބަޔާންކޮށްދެއްވިއެވެ. 'ފަހެ އެމީހުންނަށް އަޅުކަންކުރުމަކީ އެއީއެވެ.'"

ފަހެ ޙުކުމްކުރުވުން ކަންތައްތަކުގައި އެބައިމީހުންނާއި އެއްބަސްވުމީ، އެއިލްމުވެރިންނާއި ފާދިރީންނަށް އެމީހުންގެ ފަރާތުން ކުރުވުން އަޅުކަމެއްކަމުގައި ޢަދިއްޔު رضي الله عنه އަށް ހީވެފައެއްނުވެއެވެ. ދެންފަހެ އެމީހުން އެކަންތައްކުރުމުން އަދިއްޔާ އެއިލްމުވެރިންނަށް ކުރުވާ އަޅުކަމެއްކަން ރަސޫލާ ﷺ، ބަޔާންދެއްވައި އެންގެވިއެވެ. އެއީ އެމީހުން އެގޮތަށް ކަންތައްކުރުމުން އަދި، އަޅުކަމެއްކަމުގައި ޤަބޫލުކުރެވޭނެކަމުގައި ފާހަގަކުރައްވައިފައެވެ. ހަމައެފަދައިން ޤަބުރުތަކަށް އަޅުކަންކުރާ މީހުން، އެޤަބުރުތަކުގެ އަހުލުވެރިންނަށް ދުޢާކުރުމާއި،

[49] رواه الترمذي: 3095، تفسير الطبري: 417/11

ބާޖަވެރިވެއް ދުއްތާއިރުންމާއި ގުޑިބާވެރިވެއް ޖެއްސާއިރުންމަށް ސުވާލުކޮށް އުޅުމާއި، އަދި އުފެދުނުވަކަށް ދެރަބަލިކުރުމުންނާއި ނަދުރުބެނުމުން ކުއްވަންލުމާއި މިފަދަ ކަންތަކަކީ އުމުރުންގެ ކިބައިން އުފެދުނުވަކުގެ އަހުލުވެރިންނަށްކުރާވާ އަޅުކަމުގެކެވެ. އެއީ އުމުރުން އުކަންތަކަށް އަޅުކަމުގާ ނުހިކަމުގައިވެއަރާސްވެއެވެ. އަދި އަޅުކަމުއްކަމުގައި ޔަޤީނުކުރިއަރާސްވެއެވެ.

ހަމައެފަދައިން ނަބިއްޔާ ﷺ ގެ އަރިހުގައި (ތިމަންމެންނަށް ދާތު އަންވާޠު ނަންގަވައިދެއްވާތޯ) މިހެން ބުނި މީހުންވެސް، އުމުރުންގެ އުބަހަކީ ބަދު އިސްލާމުވުން ބުނި (އުމުރުންނަށް އިލާހުންތަކެއްވާފަދައިން އަހަރުމެންނަށްވެސް އިލާހެއް ނަންގަވައިދެއްވާތޯ) މިބަހާއި އެއްކަލިމަވެގެންވާ ބަނުއިސްރާއީލުގައި ވާހަކަތަކުން ހިސާބުކުރެއްވި. އަދި މިކަލިމަ لا إله إلا الله ނަފީކުރާ، الله سبحانه وتعالى ފިޔަވައި އެހެންތަކެތީގެ އަޅުކަން އަސްބާބުތަކާއި އިބާދަތްތަކެއް އުމުރުން ހިއްސުކުރެއްވި. އެހެން އުމުރުން ދިރުމަށް لا إله إلا الله ކިޔަމުންދިޔެވެ. އަދި އުމުރުންނަށް އެކަލިމައިގެ މާނަ އެނގިގެންނުވެއެވެ. އެހެން އުމުރުންނަކީ އަރަބިންނެވެ. އެހެންނަކަމަކު އުމުރުންނަށް މިމައްސަލަޔަކީ ވަންހަނާވީ ފަހުމުވެގެންނެވެ. އެއީ އުމުރުން (އަލަށް އިސްލާމުވީ) ކުދިންތަކެއް ކަމަށްވެގެންނުމެވެ. އެއީ ނަބިއްޔާ ﷺ މިހެން ބަރުތޭކުރައްވާފުދުމަށް ދަންނަވާނެވެ.

(الله أكبر ! إنها السنن. قلتم والذي نفسي بيده كما قالت بنو إسرائيل لموسى: ﴿ اجْعَل لَّنَا إِلَٰهًا كَمَا لَهُمْ آلِهَةٌ قَالَ إِنَّكُمْ قَوْمٌ تَجْهَلُونَ ﴾ لتركبن سنن من كان قبلكم) [50]

މާނައީ: "الله އަކްބަރު! ނުވަތަ އެންމެ ބޮޑުވެގެންވަނީ الله ! ހަމަކަށަވަރުން އެއީ ކުރީގެ މީހުންގެ ގޮތްތަކެވެ. ތިމަންނާގެ ފުރާނަ ހުރީ އަތްޕުޅުގައިވާ ފަރާތް ގަސަމްކުރައްވާ

[50] رواه الترمذي: 2180، وأحمد: 21897

ވިދާޅުވަމުވެ! ތިޔަބައިމީހުން ތިޔަޢިބާދަކުރާ ބުދު އިސްލާމީދީން މުސްލިމުންނަށް ބުނިކަމަށް ބަލާށެވެ. 'އެއުރެންނަށް އިލާހުންތަކެއް ވާފަދައިން، ތިމަންމެންނަށްވެސް އިލާހެއް ލައްވައި ދެއްވާށެވެ! އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން، ތިޔަބައިމީހުންނީ ނޭނގޭ ބައެކެވެ." ހަމަކަށަވަރުން ތިޔަބައިމީހުންގެ ކުރީގެ މީހުންގެ ގޮތްތަކަށް، ތިޔަބައިމީހުން ތަބަޢަވާނޭކަން ކަށަވަރުވެ."

ދެންމެގެ މިހެން ބުނުމަށްޓަކަ: 'އެކަލޭގެ ސަޙާބުން ނަބިއްޔާ ﷺ އެމީހުން ކާފަރެއް ނުކުރައްވައެވެ!'

ޖަވާބުގެ ބުނަމެވެ: މިކަމުން ދަލީލުކޮށްދެނީ އުޅުނުވުން ބަހެއްގެ ގޮތަ ނޫނީގެ ހާލު ކުޅުނުގެ ބަހެއް ބުނެފިމަކުން، ދީން އެކަލާއިލުމު އާލާ ސަލާމުކުރެވުމުން އާލާއިކަން ދޫކޮށްލައިފިނަމަ، އެފަދަ މީހަކު ކާފަރުންވާނެކަމެވެ. އަދި އެއްވެސް ޝައްކެއްނެތް ގޮތުގައި، ނަބިއްޔާ ﷺ އެކަމަށް އިންކާރުކުރެއްވުމަށްފަހު ވެސް މިބައިމީހުން ދީނާ އަންނާނެ ނުވިނަމަ އެބައިމީހުން ކާފަރުވީހެވެ.

الله سبحانه وتعالى ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ.

﴿وَإِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ لِأَبِيهِ وَقَوْمِهِۦٓ إِنَّنِى بَرَآءٌ مِّمَّا تَعْبُدُونَ ۝٢٦ إِلَّا ٱلَّذِى فَطَرَنِى فَإِنَّهُۥ سَيَهْدِينِ ۝٢٧ وَجَعَلَهَا كَلِمَةًۢ بَاقِيَةً فِى عَقِبِهِۦ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ﴾[51]

މާނައީ: "އިބްރާހީމްގެފާނު، އެކަލޭގެފާނުގެ ބައްޕައަށާއި، އެކަލޭގެފާނުގެ ޤައުމުގެ މީހުންނަށް ވިދާޅުވިހިނދު ހަނދުމަކުރާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން، ތިޔަބައިމީހުން އަޅުކަންކުރާ ތަކެތިން ތިމަންކަލޭގެފާނު ބަރީއަވެގެންވެއެވެ. އިސްވެދިޔަ މިއާޔަތަކާސްފަހައި

---

[51] الزخرف: 26-28

ތިމަން ހެއްދެވި ރަސްކަލާނގެ ފިޔަވައެވެ. ފަހެ، ހަމަކަށަވަރުން، އެކަލާނގެ ތިމަންކަލޭގެފާނަށް ތެދުމަގު ދައްކަވާނެއެވެ. އަދި އެބަސްފުޅު އެކަލޭގެފާނުގެ ދަރިކޮޅުގައި ދެމިއޮންނާނޭ ބަސްފުޅެއްކަމުގައި ލެއްވިއެވެ. އެއީ الله سبحانه وتعالىގެ މަގަށް އެމީހުން ރުޖޫޢަވުމަށްޓަކައެވެ."

(وَجَعَلَهَا) އެބަހީ: އެބަސްފުޅު ލެއްވިއޭ، މިކަލިމައިގެ ނަވީރު ރުޖޫޢަވަނީ އާދެކުރީގައި އޮތް ބަސްފުޅުގައެވެ. އެއީ: (ހަމަކަށަވަރުން، ތިޔަބައިމީހުން އަޅުކަންކުރާއެއްޗާ ތަކެތިން ތިމަންކަލޭގެފާނު ބަރީއަވެގެންވަމެވެ. އިސްވެދިޔަ [illegible] ތިމަން ހެއްދެވި ރަސްކަލާނގެ ފިޔަވައެވެ.)

މުޖާހިދު ވިދާޅުވިއެވެ.

(...هى شهادة أن لا إله إلا الله، فلا يزال فى ذرية إبراهيم من يعبدوا الله وحده...)[52]

މާނައީ: "އެބަސްފުޅަކީ މުޅިން لا إله إلا الله އެވެ. ފަހެ، އިބްރާހީމްގެފާނުގެ ދަރިފަސްކޮޅުން الله سبحانه وتعالى އެއްކައުވަންތަކޮށް އަޅުކަންކުރާ ބައެއް އަބަދުވެސް ތިބެގެންވެއެވެ."

ފަހެ، މިއާޔަތުގައި އަދި އޭގެކުރީގައިވާ ތަފްސީރުގައި لا إله إلا الله ގެ މާނަ ބަޔާންވެގެންވެއެވެ. އަދި އެއީ މުޅިން الله سبحانه وتعالى ފިޔަވައި އެނޫންފަރާތްތަކަށް އަޅުކަންކުރުމުންނާއި ބަރީއަވެ، އެކަލާނގެ އެއްކައުވަންތަކޮށް އަޅުކަންކުރުމެވެ.

[52] تفسير الطبري: 20/576-577

އަދި އެންމެ ބޮޑެތި މުޝްރިކުންގެ ތެރޭގައި:

ގަދިވެރިވެގެންވާ މިކަލިމައިގެ މާނައަށް ބަލާ ވިސްނުމުން މުޝްރިކުންގެ ތެރެއިން ގިނަމީހުން ދޫނު އަނބުރާލާފައިވުމެވެ. އެހެންކަމުން މުޝްރިކުންގެ ތެރެއިން ގިނަ މީހުން މިފަދައިން ބުނަން ފަށައިފިއެވެ. ލާ إله إلا الله ކިޔައިދީ މިކަލާއި ގުޅޭ އަޅުގަނޑުން އެއްކޮށާ ނުބައިކަމެވެ. އެއީ އާދާ ކަންތަކުގެ ކަލާނގެ ކިޔައިދިނުމެވެ! މިފަދައިން އެމީހުން ބުނަނީ މިކަލަމާ ގުޅިގެން ކަލިމައިގެ މާނާ ކަލާނގެއާ އެމީހުންނަށް އެނގިގެން ނުވާތީއެވެ.

އަދި ފަހު މީހުން ބުނާމީހާގެ ބަސް ދެކޭތި ނުދެނެވެއެވެ! އެހީ އާދާ ގޮތުގައި މީހުން ބުނަނީއެވެ: ލާ إله إلا الله ކިޔާ ހާލު، މުޙައްމަދު ބުނު ޢަބްދުالله ގެ ރަސޫލުކަން ޤަބޫލު ނުކުރާ މިކަލާއި ދުވު ކަލާ ބުނަނީ ކިޔާހައިތޯއެވެ!؟ މިފަދައިން އެހެއްޓެނަމަ އެދުވަ މިކަލާ ކަލާނގެ ދުވަލަކަށް އާދަމް ފަހުން ނުދެނެހެއްޓެއެވެ! ނުދީ ޝަހާދަތުގެ މާނަ ދެނެގަނެ ޢިބާދަތް އަދަލު އަނބުރާ ތަޢުލީމުދަން އިންސާނުކުރު މިހާއެވެ!؟ މިފަދަ މިހާ ކަލާނގެ ދުވަލުގަ ތިއްބާއި ދިޔާތާއި އެދުވަ ކަލާނގެ ހުރަވުނާ މިހާއި ދުވު ބުނަނީ ކިޔާހައިތޯއެވެ!؟ ނުވަތަ ގެނައި ފަހުން ފަސޭހަވެދު އެއީ ފަހުނޫފަރާނަށް ކަލާނގެއްނަށެވެ! ނުދީ ހަމަށަސްމަދު ޙަދީޘުގައި ފަހުނޫފަރާނަށް ކަލާނގެއްނަށެވެ! ފަހު މިފަދައިން ބުނާ އެންމެން ކާފަރުކަލާނގެއި އާދާ ފަހުއްނުދެނެހެއްޓެއެވެ. ދުންފަހު، އެފަދައިންކަންކަމާ މިހާކަން لا إله إلا الله ކިޔާމަ ދަނާއަށް ނުކަތަނީ ކިޔަހެއްޓެއަހެއްޓެއެވެ! އަދި ހަދިހާއި އާދާއައި ދުވަލު އެކިޔަމަ އެހިނދު ހުރަސްނާމަނީ ކިޔަހެއްޓެއަހެއްޓެއެވެ!

ދެންފަހެ އެކަލިމަ ގެއްލުވާލާ ކަލުއްކަލުގައިވާ، އަދި އެންމެ ބޮޑުވެގެންވާ ފާފަކަމުގައިވާ الله سبحانه وتعالى ކިރަވައި އެހެންގޮތަކަށްކަން އަޅުކަންކުރުމުގެ ބޮޑު ޝިރުކަކަށް އޭނާ އަރައިގެންފިކަމުގައިވާނަމަ ބުނެފައެވެ: ''އޭނާ لا إله إلا الله ކިޔައެވެ! އޭނާ ބައްޕައިރީގެ ކަލިމަ ކިޔައެވެ! އެހެންނަމަކަމަކު އެކަންތައް ދުރުވެރިކުރީ ޗާހިތުކަރާއި ބަދުޗީރުކުރުމުގެ ވަޒަގައި ޗެހެރިމަގެވެ!''

މިހެނަ ބައްޕައިރީގެ ވާހަކަތަކާއެކު، އަދި ޝިރުކުގެ ވާހަކަ ދީނުކުރުކާ އަޅު މިފަދަ މީހުންނަން އިވިއްޖެނަމަ، އެމީހަކަން މަލާމާތްކޮށް ފުރައްސާރަކޮށް ބަދުބަސް ހަދައެވެ.

ޝައިޚުލް އިސްލާމް އިބްނު ތައިމިއްޔާ رحمه الله، އެކަލޭގެފާނުގެ ބަސްފުޅެއްގައި ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ.

(. . . والضالون مستخفون بتوحيد الله تعالى يعظمون دعاء غيره من الأموات وإذا أمروا بالتوحيد ونهوا عن الشرك استخفوا به كما قال تعالى: ﴿ وإذا رأوك إن يتخذونك إلا هزوا أهذا الذي بعث الله رسولا * إن كاد ليضلنا عن آلهتنا لولا أن صبرنا عليها ﴾ الآية. فاستهزءوا بالرسول صلى الله عليه وسلم لما نهاهم عن الشرك وما زال المشركون يسبون الأنبياء ويصفونهم بالسفاهة والضلال والجنون إذا دعوهم إلى التوحيد؛ لما في أنفسهم من تعظيم الشرك. وكذلك من فيه شبه منهم إذا رأى من يدعو إلى التوحيد استهزأ بذلك؛ لما عنده من الشرك . . .)[53]

53 مجموع الفتاوى: 48/15

މާނައީ: "...އަދި މަގުފުރެދިގެންވާ މީހުންނަށް، الله سبحانه وتعالى އެއްކަލަކުވެސްހިދާޔަތު (ތެދުމަގު)ނުދައްކަވާނެ އަދި ޤަދަރުވެރިކުރައްވާނެ ބައެއްކަމެވެ. އަދި އެބައިމީހުން އެކަލާނގެ ރަސޫލާއަށް، މަލާމާތްކުރުމަށް މީހުންނަށް ދަޢުވަތުދެމުން މަލާމާތްކުރިކަން ގޮތްކުރައްވައެވެ. އަދި އެމީހުންނަށް ތެދުމަގު އަމުދުކުރެވިއްޖެއްޔާ، އަދި ޝިރުކު ނަހަދާތީވެއްޖެއްޔާ، އެއީ އާދައިގެކަމުގައިކަމަށް ހަދާ ނުވަޒަންކުރެވެ. އެއީ الله سبحانه وتعالى ވަޙީކުރެއްވެވިފައިވާ ފަރުމާނެވެ.

﴿وَإِذَا رَأَوۡكَ إِن يَتَّخِذُونَكَ إِلَّا هُزُوًا أَهَٰذَا ٱلَّذِى بَعَثَ ٱللَّهُ رَسُولًا ۝٤١ إِن كَادَ لَيُضِلُّنَا عَنۡ ءَالِهَتِنَا لَوۡلَآ أَن صَبَرۡنَا عَلَيۡهَاۚ﴾[54]

މާނައީ: "އަދި އެމީހުން ކަލޭގެފާނު ދުށާހިނދު، އެމީހުން ކަލޭގެފާނަށް ފުރައްސާރަ ނުކުރި ނުކުރެއެވެ. (އަދި ބުނެއެވެ.) الله ރަސޫލަކު ކަމުގައި ފޮނުއްވި ބޭކަލަކީ މިއީހެއްތޯ؟ އެކަލޭގެ މައްޗަށް ތިމަންމެން ކެތްނުކުރިނަމަ، ތިމަންމެންގެ އިލާހުންނަށް ޢިބާދަތްކުރުން ދުރުކޮށްލާނެ ކަމަށް، ގާތް ތިމަންމެން މަގުފުރެއްދުމާ ގާތްވެއްޖެއްސެވެ ކަލަލޭ..."

ދެންފަހެ، ރަސޫލާ صلى الله عليه وسلم އެމީހުންނަށް ޝިރުކު ނަހީކުރެއްވިހިނދު، އެމީހުން އެކަލޭގެފާނަށް ފުރައްސާރަކުރިއެވެ. އަދި ނަބިއްޔުން ބައިބައިގެން ގޮވާލެއްވިއިރަށް، އެބޭކަލުންނަށް ހުތުރު ބަދުބަސްކިޔާ، އަދި އެބޭކަލުންނީ ޖާދޫގަރުން، މަގުފުރެދިގެންވާ ބޮޑާ ގޮތުގައި ދައްކައި ވަރަށް ބޮޑުކޮށް ދިވެހިން (ޖާހިލު ޢާލިމުންނާއި ފަރީސީން) ދުރުދިޔައެވެ. އެއީ އެމީހުންގެ ނަފްސުތަކުގައި ޝިރުކަށް ދުވިފައިވާ މަލާމާތްކުރަމުން ގޮސްކަމެވެ. އަދި ހަމައެކަނި އެމީހުންގެ ފިކުރުތަކުން ވަސްވާސްލާ މީހުންނާ މީހުންނަށް ކޮށްލެވުމެވެ. ތެދުވެރިކަން ބާވާ މިހާރު ފިރިއައުމަށް އެމީހުން އެމީހަކަށް ފުރައްސާރަކުރެވެ. އެއީ އެމީހުންގެ ނަފްސުތަކުގައި ޝިރުކުގެ ސަބަބުންނެވެ..."

54 الفرقان:41،42

އަދި މިއުއްމަތުގެ ބިދުޢަވެރިން -އިންސާނުންގެ ތެރެއިންނާ ޤަބުރުތަކަށް އަޅުކަންކޮށް ޝަރީޢަތުގެ ހުކުމްތަކާއި އަދި އެހެނިހެންމީހުން- ޝައިޚުންނާ އެމީހުން މަކަރުތަކުގައި ޖެއްސާފައިވެއެވެ. އެއީ ދުނިޔާއަށްވާ ނޫނީ އަޑުއަހާ ކަންތޯ މިހާރު ޝިރުކުތަކާއި الله سبحانه وتعالى ކުރަވައި އެހެން ފަރާތަކަށް އަޅުކަންކުރުމުން އެއްކިބާވެ ނަފްސާނީ ހިތްވަރުގައި الله سبحانه وتعالىގެ ޙައްޤުވަން އެމީހުން، ޤަބުރުތަކާއި އަދި އެހެނިހެން ފަރާތްތަކާއި ދުރު އެމީހުން އެކުރަމުންގެންދާ ކަންތަކާއި އެމީހުންނަށް ހުރި އަޅުކަމުގެ އެއްވެސް ހެކިވެރިކަން ނެތެވެ. ސާބިތުވެ އެއާއެކު ހުރިހާކަމެއް ހުކުމާއި ޝަރީޢަތާއި އަދި އެމީހުންނަށް ހިތަކުރުންތަކެއް، ނަމަވެސް އެފަރާތްތަކުން ދެއްވައެވެ. އެމީހުން އެމީހުންގެ ހިތްވަކުން އަޅުކަމާއި އަދި ޝަރީޢަތުގެ ނަން ނިޔާވާ، އަދި ޝަރީޢަތާއި އަޅުކަމަށް، ހިތްވަރު ނަފްސަނި ނުކުރާނެ އެހެންނަމަވެސް އެއްވެސް ފަރާތަކަށްވެވިއެވެ.

ދީން އެއަށްވުރެ އެމީހުންގެ މަތީގަދަރުތަކާއި ހުރިހާ ވަރަކަށް އިތުރުވެގެންދާތީ އަދި ދުރަށް ބޭނުންގަތް ތިމާގެ ހަނދާނަތަކާއި ނަފްސުކޮށްފައިވާ ބަދަލުވުމެވެ، އެމީހުން އެކުރަމުން އަންނަ ޝަރީޢަތުގެ ދީނަށް ޖެހުނު އެއްޗެއްކަމުގައި އެމީހުންނަށް ޖެހިދާ އަދި އެމީހުންގެ ދީނާއިގައި ބާކީވު ހުއްޓުމެއް ދައްކަންވީއެވެ. إنا لله وإنا إليه راجعون.

ފަސްލު:

މަރުވެފައިވާ ވަލީންނަށް ދުޢާކުރުމަކީ ޝިރުކެއް ނޫންކަމަށް ޝައިޚުލް އިސްލާމް އިބްނު ތައިމިއްޔާ رحمه الله ވިދާޅުވި ވާހަކަދައްކަވާފައިވާ ކަމަށް ބުނާ ވާހަކައަށް ރައްދެއް.

އެގޮތުން ޛިކުރުކުރެވޭގޮތުގައި، ބަސްޖެހިފައިވާ ހަދީޘްކަމާއި ރަނގަޅު ސަނަދަކުން ކަނޑައެޅި ޢަބްދުﷲ ބިން ޢުމަރު،[55] ފިޔަށް ހިރަފުވީމާ ނަބިއްޔާ صلى الله عليه وسلم ގެ ޤަބުރުކޮޅުގެ ކައިރިއަށް އެކަމުގެ ޝަކުވާކުރިކަމަށް ރިވާވެގެންވެއެވެ. ދެން އޭނާއަށް ފަސޭހަވި، އެކަލޭގެފާނު صلى الله عليه وسلم، އުމަރު ބަނޑު ހަމަޖެހިގެ އަރިހަށްގޮސް ވާހަކަދެއްކެވިކަމާއި އިސްތިސްޤާ ކުރުމަށް އެދުނުކަމަށް އަޅުގަނޑުމެންނަށް ވާހަކަދައްކާކަމެވެ. ނަމަވެސް އެއީ އިޢުތިރާޟުކުރެވޭ ވާހަކައެކެވެ.

ޖަވާބުދިނުން ބަދަލުކުރުން ދެންނެވުން: ކަލޭމެން ޤަބުރުތަކަށް ދިއުމަކީ ބައްޕަރުވައިގެން ކުރާކަމެއް ޝިރުކެއް ނޫންކަމަށް ދެއްކުމަށް ދެވިއްޖައުސް، ފަހަ ޝައިޚުލް އިސްލާމްގެ އިޤްތިޟާއު ސިރާޠިލް މުސްތަޤީމް އާއި ކިތާބު ފިޔަވައި ޛިކުރުކުރެވިފައިވާ ގޮތުން، ޤަބުރުތަކަށް ބާރު، އަދި ދުޢާކުރުމުގެ ޖާއިޒުކަމާއި އިޤްތިޟާކުރާކަމަށް ބާރު، އަދި ޤަބުރުތަކަށް ބާރު ޝިރުކާއި ކަނޑައެޅިފައިވާ ކަމަކާ ދިމާވާނެ އެކުރުމަށް ޝިރުކުގެ ފަހަރުތައް ފުރިހަމަވެގެންނެވެ!

ދެން މިހެން ވިޔަސް ޝައިޚު، ދެންނެވީމާ، ޝައިޚް رحمه الله ގެ މައްސަލަ ސާފުވެއްޖެ ނުވަތަ ސާބިތުވިއެވެ! ދެންނެ އެކަލޭގެފާނު ޛިކުރުކުރައްވާފައިވާ އެވާހަކަ ބައެއް ޙާލަތްތަކުގައި ވާހަކަދައްކަވާފައެވެ. އެއީ ނަބިއްޔާ صلى الله عليه وسلم ގެ ޤަބުރުމުބާރަކުގެ ކައިރީގައި ނުވަތަ އެހެން ޤަބުރުތަކުގެ ކައިރީގައި الله سبحانه وتعالى އަށް ދުޢާކުރުމަށް އެދުމަކީ ކަމެއްކަމުގައެވެ. އެގޮތުން އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ.

---

55 ބުޚާރީގެ އަދަބުލް މުފްރަދުން 18 ވަނަ އަދަދު، އުމަރުގެފާނުގެ ރިވާވިގޮތުގައި މުސްލިމުންނަށް ކުރިމަތިވާ އިންޒާރަކީ ބަސްޖެހިފައިވާ ހަދީޘްކަމާއި ރަނގަޅު ސަނަދަކުން ކުރިމަތިވާ އަދަދުކަމެވެ.

(. . . وقد يفعل الرجل العمل الذى يعتقده صالحا ولا يكون عالما أنه منهى عنه، فيثاب على حسن قصده، ويعفى عنه لعدم علمه. وهذا باب واسع، وعامة العبادات المبتدعة المنهى عنها قد يفعلها بعض الناس ويحصل له نوع من الفائدة، وذلك لا يدل على أنها مشروعة. . . . . ثم العامل قد يكون متأولا، أو مخطئا مجتهدا أو مقلدا: فيغفر له خطؤه، ويثاب على ما فعله من الخير المشروع المقرون بغير المشروع . . .)[56]

މާނައީ: "...އަދި މީހަކު، ހެޔޮ ޢަމަލެއްކަމަށް ހީކޮށްގެން، ނަހީކުރެވިގެންވާ ޢަމަލެއް އެކަން ނޭނގިހުރެ ކޮށްފާނެއެވެ. ދެންފަހު އޭނާގެ ޤަޞްދު ރަނގަޅުކަމުގެ މައްޗަށް ޘަވާބު ލިބިދާނެއެވެ. އަދި (އެޢަމަލަކީ ކުރުން ނަހީވެގެންވާ ޢަމަލެއްކަން) ނޭނގުމުގެ ސަބަބުން އޭނާއަށް އެކަން ޢަފޫވެ ފުއްސެވިގެންދެއެވެ. މިއީ ވަރަށްފުޅާ ބާބެކެވެ. އަދި އަޅުކަން ... ނަހީވެގެންވާ ބިދުޢަތީ އަޅުކަންތައް، ބައެއްމީހުން އެކަންތައްކޮށްގެން ފައިދާގެ ވައްތަރެއް ލިބިދާނެއެވެ. އެހެންނަމަވެސް އެކަމުގެ ސަބަބުން އެޢަމަލަކީ ޝަރުޢުވެގެންވާ ޢަމަލެއްކަމަށް ދަލީލެއްނުކުރެއެވެ....ދެން އެއަށްފަހު، އެޢަމަލުކުރާ މީހާ އެކަންކުރަނީ ތައުވީލެއް ކޮށްގެންކަމަށްވެދާނެއެވެ. ނުވަތަ އިޖުތިހާދުކޮށްގެން ކުށެއްކުރުވުނީކަމަށް ވެދާނެއެވެ. ނުވަތަ ތަޤްލީދުކުރާ މީހަކު ކަމަށްވެދާނެއެވެ. އެހެންކަމުން އެކުށަށް މާފުދެވިގެންދާނެއެވެ. އަދި އޭނާ ކުރި، ޝަރުޢުވެގެންނުވާ ޢަމަލާއި ގުޅިފައިވާ ޝަރުޢުވެގެންވާ ހެޔޮ ޢަމަލަކަށް ޘަވާބުލިބިގެންދެއެވެ..."

އަދިވެސް އެކަށީގެން ވިދާޅުވިއެވެ:

56 اقتضاء الصراط المستقيم: 2/290

(. . . والحاصل أن ما يقع من الدعاء المشتمل على كراهة شرعية، بمنزلة سائر العبادات. وقد علم أن العبادة المشتملة على وصف مكروه، قد تغفر تلك الكراهة لصاحبها؛ لاجتهاده، أو تقليده، أو حسناته، أو غير ذلك. ثم ذلك لا يمنع أن ذلك مكروه منهي عنه، وإن كان هذا الفاعل المعين قد زال موجب الكراهة في حقه. . .) [57]

މާނައީ: "... ޚުލާޞާއަކީ، ޝަރުޢީގޮތުން ނަހީވެގެންވާކަމެއް ޝާމިލުވެގެންވާ ދުޢާވަނީ، އެހެން އަޅުކަންތަކުގެ މަޤާމުގައެވެ. އަދި އެނގިގެންވާ ގޮތުގައި އެފަދަ ނަހީވެގެންވާ ސިފައެއް އުޅުލެވިގެންވާ އަޅުކަމެއް، އެއަޅުކަމެއްކުރި މީހާގެ އިޖްތިހާދުގެ ސަބަބުން، ނުވަތަ ކުރި ތަޤްލީދެއްގެ ސަބަބުން، ނުވަތަ އޭނާގެ ހެޔޮކަންތަކުގެ ސަބަބުން، ނުވަތަ އެފަދަ އެހެންކަމަކަށްޓަކައި އެކަމެއް ފުއްސެވިދާނެއެވެ. ދެން އެއަށްފަހުވެސް (އެފަދަ އެޢަމަލު ކުރާފަރާތަކަށް) އެކަން ނަހީވެގެންވާކަމަކަށްވުން މަނާއެއްނުކުރެވެ. އެއީ މުޖްތަހިދުން ކަން އެއަމަލުކުރި މިމީހާގެ ކިބައިން އެނަހީވެގެންވާކަމެއް އުނިވެގެން ވާޖިބުވުމާ ސަބަބު ފިލައިދިޔަސްވެއެވެ..."

ވިދާޅުވިއެވެ:

(. . فإذا سمعت دعاء أو مناجاة مكروهة في الشرع قد قضيت حاجة صاحبها، فاعلم أن كثيرا منها ما يكون من هذا الباب. .) [58]

57 اقتضاء الصراط المستقيم: 215/2
58 اقتضاء الصراط المستقيم: 216/2

މާނައީ: "...ފަހެ ޝަރުޢުގައި މަނާވެގެންވާ ކަމެއް އެކުލެވޭ ދުޢާއެއް ނުވަތަ މުނާޖާތެއްކަމުގައި ވިޔަސް، ދީން އާންމުގެ ހާލަތު ގެއްލޭފަދަ ބިދުޢަތަށް އިޚްލާޞްކަމުގައިވާނަމަ، ފަހެ އޭގެ ގިނަ ކަންތައްތަކީ މަކްރޫހުގޮތުންކަން ނުވަތަ ޙަރާމްކަމެވެ..."

އަދިވެސް ވިދާޅުވެއެވެ:

(. . . ولا يقال: هؤلاء لما نقصت معرفتهم سَوَّغَ لهم ذلك، فإن الله لم يسوغ هذا لأحد. لكن قصور المعرفة قد يرجى معه العفو والمغفرة. أما استحباب المكروهات، أو إباحة المحرمات: فلا. ففرق بين العفو عن الفاعل والمغفرة له، وبين إباحة فعله أو المحبة له. . . . . وإنما يثبت استحباب الأفعال واتخاذها دينا بكتاب الله وسنة نبيه، وما كان عليه السابقون الأولون. وما سوى هذا من الأمور المحدثة: فلا تستحب، وإن اشتملت أحيانا على فوائد، لأننا نعلم أن مفاسدها راجحة على فوائدها . . .)[59]

މާނައީ: "...މިބައިމީހުންނަށް ނޭނގުމުގެ ސަބަބުން އެމީހުންނަށް އެކަންކުރުން ހުއްދަވެގެންދިޔައީ ' މިފަދައިން ނުބުނެވޭނެއެވެ. އެހެނީ الله سبحانه وتعالى އެއްވެސް މީހަކަށް މިކަން ހުއްދަކޮށްދެއްވާފައެއް ނުވެއެވެ. އެކަމަކު ޢިލްމު ދަތުވުމާއިއެކު އެފަދަ މީހަކަށް ފާފަފުއްސެވުން އުއްމީދުކުރެވިދާނެއެވެ. މަކުރޫހުކަންތައްތައް ކަންތައް މުސްތަޙައްބުކުރުމާއި، ނުވަތަ ޙަރާމްކުރެއްވިފައިވާ ކަންތައް ހުއްދަކުރުން ދަންނަށް، އެކަންތައް އެހެންނުވެއެވެ! ފަހެ ކަންކުރާމީހާއަށް ފާފަފުއްސަވާ ހުއްދަކުރުމާއި، އޭނާއަށްކުރި ކަންތައް ހުއްދަކަން ލޯބިކުރުމާއި ދެމެދު ފަރަގެއްވެއެވެ... އަދި މުސްތަޙައްބުކުރުމާއި އަދި ދީނެއްގެ ގޮތުގައި އަމަލުކުރުމަކީ ނަގާނީ ޤުރުއާނާއި ހަމައެކަނި الله سبحانه وتعالى ގެ ފޮތާއި އެކަލާނގެ ނަބިއްޔާގެ ސުންނަތުންނާއި، ކުރިންސާބިޤުން އެފަރާތްތަކުގެ މަގުގައި ޤުރުއާނުގެ

59 اقتضاء الصراط المستقيم: 2/218-217

ގޮތުންނެވެ. މިނޫން ދެން އަޑަށް އުފެއްދިފައިވާ ކަންތައް ފަދަ، އެކަންތައްތަކުގައި ބައެއްފަހަރު ފައިދާތަކެއް އުކުޅިވިގެންދިޔަކަމުގައި ވިޔަސް އެއީ މުސްތަޙައްބުވެ، ކުރުން އެދިވިގެންވާކަމަކަށް ނުވާނެއެވެ. އެހެނީ އެކަމުގެ ފައިދާއަށްވުރެ އެކަމުގެ ފަސާދަތަކާ ގެއްލުންތަކަށް އަރައިގަންނަނީ އެހެންވެއެވެ..."

ޤަބުރުތަކުގެ ކައިރީގައި ދުޢާކުރުމަށް ޚާއްޞަ ފަޟީލަތްތަކެއްވާކަމުގެ ނުފެނުނުކަމުގެ ދަލީލެއްކަމުގައި ޝައިޚުލްއިސްލާމް ތަޤިއްޔުއްދީން ތައިމިއްޔާ رحمه الله ވިދާޅުވިއެވެ:

(. . .ولا يدخل في هذا الباب أن قوما سمعوا السلام من قبر النبي صلى الله عليه وسلم، أو قبور غيره من الصالحين، وأن سعيد بن المسيب كان يسمع الأذان من القبر ليالي الحرة . فهذا كله حق ليس مما نحن فيه، والأمر أجل من ذلك وأعظم. . .)[60]

މާނައީ: "...ނަބިއްޔާ ﷺ ގެ ޤަބުރުފުޅުން ނުވަތަ އެހެން ޞާލިޙުންގެ ޤަބުރުތަކުން ބައެއް ސަލާމްގެ ޖަވާބު އަޑު ބައެއް ބަޔަކަށް އިވުނުކަމުގެ ވާހަކަ މިބާބުގެ ދަށަށް ނުވަންނާނެއެވެ. އަދި 'އަލްޙައްރާ'ގެ ކަންތައް[61] ހިނގި ދުވަސްތަކުގައި (ރަސޫލާ ﷺ)ގެ ޤަބުރުފުޅުން ސަޢީދު ބިނު މުސައްޔަބަށް ބަންގި ގޮވާލާ އަޑު އިވުނުވާހަކައެވެ. ފަހެ މިހުރިހާކަމަކީ ޙައްޤެވެ. އެކަމަކު އަޅުގަނޑުމެން އެވާހަކަތަކުގެ ވާހަކަ މިބާބުންނެއް ކަންތަކެއްނޫނެވެ. މިކަމަކީ އެއަށްވުރެ މާބޮޑު ވަޒަންވާ ކަންތަކެކެވެ..."

ވިދާޅުވިއެވެ.

60 اقتضاء الصراط المستقيم: 254/2

61 އަލްޙައްރާގައި ހިނގިކަމަކީ ހިޖުރީ ޔަޒީދު ބިން މުޢާވިޔާ: މަދީނާގެ އަހުލުވެރިންނާއި ދެކޮޅު ފޮނުވި ލަޝްކަރާ ދެމެދު ހިޖުރައިން 63 ވަނަ އަހަރުގައި ހިނގައިދިޔަ ހަނގުރާމައިގެ ކަންތައެވެ.

(. . . وكذلك أيضا ما يروى أن رجلا جاء إلى قبر النبي صلى الله عليه وسلم، وشكا إليه الجدب عام الرمادة، فرآه وهو يأمره أن يأتي عمر فيأمره أن يخرج فيستسقي بالناس. فإن هذا ليس من هذا الباب . . . وكذلك سؤال بعضهم للنبي صلى الله عليه وسلم، أو غيره حاجة فتقضى. فإن هذا قد وقع كثيرا، وليس هو مما نحن فيه. . .)[62]

މާނައީ: "...އަދި ހަމައެފަދައިން ރިވާވެގެންވާއައިސްފައިވާ ފަދައިން، 'ރަމާދާގެ އަހަރު' މީހަކު ނަބިއްޔާ ﷺ ގެ ޤަބުރުފުޅުގެ ކައިރިއަށް ގޮސް ހަނަފަސްކަމުގެ ވާހަކައިން ޝަކުވާކުރުމުން، އުމަރު ބުނުލް ޚައްޠާބް މީސްތަކުންނާއިގެން ނިކުމެ ވާރޭ ވެއްސެވުމަށް އެދި އިސްތިސްޤާކުރުމަށް އަމުރުކުރުމަށް އެކަލޭގެފާނު ﷺ އަމުރުކުރައްވާތަން އޭނާއަށް ފެނުނުކަމަށް އައިސްފައިވާ ވާހަކަވެސްމެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން މިކަމަކީވެސް މިބާބުގެ ތެރެއިން ހިމެނޭކަމެއް ނޫނެވެ... އަދި ހަމައެފަދައިން އެމީހުންގެ ތެރެއިން ބަޢުޟު ނަބިއްޔާ ﷺ ގެ އަރިހުން ނުވަތަ އެހެން ޤަބުރެއްގެ ކައިރިންވިޔަސް ޙާޖަތެއް ފުއްދައިދިނުމަށް އެދުމުން، އެކަމެއް ފުދިގެންދިއުންވެސްމެއެވެ. ވަރަށް މިކަންތައްވެސް އެތައްފަހަރަކު ހިނގާފައެވެ. އެކަމަކު މިއީ އަހަރުމެން މިވާހަކަ ދައްކާ ކަންތައްތަކުގެ ތެރެއިންވާކަމެއްނޫނެވެ..."

އަދިވެސް އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ:

(. . . وكل هذا لا يقتضي استحباب الصلاة عند القبور، ولا قصد الدعاء والنسك عندها؛ لما في قصد العبادات عندها من المفاسد التي حذر منها الشارع . . .)[63]

62 اقتضاء الصراط المستقيم: 2/254
63 اقتضاء الصراط المستقيم: 2/256

މާނައީ: "...މިހުރިހާ ކަމެއް މިހެން ދިމާވިކަމުގައި ވިޔަސް، ޤަބުރުތަކުގެ ކައިރީގައި ނަމާދުކުރުމާއި، އަދި ދުޢާކުރުމަށް ޤަސްދުކުރުމާއި، ދަތުރުކުރުން މުސްތަޙައްބުވ އެދުވިގެންވާކަމަށްވެސް ހުޖުމުއްސުކުރެއްވޭ. އެއީ އެޤަބުރުތަކުގެ ކައިރީގައި (الله سبحانه وتعالى އަށް) އަޅުކަންކުރުމަށް ޤަސްދުކުރުމުގައި އޭގެ ސަބަބުން ޝަރުޢީގައި އިންކާރުކުރައްވާފައިވާ އެތަކެއް ފަސާދަތަކެއް އެކަމުގައިވާކަމަށްޓަކައެވެ..."

ދެން އެއަށްފަހު އެކަލޭގެފާނު رحمه الله ވިދާޅުވެއެވެ:

(. . . فذكرت هذه الأمور؛ لأنها مما يتوهم أنها معارضة لما قدمنا، وليس كذلك. . . فإن الخلق لم ينهوا عن الصلاة عند القبور، واتخاذها مساجد استهانة بأهلها ، بل لما يخاف عليهم من الافتتان، وإنما تكون الفتنة إذا انعقد سببها . فلولا أنه قد يحصل عند القبور ما يخاف الافتتان به لما نهى الناس عن ذلك. . .)[64]

މާނައީ: "...އަހުރެން މިވާހަކަތައް މިތާނގައި، އެއީ މިވާހަކަތަކީ އަހުރެން ކުރިން ބަޔާންކުރި ކަންތައްތަކާއި ޚުދުއަޅާ ތަޢާރުޟުވާ ވާހަކަތައްކަމަށް ހީވާފާނެތީއެވެ......އެކަމަކު އެކަންތައްވެސް އެހެނެއްނޫނެވެ. ފަހެ ކަނޑައެޅިގެންވެސް ޤަބުރުތަކުގެ ކައިރީގައި ނަމާދުކުރުމާއި، އެޤަބުރުތައް މިސްކިތްތަކެއް ކަމުގައި ހެދުން، ހެޔޮލަފާކަމުންނަން ނަހީކުރެއްވީ އެޤަބުރުތަކުގެ އަހުލުވެރިންނަށް އިހާނެތިކޮށްފުމުގެ ގޮތުން ކަމެއްނޫނެވެ. އަދި ކިއްޔަ، އެކަން ނަހީވެގެންވަނީ އެކަންތަކާ މިހެން ފިތުނަގައި ޖެހުނުކަމަށްޓަކައެވެ. އަދި ފިތުނަޖެހުމަކުގައި އެކަންވާހަކަ އޭގެ ސަބަބު ވީމަ ވެގެންނެވެ. ފަހެ ޤަބުރުތަކުގެ ކައިރީގައި (އުފެދިގެން ބަޔަކަށްވެއްދުނު ސަބަބުން) ގޮތްތަކުގެ ފިތުނަގައި ބިރުންޓަކައި، މިސްކިތަކަށް އުފެދިގެން ކަންތައްކުރުން ނަހީކުރައްވާފައި ނުވެއެވެ..." މިއެވެ.

64 اقتضاء الصراط المستقيم: 2/255-256

ފަހު ތިބާ އެކަލޭގެފާނުގެ މިބަސްފުޅަށް ބަލައިބަލާށެވެ. "..މިކަމަކީ އަހަރުމެން މިވާހަކަތައްކާ ކަންތަކުގެ ތެރެއިންވާކަމެއް ނޫނެވެ. އަދި އަހަރުމެން ބަޔާންކުރި ކަންތަކާއި މިކަމާއި ބެއާރުސްވުމެއް ނެތެވެ... މިބަސްފުޅެވެ. އެހެނީ އެކަލޭގެފާނު ފޮނުއްވުއްވާފައި އޮވޭ، الله سبحانه وتعالى އަށް ދުޢާކުރުމަށްޓަކައި ޚަލްޤުތަކުގެ ކައިރިއަށް ދިއުމަށް ޚަބަރުދިނުމަކީ ސަރީޢަތުގައިވާ ބިދުޢައެއްކަމަށެވެ. ހަމައެފަދައިން މަކުރުވެރިޔާ މިހުންނާއި އެއިރުގައިވާ ފަރާތްތަކަށް ދުޢާކުރުމާއި އެފަރާތްތަކުން އަރިހުގަޔަށް ޝަކުވާކުރުމަކީ އެކަލޭގެފާނު އޮވޭ ޚަބަރުދެއްވާފައިއެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނު ބަޔާންކުރައްވާފައި އޮވޭ، އެގޮތުންނެވި ހުރިހާ ވާހަކަތައްގައިވެސް އެކަލޭގެފާނު އެފޮނުއްވުނުކުރައްވި ކަންތައްތައް ފޮނުއްވުމެއް ބެއާރުވުމުގެއްނުވާކަމެވެ. އެއީ އެމަކަރު ހިތްދަރު ހިއްކަން ރަށްދަރުމުގަނެވެ.

ދެން ފަހު އެމިހާ މަހުލޫމުން އޭނާ އަންނަރުމަން ޢާއްމާ އަހުލުސުންނަތް ވަސީލަތްތަކުގެ މިހާގެ ފާހަކައިން، މުޝްރިކުންގެ ދީނާއިގައި ޢަޤީދާތަކާ ބެހޭ މިހުން ޙައްޤާބައެއްގެ ގޮތުގައި ދެއްކިއެވެ. އެއީ ޤާހިރުކަމުގެ ސަބަބުން ކުރެހަކަން އަރައިގަންނަމުހާ ކާފިރުންގާނަކަމާއި، ދެކޮފަހޭ ގޮތުދުނުކުރާ މިހާގެނު ކާފިރުންގާނަކަމަށް ދަރީފައްސާގެ ގޮތްނެވެ.

ފަހު މިހުރިހާކަމެއްގެ ޤާވާއިދަކަށް ބަލަމުލާ: الله سبحانه وتعالى އެކަލާނގެ ރަސޫލުން ފޮނުއްވީ އުފެދިރަމުގެ ހަބަރުތަކުން ދެނާ، އަދި އިންޛާރުކުރައްވާ ބާކުރުންތަކުގެ ގޮތުގައިއެވެ. އެއީ ރަސޫލު ބާކުރުން ވަޢާޒުތަމައްކުރާ، الله سبحانه وتعالى ގެ އަމުރަކަށް މިސްތަޤުނަތަން ޙައްޤުބައެއް ގޮތުގައި ދޭހާނަ ވާހަކައެއް ނަޞޭޙަތްތެރިކަމެވެ. އެބާކުރުން އެކަލާނގެ ދީނުވެރިން ޔާދި ދާވޭއިވީ އެނދެ ބާރުއަރުވާ ލާރިވާލާ، الله سبحانه وتعالى އެއްކަލުވަޢުދާއި އަރުކަސްކުރަމުގެ އެކަލާނގެއަށް ޝަރީކަކު ނުވުމަށާއި އަދި އެކަލާނގެ ޢިބާދަތް އެހެން ފަރާތަކަށް އަރުކަސްތަށް ޝިރުކު ކުރުމުން ނަހީކުރެއްވުމެވެ. އެކަލާނގެ ވަޙީކުރެއްވިއެވެ.

﴿رُّسُلًا مُّبَشِّرِينَ وَمُنذِرِينَ لِئَلَّا يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَى ٱللَّهِ حُجَّةٌۢ بَعْدَ ٱلرُّسُلِۚ...﴾[65]

މާނައީ: "އުފާވެރިކަމުގެ ޚަބަރުދެއްވާ، އަދި އިންޒާރުކުރައްވާ ރަސޫލު ބޭކަލުންތަކެއް ފޮނުއްވީމެވެ. (އެއީ) ރަސޫލުން ފޮނުއްވުމަށްފަހު، الله سبحانه وتعالىގެ މައްޗަށް މީސްތަކުން ދައްކާނެ ހުއްޖަތެއް ލިބިގެން ނުވުމަށްޓަކައެވެ..."

ފަހެ، ބަލާ ޝިރުކަށް އަރައިގަންނަ މީހާ، އޭނާ ޖާހިލުވެގެންވާތީ އުޛުރު ލިބިގެންވާނަމަ، ދެންފަހު އުޛުރު ލިބިގެންނުވަނީ ވަކި ކޮންކަހަލަހެއްޔެވެ!؟

މިދަލީލާއިން ސާބިތުކުރަނީ، ހަމައެކަނި ދުނިޔެހަމަ ޢަޛާބުދެއްވުމަކީ މީހުންގެ މައްޗަށް ދީނި އެހެން މީހުންގެ މައްޗަށް الله سبحانه وتعالىގެ ހުއްޖަތް ޤާއިމުވެގެންވާކަމަށެވެ.

އެކަމަކު މިދަލީލުން ދައްކުވާކަށް މިހާ، އޭގެ އަސްލަކީ އެއްޗެހިކަން ކުރިއަށް ދިޔުން ކުރަމުންދާނެކަމަށެވެ. އަދި ކިޔުއްވާ، ކޮންމެގޮތަކަށް އޭނާގެ ވާހަކަ ދެކޮޅު ނުޖެހޭނެއެވެ. އެހެނީ، މުހައްމަދު ﷺ ގެ ރިސާލަތާއި ގުދު ޝަރުޢު ކުރާ މިހާ ނުވަތަ އަޖުންދިޔައްވާއި ގުދު ޝަރުޢު ކުރާ މިހާ ނުވަތަ އެންމެވެސް ދީނުގެ އަސްލުތަކާއި ގުދު ޝަރުޢުކުރާ މިހާ ކާފިރުކުރުމަށް ފަސްޖެހުމަށް އޭނާއަށް ކުރިމަތިވެގެންނުވެއެވެ. އެއީ ޝަރުޢުކުރާ މިހާއި ޤާއިމުކުރެވުމަށް ބާރުގަދައިއެވެ.

އަދި ފާޅު ޒާހިރުކަމައި ފާޅުއެނގިފައިވާ މުޖުތަހިދުވާމީހާގެ ބުނުމް ދުރުކުރަނުކަމެއް ނެތެވެ. އަދި މުޖުތަހިދު އިސްތިޤާމުވަންޏާ ކާފިރުވާ މުސްލިމުންނާކަން ބަޔާންކުރައްވާފައިވެއެވެ. އަދި އެކާފިރުވެގެންވާ ބަޔަން، ނޫނީ ޖަހަލުން، ނޫނީ ޝަރުޢުކުރުމުން، ނޫނީ ފެތުރިކުރުމުން ކަން ބަޔާންކުރައްވައެވެ. އަދި ޝަރުޢުކުރުމުގެ ސަބަބަކީ ޖާހިލުކަމެވެ.

65 النساء: 165

އަދިވެސް މިފަދައިން ބުނާ މީހާގެ ދައުވާއިން ހާޖިމުކުރަނީ، ރާފިޟީންނާއި ނަޞާރާއިންގެ ޢަޤީދާއިންނާ ޖެހިލުންނާއި އަދި އިލާއި ހަނދާއި ބުދުތަކަން ސަޖިދަކުރުމުންނާ މިހުންވެސް އެމީހުން ޖެހިލުވެގެންވެއީ އެމީހުން ކާފަރުންވާކަށްވާތީވެ! އަދި ޢަލީ ބުނު އަބީ ޠާލިބު رضي الله عنه، އަލިފާރުން އަސްރާރުއްލިޔުންވެސްދެއްވެ. އެހެނީ އަހަރުމެންނަށް ޔަޤީންވެ ކަނޑަވަރުވަނީ އެމީހުންނަކީވެސް ޖެހިލުންވެއްޖެކަމެވެ!

ފަހު ރާފިޟީންނާއި ނަޞާރާއިން ކާފަރުކުރުމާ މިއާ، ނުވަތަ އެބައިމީހުންގެ ކާފަރުކަމާއި ގުޅޭ ޝައްކުކުރާ މީހާ ކާފަރުވާނެކަން އިޖުމާޢުވެގެންވެއެވެ. އަދި އަހަރުމެންނަށް ޔަޤީންވެގެންވަނީ އެބައިމީހުންގެ ޢަޤީދައިން ގިނަ މީހުންނަކީ ކާފިރުންކަމެވެ.

ޝައިޚް ތަޤިއްޔުއްދީން (އިބްނު ތައިމިއްޔާ) ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ:

(. . .من سب الصحابة وواحدا منهم، واقترن بسبه دعوى أن عليا إله أو نبي، أو أن جبرائيل غلط. فلا شك في كفر هذا، بل لا شكّ في كفر من توقف في تكفيره . . .)[66]

މާނައީ: "...ޞަޙާބީންނަށް ނުވަތަ އޭގެތެރެއިން އެކަކަށްވިޔަސް އެއްޗެހިކިޔައިފި މީހާ، އަދި އޭނާގެ އެއްޗެހިކިޔުމާއި ގުޅިގެން ޢަލީއަކީ އިލާހެއް ނުވަތަ ނަބިއްޔެއްކަމަށް ނުވަތަ ޖިބްރީލުގެ ފުށުން ކުށެއްވެއްޖެކަމަށް ދައުވާކޮށްފިނަމަ، ފަހެ މިފަދަމީހެއްގެ ކާފަރުކަމާއިމެދު ޝައްކެއްނެތެވެ. އަދި ކިޔައްކަ، މިފަދަ މީހާ ކާފަރުކުރުން ފަސްޖެހޭ މީހެއްގެ ކާފަރުކަމާއިމެދުވެސް ޝައްކެއްނެތެވެ..."

އަދިވެސް ވިދާޅުވިއެވެ:

66 الصارم المسلول: 586/1

(. . . ومن زعم أن الصحابة ارتدوا بعد رسول الله صلى الله عليه وسلم إلا نفراً قليلاً لا يبلغون بضعة عشر، أو أنهم فسقوا. فلا ريب في كفر قائل ذلك، بل من شك في كفره فهو كافر. . .)[67]

މާނައީ: "...އަދި ރަސޫލާ ﷺ އަވަހާރަވުމަށްފަހު، ވިއްސަކަށް ޞަޙާބީންނަށްވުރެ ނުގިނަ މަދުބަޔަކު ފިޔަވައި ދީނުގައިތިބި ސަޙާބީން މުރުތައްދުވިކަމަށް، ނުވަތަ ހަމަސްގެ ފާސިޤުންކަމަށް ދަޢުވާކުރެވިދާނެ، ދެން މިފަދައިން ބުނާމީހެއްގެ ކާފިރުކަމާއި ގުޅޭ އެއްވެސް ޝައްކެއްނެތެވެ. އަދި ކިއެއްމަ، އެފަދަ މީހެއްގެ ކާފިރުކަމާއިމެދު ޝައްކުކުރާ މީހާވެސް ކާފިރެކެވެ..."

އަދިވެސް ވިދާޅުވެއެވެ:

(. . ومن ظن أن قوله سبحانه وتعالى: ﴿وَقَضَى رَبُّكَ أَلاَّ تَعْبُدُواْ إِلاَّ إِيَّاهُ﴾ .بمعنى: قدر، وأن الله ما قدر شيئا إلا وقع، وجعل عباد الأصنام ما عبدوا إلا الله:فإن هذا من أعظم الناس كفرا بالكتب كلها . .)[68]

މާނައީ: "...الله سبحانه وتعالیގެ ވިދާޅުވުން: ﴿وَقَضَىٰ رَبُّكَ أَلَّا تَعْبُدُوٓاْ إِلَّآ إِيَّاهُ...﴾[69]

މާނައީ: "އެކަލާނގެއަށް މެނުވީ، ޢިބާދަތްކުރުން އަޅުކަން ނުކުރުމަށް ތިބާގެ ކަލާނގެ ކަނޑައަޅުއްވައި އަންގަވައިފިއެވެ.."

---

67 الصارم المسلول: 586/1
68 مجموع فتاوى ابن تيمية: 124/2
69 الإسراء: 23

އޭގެ މާނައަކީ އުކަލާނުގެ އުފެދުން (ޝައްކު) ތަޙްޤީޤުކުރުމުގެ ކުރިން، އަދި އުކަލާނުގެ ތަޙްޤީޤުކުރުމަށްފަހުގެ ކޮންމެކަމެއްވާން ކަމަށް، އެހެންކަމުން ބުރަފަކަށް އަދުކަސްކޮށްލާމުން ވެސް އުމުރުން އެއަދުކަސްކޮށްނުލައި الله سبحانه وتعالى އަށް ކަމަށް ބުނެ، ފަހު މިފަދައިން ހިތާމަ މިފާއަދި މިސްތަކުންގެ ތެރެއިން (ބަލައިލެއްވުން) ހިނގާ ޒަތުތަކަން އެންމެ ބޮޑަކަށް ކާފަރުވާމީހާއެވެ..." މިއެވެ.

އަދި ޝައްކުއްނަތް ގޮތެއްގައި މިފަދައިން ބުނާ މިހުންނަކީ އިޚްލާއި ޖެހުނުއި އަޑުކަމުގެ އަހުލުވެރިންނެވެ. އަދި އެމީހުން މިފަދައިން ދައްވާކަހި ޖާހިލުކަމުގެ ސަބަބުންނެވެ.

الله سبحانه وتعالى ކާފަރުންނާއިމެދުގައި ހަބުދުއްވާފައިވަނީ، ރަސޫލުން ގެނައްވާ ކަންތަކާއިމެދު އެބައިމީހުން ޝައްކުއްގެ މަތީގައިވާކަމަށެވެ. އަދި އެމީހުންގެ އަޑުން ދުއްވާމީދުވެސް ޝައްކުއްގެމަތީގައިކަމަށެވެ. އެގޮތުން އެމީހުން ރަސޫލުންނަށް ބުނެއެވެ.

﴿...وَإِنَّا لَفِي شَكٍّ مِّمَّا تَدْعُونَنَآ إِلَيْهِ مُرِيبٍ﴾[70]

މާނައީ: "...އަދި ތިޔަބޭކަލުން އުކަމަކަށް ތިމަންމެންނަށް ގޮވައިލައްވާ ކަމަކާމެދު، ހަމަކަށަވަރުން، ތިމަންމެންނަވީ ވަސްވާސްތެރިކަމުން ފުރިގެންވާ ޝައްކެއްގައެވެ."

އަދިވެސް ވަޙީކުރެއްވިއެވެ.

﴿...وَإِنَّهُمْ لَفِي شَكٍّ مِّنْهُ مُرِيبٍ﴾[71]

މާނައީ: "...އަދި އެއުރެންވަނީ އުކާމެދު ވަސްވާސްތެރިކަމުން ފުރިގެންވާ، ޝައްކެއްގައިކަން ކަށަވަރެވެ."

70 إبراهيم: 9

71 فصلت: 45

އަދިވެސް އެމީހުންގެ ޚަބަރުދެއްވާ ވަޙީކުރެއްވިއެވެ.

﴿...إِن نَّظُنُّ إِلَّا ظَنًّا وَمَا نَحْنُ بِمُسْتَيْقِنِينَ﴾[72]

މާނައީ: "...ތިމަންމެން (އަކާފިރުން) ހީއްޔާއިނީ ނުކުރަމުއެވެ. އަދި ޔަޤީންކުރާބަޔަކު ކަމުގައި ތިމަންމެން ނުވަމުއެވެ."

އަދި ކާފިރުންނާއި ބެހޭގޮތުން އެކާފިރުންގެ ވަޙީކުރެއްވިއެވެ.

﴿...إِنَّهُمُ ٱتَّخَذُواْ ٱلشَّيَـٰطِينَ أَوْلِيَآءَ مِن دُونِ ٱللَّهِ وَيَحْسَبُونَ أَنَّهُم مُّهْتَدُونَ﴾[73]

މާނައީ: "...ހަމަކަށަވަރުން، އެއުރެން ﷲ سبحانه وتعالى ދޫކޮށްލައި ޝައިޠާނުންނަކީ، އެކުވެރިން ކަމުގައި ބަލައިފިއެވެ. އަދި އެއުރެންނަކީ ތެދުމަގު ލިބިގެންވާ ބަޔަކު ކަމުގައި އެއުރެން ހީކުރެތެވެ."

އަދިވެސް ވަޙީކުރެއްވިއެވެ.

﴿قُلْ هَلْ نُنَبِّئُكُم بِٱلْأَخْسَرِينَ أَعْمَـٰلًا ﴿١٠٣﴾ ٱلَّذِينَ ضَلَّ سَعْيُهُمْ فِى ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا وَهُمْ يَحْسَبُونَ أَنَّهُمْ يُحْسِنُونَ صُنْعًا﴾[74]

މާނައީ: "ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ޢަމަލުތަކުގެ ގޮތުން އެންމެ ގެއްލުންވެގެންވާ މީހުންގެ ޚަބަރު ތިޔަބައިމީހުންނަށް ތިމަންކަލޭގެފާނު އަންގަވައިދެއްވަން ހެއްޔެވެ؟ އެއުރެންނަކީ ދުނިޔޭގެ ޙަޔާތުގައި، އެއުރެންގެ ޢަމަލުތައް މަގުން ކަނޑައިފާވެ، ގެއްލިގެންދިޔަ މީހުންނެވެ. އަދި އެއުރެން ރަނގަޅަށް ކަންތައްކުރާކަމަށް އެއުރެން ހީކުރެތެވެ."

72 الجاثية: 32

73 الأعراف: 30

74 الكهف: 103-104

އަދި އުމޫރުންނީ ޖާހިލުކަމުގެ އިންތިހާގައިވާ ބައެއްކަމުގައި، އެކަލާނގެ އުމޫރުން ސިފަކޮށްދެއްވިއެވެ. އަދި އެކަލާނގެ ވަޙީކޮށްދެއްވިފަދައިންނެވެ.

﴿...لَهُمْ قُلُوبٌ لَّا يَفْقَهُونَ بِهَا وَلَهُمْ أَعْيُنٌ لَّا يُبْصِرُونَ بِهَا وَلَهُمْ ءَاذَانٌ لَّا يَسْمَعُونَ بِهَآۚ أُوْلَٰٓئِكَ كَٱلْأَنْعَٰمِ بَلْ هُمْ أَضَلُّۚ أُوْلَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْغَٰفِلُونَ﴾[75]

މާނައީ: "....އެ ހިތްތަކުން (ޙައްޤު ދޮގު) ނުވިސްނާ ހިތްތަކެއް އެއުރެންނަށްވެއެވެ. އަދި އެ ލޮލުތަކުން (ޙައްޤު މަގު) ނުދެކޭ ލޮލުތަކެއް އެއުރެންނަށްވެއެވެ. އަދި އެ ކަންފަތްތަކުން (ޙައްޤު އަޑު) ނާހާ ކަންފަތްތަކެއްވެސް، އެއުރެންނަށްވެއެވެ. އެއުރެން ގެރިބަކަރި ޖަމަލު ފަދައެވެ. އަދި ޔިއްޔަ! އެބަކައްކަރަށް ވުރެވެސް އެއުރެން މަގުފުރެދުންބޮޑެވެ. އެއުރެންނަކީ ހަމަ ގާފިލުވެގެންވާ ބައެކެވެ."

އަދި الله سبحانه وتعالى ވަނީ އުމޫރުންގެ ތެރެއިން ތަޤްލީދުކުރާ މީހުން ބަޔާންކުރައްވާ ބައިގެ ބަސްވެރިކުރައްވާފައެވެ. އެއީ އުމޫރުން ބުނި ބަހުގެ ޚަބަރުދެއްވައްވަމުންނެވެ.

﴿...بَلْ قَالُوٓاْ إِنَّا وَجَدْنَآ ءَابَآءَنَا عَلَىٰٓ أُمَّةٍ وَإِنَّا عَلَىٰٓ ءَاثَٰرِهِم مُّهْتَدُونَ ﴿٢٢﴾ وَكَذَٰلِكَ مَآ أَرْسَلْنَا مِن قَبْلِكَ فِي قَرْيَةٍ مِّن نَّذِيرٍ إِلَّا قَالَ مُتْرَفُوهَآ إِنَّا وَجَدْنَآ ءَابَآءَنَا عَلَىٰٓ أُمَّةٍ وَإِنَّا عَلَىٰٓ ءَاثَٰرِهِم مُّقْتَدُونَ﴾[76]

މާނައީ: "...އެއުރެން ބުނޫއެވެ. ތިމަންމެންގެ ކާބަފައިން ދީނެއްގެ މަތީގައި ވަނިކޮށް ތިމަންމެން ހަމަކަށަވަރުން، ދުށީމުއެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން، އެއުރެންގެ އަޘަރުތަކުގެ މަތީގައި ތިމަންމެން ހިނގަނީއެވެ. އަދި ހަމައެފަދައިން އެރަށްގައި ތިބާ ބަނަކަށްކުރުމުގައި

75 الأعراف: 179

76 الزخرف: 22-23

ހެއްދެވުނީގައި ޒަމާނުގައިވާ މީހުން ހަމަކަށަވަރުން، ތިމަންމެންގެ ކާބަފައިން ދީނެއްގެ މަތީގައި ވަނިކޮށް ތިމަންމެން ދުށީމުއޭ އަދި ހަމަކަށަވަރުން، އެމީހުންގެ އަސަރުތަކުގެ މަތީގައި ތިމަންމެން ތަބާވެގެން ހިނގަމުދާ ނުބެނީ އެއްވެސް ދަލީލަކާ އިންޒާރު ކުރައްވާ ކަލާގެފާނުގެ ކުރިން ތިމަންނަމެންނާ ގާތުގެ އެއްވެސް ދަލީލު ނުފޮނުއްވާކަމެވެ."

އާއި އެކުވެސް الله سبحانه وتعالىٰ ވަކި އުމުރުން ކާފަރުކުރައްވާފައިއެވެ.

الله سبحانه وتعالىٰ އާއި ރިސާލަތު މަޢުރިފަތާ ދުނިޔޭގެ މުއްސަސާތަކުގައި ތަޤުލީދުކުރުން ހެއްދެވުމަށް ނުވާކަމަށް، މިއާއަޅާއި މިފަދަ އެހެން އާދަތަކަށް އިއްތިބާޢުވުން ދަލީލުތަކުން ކަނޑައަޅުއްވައެވެ.

މިސްރަކުންގެ ގޮތަށް ރަސޫލުން ފޮނުއްވުމުގެ ސަބަބުން، الله سبحانه وتعالىٰ ގެ ހުއްޖަތްތަކާއި މިސްރަކުންގެ މައްޗަށް ޤާއިމުވެވަޑައިގަތެވެ. އެއީ އެބައިމީހުން ނުވަތަ الله سبحانه وتعالىٰ ގެ ހުއްޖަތްތަކާއި އަދި އެކަލާނގެ ބާރުން ކުރެއްވެވާފައިވާ ކަންތައް ނުވިސްނުނުކަމުގައި ވިހަސްގެއްވެ.

އިލްމީގޮތުން ކޮންމެހަކަ ރައްދުން ވާޖިބުވާނެ ދީނުއްކަމުން ބޭނު މައްސަލައިގައި ވާހަކަދައްކަމުން، ޖުމްހޫރުންގެ ބަސްކަމުގައިވާ: އިލްމީގޮތުން ކޮންމެ މީހަކު ރައްދުން ނުޖެހޭނެކަމުން އެކަމުކު ރައްދުވާކަން އެތަނުން އެކަކުގެ ބަރުގައިކަމުން ބޭނު ބަސް ޖާހިލުކުރައްވާ، ޝައިޚު މުވައްފަޤުއްދީން އަބޫ މުޙައްމަދު ބިން ޤުދާމާ رحمه الله ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ.

(..وزعم الجاحظ أن مخالف ملة الإسلام إذا نظر فعجز عن درك الحق:فهو معذور غير آثم...)[77]

---

77 روضة الناظر وجنة المناظر: 2/350

މާނައީ: "...އަދި އިސްލާމްދީނާއި ޚިލާފުވެގެންވާދީނާ (އެބަހީ ދީނުން ބޭރުވެގެންވާދީނާ)ވެސް ޞަވާބާ އެކަމަކު ބައްޔެން ވާޖިބުކުރަން ނުކުޅެދިއްޖެނަމަ އޭގާއަޔާ ބުދުހުރިބިގެންވާ އަދި ކާފަރުއްނުން މިހާރުން 'ޢަޛާބު ނުދޭ' ކަމުގައިބުނެވެ!.."

ދެންނުވިއަން އެކަޑާގަޑު ވިދާޅުވިއެވެ:

(. . . أما ما ذهب إليه الجاحظ فباطل يقينا، وكفر بالله، ورد عليه وعلى رسوله؛ فإنا نعلم قطعا أن النبي صلى الله عليه وسلم أمر اليهود والنصارى بالإسلام واتباعه، وذمهم على إصرارهم، وقاتل جميعهم ،يقتل البالغ منهم ونعلم أن المعاند العارف ممن يقل، وإنما الأكثر مقلدة: اعتقدوا دين آبائهم تقليدا، ولم يعرفوا معجزة النبي وصدقه. والآيات الدالة في القرآن على هذا كثيرة ،كقوله: ﴿ ذَلِكَ ظَنُّ الَّذِينَ كَفَرُوا فَوَيْلٌ لِّلَّذِينَ كَفَرُوا مِنَ النَّارِ ﴾ . وقال: ﴿ وَذَلِكُمْ ظَنُّكُمُ الَّذِي ظَنَنتُم بِرَبِّكُمْ أَرْدَاكُمْ فَأَصْبَحْتُم مِّنْ الْخَاسِرِينَ ﴾ ﴿ إِنْ هُمْ إِلَّا يَظُنُّونَ ﴾ ، وقوله: ﴿ وَيَحْسَبُونَ أَنَّهُمْ عَلَى شَيْءٍ ﴾ ﴿ وَيَحْسَبُونَ أَنَّهُم مُّهْتَدُونَ ﴾ ﴿ الَّذِينَ ضَلَّ سَعْيُهُمْ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَهُمْ يَحْسَبُونَ أَنَّهُمْ يُحْسِنُونَ صُنْعًا * أُوْلَئِكَ الَّذِينَ كَفَرُوا بِآيَاتِ رَبِّهِمْ وَلِقَائِهِ ﴾ الآية. وفي الجملة: ذم المكذبين للرسول مما لا ينحصر في الكتاب والسنة. . .)[78]

78 روضة الناظر وجنة المناظر: 2/351

ވާނީ: "...ދުނިޔަވީ އަޤްލާ ހިލާފު[79] އެއިޚްތިޔާރުކުރި ޚަޔާލަކީ ކަނޑައެޅިގެން ބާޠިލުގޮތުގައި ޚަލްޤުކުރެއްވި. އަދި الله سبحانه وتعالى އަށް ކާފަރުވެވުނެވެ. އަދި އެކަލާނގެއާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާގެ މައްޗަށް ހައްދުފަހަނައަޅާފެވެ. އެހެނީ ކަނޑައެޅިގެން އަހަރުމެންނަކީ އިންސާނުންނަށް ޙަޤީޤީ އިލާހެއް ނެތިގެން ދަރަނިވެރިކަމުގައި ފަޅުވެފައި ވާ، ނަބިއްޔާ صلى الله عليه وسلم އަށް ބަލަހައްޓާ އެކަށީގެންވާ އެއްވެސް ކަމެއްގެ ޙިސާބެއް ނުހިނގާނެއެވެ. އަދި އެމީހުން އެމީހުންގެ ގޮތުގައި ބާޠިލު ފަނޑުކޮށްފިއެވެ. އަދި އެހެންމީހުންނަށް ޙައްޤުގައި ތަބާވުމުގެ ދަރުމަ ހުރީއެވެ. އަދި އެމީހުންގެ ޤަބޫލުކުރާ ބާޠިލުގެ ފަހަރަށް ޙިސާބުވާނެއެވެ. އަދި އަހަރުމެންނަކީ އިންސާނުންނަކީ ޙަޤީޤަތުގައި ހުރި ގޮތުގެ މަސައްކަތް ބާޠިލުކުރާނެތީ ދުވަހާއި މިހެން ކަމެކެވެ. އަދި ދީނަށް މީހުން ތަބާވާކަމުގެ ޙުކުމުގައި ގޮތަށް (ކަނޑައެޅޭ ފަހަރަކީ) ބޮޑުކަމެއްގައިވެއެވެ. އެމީހުންގެ ކާފަރުވީމާ ދީން، އެމީހުން ޖަހާލާފައިވާ މީހުން ފަހަރުކޮށްފިއެވެ. އަދި ނަބިއްޔާ صلى الله عليه وسلم ގެ ދުޢާތަކުން ފަސްކުރާކަށް އެކަށީގެންވާ ފަރުބަދަތަކުން އެމީހުންނަށް އެކަށީގެންވާނެއެވެ. ޤުރުއާނުގައި ވިދާޅުވި ދީނުގެ ޙަޤީޤަތް ދިނުމުގެ ފަށައިގަތެވެ. އެއީ الله سبحانه وتعالى ވަޙީކުރެއްވިފަދައިންނެވެ.

﴿...ذَٰلِكَ ظَنُّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ ۚ فَوَيْلٌ لِّلَّذِينَ كَفَرُوا۟ مِنَ ٱلنَّارِ﴾[80]

ވާނީ: "...އެއީ ކާފަރުވި މީހުން ހީކުރާގޮތެވެ. ފަހެ، ކާފަރުވި މީހުންނަށް، ނަރަކައިގެ ބިރުވެރިން ހަލާކުހުރީއެވެ."

އަދިވެސް ވަޙީކުރެއްވިއެވެ.

---

79 އަޤްލާ ހިލާފު ގުޅުމަކީ ޙިކުމަތެއް ނެތްގޮތަކަށް އެކަމެއްގެ ބޭނުންނުކުރުމެވެ.

80 ص: 27

﴿وَذَٰلِكُمْ ظَنُّكُمُ ٱلَّذِى ظَنَنتُم بِرَبِّكُمْ أَرْدَىٰكُمْ فَأَصْبَحْتُم مِّنَ ٱلْخَٰسِرِينَ﴾[81]

މާނައީ: "އެއީ ތިޔަބައިމީހުންގެ ވެރިރަސްކަލާނގެއާމެދު ތިޔަބައިމީހުން ހީކުރި ހީކުރުމެވެ. އެ ހީކުރުން ތިޔަބައިމީހުން ހަލާކުކޮށްލައިފިއެވެ. އަދި ގެއްލުންވެރިންގެ މީހުންގެ ތެރެއިން ތިޔަބައިމީހުން ވެއްޖައީމުއެވެ."

އަދިވެސް ވަޙީކުރެއްވިއެވެ.

﴿...إِنْ هُمْ إِلَّا يَظُنُّونَ﴾[82]

މާނައީ: "...އެއުރެންނީ ހީކުރާބަޔަކު ކަމުގައިމެނުވީ ނުވެއެވެ."

އަދިވެސް ވަޙީކުރެއްވިއެވެ:

﴿...وَيَحْسَبُونَ أَنَّهُمْ عَلَىٰ شَىْءٍ...﴾[83]

މާނައީ: "...އަދި (ދީނުގެ) އެއްޗެއްގެ މަތީގައި އެއުރެންވާކަމަށް އެއުރެން ހީކުރެއެވެ..."

އަދިވެސް ވަޙީކުރެއްވިއެވެ.

﴿...وَيَحْسَبُونَ أَنَّهُم مُّهْتَدُونَ﴾[84]

މާނައީ: "...އަދި އެއުރެން ހީކުރަނީ، އެއުރެންވަނީ ތެދުމަގު ލިބިފައިވާކަމުގައެވެ."

އަދިވެސް ވަޙީކުރެއްވިއެވެ.

---

81 فصلت: 23
82 الجاثية: 24
83 المجادلة: 18
84 الزخرف: 37

﴿ٱلَّذِينَ ضَلَّ سَعۡيُهُمۡ فِي ٱلۡحَيَوٰةِ ٱلدُّنۡيَا وَهُمۡ يَحۡسَبُونَ أَنَّهُمۡ يُحۡسِنُونَ صُنۡعًا ١٠٤ أُوْلَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ بِـَٔايَٰتِ رَبِّهِمۡ وَلِقَآئِهِۦ فَحَبِطَتۡ أَعۡمَٰلُهُمۡ فَلَا نُقِيمُ لَهُمۡ يَوۡمَ ٱلۡقِيَٰمَةِ وَزۡنًا...﴾[85]

މާނައީ: "އެއުރެންނަކީ ދުނިޔަވީ ޙަޔާތުގައި، އެއުރެންގެ ޖަހުދުތައް ބާޠިލުވެ، ގެއްލިފައިވާ މީހުންނެވެ. އަދި އެއުރެން ރަނގަޅަށް ކަންތައްކުރާކަމަށް އެއުރެން ހީކުރެވެ.. އެއުރެންނަކީ، އެއުރެންގެ ވެރިރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތަކަށާއި، އެކަލާނގެއާ ބައްދަލުވާންޖެހޭކަމަށް ކާފަރުވި މީހުންނެވެ..."

އަދި ޤުރްޠުބީ ބުނާނަމަ: ރަސޫލާ ﷺ ދޫކުރައްވާފައިނުވާ ނުބައިބަސް އިހްވާ ކޮންފިރުޤާއެއްވާ އަޑުއަހާފައިވާ ބަސްފުޅުތައް ދޫކޮށްލައި ސުންނަތުގައި ޢަމަލުނުކުރާ ގިނަފިރުޤާތަކެވެ..."މިއެވެ.

އިޚުވާނީން ބަޔާންކުރައްވާގޮތުގައި، ފަސް އަރުކާނުގެ (އެބަހީ އިސްލާމްދީނުގެ ފަސްރުކުނުގެ) ވާޖިބުކަމާއި ގުޅޭ އިންކާރުކޮށްފިނަމަ، ނުވަތަ އެއިން ރުކުނަކީ ސުންނަތެއްކަމަށް އަދި ވާޖިބެއްނޫން ބުނެފިނަމަ، ރުކުނެއް ނުވަތަ އެހެން އެއްޗެއްގެ ބަދަލުކަމަށް އިންކާރުކޮށްފިނަމަ، ނުވަތަ ރުކުނު އަދި އެހެން އެއްޗެއްގެ ބަދަލުކަމަށް އިންކާރުކޮށްފި ނަމަ، ނުވަތަ އެކަމާއިމެދު ޝައްކުކޮށްފިނަމަ، އަދި މިނޫންވެސް މިފަދަ ޤަވާޢިދުތަކުގައި އެއްވެސް ކަމެއް ކޮށްފި މީހަކު ކާފަރުވެއްޖެއެވެ. އަދި އެކަމަކާއިމެދު ޖާހިލުވުން އެކަށީގެންނުވާނަމަ އެމީހަކަށް އެކަމެއް ބަޔާންކޮށްދިނުމުންވެސް. އެއަށްފަހުވެސް އެކަމުގައި އެމީހަކު ދެމިހުރެއްޖެނަމަ އެމީހަކު ކާފަރުވެއްޖެއެވެ. އަދި ތަކްފީރުކުރާނީއެވެ. ފަހެ އިޚުވާނީން، އެމީހަކަށް ބައްޔަތުބާނާ ސަޤާފަތުގެ ގޮތުދޫނުކުރުން ހިފަހައްޓަވާ ކާފަރުވާކަން، މިފަދައިން ވިދާޅެއްނުވެއެވެ!

85 الكهف: 104، 105

ހަމައެފަދައިން، އަހަރުމެންނަށް މީހަކު އައީ (ބައްޕައެއްނެތި ހުރެ) ގޮތުދޫކުރާކަން ހިފަހައްޓާ މިހެއްކަމަށް ބުނާ: 'އަހަރުމެންނަށް އައީ ބައްޕަކަން އެނގޭތީ އެހެންއްކަމަށް އަހަރުން އެގޮތަކަށް ޢަމަލުކުރާނެކަމަށް ނުވަތަ އެބައްޕަވެގެން ނުބެނުނަމަ' މިފަދައިން ނުބުނަނީސް ނާނގާނެތެވެ. އަދި މިފަދަ މީހެއް ވުޖޫދުގައިވުންވެސް މަދުވެ.

އަދި އެކަމެއްކުރުމުން އެކަށްކަމި މީހާ ކާފަރުވާނޭ ގުނައަދަދުނުކުރުވާ ވިޔަ ބަސްތަކާއި ޢަމަލުތަކާއި އިޢުތިޤާދުތަކެއް އިލްމުވެރިންވަނީ ބަޔާންކުރައްވާފައެވެ. އަދި އެކަމެއްހުނާނީ ހަމައެކަނި ގޮތުދޫނުކުރާ އެކަމުކުރާ މީހާ ކާފަރު އެބޭކަލުން ބަޔާންކުރައްވާފައެއް ނުވެއެވެ.

ފަހެ ތައުޙީދުއްކުރާ ބާލު، ނުވަތަ އިޖްތިހާދުކަން ކުށެއްކުރުވެގެން، ނުވަތަ ތަޤުލީދުކަންގެން، ނުވަތަ ޖާހިލުވެ ނާގުމުގެ ސަބަބުން ކާފަރުވާފަދަކަމަކަށް އަރައިގަންނަ މީހާއަކީ އުޒުރުވިބެގެނުވާ މީހެއްކަމަށް ދަލީލުކުރާ މީހަކި، އެއްވެސް ޝަރުޢީނަޞްޞެއްގައި ވާރިދުނުވެއެވެ. ޤުރުއާނާއި ސުންނަތުގައި އިޖުމާޢުއި ހިތްފުކެނަޑާ މިނުކުވެ. އެއީ ބުނާ އެދެއްވާގެ އަސްލުގައި (ބަޢުރަކަށްނުކުރެއި) ކަށްމުހުން ވެސް ހިތްފުކ ފުރައިޚުމާ އުކަގެއިއެވެ. ފަހެ އެގޮތަށް ދެއްވާކުރާ މީހާ އެއަސްލުގައި އެއްގޮތަށް (އެކަށްތަކުގައިވެސް) ކުރިއަށް ގެންދެވިދާނެ ޝަރުޢީނަޞްޞު ގޮތުގައި ބުނާ ކާފަރުވާނެއެވެ. އެއީ ރަސޫލު صلى الله عليه وسلم ގެ ސީރަތުގައި ނުވަތަ އެފަދަކަމާއި ގުޅޭ ޝަރުޢީނަޞްޞާ މީހާ ކާފަރުކުރަން ބުނާ ފަސްޖެހުނުފަދަކަމެއް ނެތުމަށެވެ.

ދެންފަހެ، އާންމު މަޚްލޫޤުން އަހްލުސުންނަތުގެ އިމާމުން އާލާ އަހުލުސުންނަތް ފަސްއިރުތަކަށް، ދެންފަހައްޓަފަހު އާނާ الله سبحانه وتعالى ގެ ސިފަފުޅުތަކާއި ދޮގުކުރާ ޝަރުޢީކުރާ ބުޚާރީ އާނާގެ ފުރަ، الله سبحانه وتعالى ފުރައްސާރަކުރާ ވާހަކަ ދަންނަވައި، ފަހެ އާނާގެ ފަހެއްސާލިމަ އާނާއާއި ހަމައެކަނި ރަސޫލަކު ފުރާވައިނުވުމުނުއެވެ. އެކަކަށްފުރު ގިނަ އިލްމުވެރިން މިގޮތަށް ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ.

މިކަމަށްޓަކައި ޝައިޚް ތަޤިއްޔުއްދީން (އިބްނު ތައިމިއްޔާ) رحمه الله ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ.

(...من شك فى صفة من صفات الرب ومثله لا يجهلها: كفر، وإن كان مثله يجهلها: لم يكفر...)[86]

މާނައީ: "...އޭނާފަދަ މީހަކަށް ޖާހިލުވެވޭނަމަ الله سبحانه وتعالى ގެ ސިފަތްތަކުގެ ތެރެއިން ސިފައަކާއިމެދު ޝައްކުކޮށްފިމާ ކާފިރުވެއްޖެއެވެ. އަދި އޭނާފަދަ މީހަކަށް ޖާހިލުވެ ނުވެން އެކަށީނުކަމުގައިވެއްޖެއްޔާ އޭނާ ކާފިރެއްނުވާނެއެވެ.."

ވިދާޅުވިއެވެ:

(...ولهذا لم يكفر النبي صلى الله عليه وسلم الرجل الشاك فى قدرة الله؛ لأنه لا يكون إلا بعد بلوغ الرسالة...)[87]

މާނައީ: "...މިކަމަށްޓަކައި، الله سبحانه وتعالى ގެ ޤުދުރަތާއިމެދު (ކުރެވުނުވަސްތަކާއި މެދު) ޝައްކުކުރި މީހާ، ނަބިއްޔާ ﷺ ކާފިރެއްނުކުރައްވައެވެ. އެހެނީ ރިސާލަތު ފޯރުކޮށްދީ މެނުވީ އެކަމެއްނުވާނެއެވެ..."

އިބްނު އުޘައިމީނު ވިދާޅުވެފައިވަނީ މިފަދައިންނެވެ. އަދި އޭނާއަށް ރިސާލަތުގެ ހުއްޖަތް ފޯރުވައިނުވާކަމަށް ވިދާޅުވިއެވެ.

86 الفتاوى الكبرى لابن تيمية:5/535

87 الفتاوى الكبرى لابن تيمية:5/536

الله سبحانه وتعالى ތަޢާލާގެ ސިފަފުޅުތަކުގައި ޝަރީކު ތަޢުއްދުދުނިން އިލްޙާދުކުރުމަކީ ގޯހެކެވެ:

އެއީ ސިފަފުޅުތަކާއިމެދު ޤާހިރުވާމިހާ ކާފަރުއެންމުކުރުވާނޭކަމެވެ. އެކަމަކު ޝިޔުރާކާއި އެފަދަކަންތަކުގައި އެހެންނެއްނުވެއެވެ. އެއީ އެކަމާގެ ފާނުގެ އެހެން ބައެއްބަސްފުޅުތަކުން ތިމާއަށް އަދި ފެންނާނެފަދައިންނެވެ. إن شاء الله. އިލްޙާދުއްޔާ[88] އާއި އަދި އެފަދަ ބައެއް ޢަޤީދާތަކާއިމެދު އެކަކާގެ ފާނުގެ ބަސްފުޅާއި، އަދި އެމީހުންގެ ކާފަރުކަމާއިމެދު ޝަރުޢީކަމާ މިހާ ކާފަރުވާނެކަމެއް ވިދާޅުވެފައިވާ ބަސްފުޅުތައް އަހަރުމެން ކުރިން ބަޔާންކުރީމެވެ.

---

88 އިލްޙާދުއްޔާއަކީ: މަގުފުރެދިފައިވާ މުލްޙިދު ކާފަރު ފިރުޤާއެކެވެ. އެބައި މުލްޙިދުން ފިރުޤާއަކަށްބުނެއެވެ. އޭގެ ބާޠިނީން އެންމެ ބޮޑު މިސާލަކީ ޤަރްމަޠީއްޔާއާއި 'އިލްޙާދުއްޔާ' ކިޔުން ފިރުޤާގައެވެ. ޤަރްމަޠީއްޔާއިން ޤުބޫލުކުރާގޮތަށް ޝަރުޢީ ފަރާތަށް އެބަ ޤާނޫނުއެކޭ ހުރިހާކަމެއް ވެއެވެ. އަދި ހަޖު ރޯދަ ޢިބާދަތްތަކާއި ނަމާދު އަދި މުޙައްމަދު ﷺ ގެ ނުބުއްވަތު މިހެން ކޮށްލާފައިވާނެކަމެއް ކަމަށް ބައެކެވެ. އެމީހުން ބޭނުންވާ ގޮތަށް އެމީހުން ބަޔާންކުރެއެވެ. އެބައި އެކަމަކީ އެމީހުންގެ ހިތްހަމަ ޖެހޭގޮތުގެމަތިންނެވެ. އެއީ އެކަކު ހޭކުރާ ބަހަނާއެވެ. މުޙައްމަދު ﷺ ގެ ބަހުރުވަ ކަމަށް ޝަރުޢީ ކަމުގައި އެމީހުން ޤަބޫލުކުރާ ކަމަކީ ކާފަރުކަމެވެ. އަދި ޝަރުޢީ ޝަރުޢުގައި ފަރުޟުކުރި ޢިބާދަތްތައް ދޫކޮށްލާ ޝަރީޢަތުގެ ޙަލާލުކަމާއި ޙަރާމްކަމެއް ޤަބޫލުނުކުރެއެވެ. އަދި ތިމާމެންނަށް ކަމެއް ފަރުޟެއް ނުވާނޭކަމަށެވެ. އަދި ﷲ ތަޢާލާ ބަޔާންކުރެއްވި ޙަލާލު ޙަރާމް ޤަބޫލުނުކުރެއެވެ. އަދި ތިމާ އެއްޗެއް ކަމަކަށް ބުނެއެވެ. ފަރާޢިޟާއި ފަރުޟުތަކާއި ޙަރާމްތަކުގެ މާނަ ޢިލްމުވެރިއަކު ބަޔާންކުރެއެވެ. އަދި ސުލައިމާނު ފަރާޢިޟްކާރީ ފަރާއިޟްވެރިއެވެ. އިބްނު ފަރާއިޟުގެ ސަހާބީން އެއްވެ ފަރުޟުކުރުމާއި ފަރާޢިޟްތަކާއި ކުރިއަށް ދިޔުމާއެކު ހިސާބު ފާހަގަކުރުމަށް އެވެ. (މަޖުމޫ ފަތާވާ 669 ގައިވެއެވެ.) އެއީ މުރުތައްދުވެ ފާސިޤުވެފައިވާ ބައިމީހުންނާއި އެމީހުން ކާފަރުވާ ޙާލަތުގައި ކުރާ ކަންތަކެވެ. ކާފަރުކަމަށް ބުނެވޭ ޝަރުޢީ ޙުކުމެއް ފަދައިން ކާފަރުވާ ޙާލަތަކީ ހެއްކާއެކުގައި ޤަބޫލުކުރެވޭނެ ކަމެކެވެ. އެއީ ތަޢާލާގެ ފަރުޟުތަކާއި މަނާކަމެއް ކަމަށް ބައެކެވެ. އަދި ކަލިމަތުﷲ ގެ ތެރެއިން ޝަހާދަތާއި ފަރާޢިޟްތަކުގެ ޙަޤީޤަތާއި ބިނާވާނެ ގޮތެވެ. އެމީހުން ރިޔާސީ އިބާދަތް ފަރާޢިޟްތަކާއި އެކުގައި ކާފަރުކަމަށް ބުނެވޭނެއެވެ! ފަދަ މުސްލިމުން ޙައްޤު ޝަރުޢީ ކަންތަކާމެދު ޝަކުވާކުރާނެއެވެ! (معارج القبول بشرح سلم الوصول إلى علم الأصول)

އިބްނުލްލަޙާމް،[89] ޙިއްސުވި ޝައިޚް ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ.

(. . . والمرتد من أشرك بالله تعالى أو كان مبغضا للرسول ولما جاء به أو ترك إنكار منكر بقلبه أو توهم أن أحدا من الصحابة أو التابعين أو تابعيهم قاتل مع الكفار أو أجاز ذلك أو أنكر مجمعا عليه إجماعا قطعيا أو جعل بينه وبين الله وسائط يتوكل عليهم ويدعوهم ويسألهم ومن شك في صفة من صفات الله تعالى ومثله لا يجهلها فمرتد وإن كان مثله يجهلها فليس بمرتد، ولهذا لم يكفر النبي صلى الله عليه وسلم الرجل الشاك في قدرة الله تعالى . . .)[90]

މާނައީ: "...އަދި މުރުތައްދަކީ الله سبحانه وتعالى އާއި ޝަރީކުކުރި މީހާއެވެ. ނުވަތަ އެކަލާނގެ ރަސޫލާ صلى الله عليه وسلم އާއި، އެކަލޭގެފާނު ގެނެސްދެއްވި ކަންތަކަށް ނުރުހޭ މީހާއެވެ. ނުވަތަ ހިތުން މުންކަރެއްކަމަށް އިންކާރުކުރުން ދޫކޮށްލާ މީހާއެވެ. ނުވަތަ ސަޙާބީންގެ ތެރެއިން، ނުވަތަ ތާބިޢީންގެ ތެރެއިން، ނުވަތަ އަތްބާޢުއް ތާބިޢީންގެ ތެރެއިން ބޭކަލަކު ކާފިރުންނާއި އެކު ހަނގުރާމަކުރެއްވިކަމަށް ހީކުރާ މީހާއެވެ. ނުވަތަ އެކަން ހުއްދަކުރާ މީހާއެވެ. ނުވަތަ ޤަޠުޢީ ގޮތުން އިޖުމާޢުވެފައިވާ ކަމަކަށް އިންކާރުކުރާ މީހާއެވެ. ނުވަތަ އޭނާއާއި الله سبحانه وتعالى އާއި ދެމެދު، ދެމެދުވެރިން ލައްވާ، އެމީހުންނަށް ވަކީލުކޮށް އަދި އެމީހުންނަށް ދުޢާކޮށް ސުވާލުކޮށް ހަދާ މީހާއެވެ. އަދި އެފަދަ މީހަކަށް ނޭނގިދާނެފަދަ الله سبحانه وتعالى ގެ ސިފަތްތަކުގެ ތެރެއިން ސިފައަކާއި މެދު ޝައްކުކުރާނަމަ

89 އަބުލް ޙަސަން ޢަލީ ބިން މުޙައްމަދު އަލްބަޢުލީ އިބްނުލްލަޙާމް، ޙަންބަލީ ފިޤުހީ
އިބްނުލްލަޙާމްގެ ބައިންޓަން ޤަވާޢިދަން ވިދާޅުވެފައިވާ ފޮތެވެ. އޭގެ الأخبار العلمية من الاختيارات الفقهية لشيخ الإسلام ابن تيمية ފޮތެވެ.

90 الاختيارات الفقهية: 443/1

މީހާއީ ފަހެ މުރުތައްދެއްނުވެ. އަދި އެއީ އޭނާގެދީނު ޖާހިލުވުން މިހާރު އެކަށިގެންވާ ކަމެއްނަމަ އޭނާއަކީ މުރުތައްދެއް ނޫނެވެ. މިކަމަށްދަލީލަކީ، الله سبحانه وتعالىގެ ޤުދުރަތްތެރިކަމާއިމެދު ޝައްކުކުރި މީހާ، ނަބިއްޔާ صلى الله عليه وسلم ގެފަރާތުން ކުރައްވާފައެވެ..."

ފަހެ އެކަލޭގެފާނު އެވަނީ ކުރިން ބަޔާންކުރެވުނު ގާފިރުވާކަށްބަލާކުރުގައި އިޖުތިހާދުކުރާ ވިޔަފާރިފައިވެ. އަދި ސިފަފުޅުތަކުގައި އެވަނީ ޤާހިރުވެގެންވާ މީހާއާއި އެންގުންމީހާ ފަރަފުކުރައްވާފައެވެ. އެއީ ޝާފިޢީ ޤައުމީންނާއި رحمه الله، އެފަދަ ދީނުދާރައް (މީހުން މުއައްއަރަތާކުރަ) ގެފަރާކުރުފުގައި ބަޔަށްޓަފުވެ ފަސްޤުހުކަމޭ، އިމާމު އަޙްމަދާއި އަދި އެހެން އިމާމުންގެ އެއްމަޒްހަބު އަހުލުސުންނަތާ ބަސްފުޅުތަކާއި ޚިލާފުވެގެންވާ ބަހެކެވެ.

އަޙްމަދުގެ[91] رحمه الله ވިދާޅުވެފައިވެ.

(.. كل بدعة كفرنا فيها الداعية، فإنا نفسق المقلد فيها، كمن يقول بخلق القرآن، أو أن علم الله مخلوق، أو أن أسماءه مخلوقة، أو أنه لا يرى فى الآخرة، أو يسب الصحابة تدينا، أو أن الإيمان مجرد الاعتقاد، وما أشبه ذلك. فمن كان عالما فى شىء من هذه البدع: يدعو إليه ويناظر عليه، فهو محكوم بكفره. نص أحمد على ذلك فى مواضع...)[92]

91 އަޙްމަދު ބިން ޙަންބަލު އަބޫ ޢަބްދުﷲ ބިން ޢަބްދުﷲ، ބިން ޙަނީފާ، ޝައިބާނީ އިމާމް އިބްނު ޙަނބަލުގެ ހާލުފުޅެވެ.

92 الفروع لابن مفلح: 341/11

މާނައީ: "...އެބިދުޢަކަށް ދަޢުވަތުދީ ޒަވާހިރީ އަހަރުމެން އެމީހަކު ކާފަރުކުރާ ކޮންމެ ބިދުޢައެއްގައި، އެކަމުގައި ތަޤްލީދުކުރާ ކޮންމެ މީހެއް އަހަރުމެން ކާފިރުކުރަމެވެ. އެއީ ޤުރްއާނާއި މަޚްލޫޤެއްކަމަށް ބުނާމީހާއި، ނުވަތަ الله سبحانه وتعالىٰ ގެ ޢިލްމުފުޅަކީ މަޚްލޫޤެއްކަމަށް ބުނާމީހާއާއި، ނުވަތަ އެކަލާނގެ އިސްމުފުޅުތަކަކީ މަޚްލޫޤެއްކަމަށް ބުނާ މީހާއާއި، ނުވަތަ އާޚިރަތްދުވަހު އެކަލާނގެ މީސްތަކުންގެ ލޮލަށް ނުފެންނާނެކަމަށް ބުނާ މީހާއާއި، ނުވަތަ ދީނުގެ ކަމެއްކަމަށް ހަދައިގެން ސަބާބިންނަރް ބަދަލުބަސްބުން އެއްކޮށްލިޔާ މީހާއާއި، ނުވަތަ އީމާންކަމަކީ ހަމައެކަނި ހިތުގެ ޤަބޫލުކުރުންކަމަށް ބުނާ މީހާއާއި، ނުވަތަ އެފަދަ ބަސްތަކަށް ބުނާ މީހުންނެވެ. ފަހެ މިބިދުޢަތަކަށް އެނގިގެންވާ މީހާ އަދި އެކަމަށް ޒަވާހިރީ އާގެ ދަލީލުގައި ޤަދަރުކުރާ މީހާ، ފަހެ އޭނާގެ މައްޗަށްވެސް ކާފަރުވުމުގެ ހުކުމް ހިނގާނެއެވެ. އިމާމް އަލްމަޤްދިސީ އެވަނީ ބަސްއެއްގައި އެކަން ބަޔާންކުރައްވާފައިއެވެ..." މިހެވެ.

ފަހެ އެމީހުންގެ ޖާހިލުކަމާއި އެކުވެސް އެމީހުން ކާފަރުވާނޭކަމަށް އެބޭކަލުން ބުނެދެއްވާފައިވާ ތަން ކަށަވަރުން ނިކަން ބަލާބަލައިލާށެވެ!

ފަސްވަނަ:

އުނގަންނައިދިނުމުގައި ސަމާލުކަންދޭންޖެހޭ ކަންތައްތަކުގެ ތެރޭގައި: الله سبحانه وتعالى އެކަލާނގެ ރަސޫލާއަށް ބާވައިލެއްވި ކަންތައްތަކުގެ ޙައްދުތައް (އެބަހީ: އިންތަހާ، މުސްތަޙައްޤުތަކުގެ މަޢުރިފާގެ އާދެ ދަރަޖަ ވަނީ ކަންތައްތަކާއި ކަންތައް) ދެނެގަތުން ހިމެނެއެވެ.

އެހެނީ އެކަލާނގެ ރަސޫލާއަށް ބާވައިލެއްވި ޙައްދުތައް ނޭނގޭ މީހާ، الله سبحانه وتعالى ވަނީ ކުށްވެރިކުރައްވާ ބަޔާންކުރައްވާފައިވެއެވެ. އެކަލާނގެ ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ:

﴿ٱلْأَعْرَابُ أَشَدُّ كُفْرًا وَنِفَاقًا وَأَجْدَرُ أَلَّا يَعْلَمُوا۟ حُدُودَ مَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ عَلَىٰ رَسُولِهِۦ ۗ...﴾[93]

މާނައީ: "ކާފިރުކަމާއި، މުނާފިޤުކަމުގައި އަރަބިވެރިން މާހަރުކަށިކަން ބޮޑެވެ. އަދި الله سبحانه وتعالى އެކަލާނގެ ރަސޫލާއަށް ބާވައިލެއްވި ޙައްދުތައް ނޭނގުން އަރަބިވެރިން ބޮޑެވެ..."

ޝައިޚުލް އިސްލާމް ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ:

(.. ومعرفة حدود الأسماء واجبة؛ لأن بها قيام مصلحة الآدميين في المنطق الذي جعله الله رحمة لهم، لاسيما حدود ما أنزل الله على رسوله من الأسماء: كالخمر، والربا. فهذه الحدود هي المميزة بين ما يدخل في المسمى وما يدل عليه من الصفات، وبين ما ليس كذلك. وقد ذم الله سبحانه من لم يعلم حدود ما أنزل الله على رسوله...)[94]

---

93 التوبة: 97

94 مجموع الفتاوى: 59/9 ދަސްތަރުތަކުގައިވާ ބަސްފުޅުގައި އިބާރާތުގެ ބައެއް ތަރުޖަމާކޮށްފައެވެ.

މާނައީ: "...އަދި (ޝަރުޢުގައި މީސްމީހުންނާއި ކަންކަމަށް ދެއްވާފައިވާ) ނަންތަކުގެ އިންތައް ދެނެގަތުމަކީ ވާޖިބުވެގެންވާކަމެކެވެ. އެހެނީ އާދަމުގެދަރިންނަށް ޚަބަރުދެއްކެވުމުގައި الله سبحانه وتعالى ބޭނުންކުރައްވާފައިވާ ވާހަކަދެއްކެވުމުގައި މަސްއޫލިއްޔަތު ޤާއިމުވަނީ އެކަމުގެ މައްޗަށެވެ. ޚާއްޞަކޮށް الله سبحانه وتعالى އެކަލާނގެ ރަސޫލާގެ މައްޗަށް ބާވައިލައްވާފައިވާ ރަސޫލާއި ޙައްދުތަކާ ނަންތަކުގެ އިންތަކެވެ. އެހެނީ މިޙައްދުތަކަކީ (އެބަހީ އިންތަކަކީ) އޭގެތެރެން ވަންނާނެ ކަންތަކާއި އަދި އޭގެއިން ދަލީލުކޮށްދޭ ސިފައަކުރި އެއްޗެކާއި، އުސޫލުތަކާއި ވަކިކޮށްދޭ ޙައްދުތަކެވެ. އަދި الله سبحانه وتعالى ވަނީ، އެކަލާނގެ ރަސޫލާގެ މައްޗަށް ބާވައިލައްވާފައިވާ އިންތަކަށް ނަންތަކުގެ ކުރެއްވޭނެ ބަސްފުޅުތަކާއި ދަރުމަ ހިތްވާކަމަށްވެއެވެ..." މިއެވެ.

ފަހެ އެހެންކަމުން، الله سبحانه وتعالى އެކަލާނގެއަށް ޢިބާދަތްކުރުމަށް އަމުރުކުރެއްވުމުން ޢިބާދަތް (އަޅުކަމުގެ) ޙައްދާއި އޭގެ ޙަޤީޤަތް ދެނެގަތުމަކީ ކޮންމެ މުކައްލަފެއްގެ މައްޗަށް ފަރުޟުވެގެންވާ ކަމެކެވެ. އަދި ހަމައެކަނިއެން އެއްގެ ބޭބޭ ޝަރީޢަތާއި އެކު ބަޔާނާއި ދީނުގެ ޙައްދުތަކުގެ ފަރުޟުވެގެންވެއެވެ.

ޢިބާދަތުގެތެރޭގައި މަސައްކަތްތެރިވުން އުޅޭ އަމަލެއް މީހުންނަށް، ބޯ ޝިރުކުގެ ބާވަތްތައް ދަނެގަނެވޭނީ ވާޖިބުވެގެން ޢިބާދަތް ފަރުޟުވެގެންވެއެވެ. އަދި (ބޯ ޝިރުކަކީ) އަޅުކަމުގައި ޝިރުކުކުރުން ކަމުގައި އެމީހުން ބޮންޖަހަމުންދެއެވެ. އެއީ الله سبحانه وتعالى ގެ މިބަސްފުޅުގައިވާ ކަމެކެވެ.

﴿۞وَٱعۡبُدُواْ ٱللَّهَ وَلَا تُشۡرِكُواْ بِهِۦ شَيۡـًٔاۖ...﴾[95]

މާނައީ: "މިޔަބައިމީހުން، الله سبحانه وتعالى އަށް އަޅުކަންކުރާށެވެ! އަދި، އެކަލާނގެއަށް އެއްވެސް އެއްޗެއް ޝަރީކުކުރުމެއް ނުކުރާށެވެ..."

---

95 النساء: 36

އަދި މިބަސްފުޅަށް ބަލައިލާށެވެ.

﴿...وَلَا يُشْرِكْ بِعِبَادَةِ رَبِّهِۦٓ أَحَدًا﴾[96]

މާނައީ: "...އަދި އެމީހާގެ ވެރިރަސްކަލާނގެއަށް އަޅުކަންކުރުމުގައި، އެއްވެސް މީހަކު ބައިވެރި ނުކުރާހިނދެވެ!"

އަދި ރަސޫލާ صلى الله عليه وسلم ގެ މިބަސްފުޅަށް ބަލައިލާށެވެ.

(. . .حق الله على العباد أن يعبدوه ولا يشركوا به شيئا . . .)[97]

މާނައީ: "...މީސްތަކުންގެ މައްޗަށްވާ الله سبحانه وتعالى ގެ ޙައްޤުފުޅަކީ އެބައިމީހުން އެކަލާނގެއަށް އެކަނި އަޅުކަންކުރުމާއި، އަދި އެކަލާނގެއާއި އެއްވެސް އެއްޗެއް ޝަރީކުނުކުރުމެވެ..."

الله سبحانه وتعالى ޙައްޤުފުޅުގައިވާ ޝިރުކަކީ އެކަލާނގެއަށް އަޅުކަންކުރުމުގައި ކުރާ ޝިރުކުކަމުން އޭނާ އިޢުތިޤާދުގާ ޙާލުވެސް އޭނާއަށް އަޅުކަމުގެ ޙައްޤަކީ (އިލާހީ) ތަބައިކަށް އަދި އޭގެ ޙަޤީޤަތަކީ ނޯނިގެއެވެ. އަދި ފަރަޟުކަމުގައި އޭނާ ބަށާނަނީއެވެ. 'الله سبحانه وتعالى ފިޔަވައި އެހެން ފަރާތަކަށް އެއުޅަކަށް އަނބުރާލައިފިއްޔާ ޝިރުކުކަރުވާ ކަންތަކަށް: ނަމާދުކުރުމާއި ސަޖިދަކުރުން ފަދަ ކަންތަކެވެ.' އެއީ الله سبحانه وتعالى ޙައްޤުކުރައްވާފައިވާ ޝިރުކަށް އަޅުކަމުގައި ކުރާ ޝިރުކުކަމުން އޭނާ އިޢުތިޤާދުވާ ޙާލުގައިއެވެ. ދެންފަހެ الله سبحانه وتعالى ފިޔަވައި އެހެންފަރާތަކަށް ނަމާދުކުރުން ނުވަތަ الله سبحانه وتعالى ފިޔަވައި އެހެންފަރާތަކަށް ސަޖިދަކުރުމަކީ ޝިރުކެއްކަމުން الله سبحانه وتعالى ނަޞްދީއްވާފައިވާ ދަރީޖެއް ގެނައުމަން އޭނާގެ ކައިރީ ބަރުވިއްޖެނަމަ އޭނާއަކީ ނުފެނުނާނެއެވެ! އަދި ފަރަރުއްގައި އޭނާ

96 الكهف: 110

97 رواه البخاري: 6267، ومسلم: 30

ބުނެފާނެއެވެ: 'އެކަލާނގެއަށް ޝިރުކުކަކަށްވަނީ އެއީ ނިކަމެތިވެ މަޑުމޭގިވެގަތުމުންކަމުގައި ވާތީއެވެ.
އަދި الله سبحانه وتعالى ޚިޔާލުގައި އެހެންގޮތަކަށް ނިކަމެތިވެގަތުމަކީ ޝިރުކުކުރުމެވެ.' ދެންފަހެ އޭނާއަށް ބުނެވޭނެއެވެ: 'ތިޔައަންގައި ނޫނީ ސުންނަތުގައި މިފަދައިން ނިކަމެތިވެގަތުމަކީ ޝިރުކެއްކަމަށް ނަންދެއްވާފައި ވަނީކޮން ކަލޭ ދޮގުނޫނެއްހެއްޔެވެ!؟' ދެން އޭނާއަކަށް ނުކުޅެދޭނެއެވެ. ދެން އޭނާއަށް ބުނުން ތަކުރާރުވާނީ މިފަދައިންނެވެ: 'އެކަލާނގެއަށް ޝިރުކުކަކަށްވަނީ އެއީ الله سبحانه وتعالى ޚިޔާލުގައި އެހެންގޮތަކަށް ކުރުމޭ އަޅުކަންކުރަންވާނީއެވެ.'

ދެންފަހެ އޭނާއަށް ބުނެވޭނެއެވެ: 'ހަމައެކަހަލައިން ދުޢާކުރުމާއި، ޛަބަޙަކުރުމާއި، ނަދުރުބުނުމާއި އަޅުކަންތަކެކެވެ. އެއީ މިއަޅުކަންތައް ޚާއްޞަކުރާ: ނިކަމެތިވެގަތުމާއި ޚުޝޫޢުވުމާއި މާތްކުރުމާއި، ވަކީލުކުރުމާއި، ބިރުވެތިވުމާއި، އުއްމީދުކުރުމާއި، އަދި އިޚްލާޞްތެރިވުން އެފަދަ ހިތުގެ އަޅުކަންތަކާއި އެކުގައެވެ. އަދި ޙަދީޘްގައިވެސް:

(الدعاء مخ العبادة)[98]

މާނައީ: "ދުޢާއަކީ އަޅުކަމުގެ މަދުލެވެ" (އެބަހީ އަޅުކަމުގެ އަސްލު ހިޔެބަސް އެވަރުއެވެ.)

އަދި الله سبحانه وتعالى ވަނީ ނަމާދުކުރުމާއި ޛަބަޙަކުރުން ޚާއްޞަކުރައްވާފައިވެއެވެ. އެއީ އެކަލާނގެ ބަސްފުޅުގައިވާ ގޮތުގައިނެވެ.

﴿فَصَلِّ لِرَبِّكَ وَٱنْحَرْ﴾[99]

98 رواه أبو داود: 1479، والترمذي: 3371، وأحمد: 18352
99 الكوثر: 2

މާނައީ: "ދެން، ކަލޭގެފާނުގެ ވެރިރަސްކަލާނގެއަށް ކަލޭގެފާނު ނަމާދު ކުރައްވާށެވެ! އަދި ޤުރުބާންކުރައްވާށެވެ!"

އެބަހީ: ކަލޭގެފާނުގެ ނަމާދާއި އަދި ކަލޭގެފާނުގެ ޤުރުބާނުކުރުން އެކަލާނގެއަށް އެކުއެކީ ޚާލިސްކުރާށެވެ. ދެން ﷲ سبحانه وتعالى ފިޔަވައި އެހެންފަރާތަކަށް ނަމާދުކުރުމަކީ ޝިރުކުއްކަމުގައިވާ ފަދައިން، ނަމާދާއި އެކުގައި ޛިކުރުކުރެވިގެންވާ ޤުރުބާނުކުރުންވެސް އެކަލާނގެ ފިޔަވައި އެހެންފަރާތަކަށް އަނބުރާލައިފިއްޔާ ވާނީ ޝިރުކަކަށެވެ. އެކަލާނގެ ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ:

﴿قُلۡ إِنَّ صَلَاتِي وَنُسُكِي وَمَحۡيَايَ وَمَمَاتِي لِلَّهِ رَبِّ ٱلۡعَٰلَمِينَ ١٦٢ لَا شَرِيكَ لَهُۥۖ وَبِذَٰلِكَ أُمِرۡتُ وَأَنَا۠ أَوَّلُ ٱلۡمُسۡلِمِينَ﴾[100]

މާނައީ: "ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން، ތިމަންކަލޭގެފާނުންގެ ނަމާދާއި، ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ޤުރުބާނުކުރުމާއި، ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ދިރިހުރުންވުމާއި، ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ އަވަހާރަވުންވެސް، ޢާލަމްތަކުގެ ވެރި ﷲ سبحانه وتعالى އަށެވެ. އެކަލާނގެއަށް އެއްވެސް ޝަރީކަކު ނުވެއެވެ. އަދި ތިމަންކަލޭގެފާނަށް އަމުރު ކުރައްވާފައިވަނީ އެގޮތަށެވެ. އަދި ތިމަންކަލޭގެފާނީ (މި އުއްމަތުގެ) މުސްލިމުންކުރެ، އެންމެ ފުރަތަމަ މީހާއެވެ."

ޢަޖައިބުވެގެންވާކަމަކީ ޤަބުރުތަކަށް އަޅުކަންކުރާ މުޝްރިކުން ދިފާޢުކޮށް ވާހަކަ ދައްކާމީހާގެ މިބުނުމެވެ! 'އެއީ އެބައިމީހުން އަވަށްޓެރިޔުންގެ ޙާޖަތްތައް ފުއްދައިދިނުމަކަށް [illegible]!'

100 الأنعام: 162، 163

ފަހެ އަހަރުމެން ބުނަމެވެ. މިއީ ގޮތްދޫނުކުރެވޭ ބޭނުންތެރިކަމެކެވެ. އެހެނީ ބުއްދިހުރި ކޮންމެ މީހަކަށް އެނގޭނޭފަދައިން، އުއްމީދުން އެދޭ ފަރާތަކަށް ދުޢާކޮށް، ނިކަމެތިވެގެން މަޑުމޮޅުވެ އަދި ނަދުރުބުނުމާއި ޒަބަހަކުރުމުން އުމުރުންގެ މުދާތަކެއް ހަދިޔާކުރުން، އުމުރުން ބޯނުވާ ކަންތައް ޙާޟިރުކުރުމަށްޓަކައި އަދި އުމުރުންގެ ޙާޟިރުތަކަށް އެފަރާތްތަކަކުން ފުރުޞަތުއިދިނުމުގެ ބޭނުމުގައި ނޫން އެހެން ސަބަބެއް އޮވެގެން ނޫނެވެ.

ފައިބުގައިވާ މީހެއް ނުވަތަ ވަލީންގެ ކައިރިން ޙާޖަތަކަށް އެދުމަށް: 'އަހަރެންނަށް މިވެނި އެއްޗެއް ދެއްވާށެވެ، އަދި އަހަރެންނަށް ޝިފާ ދެއްވާށޭ' ނުވަތަ ރަޙްމަތްލައްވާށޭ ކިއުމަށް ސަލާމަތްވުމަށް އެފަރާތްތަކުގެ ޙަޟްރަތުގައި ކަރުނަޔާއި ނިކަމެތިކަމާއި ބާރަށް އެދޭ، ނުވަތަ ނުވަތަ ގޮތުގެ ޙާލަތުގައިވާ ހިތްވަރުގެ އަޑުއިވިއްޖެ، އަދި އެފަރާތަކަށް ނިކަމެތިވެ ހަމަހިތުންނެވެ، މިފަދައިން ކަންތައްކުރާ މީހުންގެ އަޑުއިވިގެންވަނީ ނުވަތަ ވިސްނާ މިންވަރު: 'އެއާ ބޭނުންވާ ކަންތައް ފުރިހަމަކުރުމަށް ނުވަތަ ބިރުގަންނަ ކަންތައްތައް ސަލާމަތްވުމަށް އެކަމެއް ނުކުރެ، ނުވަތަ އެފަރާތްތަކުގެ ކައިރިއަށް ދާކަން ނޫނެވެ!' ބުއްދި ސަލާމަތްވެގެންވާ މީހަކު މިފަދައިން ބުނާނެކަމަށް ތަޞައްވުރުކުރެވޭ ކަމަށް ވިސްނައިލެވޭތޯއެވެ!؟

އަދި އެފަދައިން، މުދަލާއި ދިޔާ އަޅުވެރިންނަށް ޝަރީޢަތް އަދި ޙުކުމް ބަޔާންކޮށްދޭ އެއްކަލަކުގެ ކުލަވަރު، އެމުދަލުން ނަދުރުބުނުމަކީ އަދި ދަރުބާރުކުރުމަކީ، އެފަރާތްތަކުގެ ކިބައިން މަންފާއާއި ނުރައްކަލާ ދުރުކުރުވަނިވި ކަމެއް ނޫނެއްކަމާ ފާހަގަކުރުން ފުޅާކަމާ އެކަށީގެންވާ ތަޞައްވުރުކުރެވޭ ކަމަށް ވިސްނައިލެވޭނޭތޯއެވެ!؟ ފަހެ މިއީ އެންމެ ބޮޑު ބޭނުންތެރިކަމާއި މުޞީބަތަކީ އަދި އެންމެ ބޮޑު ފަސާދަކަމެއްކަން ދަލީލުގައި ކަމެއްގެ ވިސްނާނެ މީހަކަށް އެނގޭނެކަމެވެ.

އެފަރާތްތަކުގެ ފުރުޞަތު އުމުރުންގެ ބާރާއިއެކު ފުރިހަމަވަނީ، އަދި އުމުރުންގެ މުސީބާތުގައި ފުރިހަމަވަނީ އުމުރުން އެކަމާ އުފާކުރާ ފަރާތާ ބާރު އެފަދައިން ދަރުބާރުކުރާނީ ކިހިނެއްކަން ވިސްނައިލެވޭނޭތޯއެވެ؟

އެގޮތުން އެމީހުންގެ ތެރެއިން ބައެއްމީހުން ޝަފާޢަތްކުރާ ގޮތުގައި: އެކަންކަމުގެ ކޮންތެރިޔާ ސިފަ އެމަށްޓިމެވެ. ނަބީ އެމީހުން އެދެއްވާކަށް ފަރާތްކަމެވެ.

އަންނަބައި މިހެން ބުނެއެވެ. 'އެވަރަށްތަކަކީ، އަހަރުމެންގެ ވަރަށްގާތް الله سبحانه وتعالىގެ ޙަޟްރަތުގައި ވަސީލަތްތަކެވެ.' އެބަހީ ކުރީގެ މުޝްރިކުން ޝަފާޢަތްކުރުވަން ބިދުވަރައިން އުމުރުންނައި الله سبحانه وتعالى އާއި ދެމެދުގައި މެދުވެރިންނަކަށެވެ. އެއީ އެމީހުން ބުނާކަމަށް الله سبحانه وتعالى ގަބޫލުކުރައްވާ ވަރައިންނެވެ.

﴿...هَٰٓؤُلَآءِ شُفَعَٰٓؤُنَا عِندَ ٱللَّهِۚ...﴾[101]

މާނައީ: "...މި ބުދުތަކަކީ، الله سبحانه وتعالىގެ ޙަޟްރަތުގައި ތިމަންމެންނަށް ޝަފާޢަތްތެރިންނޭ ބުދުތަކެވެ..."

﴿...مَا نَعۡبُدُهُمۡ إِلَّا لِيُقَرِّبُونَآ إِلَى ٱللَّهِ زُلۡفَىٰٓ...﴾[102]

މާނައީ: "...الله سبحانه وتعالىގެ ޙަޟްރަތަށް ތިމަންމެން ކައިރިކޮށްދިނުމަށްޓަކައި މެނުވީ ތިމަންމެން އެމީހުންނަށް އަޅުކަމެއް ނުކުރަމުއެވެ..."

އަދި ހިތުގައި، ކުރީގެ މުޝްރިކުންނަކީ މިއުއްމަތުގެ ގިނަ ބިދުޢަތުވެރިން އެމީހުންގެ 'ވަލީޖާއެއް'[103] (އެބަހީ ހާއްސަމީހުން)ނާއި ދޭތެރޭ ބަރުމުނީކަމަށް ބޭސް އުމުއްވާތަކަށް ޝަފާޢަތުގެ ކަމުގައި ނަގައިގެން ބޭނުންކުރެވެ. އަދި ދުނިޔާން ބާވައިލެއްވުން ހިނދު

---

101 يونس: 18

102 الزمر: 3

103 ވަލީޖާއަކީ އާއްމުގެ ހާއްސަކަންތަކާއި ސިއްރުތަކާއި ބެހޭ މުހިއްމު ކަންތަކެވެ. ދުރާލާ ނެގުމަށް ވަރަށްވާނެއެވެ. ﴿...وَلَمْ يَتَّخِذُوا مِنْ دُونِ اللَّهِ وَلَا رَسُولِهِ وَلَا الْمُؤْمِنِينَ وَلِيجَةً...﴾ التوبة: 16 މާނައީ: "... الله އާއި، އެކަލާނގެ ރަސޫލާއި، މުއުމިނުން ފިޔަވައި، ހާއްސަ ގޮތް އެކުވެރިން ބޭނުންނުކުރާ މީހުން..." އެބަހީ އެމީހުންނަށް ކަންތައް ހާއްސަ ސިއްރުވެރިއަކު ނުނަގާށެވެ.

އުޅުވަސްވަޅު ތިބި މުޝްރިކުންގެ ހާލު ބަޔާންކުރައްވަމުން ﷲ سبحانه وتعالى އަންގަވާފައިވަނީ، ދަތިއުނދަގޫ ހާލަތެއް އެމުޝްރިކުންނަށް ގޮތްވެރިވާހިނދު އެމީހުންގެ އިލާހުންތަކުގެ ގަތިން ހަނދާންނައްތާލާ އިޚްލާޞްތެރިކަމާއިއެކު ﷲ سبحانه وتعالى އަށް އެކަނި ދުޢާކުރާކަމަށެވެ. އެކަމަކު މިޒަމާނުގައި ހައްދުފަހަނައަޅާފައިވާ ގިނަ މީހުން، އެމީހުންނަށް ބޮޑުއުނދަގޫތަކެއް އަތި ދިޔައްދުކަތެއް ތަޔާގަތްޖެއްސާ، އިޚްލާޞްތެރިކަމާއި އެކީ ދުޢާކުރަނީ އެމީހުންގެ ހާއްބަ ފަރާތްތަކަށެވެ. އެއީ އެމީހުންގެ ދެކޮޅުން އެބައްޔަކަމަށް ނުލިބޭފައިވާ ދެކޮއްޓަންނެވެ. ކުރީގެ މުޝްރިކުންގެ ވާހަކަތަކުން ހަބަރުދެއްވަމުން ﷲ سبحانه وتعالى ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ.

﴿فَإِذَا رَكِبُواْ فِي ٱلْفُلْكِ دَعَوُاْ ٱللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ ٱلدِّينَ فَلَمَّا نَجَّىٰهُمْ إِلَى ٱلْبَرِّ إِذَا هُمْ يُشْرِكُونَ﴾[104]

މާނައީ: "ފަހެ، އެއުރެން ނަވެއް އެރިހިނދު، އެކަލާނގެއަށް އިޚްލާޞްކޮށް ޚާލިޞްކޮށް ދީނުގައި، ﷲ سبحانه وتعالى އަށް އެއުރެން ދުޢާކުރެތެވެ. ފަހެ އެކަލާނގެ އެއުރެން ސަލާމަތްކޮށް ކުރައްވައި، އެއްގަމަށް ގެންނެވިހިނދު، އެއުރެން (އެކަލާނގެއަށް) ޝަރީކުކުރެތެވެ."

އަދިވެސް ވަޙީކުރެއްވިއެވެ.

﴿قُلْ أَرَءَيْتَكُمْ إِنْ أَتَىٰكُمْ عَذَابُ ٱللَّهِ أَوْ أَتَتْكُمُ ٱلسَّاعَةُ أَغَيْرَ ٱللَّهِ تَدْعُونَ إِن كُنتُمْ صَٰدِقِينَ ۝٤٠ بَلْ إِيَّاهُ تَدْعُونَ فَيَكْشِفُ مَا تَدْعُونَ إِلَيْهِ إِن شَآءَ وَتَنسَوْنَ مَا تُشْرِكُونَ﴾[105]

މާނައީ: "ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ތިޔަބައިމީހުން، ތެދުބުނާ މީހުން ކަމުގައިވާނަމަ، ނިކަން ތިޔަބައިމީހުން ބުނެބަލާށެވެ! ތިޔަބައިމީހުންގެ ގާތަށް ﷲ سبحانه وتعالىގެ ޢަޛާބު އަތުވެއްޖެނަމަ، ނުވަތަ ޤިޔާމަތުގެ ވަގުތު ތިޔަބައިމީހުންގެ ގާތަށް އަތުވެއްޖެނަމަ، ﷲ

---

104 العنكبوت: 65

105 الأنعام: 40، 41

سبحانہ وتعالیٰ ނޫންފަރާތަކަށް ތިޔަބައިމީހުން ދުޢާ ކުރާނެހެއްޔެވޯ؟ އަދި ފިއްލައްވަ! ތިޔަބައިމީހުން ދުޢާކުރަނީ ހަމައެކަނި އެކަލާނގެއަށެވެ. ދެން ތިޔަބައިމީހުން ދުޢާކޮށް (ފިއްލެވުންއެދި) ދެންނެވިކަމުން އެކަލާނގެ އިޖާބަދެއްވައިފިނަމަ، ފިއްލަވާނެއެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުން ޝަރީކުކުރަ ފަރާތްތަކަށް ތިޔަބައިމީހުން ހަނދާން ނައްތަވައިލާނޫއެވެ."

އަދިވެސް ވަޙީކުރެއްވިއެވެ.

﴿وَإِذَا مَسَّكُمُ ٱلضُّرُّ فِي ٱلْبَحْرِ ضَلَّ مَن تَدْعُونَ إِلَّآ إِيَّاهُ ۖ...﴾[106]

މާނައީ: " އަދި ކަނޑުމަތީގައި ތިޔަބައިމީހުންނަށް ދަތިހާލު ޖެހިއްޖެހިނދު، ތިޔަބައިމީހުން އަރިހަށްއެދި ގޮވާ ފަރާތްތަކުން ދުރުއިން، އެކަލާނގެ ފިޔަވައި އަނެއްހުރިހާ ފަރާތެއް ގެއްލިދިޔައެވެ..."

އަދިވެސް ވަޙީކުރެއްވިއެވެ.

﴿قُلْ مَنْ يُنَجِّيكُمْ مِنْ ظُلُمَاتِ الْبَرِّ وَالْبَحْرِ تَدْعُونَهُ تَضَرُّعًا وَخُفْيَةً لَئِنْ أَنْجَانَا مِنْ هَذِهِ لَنَكُونَنَّ مِنَ الشَّاكِرِينَ﴾[107]

މާނައީ: "ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! އެއްގަމާއި، ކަނޑުގެ އަނދިރިކަންތަކުގެ ތެރެއިން (އެބަހީ: އެއްގަމާއި، ކަނޑުގެ ބިރުވެރިކަމުގެ ތެރެއިން) ތިޔަބައިމީހުން މިންޖުކުރަނީ ކޮންފަރާތަކުންތޯ؟ މަޑުމޮޅިކަމާއި، ވަންހަނާ ގޮތުގައި، ތިޔަބައިމީހުން އެކަލާނގެއަށް ދުޢާކޮށް ދަންނަވަމުއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން، އެކަލާނގެ މިކަމުން ސަލާމަތް ކޮށްދެއްވައިފިނަމަ، ޝުކުރުވެރިވާ މީހުންގެ ތެރެއިން ހަމަކަށަވަރުން ތިޔަބައިމީހުން ވާހުށީމެވެ."

---

106 الإسراء: 67

107 الأنعام: 63

އަދި އަޖައިބުވެގެންވާ ކަމަކީ، އިލްޔާއި ދީންތެރިކަމަށް ނިސްބަތްވާ ބައެއް މީހުން މިހެން ބުނެތެވެ. 'އެމީހުން ޒައިބަޔާ މީހުންނާއި މަސްހޫރުވެގެން ކައިރިން އުޅުއްވާދޭ އަދި ދުޢާކުރުމަށްދޫކޮށް! އަކަމަކު އެއީ ނިޔާއެކެވެ. (އުބައި: ގާތުކުރެކެވެ.)' ފަހު މިސްރަކުގެ ޖާހިލުން ވިސްނުންތަކި މީހުން ހަރާމާރާ މިފަދަ ފާސިދު ހުރުމަ ދަރުބާރުކުރުމާ މިސްރަކުގެ ކިބައިން ތަދުންގަނޑުގަ ... އަޅުވަހާ الله سبحانه وتعالى ބަދަލުކަމެއް ... ! ފަހު الله سبحانه وتعالى ވަނީ ދުޢާއަށް، ނިޔާގެ ނަފުސް ނަރުދާއްޔާ ފަޔަށެވެ. އެއީ އަކާޔާގެ ވަރިކުރުމަށް ފަދައިންނެވެ.

﴿إِذْ نَادَىٰ رَبَّهُۥ نِدَآءً خَفِيًّا﴾[108]

މާނައީ: "އެކަލޭގެފާނު ފާރަވެހިކާދާގެއަށް، އެކަލޭގެފާނު ވަންހަނާވެގެންވާ ނިޔާކަށް ދުޢާކުރުމުގެ ހިނދުވެ."

އަދިވެސް ވިރުކުރުމެވެ.

﴿...فَنَادَىٰ فِي ٱلظُّلُمَٰتِ أَن لَّآ إِلَٰهَ إِلَّآ أَنتَ سُبْحَٰنَكَ إِنِّي كُنتُ مِنَ ٱلظَّٰلِمِينَ﴾[109]

މާނައީ: "...ފަހެ، އެކަލޭގެފާނު އަނދިރިކަންތަކުގެ ތެރޭގައި (މަހުގެ ބަނޑުގައި) ނިޔާ ގާތުކުރެއްވިއެވެ. (ދުޢާ ކުރެއްވިއެވެ.) އިބަރަސްކަލާނގެ ފިޔަވާ، އިލާހަކު ނެތެވެ. އިބަރަސްކަލާނގެ ހުސްތާހިރު ވަންތަކަލާނގެއެވެ! ހަމަކަށަވަރުން، އަހަރެންވީ އަނިޔާވެރިންގެ ތެރެއިން މި އަޔާވީމެވެ."

---

108 مريم: 3

109 الأنبياء: 87

އަދި އަޅާ އޭނާގެ ރައްބުގެ ރަސޫލުބޭކަލުން ހާޒިރުވެވަން އެދި ދޮންނަވުމާއި، ޣައިބުގައިވާ މިހެން ނޫނީ މައްޗިވެއްގެ ކައިރިން އެހާޒަތެއް އެތެރޭގައި ހުރި ކަންތައްތަކެއްހެއްޔެވެ؟ އެއީ ފުރަތަމަ ވަރަށް ދުރާލާވެސް ދެނެގަ ވަރަށް ނިކަން ކުރިންހެއްޔެވެ!؟

ފަހެ މިބަހުގެ ނަބަވިއްޔާއި ހަޤީޤީކަމާއެވެ! ޤާބިލުކަންގެ ކައިރި ލަފާ، އެމީހުން ހުރިހާކަމެއް ނަފްސަމަ މިބަހީ ހާއްޔިނުމަކަށް ލަފުތަކުންމަތުގެ ބަހެކެވެ. ހުއްޖަތަށް އެމީހުގެ ތަކުލީފު ދީނުގެ ދިރާސާ ކުރުމަކަށް ޤުރްއާނުގެ މިހެއްގެ ކައިރިން އިޖުމާވެވޭ.

އަދި މަޢްލޫމާތުގެ ކައިރިން ޤާބިލުކަން އެތެރޭގައި ބޭނުން ނަފްސަ އެތަނަ އެއްޗެއްގެ ހަޤީޤަތް ޤާބިލުކަން އެތެރޭގައި ހުރި ކަންތައް ތަފާސީލުކުރެވެނީހެއްޔެވެ!؟ އެއީ ދެނެގަ އެއްޗެއް ދުރާލާ ހާއްޔަ ފުރަތަމަ އެއްޗެހި ނިކަން ހާއްޔިނުކުރެވެނީހެއްޔެވެ!؟

ދެންފަހެ އޭނާ ބުނަނީކަމުގެ ޢިބާރާތަކީ: 'ހިނދާ އެއްޗެކަށްވެސް ހާއްޔަ ނިކަމެވެ. ދުޢާއެއްނުވެ.' ފަހެ މިއީ ޤުރުއާނީ ދުނިޔޭގެ އަދި ﷲ سبحانه وتعالى ޙައި އެކަލާނގެ ރަސޫލާއި ހިފާފައި ދުނިޔޭގެ މިދަރުސްގެ ބާވަތްތަކަށް ހަމަކުރުމަން ހަމައެކަނި ހާއްޔަތުން ފުރަތަމަ އެހެންކަމަކަށް ބޭނުމެއްކަމެވެ. އަދި ބޮޑުއެއްހެއް މިހެންގެ ސިފަތައް އަދި މިވާހަކަ އެކަމެކުއްލާސް ހިއްސާކުރަނީ ހިސާބުކުރަން ވެއްކަމެވެ. އެކަމަށް އެއީ ގޮތުނުހުރުމައި ބާވާތަކަށްވެ. އަދި ޤަނާވާތް ވަރުގަދަ މިހުނުނީ އާގައިން ހަމަކުރުމެވެ.

މިފަދައިން ބުނާ މީހާ ﷲ سبحانه وتعالىގެ މިބަސްތަކުގެ ތަރުގައި ހިނގާނުލާކަން ބިރުއްނުގަތްހެއްޔެވެ؟

﴿...وَجَـٰدَلُواْ بِٱلْبَـٰطِلِ لِيُدْحِضُواْ بِهِ ٱلْحَقَّ فَأَخَذْتُهُمْ...﴾[110]

މާނައީ: "...އަދި އެބައިމީހުން ބާޠިލުގޮތުގައި (ޖަދަލުކުރުންނާ) ބަދަލުކުރުމަށެވެ. (އެއީ އެ ބާޠިލު ގޮތް ދެކޮޅުހަދައިގެން ޙައްޤު ނައްތައިލުމަށެވެ..."

الله سبحانہ وتعالی ފިޔަވައި އެހެންފަރާތްތަކަށް ކުރެވޭ ދުޢާތަކަށް އެފަރާތްތަކުން ޖަވާބުދެއްވާ ނުދެން، ދީބާރުގެ އެބައި ބުނެފައިވާ އެކަލާނގެ ނުދެއްކިތަކިއެވެ.

﴿إِن تَدْعُوهُمْ لَا يَسْمَعُواْ دُعَآءَكُمْ...﴾[111]

މާނައީ: "ތިޔަބައިމީހުން އެފަރާތްތަކަށް ދުޢާކުރިޔަސް، އެފަރާތްތަކަށް ތިޔަބައިމީހުންގެ ދުޢާއެއް ނީވޭނެއެވެ.."

އަދި ޤަބުރުތަކުގައި ދުޢާގެ މިސާލުތަކެއް އައިސްފައިވާ އަވްލިޔާއުންގެ ދުޢާއާއި އަދި ކަންކަމެއްނެތި ކުރާ ދުޢާ ހިމެނެއެވެ.

---

110 غافر: 5

111 فاطر: 14

ފަސްލު:

ޝިރުކަކީ ހަމައެކަނި الله سبحانه وتعالى ފިޔަވައި އެހެންފަރާތަކަށް ނަމާދުކޮށް އަދި ސަޖިދަކުރުން އެކަނިކަމުން ބުނެ ގޮތްދުނުކުރާ ބާރު މިގޮތަށް ދަޢުވާކުރާ މީހާއަށް ބުނެވޭހުއްޓެވެ.

ސަޖިދަކުރުމަކީ އަޅުކަމުގެ ތެރެއިން، ދުޢާކުރުމާއި ނަދުރުބެނުމާއި ދަބަހަކުރުމާއި އެފަދަ އެހެންކަންތަކީވެސް ހަމަ އަޅުކަމެވެ. އެއީ އޭގެ ތަޢުރީފު ކުރިން ބަޔާންކުރިފަދައިންނެވެ.

الله سبحانه وتعالى ފިޔަވައި އެހެންފަރާތަކަށް ދުޢާކުރުން އެކަލާނގެ ވަނީ ނަހީކުރައްވާފައެވެ. އަދި އެކަންކުރާ މީހާ ކުށްވެރިކުރައްވާ ބަސް ވަޙްޔުކުރެއްވިއެވެ. އަދި ސަޖިދަކުރުމަކީ ވާހަކައަށްވުރެ ގިނައިން، ދުޢާކުރުން އެކަލާނގެއަށް ހާޖަތްކުރުމަށް އެކަލާނގެވެސް އަހަރުމެންނަށް އަމުރުކުރައްވާފައެވެ. އެއީ ޤުރުއާނުގައި ދުޢާގެ ލަފްޒު އަރިސްތިޢާރާ ކަންކަމުގައި އަދި ކުރާ ދުޢާ ހިމެނީ، އަދި ސަޖިދާއި އަދި އެހެން އަޅުކަންތަކެއް ޝާމިލުވާ އަޅުކަމުގެ ދުޢާވެސް އެކަމުގައި ހިމެނިގެންވާގޮތުގައި އެކަލާނގެއެވެ. الله سبحانه وتعالى ވަޙްޔުކުރައްވާފައިވެއެވެ.

﴿وَأَنَّ ٱلْمَسَٰجِدَ لِلَّهِ فَلَا تَدْعُواْ مَعَ ٱللَّهِ أَحَدًا﴾[112]

މާނައީ: " އަދި މިސްކިތްތަކަށް ވަނީ الله سبحانه وتعالى އަށެވެ. ފަހެ، ތިޔަބައިމީހުން الله سبحانه وتعالى އާއެކު އެހެން އެއްވެސް ފަރާތަކަށް ދުޢާ ނުކުރާށެވެ!"

އަދިވެސް ވަޙްޔުކުރެއްވިއެވެ.

﴿فَٱدْعُواْ ٱللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ ٱلدِّينَ وَلَوْ كَرِهَ ٱلْكَٰفِرُونَ﴾[113]

---

112 الجن: 18

113 غافر: 14

މާނައީ: "ފަހެ، ތިޔަބައިމީހުން الله سبحانه وتعالى އަށް ދުޢާކޮށް، އަޅުކަން ކުރާށެވެ! އެކަލާނގެއަށް ދީން ޚާލިޞްކޮށްދޭ ޙާލުގައެވެ. ކާފިރުންނަށް ނުރުހުނު ކަމުގައިވިޔަސްމެއެވެ."

އަދިވެސް ވަޙީކުރެއްވިއެވެ.

﴿لَهُۥ دَعْوَةُ ٱلْحَقِّ...﴾[114]

މާނައީ: " ހައްޤުވެގެންވާ ދުޢާކުރުންވަނީ، ހަމައެކަނި އެކަލާނގެއަށެވެ..."

﴿وَلَا تَدْعُ مِن دُونِ ٱللَّهِ مَا لَا يَنفَعُكَ وَلَا يَضُرُّكَ فَإِن فَعَلْتَ فَإِنَّكَ إِذًا مِّنَ ٱلظَّٰلِمِينَ﴾[115]

މާނައީ: "އަދި الله سبحانه وتعالى ފިޔަވައި ކަލޭގެފާނަށް މަންފާއެއް ނުދޭވޭ، އަދި ކަލޭގެފާނަށް ގެއްލުމެއްވެސް ނުދޭވޭ ތަކެއްޗަކަށް، ކަލޭގެފާނު ދުޢާ ނުކުރައްވާށެވެ! ފަހެ، ކަލޭގެފާނު އެކަންކުރައްވައިފިނަމަ، ހަމަކަށަވަރުން، އޭރުން ކަލޭގެފާނު ވާނީ އަނިޔާވެރިވި މީހުންގެ ތެރެއިންނެވެ."

އަދިވެސް ވަޙީކުރެއްވިއެވެ.

﴿وَمَنْ أَضَلُّ مِمَّن يَدْعُوا۟ مِن دُونِ ٱللَّهِ مَن لَّا يَسْتَجِيبُ لَهُۥٓ إِلَىٰ يَوْمِ ٱلْقِيَٰمَةِ وَهُمْ عَن دُعَآئِهِمْ غَٰفِلُونَ﴾[116]

މާނައީ: "ޤިޔާމަތްދުވަހާ ހަމައަށް، އެމީހަކަށް އިޖާބަ ނުދެއްވާނެކަމަށް الله سبحانه وتعالى ފިޔަވައި އަޅުކަންކޮށް، ދުޢާކޮށްދޭ މީހަކަށްވުރެ މަގުފުރެދުންބޮޑު ކާކުހެއްޔެވެ؟ އަދި އެބައިމީހުން، އެއުރެންގެ ދުޢާތަކުން ގާފިލުވެގެންނެވެ."

އަދިވެސް ވަޙީކުރެއްވިއެވެ.

---

114 الرعد: 14

115 يونس: 106

116 الأحقاف: 5

﴿...وَٱلَّذِينَ تَدۡعُونَ مِن دُونِهِۦ مَا يَمۡلِكُونَ مِن قِطۡمِيرٍ ۝١٣ إِن تَدۡعُوهُمۡ لَا يَسۡمَعُواْ دُعَآءَكُمۡ وَلَوۡ سَمِعُواْ مَا ٱسۡتَجَابُواْ لَكُمۡۖ وَيَوۡمَ ٱلۡقِيَٰمَةِ يَكۡفُرُونَ بِشِرۡكِكُمۡ...﴾[117]

މާނައީ: "...އަދި އެކަލާނގެ ފިޔަވައި ތިޔަބައިމީހުން ދުޢާކުރާ އަޅުކަންކުރާ ފަރާތްތަކަށް ކަދުރު އަށެއްގެ ތޮށީގެ ދުލިފަތުގެ މިންވަރުވެސް މިލްކުވެގެން ނުވެއެވެ. ތިޔަބައިމީހުން އެފަރާތްތަކަށް ދުޢާކޮށް ގޮވިޔަސް، އެފަރާތްތަކަށް ތިޔަބައިމީހުން ގޮވާ ގޮވުމެއް ނީވޭނެއެވެ. އަދި އެގޮވުން އެފަރާތްތަކަށް އިވުނުކަމުގައިވިޔަސް، ތިޔަބައިމީހުންނަށް އެފަރާތްތަކުން އިޖާބަދެއް ނުދޭނެއެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުން ޝަރީކުކުރުމާމެދު ޤިޔާމަތްދުވަހުން އެފަރާތްތަކުން އިންކާރުކުރާނެއެވެ..."

އަދި ޤުރުއާނުގައި ހަދުރުންކުރުވާ ގިނައިން މިފަދަ އާޔަތްތަކެއް ބާރަންވެގެންވެއެވެ.

ދުޢާއިން (އެބަހީ: ދުޢާކުރުން)ގެ ދެބާވަތައި ބަޔާންކުރެވޭ ވާހަކަ ދައްކަވަމުން ޝައިޚުލް އިސްލާމް އިބްނު ތައިމިއްޔާ رحمه الله ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ:

(... لفظ الدعاء والدعوة فى القرآن يتناول: دعاء العبادة ودعاء المسألة.... وفسر قوله تعالى: ﴿ٱدۡعُونِيٓ أَسۡتَجِبۡ لَكُمۡ﴾ بالوجهين.... وفى حديث النزول: "من يدعونى فأستجيب له، من يسألنى فأعطيه، من يستغفرنى فأغفر له" والمستغفر سائل، والسائل داع، لكن ذكر السائل لدفع الشر بعد السائل للخير، وذكرهما بعد الداعى الذى يتناولهما وغيرهما: من عطف الخاص على العام.... وسماها دعوة لتضمنها النوعين، فقوله: لا إله إلا أنت. اعتراف بتوحيد الألوهية، وهو يتضمن النوعين؛ فإن الإله هو المستحق لأن يدعى بالنوعين...)[118]

---

117 فاطر: 13، 14

118 مجموع الفتاوى: 10/237-239

މާނައީ: "...ޤުރުއާނުގައިވާ ދުޢާއާއި ދަޢުވަތުގެ ޙަޤީޤަތައި އަޅުކަމުގެ ދުޢާއާއި ކަންކަމަށް އެދި ކުރާ ދުޢާ ޝާމިލުކޮށްދެއްވާ.....އަދި الله سبحانه وتعالىގެ މިބަސްފުޅު ދެބައިން ބަޔާންކޮށްދެއްވާ:

﴿...ٱدۡعُونِيٓ أَسۡتَجِبۡ لَكُمۡۚ...﴾[119]

މާނައީ: "...ތިޔަބައިމީހުން ތިމަންރަސްކަލާނގެއަށް ދުޢާކުރާށެވެ! ތިމަންރަސްކަލާނގެ ތިޔަބައިމީހުންގެ ދުޢާ އިޖާބަކުރައްވާހުށީމެވެ..."

އަދި الله سبحانه وتعالى (ދުނިޔޭގެ އުޑަށް) ފައިބާވަޑައިގެންނެވުމާއި ބަރަކާތުން އޮތް ޙަދީޘްގައިވެއެވެ.

(. . . من يدعوني فأستجيب له، من يسألني فأعطيه، من يستغفرني فأغفر له. . .)[120]

މާނައީ: "...ތިމަންއިލާހަށް ދުޢާކުރާނީ ކާކުހެއްޔެވެ؟ ފަހެ ތިމަންއިލާހު އެމީހަކަށް އިޖާބަދެއްވާހުށީމެވެ. ތިމަންއިލާހުގެ ޙަޟްރަތުން ކަމަކަށް އެދި ދަންނަވާނީ ކާކުހެއްޔެވެ؟ ތިމަންއިލާހު އެމީހަކަށް ދެއްވާހުށީމެވެ. ތިމަންއިލާހުގެ ޙަޟްރަތުން ފާފަފުއްސެވުމަށް އެދި ދަންނަވާނީ ކާކުހެއްޔެވެ؟ ތިމަންއިލާހު އެމީހެއްގެ ފާފަފުއްސަވާދެއްވާހުށީމެވެ..."

އަދި ފާފަފުއްސެވުމަށް އެދޭ މީހާއަކީވެސް ކަމަކަށް އެދޭ މީހެކެވެ. އަދި ކަމަކަށް އެދޭ މީހަކީ ދުޢާކުރާ މީހެކެވެ. އެކަމަކު ނުބައިކަމެއް ދުރުކުރެއްވުމަށް އެދޭމީހާގެ ވާހަކަ، ހެޔޮކަމަކަށްއެދޭ މީހާގެ ފަހުން އަސްލާ ޚިލާފުކުރުވުނެވެ. އަދި އެދުކަންތަކާއި އެހެނިހެން ކަންތަކެއްވެސް ޝާމިލުވާ ދުޢާކުރުމުގެ ޙަޤީޤަތަކުރެވިގެން އެދުކަންތަކާއި ޚިލާފުކުރުވުމެވެސް: އެއީ (އިއްޔާކަ ނަޢުބުދު ވައިއްޔާކަ ނަސްތަޢީން) އާޔަތު އެއްކޮޅެއްގެ ތަރަހަ ސޫރަތު އެއްކޮޅު ބުޚާރީ

119 غافر: 60

120 رواه البخاري: 1145، ومسلم: 758

ގެނައުމުގެ އުސޫލުތަކުންނެވެ... އަދި އެއީ ދަޢުވަތުގެ ބާވަތްތަކުގައި ނަސްތުރުވާފައިވާ އާގައި ދެވައްމަދު ހިމެނޭއެވެ. އެބަސްފުޅުގައިވާ (لا إله إلا أنت) ގައި އެވަނީ ތަޢުރީފުދީ އުޅުއްވާހަށް އިޢުތިރާފުވުމެވެ. އަދި އާގައި ދެވައްމަދު (އެބަހީ އަޅުކަމުގެ ދުޢާއާއި ކަންކަމަށް އެދިލުމާ ދުޢާ) ހިމެނެއެވެ. އެހެނީ އިލާހަކީ އެދެވައްމަދުން ދުޢާކުރެވޭން ޙައްޤުވެގެންވާ ފަރާތެވެ..."

އަދި 'އަލްބަދާއިޢު' ގައި އާޔަތްތަކުގެ ދުރާކޮޅު ކުރައްވަމުންދަން އިބްނުލް ޤައްޔިމް رحمه الله ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ.

(. . .وهذا في القرآن كثير، يبين أن المعبود لابد أن يكون مالكا للنفع والضر، فهو يدعى للنفع والضر: دعاء المسألة، ويدعى رجاء وخوفا: دعاء العبادة . فعلم أن النوعين متلازمان، فكل دعاء عبادة مستلزم لدعاء المسألة، وكل دعاء مسألة متضمن لدعاء العبادة . . .)[121]

މާނައީ: "...އަދި ޤުރުއާނުގައި މިފަދައިން ވަރަށް ގިނައިން ބަޔާންވެގެން އައިސްފައިވެއެވެ. އެއީ އަޅުކަންވާ ފަރާތަކީ ހެޔޮވާ ފައިދާއާއި ގެއްލުމުގެ މިލްކުވެގެންވާ ފަރާތަކަށްވުން ވާޖިބުކަމެވެ. އެހެންކަމުން ދުޢާއިން މަންފާއާ (ކަންކަމަށް އެދިލުމާ ދުޢާ) ފައިދާއާއި ގެއްލުމުގެ ކަމުގައި ދުޢާކުރެވޭނެއެވެ. އަދި ރަޖާއާއި ބިރުވެތިކަމުގައި ދުޢާކުރެވޭނެއެވެ. އަދި ބިރުވެތިވުމާއި އުއްމީދުކުރުމާއި އަޅުކަމުގެ ދުޢާ އެވާ އަޅުކަމުގެ ދުޢާ ކުރެވޭނެއެވެ. އެހެންކަމުން އެނގިގެންދިޔައީ އެދެވައްމަދު ލާޒިމުވާ ފަރާތުގެ ދުޢާއާ ގުޅިފައިވާކަމެވެ. އެހެނީ އަޅުކަމުގެ ކޮންމެ ދުޢާއެއް، ކަންކަމަށް އެދިލުމާ ދުޢާ ލާޒިމުކުރެއެވެ. އަދި ކަންކަމަށް އެދިލުމާ ކޮންމެ ދުޢާއެއްގައި، އަޅުކަމުގެ ދުޢާ ހިމެނިގެންވެއެވެ..."

121 بدائع الفوائد: 836/3

ކުރިއަށް އެކަށޭގޮތުން ވިދާޅުވިއެވެ.

(. . .وليس هذا من استعمال اللفظ المشترك فى معنييه كليهما، ولا استعمال اللفظ فى حقيقته ومجازه، بل هذا استعمال له فى حقيقته الواحدة المتضمنة للأمرين جميعا . . .)[122]

މާނައީ: "...އަދި މިއުސްތިޢުމާލަކީ ދެމާނައެއް ހިމެނޭ ލަފްޒެއް، އެއްމާނައިގައި ބޭނުންކުރުމެއްނޫނެވެ. އަދި މަޖާޒީ މާނައާއި ޙަޤީޤީ މާނައެއް ހިމެނޭ ލަފްޒެއް އެއްމާނައިގައި ބޭނުންކުރުމެއްނޫނެވެ. އަދި ކިޔެއްތަ މިއީ، އެންމެ ޙަޤީޤަތްތައްގައި ހިމެނޭ ލަފްޒެއް އެއްކަމުގައި ބޭނުންކުރުމެވެ..." މިއެވެ.

އެހެންކަމުން މިކަމުގެ މައްޗަށް الله سبحانه وتعالى ފިޔަވައި އެހެންފަރާތަކަށް ދުޢާކުރުން ނަހީވެގެންވުމުން ވާޖިބީ އަދުކަމުގެ ދުޢާގައި ނައްޞުވެގެންވާ ކަމެއްކަމުގައިއެވެ. އަދި ކަންކަމަށްއެދި ކުރާ ދުޢާގައި ހިމެނިގެންވާ ޙަޤީޤަތްކަމުގައިއެވެ. އެހެންކަމުން އެއީ ޙަޤީޤަތުގައި އެދެކަންތައްވެސް ނަހީކުރެވިގެންވާކަމަށް ބަސްފުޅެކެވެ.

122 بدائع الفوائد: 836/3

ފަސްލު:

އަހަރުމެން ކުރިންވެސް ބަޔާންކުރި ފަދައިން ޝައިޚް ތަޤިއްޔުއްދީން (އިބްނު ތައިމިއްޔާ) ވިދާޅުވެފައިވަނީ: "އިޖްމާޢުދެކޮޅާ ހެދު ނޫނީ ޘާބިތުވެގެންވާ ހެދު ބަޔާން ޚިލާފުކަމަކީ އަޅައިގަންނަ މީހުންނަށް ދާދިއްސޮވުމަށް އުޒުރުދެއްކޭކަމެއްނޫނެވެ."

ބޮޑު ޝިރުކާއި ފާޅުވެގެންވާ ކުފުރަކީ އަޅައިގަންނަ މީހާއާއި ގުޅޭ އެކަލާގެފާނު އެހެން ވިދާޅުވެފައެއް ނުވެއެވެ. އަދި ކީއްކަމާ، އެކަލާގެފާނު ﵀ ވިދާޅުވެފައިވަނީ: ޝިރުކުގެ ފާފަނުފުއްސަވާނޭކަމެކެވެ. އެއީ ކުޑަ ޝިރުކުކަމުގައިވިޔަސްމެއެވެ. އަހަރުމެންނަކީ އެކަމުގައި އެކަލާގެފާނުގެ ބަސްފުޅުތަކުން ގެންނެވިފައެވެ. އަދި މިތަނުގައި އަހަރުމެން މިބާބުތަކުގައި އެކަލާގެފާނާއި އަދި އެހެން އިލްމުވެރިންގެ ފުރިހަމައާ ބަސްފުޅުތައްކަމެވެ. ނަމަވެސް ދޯދަކޮށް މިޔާ ކަލްބުލަތިސްކަމަށް ވާހަކަ ދައްކަވާފައިވަނީ، އުޞޫލީގެ ޝަރުޢީގައި އެކަލާގެފާނު ﵀ ވިދާޅުވެފައެވެ.

(.. وفي الحقيقة فكل رد لخبر الله أو أمره: فهو كفر دق أو جل، لكن قد يعفى عما خفيت فيه طرق العلم، وكان أمرا يسيرا في الفروع. بخلاف ما ظهر أمره، وكان من دعائم الدين من الأخبار والأوامر..)[123]

މާނައީ: "...ޙަޤީޤަތުގައި، الله سبحانه وتعالى ދެއްވާފައިވާ އެއްވެސް ޚަބަރެއް ނުވަތަ އެއްވެސް އަމުރެއް ރައްދުކުރުމަކީ ކުފުރެވެ. އެއީ ކުޑަ ވިޔަސް ބޮޑު ވިޔަސްމެއެވެ. އެހެންނަމަވެސް އިލްމު ދެނެގަތުމުގެ މަގުތަކުން ފޮރުވިފައިވާ ކަމެއްގައި އަދި އެކަމަކީ ފަރުޢީ ކަންތައްތަކުގައި

123 ޝަރަޙުލް ޢުމްދާގެ ކިތާބުއްޞިޔާމުގެ ބައިތަކުން އަހަރުމެންނަށް މިބަސްފުޅު ނަޤުލުކުރީމެވެ.

ހިތެނޭ ކުޅޭ ކަމެއްކަމުގައިވާނަމަ އެކަމެއްގެ ފާރަ ފަރާތްގައި ފުއްސާވިރާނެއެވެ. (މިކަންތައް މިއީ) އެކަމެއް ދީނުގައި ފާޅުވެ އެނގިގެންވާ، އަދި ދީނުގެ ބޭޅި ބަސްބުނަކުގައި ހިލާފުވެރިންނާ ޚަބަރުދަކާއި އަމުރުތަކުގެ ތެރެއިން ކަމަކާއި ޒިޔާދަވެފައެވެ..."

ކަލާމްގެ އަހުލުވެރިންނަކީ އެއްޗެހިހުރިއްޔާ ބައިބުރިއްޔާ އެކަކާގޮސް ވިދާޅުވެފައެވެ.

(...والرازى من أعظم الناس فى باب الحيرة، لكن هو مسرف فيه، له نهمة فى التشكيك.... والشك فى الباطل خير من الثبات على اعتقاده. لكن قل أن يثبت أحد على باطل محض، بل لا بد فيه من نوع من الحق..... وتوجد الردة منهم كثيرا كالنفاق. وهذا إذا كان فى المقالات الخفية، فقد يقال: لم تقم عليه الحجة التى يكفر صاحبها، لكن يقع ذلك فى طوائف منهم فى أمور يعلم العامة والخاصة، بل اليهود والنصارى يعلمون أن محمدا صلى الله عليه وسلم بُعث بها وكفّر من خالفها: مثل عبادة الله وحده لا شريك له، ونهيه عن عبادة غيره. فإن هذا أظهر شرائع الإسلام..... ومثل أمره بالصلوات الخمس، وتعظيم شأنها. ومثل معاداة المشركين، وأهل الكتاب. ومثل تحريم الفواحش والربا والميسر، ونحو ذلك...)[124]

---

124 مجموع الفتاوى: 4/28، 54 ނޯޓް: މަޖްމޫޢުލް ފަތާވާގައިވާ މިބަސްފުޅުގެ ބައެއް އިބާރާތްތަކާއި ތަރްޖުމަތް ތަފާތުވެގެންވެއެވެ.

މާނައީ: "...އަދި އައްރާޒީއަކީ[125] މަޝްހޫރު ހައިރާންވުމުގެ ބާބުގައި އެންމެ ކުރީގައިވާ އެކަކެވެ. އެހެންކަމަކު އޭނާވަނީ އެކަމުގައި އިސްތިދުލާލު ދައްކަން ގެސްފައެވެ. ޝައްކުތަކުގެ މަތީގައި ޝައްކުކުރާ ބާރު ހުރިމީހާ އޭނާ މާއްދަކަމުގައެވެ....އަދި އޭނާ ޔަޤީންކުރާ ގޮތުގައި ޝާއިޢުވެ ހުރިކަންތައް ބައިވަރު ޝައްކުކުރާ ބާރު ހުރިމީހާ މާ ކުރިއެރިގެންވާ ކަމެކެވެ. އެހެންކަމަކު ހަމައެކަނި ސާފު ބަޔާނާ މަތީގައި ޝާއިޢުވެ ހުރި މަދުވާނެތެވެ. އަދި ޔައުމަ، ބައްދަލު ވަސްވާސް އަބާޔާކުރައްވައިގައި ކޮންމެގޮތަކުން ހަމަޖެހިފައެވެ....އަދި އެމީހުންގެ ޔަޤީން މުސާފިރުކަމުގައި މުޢާމަލާތް އެކަމަކުގައި ހާމަވެއެވެ.

އަދި މިއީ ފޯރުވި ވަންހަނާވެގެންވާ މައްސަލަތަކުގެ އިސްނަދުގައެވެ. އެފަދަ ކަމެއްކުރާ މީހަކު ކާފަރުވެގެން ބުއްދި ޒާތުގެ ނުފެންނަ ކަމަށް ބާރުގަދަވެއްޖެއެވެ. އެހެންކަމުން އެމީހުންގެ ބައްޔަށް ބަދަލުވާ އެއްވެސް ދޮރެއް (އެންމެން ކަންނޭނގޭ ކަމަކީ) ޝާޠިރުކަމާއި ދިލާވަރުކަން (އެންމެން އެނގޭ ކަމަކީ) ސާފު ކަންތަކެވެ. އަދި ޝިރުކު، މުބާރަކު ނަބިއްޔާ ﷺ ޝަރީޢަތްތަކުގެ ތެރެއިން އެކަމަކަށް ކަމަކު ދެއްވި އެކަމާއި އަދި އިސްލާމީ ފަތުވާ ދިނުން ފަރުދީ ތަޢުލީމު، ޤަދީމީ ޝަރީޢަތުގެ ސަބަބުތަކުގެ އެނގުމެވެ. އެއީ ﷲ سبحانه وتعالى އަށް ޝަރީކު ކުރުމާ ބެހޭ އަސްލަކީ ގަބޫލުކުރެވިފައިވާ އެއް ކަމަކެވެ. އަދި ބަޔަކު ދިޔަފަދަ އިސްލާމީ ފަތުވާތަކުގެ އަސްލު ކަންތައްތަކުން ދެކޮޅުވެރިވާ ފަދަ ކަންކަމެވެ. ފަދަ މިފަދަ ކަންތައްތަކުން މިއީ އިސްލާމްދީނުގެ ޝަރީޢަތުގެ މުޢާމަލާތުގެ އަސްލު ފަރުދީ ބަޔާނާ ޝަރީޢަތެވެ... އަދި އެއީ ފަރުދު ފަސްކަށް ތަޢުލީމުތަކުން އަމުރުކުރުމާއި އަދި ނަހީދީގެ ދެބައިވެރި މަޤާމުގެ ބަދަލުތަކަށް ކަމަކަށެވެ. އަދި މުޝްރިކުންނާއި އަރުވައިދީން (ޢިބާދަތުގެ އަމުރުތަކާއި: ތަޢުލީމުތަކާއި ނަބިއްޔުންނާއި) އަޅުގަނޑުމެން ބޭނުންފުޅުވި ކަންތަކެވެ. އަދި ފަރިޝްތާ ކަންތައްތަކާއި ޖިންނާއި އަދި އެހެނިހެން ކަންތައްތަކާއި ބަޔާންކުރެވިފައިވާ ކަންތަކެވެ..."

125 އަބޫ ޢަބްދިﷲ ފަޚްރުއްދީން މުޙައްމަދު ބިން ޢުމަރު ބިން ޙުސައިން އައްތައިމީއެވެ. ޝާފިޢީ އަޝްޢަރީ ބޮޑު ޢިލްމުވެރިއެކެވެ. އަދި ފަލްސަފާއާބެހޭ އުޞޫލީއެކެވެ. އަދި ފިޤުހުގެ ޢިލްމުގައި ފޮތް ލިޔުއްވިއެވެ. މަރުވީ ހިޖުރައިން 606 ގައި އެވެ.

ކުރިއަށް އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ.

(. . .وصنف الرازي كتابه في عبادة الأصنام والكواكب ، وأقام الأدلة على حسنه، ورغَّب فيه. وهذه ردة عن الإسلام إجماعا. . .)[126]

މާނައީ: "...އަދި ބުދުތަކާއި ތަރިތަކަށް އަޅުކަންކުރުމާއި ބެހޭގޮތުން އައްރާޒީ ފޮތެއް ތާލީފު ކުރެއްވިއެވެ. އަދި އެކަމަށް ރަނގަޅުކަމުގެ ބުރުހާނުތަކާއި ދަލީލުތަކާއި ގެނައްވައެވެ. އަދި އެކަމަށް ހިތްވަރުދެއްވައިދިނެވެ. މިއީ އިޖުމާޢުވެގެންވާ ގޮތުގައި އިސްލާމްދީނުން ބޭރުވެ މުރުތައްދުވުމެވެ..." މިއެވެ.

ހަމަ އެކަލޭގެފާނުގެ ބަސްފުޅުތަކުގައިވާ 'ތަރުޖަމާނާއި ނަބީބާއިންނަކަށްވެސް' އެކަން އެނގިގެންދާނެ' ވަރީ ހަމަ އެކަލޭގެފާނު ގަދަކަމުންނެވެ. އެހެނީ، މިހިރަ ޖާހިލުންތަކުގެ ކައިރީގައި ކުރުވުމުންދާ ކަންތަކުގެ ސަބަބުން ތަރުޖަމާނުގެ ތެރެއިން އެކަކަށްވުރެ ގިނަ މީހުން މުސްލިމުންނަކީ ބައިވެރިވާ އަދި އަހުލުސުންނަތުން ރަޝީދުވެ. އުލަމުން ކުޑައެވެ. 'އިމާމުއްރާޒީ' ނަބިއްޔާ މިކަމަށް އަދުލުވެރިކަމާއި ފާހަގަކުރެވޭ ފަދަ ކަމެއް ނަބިއްޔާއެއްނޫނެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނު މިކަންތަކުގެ ކަމުގައި ނަހަމަ ކަމެއް ކަމުގައި ވާއިރު ދިރިހުރިހާ މީހުނާ އެއްބައިވެރިވީއެވެ!

سبحان الله! މިކަންތަކުގެ ތަޢައްޖުބުކުރާށެވެ! މިހިރަ ޝިރުކުގެ ކަންތަކަށް އިސްލާމްކަން، ނަބިއްޔާގެ އެކުވެރިކަމާއި ސުލްޠާނުންނާއި ބޮޑެތިރަސްރަސްކަލުންނާއި ހުރިހާ ހިސާބުގައެވެ! އަދި މިޒަމާނުގެ ގިނަ ޢިލްމުވެރިން އެކަން އޮޅުވާލައިފައިވެއެވެ. އަދި ބާރުވެރި ޝުބުހަތަކެއް އެކަން ހުއްޖަތްތަކުގެ ގޮތުގައި ގެންގުޅުއްވައެވެ. އަދި އެކަމަށް އިސްކަންދެއްވާ މިހާރުކަމެއް އެބަ އިސްލާހުކުރަނީއެވެ.

126 مجموع الفتاوى: 55/4

ފަހެ ތިބާ ޝައިޚުގެ މިބަސްފުޅަށް ބަލާބަލާށެވެ. "...އެހެންކަމަކު އެކަލާނގެއާއި އިޚްލާޞުގެ ދީނަށްތުރުގެ މަގުތައް ވަންހަނާވެގެންވާ ހަދި އެކަމަކީ ފަރުދު ކަންތައްތަކެއް ހިމެނޭ ކުޑަ ކަމެއްކަމުގައިވާނަމަވެސް އެކަމެއްގެ ފާފަ ފަހަރެއްގައި ދުއްސެވިދާނެއެވެ...." އަދި މިބަސްފުޅަށްވެސް ބަލާބަލައިލާށެވެ. "...އަދި މިކަންތައް މިހެންވިޔަ ދީނުގެ ވަންހަނާވެގެންވާ މަގުތައް ހުރެއެވެ. ފަހެ އެފަދަ ކަމެއްކުރާ މީހަކު ކާފަރުވެގެން ދީނުން ބޭރުވިދާނެއެވެ.."

އަދިވެސް ޝައިޚު رحمه الله އައްޝައިޚް ޢަދީއްގެ ފަދަ ސާލިޙުންގެ ދުޢާކުރުމަށްވުރެން ވިދާޅުވިއެވެ:

(. . . فإذا كان فى زمن رسول الله صلى الله عليه وسلم وخلفائه من قد مرق من الدين مع عبادته العظيمة، فليعلم أن المنتسب إلى الإسلام فى هذا الزمان قد يمرق أيضا . . . . وذلك بأمور: منها الغلو الذى ذمه الله تعالى: . . . . كالغلو فى بعض المشايخ، مثل الشيخ عدى، بل الغلو فى على بن أبى طالب، بل الغلو فى المسيح. فكل من غلا فى نبى أو رجل صالح. . . . . وجعل فيه نوعا من الإلهية: مثل أن يدعوه من دون الله، بأن يقول: يا سيدى فلان اغثنى، أو اجبرنى أو توكلت عليك، أو أنا فى حسبك. فكل هذا شرك وضلال، يستتاب صاحبه فإن تاب وإلا قتل. فإن الله أرسل الرسل، وأنزل الكتب؛ ليعبد وحده ولا يجعل معه إله آخر. والذين يجعلون مع الله آلهة أخرى: مثل الملائكة، والمسيح وعزير، والصالحين أو قبورهم . . . . لم يكونوا يعتقدون أنها تخلق وترزق، وإنما كانوا يدعونهم، يقولون: . . . . هؤلاء شفعاؤنا عند الله. فبعث الله الرسل تنهى أن يدعا أحد من دونه: لا دعاء عبادة ولا دعاء استعانة . .) [127]

---

127 مجموع الفتاوى: 3/383، 395، 396 ނަމްބަރު: މިފަންގަތިވެސް ޝައިޚު އަޙަ ތެއްޔިން، އިބްނު ތައިމިއްޔާގެ ބަސްފުޅު ގެންނަވާފައި އެވަނީ ފުރާތުކުރައްވާގެންނެވެ.

މާނައީ: "...ފަހެ الله سبحانه وتعالى ގެ ރަސޫލާ صلى الله عليه وسلم އާއި އެކަލޭގެފާނުގެ ޚަލީފާއިންގެ ޒަމާނުގައި، އުމަރުންގެ ޢަދުލުވަންތަކަމުގެ ދިނަކާއިއުލުވުން ދީނުން ނިކުމެގެން ބަޔަކުވާނަމަ، ދަންނަހުރިކަމެވެ! މިޒަމާނުގައިވެސް އިސްލާމްކަމަށް ނިސްބަތްވެގެންހުރި މީހުން ހަމަ ދީނުން ނިކުމެގެން ހިނގައިދާނެއެވެ!... އެއީ ކަންބޮޑުވާކަމެއްގެ ސަބަބުންނެވެ. އެގޮތުގައި: الله سبحانه وتعالى ކުރިމަތިލެއްވުމާ ބަސްފުޅުކުރެއްވުމާ އަބުބަކުރުއާއި ފަހުއުމަރު (ހަމަޔަށްހަމައާދިޔުން) ހިފަހައްޓާ... އެއީ ޝަރީޢަތް ޤާއިމްކޮށް ބަޔަކު ޝަރީޢަތުން ނިކުތުމާ ގުޅިގެން ދަމަހައްޓަވާފައިވާ ހަމަޔަށްހަމައާދިޔުމެވެ. އަދި ސާބިތުގެ، އަދި ޖިހާދު ފަދަ ޖިހާދުގެ މީރު ހަމަޔަށްހަމައާދިޔުމެވެ. އަދި ސާބިތުގެ، އަހުލުސުންނާ (އިސްލާމީދީން)މީރުގައި ހަމަޔަށްހަމައާދިޔުމެވެ. އެހެންނަމަ ނަސޭހަތްތެރިއެއް މީރު ނުކުތް ބޮޑުވިޔަސް ބަހައްޓާފައިވާ ހަމަޔަށްހަމައާދިޔުމެއް... އެފަހަރު އުފެދިއްޖަކާގެ ވަށައިގެން ނިސްބަތްވާކަން، އެ އަޅުގަނޑު މިޒަން ސަރަހައްދެވެ. އަޅުގަނޑުމެން ވެސްދިޔަވުން ގޮވާލާނަމެވެ! ނުކުތް އިސްލާމްކުރުމަށް ގޮވާލާ ނުކުތް އަޅުގަނޑު ބިރުވެރިކަން ވަރުގަދަކުރާށެވެ. ނުކުތް އަޅުގަނޑުމެން ބިރުވެރިކަމުގެ ބޯންތޮއް ހިސާރު' މިފަދަ ކަންކަން ކާމިލު މަސްހުރަށްދީ ޝަރުއީވާ. މިފަދަކަމަށްކޮށްލާ މިޔަކަ ޙުއްޖަތްކަމަށް ބިނާވެގެންވެއެވެ. ފަހެ އެމީހަކަ ޙުއްޖަތެއްޗެހެވަ ދަތުރުކުރާނެއެވެ. އެހެންނަމަވެސް ގޮތުގެ ކުރާނެ ދަތުރުކުރާނެއެވެ!...

ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން الله سبحانه وتعالى ރަސޫލުން ފޮނުއްވީ، އަދި ފޮތްތައް ބާވައިލެއްވީ އެކަލާނގެއަށް އެކަނި އަޅުކަންކުރުމަށް އަދި އެކަލާނގެއާއި އެކު އެހެންއެއްވެސް އިލާހެއް ނުލެއްވުމަށް. އަދި އެކަލާނގެއާއި މަލާއިކަތުންނާއި އަލްމަސީޙާއި އުޒައިރާއި އަދި ބުދުތަކާއި ރޭވުމާ އެބައިކުދިން ނެގެހެއްވުމުގެ ދޮށުމަށް، އިލާހުންކަމުގައި ނަމާދުވުން ފަހެ، އެވަރާތްތަކުން އެދިހުން ދީން ހިޖުރަތްތަކާ ކަމުގައި ނުވަތަ ހައްޤުކުރައްވާކަމުގައި އެދިހުން ދުވަސްދޭންކުރެއްވެ... އެކަމަށް އެދިހުން އެވަރާތްތަކަށް ދެއްވާކުރަނީ މިހުން ބިނަމުންނެވެ. 'މިއީ الله سبحانه وتعالى ގެ

ބަސްތަކުގައި އަހަރުމެންނަށާ ޝަފާޢަތްތެރިންނެވެ.' ދެންފަހެ الله سبحانه وتعالى ރަސޫލުން ފޮނުއްވިއެވެ. އެއީ އެކަލާނގެ ޙިކުމަތުގައި އެހެންފަރާތްތަކަށް ދުޢާކުރުވުން ނަހީކުރެއްވުމަށްޓަކައިއެވެ. އަޅުކަމުގެ ދުޢާއާއި އަދި އެހީތެރިކަމަށް އެދި ކުރާ ދުޢާވެސްމެއެވެ..."

އަދި ޝައިޚުގެ އަރިހަން ދުވީހަކާ އަރައިރުންވެގެންނެވެ. އޭގެތެރެއިން އެކަކު ބުނެދެވެ. 'އަހަރުމެންނާއި الله سبحانه وتعالىގެ ދެމެދުގައި ވާސިޠާއެއް (މެދުވެރިއެއް) ކޮންމެހެންވެސް ވާންޖެހޭނެއެވެ. އެހެނީ އަޅުން ގޮތަކަށް އަހަރުމެންނަކަށް އެކަލާނގެއަށް ވާސިޠާއް ނުވެވޭނެއެވެ.' ދެން ޝައިޚު رحمه الله ޖަވާބުދެއްވިއެވެ.

(. . . إن أراد بذلك أنه لابد لنا من واسطة تبلغنا أمر الله، فهذا حق؛ فإن الخلق لا يعلمون ما يحبه الله ويرضاه، وما يأمر به وينهى عنه. . . .إلا بواسطة الرسل الذين أرسلهم الله إلى عباده. . . . .وهذا مما أجمع عليه أهل الملل: من المسلمين، واليهود، والنصارى؛ فإنهم يثبتون الوسائط بين الله وبين عباده: وهم الرسل الذين بلغوا عن الله أوامره ونواهيه، قال تعالى: ﴿ٱللَّهُ يَصْطَفِى مِنَ ٱلْمَلَـٰٓئِكَةِ رُسُلًا وَمِنَ ٱلنَّاسِ﴾ ومن أنكر هذه الوسائط، فهو كافر بإجماع أهل الملل. . . . .وإن أراد بالواسطة: أنه لابد من واسطة يتخذها العباد بينهم وبين الله، في جلب المنافع ودفع المضار - مثل أن يكونوا واسطة في رزق العباد ونصرهم وهداهم - يسألونه بذلك ويرجعون إليه فيه. فهذا من أعظم الشرك الذي كفّر الله به المشركين، حيث اتخذوا من دون الله أولياء وشفعاء: يجتلبون بهم المنافع، ويدفعون بهم المضار. .)[128]

128 مجموع الفتاوى: 1/121-123 މިތަނުގައިވާ ޝައިޚުގެ ބަސްތަކުގެ ޚުލާޞާކޮށް ގެނެވިފައިވަނީ ޢިބާރާތް ތަރުޖަމާކުރެވޭނެ ގޮތަކަށް ނަގައިފައެވެ.

މާނައީ: "...އޭނާގެ އެބަހުގެ މުރާދަކީ، الله سبحانه وتعالیٰ ގެ އަމުރުފުޅުތަކެއް އަހަރުމެންނާއި ހަމައަށް އަރުވަން ވާސިޠާއެއް ބޭނުންވާކަމަށްވާނަމަ ފަހެ މިއީ ބަހެއްޗެވެ. އެހެނީ الله سبحانه وتعالیٰ ގެ ޚިޔާރުކުރައްވާ އަދި ރުއްސަވާކަންތަކާއި އަދި އެކަލާނގެ އަމުރުކުރައްވާ ކަންތަކާއި އަދި އެކަލާނގެ ނަހީކުރައްވާ ކަންތައް، الله سبحانه وتعالیٰ އެކަލާނގެ އަޅުތަކުންގެ ކައިރިއަށް ފޮނުއްވި ރަސޫލުންގެ ފަރިޝްތާއިން ނޫނީ ހަލްޖީމަކުންނަން އެކަންތައް ނޫނެކެނެވެ......މިއީ ހުރިހާ ދީނެއްގެ އަޞްލުވެރިން، މުސްލިމުންނާއި ޔަހޫދީންނާއި ނަޞާރާއިން އިއްތިފާޤުވެގެންވާކަމެކެވެ. ފަހެ އެހެނީ އެންމެންވެސް الله سبحانه وتعالیٰ އާއި އެކަލާނގެ އަޅުތަކުންނާއި ދެމެދު ވާސިޠާތަކެއްވާކަމަށް ޤަބޫލުކުރެއެވެ. އަދި الله سبحانه وتعالیٰ ގެ އަމުރުތަކާއި އަދި ނަހީތައް މީސްތަކުންނަށް ޙުކުމްކުރިން ރަސޫލުންނެވެ. އެކަލާނގެ ވަޙީކުރެއްވިއެވެ.

﴿ٱللَّهُ يَصۡطَفِي مِنَ ٱلۡمَلَٰٓئِكَةِ رُسُلٗا وَمِنَ ٱلنَّاسِۚ...﴾[129]

މާނައީ:" الله سبحانه وتعالیٰ، މަލާއިކަތުންގެ ތެރެއިންނާއި މީސްތަކުންގެ ތެރެއިން ރަސޫލުން ޚިޔާރު ކުރައްވައެވެ."

އަދި މިވާސިޠާތަކަށް އިންކާރުކުރާ މީހަކީ، ހުރިހާ ދީންތަކުގެ މީހުން އިއްތިފާޤުވެގެންވާ ގޮތުގައި ކާފިރުވެއެވެ....

ދެންފަހެ އޭނާ އެބުނާ ވާސިޠާގެ މުރާދަކީ، ފައިދާތަކެއް ގެނެސްދިނުމުގައިއާއި އަދި ގެއްލުންތައް ދުރުކުރުމުގައި، އަޅުތަކުންނާއި الله سبحانه وتعالیٰ އާއި ދެމެދު ވާސިޠާތަކެއްހެ، އަޅުތަކުންނަން ރިޒުޤު ދިނުމާއި އަދި އެމީހުންނަން ނަޞްރުދިނުމާ ހިދާޔަތްދެއްކުމުގައި ކަންތައްތަކުގައި އެފަރާތްތަކުގެ ކައިރިން އެކަންކަމަށް އެދި ސުވާލުކޮށް އަދި އެކަންކަމުގައި އެފަރާތްތަކަށް ރުޖޫޢަވެލާނަމަ ފަހެ މިއީ، އެކަލާނގެ ކުރުމުގެ ސަބަބުން الله سبحانه وتعالیٰ

129 الحج: 75

މުޝްރިކުން ކާފަރުކުރެއްވި އަސްލަ ތޯޢިމި ޝިރުކުގެ ތަރައިސްރާވަކަމުގެވެ. އެއީ އުޅުން الله سبحانه وتعالى އާއި ތިމާގެ މެދުގައި ފަރާތްތަކެއް ޝަފާޢަތްތެރިންތަކެއްކަމުގައި ހެދި

އެހެން ފަރާތްތަކެއްކަމުގައި ނަމާ، އެފަރާތްތަކަށް ދުޢާކުރުން އުޅުން ފަރިތާ ހާސިލުކުރުމަށް އެދި

ހަދި ގެއްލުންތަކުން ދުރުކުރެއްވުމަށް އެދުމުންނެވެ..."

ކުރިއަށް އައަރަބިގާން ވިދާޅުވިއެވެ.

(. . .من جعل الأنبياء والملائكة وسائط، يدعوهم ويتوكل عليهم ويسألهم جلب المنافع ودفع المضار، مثل أن يسألهم غفران الذنوب وهداية القلوب وتفريج الكربات وسد الفاقات، فهو كافر بإجماع المسلمين. . .) [130]

މާނައީ: "...އަދިވެސް الله سبحانه وتعالىގެ ދެމެދުގައި ނަބިއްޔުންނާއި މަލާއިކަތުން ވަސީލަތުންކަމުގައި (ދެމެދުގައިވާ ފަރާތްތަކުން) ހަދާ އެފަރާތްތަކަށް ދުޢާކުރާ އަދި އެފަރާތްތަކަށް ވަކީލުކުރާ އަދި ފައިދާ ހާސިލުކުރުމާއި ގެއްލުން ދުރުކުރުމަށް އެފަރާތްތަކާ ސުވާލުކުރާ މީހަކީ، ފާފަފުއްސަވާދެއްވުމާއި ހިތްތަކަށް ތެދުމަގު ދެއްކެވުމާއި އަދި މުޞީބާތްތަކުން ފިލުވައިދެއްވުމާއި ފަގީރުކަމުން ސަލާމަތްކުރެއްވުމަށް ދުޢާކުރާމީހެއް ކަމުގައިވިޔަސް، ވެސް މުސްލިމުން އިޖްމާޢުވެގެންވާ ގޮތުގައި ކާފަރެކެވެ..."

އަދިވެސް ކުރިއަށްވިދާޅުވިއެވެ.

(. . .فمن أثبت وسائط بين الله وبين خلقه- كالحُجَّاب الذين بين الملك وبين رعيته بحيث يكونون هم يرفعون إلى الله حوائج خلقه. وأن الله إنما يهدى عباده وينصرهم ويرزقهم، بتوسطهم: بمعنى

---

130 مجموع الفتاوى: 124/1

أن الخلق يسألونهم وهم يسألون الله، كما أن الوسائط عند الملوك يسألون الملوك حوائج الناس؛ لقربهم منهم، والناس يسألونهم: أدبا منهم أن يباشروا سؤال الملك، أو لأن طلبهم من الوسائل أنفع لهم من طلبهم من الملك؛ لكونهم أقرب إلى الملك من الطالب. فمن أثبتهم وسائط على هذا الوجه: فهو كافر مشرك، يجب أن يستتاب فإن تاب وإلا قتل. وهؤلاء مشبهون، شبهوا الخالق بالمخلوق، وجعلوا الله أندادا. وفي القرآن من الرد على هؤلاء: ما لا تتسع له هذه الفتوى....)[131]

(.... فإن هذا دين المشركين عباد الأوثان، كانوا يقولون: إنها تماثيل الأنبياء والصالحين، وأنها وسائل يتقربون بها إلى الله، وهو من الشرك الذي أنكره الله على النصارى حيث قال: ﴿ اتَّخَذُوٓا۟ أَحْبَارَهُمْ وَرُهْبَانَهُمْ أَرْبَابًا مِّن دُونِ ٱللَّهِ وَٱلْمَسِيحَ ٱبْنَ مَرْيَمَ ﴾ الآية...)[132]

މާނައީ: "...ރަސްރަސްކަލުންނާއި އަމީރުންގެ ރައްޔިތުންނާއި ދޭތެރޭ (އެރަސްކަލުންނަށް ރައްޔިތުންގެ ހާޖަތްތައް އުފުލާދިނުމަށް) ދޮރުފާޅުވެރިން، ވަޒީރުން، الله سبحانه وتعالى އާއި އެކަލާނގެ ޚަލްޤުތަކުންނާއި ދޭތެރޭ ވާސިޠާއިންވާކަމަށް ސާބިތުކޮށް، އެފަރާތްތަކަކީ ޚަލްޤުތަކުންގެ ހާޖަތްތައް الله سبحانه وتعالى އަށް އުފުލާދޭ ބޭބޭފުޅުންކަމުގައި ދެކެ، އަދި الله سبحانه وتعالى އެކަލާނގެ އަޅުތަކުންނަށް ހިދާޔަތްދެއްވާ، އަދި ނަސްރުދެއްވާ ރިޒުޤުދެއްވަނީ އެފަރާތްތަކުގެ ދުޢާވެރިޔާން ދެންނެވިދާނެކަމަށްދެކި، ވަސީލަތްތަކުން އެފަރާތްތަކުން ކަންކަމުގައި އެދުމުން ދެން އެފަރާތްތަކަށް، الله سبحانه وتعالى އަށް އެކަންކަމަށް އެދި އެދޭކަމަށް ދެކި، އެއީ ރަސްރަސްކަލުންގެ ކައިރީގައި އުމަރާއުންނާ ގެއްލުޖެހޭގޮތަށް ވާސިޠާއިންކަމުގެ ގޮތުގައި ބަޔަކު ލިބޭ ދެން އުމަރާއުން

131 مجموع الفتاوى: 125/1

132 مجموع الفتاوى: 135/1

އެރަސްކަލުންގެ ކައިރީގައި މީސްތަކުންގެ ޙާޖަތްތަކުގެ ވަކަލަތުނަގަންނަވާށް، އަދި މީސްތަކުންވެސް ރަސްގެފާނަށް އަދިބައިލާކުރުމުގެ ގޮތުން ސީދާ ރަސްގެފާނައި ސަލާމްކުރުމުގެ ބަދަލުގައި އެވާސިޠާތަކުން ދުރުވެރިކޮށް ސަލާމުކުރާކަމަށް، ނުވަތަ ސީދާ ރަސްގެފާނައި ސަލާމްކުރުމުގެ ބަދަލުގައި އެވާސިޠާތަކުން ދުރުވެރިކޮށް ސަލާމްކުރުމުން އޭގެ ފައިދާއާއި ނަފާ ޙާޞިލުވާކަމަށް، އެއީ އުމީދުންނަށްވުރެ އުފެއްދެވުނުކަމެއް ސަލާމްކުރާކަމަށް ގެތުވެދެކުރުމުގެ ވަރު، މިފަދަ ގޮތަކަށް ﷲ سبحانه وتعالى އާއި ދެމެދު ވާސިޠާތަކެއް ޤާބިލުކޮށްދިނުމަށް މިގޮތަށް މުޝްރިކު ކާފިރުވެއެވެ. އެކަމަށް ތަޢުލީމީ ނަފްސާނީ ވާޖިބުވެގެންނެވެ. ތަޢުލާ ނަފްސާނީ ޝިރުކުވާނީ ގޮތުގެ މިއެވެ.

ފަހެ މިމީހުންނަކީ ވަސީލަތުގެ މީހުންނެވެ. ހާލަތުވެސް ވަކިކަމަށް ވަތަނީ، ހަވާސިލްކުރުމަކީ އެމީހުން ވަސީލަތުކުރީއެވެ. އަދި ﷲ سبحانه وتعالى އަށް ޝަރީކުންތަކުރެއްވީއެވެ. އަދި ޤުރުއާނުގައި މިމީހުންނާ ބަސްދުތަށް ދިނަކަމުން ބާރަންކުރުން ތަނަވަސްވެގެންނުވެއެވެ.

....ފަހެ ހަމަކަނަވަސްކުރުން މިއީ ބުދުތަކަށް އަޅުކަންކުރާ މުޝްރިކުންގެ ދީނެވެ. އެމީހުން ބުނަމުން އައީ: އުބޫދިޔަކަށް ނަބިއްޔުންނާއި ޞާލިޙުންގެ ބުދުތަކެއްކަމުގައިއެވެ. އަދި އެއީ އެމީހުން ﷲ سبحانه وتعالى އާއި އެފަރާތްތަކާ ދުރުވެރިކޮށް ކައިރިވާ ކުރެވެންވާކަމަށްޓަކައިވާ ވާސިޠާތަކެވެ. ފަހެ މިއީ ﷲ سبحانه وتعالى، ނަޞާރާއިންގެ މައްޗަށް އިންކާރުކުރެއްވި ފަދައިވާ ޝިރުކެވެ. އެކަލާނގެ ވަޙީކުރައްވާފައިވަނީންނެވެ.

﴿ٱتَّخَذُوٓا۟ أَحْبَارَهُمْ وَرُهْبَـٰنَهُمْ أَرْبَابًا مِّن دُونِ ٱللَّهِ وَٱلْمَسِيحَ ٱبْنَ مَرْيَمَ...﴾[133]

133 التوبة:31

މާނައީ: "އެއުރެންގެ ޢިލްމުވެރިންނާއި، ޒާހިދުންނާއި، ދަރުވަޝް ގާނުގެ ތަރީގަތުން އަރްބާބުން(އިސްވެރިން) އަދި، الله سبحانه وتعالى ފިޔަވައި އިލާހުން ކަމުގައި އެއުރެން ހެދީއެވެ..."

ނިމުނީ.

ޝައިޚް رحمه الله އެވަނީ އެކަކުއްޓަށްކަމުގައި އުބާނުކުރެއްވި ޝިރުކުގެ ވައްތަރުތައްކަމާ މީހާ ކާފިރުވާނޭކަމަށް ބަޔާންކުރައްވާފައިއެވެ. އަދި އެކަމުގެ މައްޗަށް މުސްލިމުންގެ އިޖްމާޢު އޮވަނީ ގެންނަވާފައެވެ. އަދި ޤުރުއާނުން އަދި އުމަތަ މިކަން އިސްތިދުލާލުކުރައްވާފައެއް ނުވެއެވެ. الله سبحانه وتعالى ވަޙީކުރައްވާފައިވާއެވެ.

﴿إِنَّ ٱللَّهَ لَا يَغۡفِرُ أَن يُشۡرَكَ بِهِۦ...﴾[134]

މާނައީ: "ހަމަކަށަވަރުން الله سبحانه وتعالى، އެކަލާނގެއާއި ޝަރީކުކުރުމުގެ ފާފަ ނުފުއްސަވާނެއެވެ..."

އަދި އީސާގެފާނު ވިދާޅުވިކަމަށް އެކަލާނގެ ޚަބަރުދެއްވާފައިވެއެވެ.

﴿...إِنَّهُۥ مَن يُشۡرِكۡ بِٱللَّهِ فَقَدۡ حَرَّمَ ٱللَّهُ عَلَيۡهِ ٱلۡجَنَّةَ وَمَأۡوَىٰهُ ٱلنَّارُۖ...﴾[135]

މާނައީ: "...ހަމަކަށަވަރުކަމުން الله سبحانه وتعالى އަށް ޝަރީކުކުރާ މީހާ (ދަންނާށެވެ!) ޔަޤީން، ހަމަކަށަވަރުކަމުން، الله سبحانه وتعالى، އެމީހާގެ މައްޗަށް ސުވަރުގެ ޙަރާމް ކުރައްވައިފިއެވެ. އަދި އެމީހާގެ ދާންތަނަކީ ނަރަކައެވެ..."

---

134 النساء: 48، 116

135 المائدة: 72

ފަހު އުއްމަތުގެ ހަމައެކަނި ގޮސްދުރުކަރާބަރު ޝިރުކުކޮށް އަރައިގަންނަ މީހާއި ހާއްސަކޮށް އަދި ތާރީހުގެންނާ މީހާއި، ބުދުތަކާ މީހާއި، ބޮޑުވެރިޔާ މިހާ އޭގައިން ސިފަކޮށްލާ ފަހު، އޭނާ الله سبحانه وتعالى އާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާއި ދެކޮޅުވެރިވެ، ޚިލާފުވެ، މުއުމިނުންގެ މަގުން ނިކުމެއްޖެއެވެ.

އަދި ދިފާއުވެރިން، ކުރުބައްދަލުވާކަމެއްގެ ބުނުން ބަޔާންކުރާ ޖުމްލައިގެ (من أشرك بالله) އެބަހީ: الله سبحانه وتعالى އާއި ޝަރީކުކުރި މީހާ، މިހެންނެވެ. އަދި އެބަބުނެވުނު ހަމައެކަނި ގޮސްދުރުކަރާބަރު ހިފަހައްޓާމީހާގެ ގޮތުގައި ނުކުރައްވައެވެ. މިއީ ބަޔަކުން ސަލާމަތްކުރާ ފުރުސަތުގެ ކަމެކެވެ. الله سبحانه وتعالى އަށް ބަރުދުވެރިވުމެވެ. އެކަލާނގެ ވަރިކަމާއި ފަރުވާކުރައްވައެވެ.

﴿رُّسُلٗا مُّبَشِّرِينَ وَمُنذِرِينَ لِئَلَّا يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَى ٱللَّهِ حُجَّةُۢ بَعۡدَ ٱلرُّسُلِۚ…﴾[136]

މާނައީ: "އުފާވެރިކަމުގެ ހަބަރުދެއްވާ، އަދި އިންޒާރު ދެއްވާ ރަސޫލުބޭކަލުންކަމުގައި ފޮނުއްވީމެވެ. (އެއީ) ރަސޫލުން ފޮނުއްވުމަށްފަހު، الله سبحانه وتعالى ގެ މައްޗަށް މީސްތަކުން ދައްކާނެ ހުއްޖަތެއް ލިބިގެން ނުވުމަށްޓަކައެވެ..."

އަދިވެސް ޝައިޚް رحمه الله ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ.

(. . . وهذه الأمور المبتدعة عند القبور أنواع: أبعدها عن الشرع: أن يسأل الميت حاجة، كما يفعله كثير من الناس. وهؤلاء من جنس عُبَّاد الأصنام؛ ولهذا قد يتمثل لهم الشيطان في صورة الميت والغائب، كما يتمثل لعباد الأصنام. . .)[137]

---

136 النساء: 165

137 المستدرك على مجموع الفتاوى: 22/1

މާނައީ: "...ޝަބުރުތައް ކައިރީގައި އަތުން އުފެއްދާފައިވާ މިކަންތައްތައް ވެއްޖެތަކަން ބެލެވޭ. އާދޭ ތެރެއިން ޝަރުޢުއާއި އެކުގެ ދުރުވެގެންވާކަމަކީ، ވީނަ މީސްތަކުން ހަމަޖެހޭ، މަސްލަހަތު ކައިރިން ހާޞިލްވެ ޖެހޭއިރު ނަމަވެސް، އެއީ މިބައިމީހުން ބޮޑުތަކަން އަޅުކަންކުރާ މީހުންގެ ވަސްޓަކުންވާ ބަޔާކު. މިކަމަކީ އެމީހުންގެ ޝިރުކު ފިޔަވައިގައި އެމީހުންގެ ޝިރުކުގައި ޝަރީޢަތާ އެކީ ނުވާކަށް ފެނިވަތްތަކު. އެއީ ބޮޑުކަމެއް އަޅުކަން ކުރެވުން ދެއާ މީހުންނަށް ފައިސާ އުފުލުމުގައި ފާޅުވާގޮތުގައި ބުނެވި..."

އަދިވެސް ޝައިޚް رحمه الله މިއަށްވުރެ ތަފްޞީލުކޮށް ބަޔާންކުރައްވާ 'އިޤްތިޟާއުއް ޞިރާޠިލް މުސްތަޤީމް' ފޮތުގައި ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ.

(. . . إن الدعاء المتضمن شركا: كدعاء غيره أن يفعل، أو دعائه أن يدعو، ونحو ذلك: لا يُحصّل غرض صاحبه، ولا يورث حصول الغرض شبهة إلا في الأمور الحقيرة، وأما الأمور العظيمة: كإنزال الغيث عند القحوط، وكشف العذاب النازل. فلا ينفع فيه هذا الشرك، قال تعالى: ﴿ قُلْ أَرَأَيْتَكُمْ إِنْ أَتَاكُمْ عَذَابُ اللَّهِ أَوْ أَتَتْكُمُ السَّاعَةُ أَغَيْرَ اللَّهِ تَدْعُونَ إِن كُنتُمْ صَادِقِينَ * بَلْ إِيَّاهُ تَدْعُونَ فَيَكْشِفُ مَا تَدْعُونَ إِلَيْهِ إِن شَاءَ وَتَنسَوْنَ مَا تُشْرِكُونَ ﴾ وقال: ﴿ فَإِذَا رَكِبُوا فِي الْفُلْكِ دَعَوُا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ ﴾. وقال: ﴿ وَإِذَا مَسَّكُمُ الضُّرُّ فِي الْبَحْرِ ضَلَّ مَن تَدْعُونَ إِلَّا إِيَّاهُ ﴾ . وقال: ﴿ أَمَّن يُجِيبُ الْمُضْطَرَّ إِذَا دَعَاهُ وَيَكْشِفُ السُّوءَ وَيَجْعَلُكُمْ خُلَفَاءَ الْأَرْضِ أَإِلَٰهٌ مَّعَ اللَّهِ قَلِيلًا مَّا تَذَكَّرُونَ ﴾ . . . . . الآيات. فكون هذه المطالب العظيمة لا يستجيب فيها إلا هو سبحانه: دل على توحيده، وقطع شبهة من أشرك به، وعلم بذلك أن ما دون هذا أيضا من الإجابات، إنما فعلها هو سبحانه وحده لا

شريك له، وإن كانت تجرى بأسباب محرمة أو مباحة؛ كما أن خلقه السموات والأرض والسحاب والرياح، وغير ذلك من الأجسام العظيمة: دال على وحدانيته، وأنه خالق كل شيء، وأن ما دون هذا بأن يكون خلقا له أولى؛ إذ هو منفعل عن مخلوقاته العظيمة، فخالق السبب التام، خالق للمسبب لا محالة. وجماع ذلك: بأن الشرك نوعان: شرك فى ربوبيته: بأن يجعل معه لغيره تدبير ما، كما قال تعالى: ﴿قُلِ ادْعُوا الَّذِينَ زَعَمْتُم مِّن دُونِ اللَّهِ لَا يَمْلِكُونَ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ فِي السَّمَاوَاتِ وَلَا فِي الْأَرْضِ وَمَا لَهُمْ فِيهِمَا مِن شِرْكٍ وَمَا لَهُ مِنْهُم مِّن ظَهِيرٍ﴾ . فبين أنهم لا يملكون ذرة استقلالا، ولا يشركونه فى شيء من ذلك، ولا يعينونه على ملكه. فمن لم يكن مالكا ولا شريكا ولا عونا، فقد انقطعت علاقته. وشرك فى الألوهية: بأن يدعا غيره: دعاء عبادة، أو دعاء مسألة. كما قال تعالى: ﴿إِيَّاكَ نَعْبُدُ وإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ﴾ فكما أن إثبات المخلوقات أسبابا: لا يقدح فى توحيد الربوبية، ولا يمنع أن يكون الله خالق كل شيء، ولا يوجب أن يدعا المخلوق دعاء عبادة أو دعاء استعانة. كذلك إثبات بعض الأفعال المحرمة من شرك أو غيره، أسبابا: لا يقدح فى توحيد الألوهية، ولا تمنع أن يكون الله هو الذى يستحق الدين الخالص، ولا يوجب أن تستعمل الكلمات والأفعال التى فيها شرك إذا كان الله يسخط ذلك ويعاقب العبد عليه، وتكون مضرة ذلك على العبد أكثر من منفعته؛ إذ قد جعل الخير كله فى: أنا لا نعبد إلا إياه، ولا نستعين إلا إياه. وعامة آيات القرآن تثبت هذا الأصل، حتى أنه سبحانه قطع اثر الشفاعة بدون إذنه...)[138]

---

138 اقتضاء الصراط المستقيم: 2/224-227

މާނައީ: "...އޭގައި ޝިރުކު ހިމެނިގެންވާ ދުޢާގެ ބާރުގައި، ކަމެއްކޮށްދިނުމަށް އެދި އެހެން ފަރާތަކަށް ދުޢާކުރުމާއި، ނުވަތަ ދުޢާކޮށްދިނުމަށް އެދި އެހެންފަރާތަކަށް ދުޢާކުރުމާއި އަދި އެފަދަ ކަންތައް ހިމެނެއެވެ. މިކަންތައް އެކަންކުރާ މީހާގެ ބޭނުމެއް ފުއްދާ ނުދޭނެއެވެ. އަދި އޭނާ އެބޭނުންވާ ކަންތައް ފުދިގެންދިޔުމުން އެކަމުގެ ސަބަބުން، އާދައިގެ ކުދިކަންތަކުގައި ފެނުމީ ޝުބުހަތެއް ކުރިމަތިނުވާނެއެވެ. އެހެންނަމަކު ބޮޑެތިކަންކަމުގައި ކަމުގައިވާ، ހަނަފަސްކަންކުރިމަތިވާ ހިނދު ވާރޭ ވެއްސުމާއި، އަދި ބާވަތިޖެއްވާ ޢަޒާބެއް ނުންގެދުންކަދަ ކަންތަކުގައި، ފަދަ މުޝްރިކުގެ ސަބަބުން އެކަމުގައި މަންފާއް ނުކުރާނެއެވެ. الله سبحانه وتعالى ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ.

﴿قُلْ أَرَءَيْتَكُمْ إِنْ أَتَىٰكُمْ عَذَابُ ٱللَّهِ أَوْ أَتَتْكُمُ ٱلسَّاعَةُ أَغَيْرَ ٱللَّهِ تَدْعُونَ إِن كُنتُمْ صَٰدِقِينَ ۝٤٠ بَلْ إِيَّاهُ تَدْعُونَ فَيَكْشِفُ مَا تَدْعُونَ إِلَيْهِ إِن شَآءَ وَتَنسَوْنَ مَا تُشْرِكُونَ﴾[139]

މާނައީ: "ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! މުޝްރިކުންނޭ، ބުނެދީބާ މީހުން ކަލޭގެއިވާނަމަ، ނިކަން ތިޔަބައިމީހުން ބުނެބަލާށެވެ! ތިޔަބައިމީހުންގެ ގާތަށް الله سبحانه وتعالىގެ ޢަޒާބު އަތުވެއްޖެނަމަ، ނުވަތަ ޤިޔާމަތުގެ ވަގުތު ތިޔަބައިމީހުންގެ ގާތަށް އަތުވެއްޖެނަމަ، الله سبحانه وتعالى ނޫންފަރާތަކަށް ތިޔަބައިމީހުން ދުޢާ ކުރާނީހެއްޔެވެ؟ އަދި ކިހިނެއްތަ! ތިޔަބައިމީހުން ދުޢާކުރާނީ ހަމައެކަނި އެކަލާނގެއަށެވެ. ދެން ތިޔަބައިމީހުން ދުޢާކޮށް (ފިލުވުމަށްއެދި) ދެންނެވިކަމެއް އެކަލާނގެ އިރާދަކުރައްވައިފިނަމަ، ފިލުއްވާނެއެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުން ޝަރީކުކުރާ ފަރާތްތަކެއް ތިޔަބައިމީހުން ހަނދާން ނައްތައިލާނޫނެވެ."

އަދިވެސް ވަޙީކުރެއްވިއެވެ.

139 الأنعام: 40، 41

﴿فَإِذَا رَكِبُوا فِي الْفُلْكِ دَعَوُا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ...﴾[140]

މާނައީ: "ފަހެ، އެއުރެން ނަވަށް އެރިހިނދު، އެކަލާނގެއަށް އީމާންކަން ޚާލިޞް ކުރާ ބާރު ގައި، الله سبحانه وتعالى އަށް އެއުރެން ދުޢާކުރެތެވެ..."

އަދިވެސް ވަޙީކުރެއްވިއެވެ.

﴿وَإِذَا مَسَّكُمُ ٱلضُّرُّ فِي ٱلْبَحْرِ ضَلَّ مَن تَدْعُونَ إِلَّآ إِيَّاهُ...﴾[141]

މާނައީ: "އަދި ކަނޑުމަތީގައި ތިޔަބައިމީހުންނަށް ދަތިއާދޫ ޖެހިއްޖެ ހިނދަކު، ތިޔަބައިމީހުން އެހީއަށްއެދި ގޮވާ ފަރާތްތަކުގެ ތެރެއިން، އެކަލާނގެ ފިޔަވައި އެހެންހުރިހާ ފަރާތްތައް ގެއްލިދެއެވެ..."

އަދިވެސް ވަޙީކުރެއްވިއެވެ.

﴿أَمَّن يُجِيبُ ٱلْمُضْطَرَّ إِذَا دَعَاهُ وَيَكْشِفُ ٱلسُّوٓءَ وَيَجْعَلُكُمْ خُلَفَآءَ ٱلْأَرْضِ ۗ أَءِلَٰهٌ مَّعَ ٱللَّهِ ۚ قَلِيلًا مَّا تَذَكَّرُونَ﴾[142]

މާނައީ: "ނުވަތަ ދަތިވި އުނދަގޫ ބާރު ޖެހިފައިވާ މީހާ، އެކަލާނގެއަށް ދުޢާކުރާހިނދު، އޭނާގެ ދުޢާ އިޖާބަކުރައްވައި، އަދި ނުބައިކަން ދުރުކުރައްވައި، އަދި ބިމުގެ ޚަލީފާ އިން ކަމުގައި ތިޔަބައިމީހުންނަށް ލައްވަވާ ފަރާތްކަލާނގެ ހެއްޔެވެ؟ الله سبحانه وتعالى އާއެކު އެހެން އިލާހަކު ވޭހެއްޔެވެ؟ ތިޔަބައިމީހުން ހަނދުމަކުރަނީ ވަރަށްވެސް މަދުންނެވެ."...

---

140 العنكبوت: 65

141 الإسراء: 67

142 النمل: 62

ފަހެ މިފަދަ ބޮޑެތި ކަންތައްތަކުގައި، الله سبحانه وتعالى ދެނުވީ އެހެން ފަރާތަކަށް އިޖާބަނުދެއްވުން ދަތިފުށްކޮށްދިނީ އެކަލާނގެ އެއްކައުވަންތަކަމުގެ ދަލީލާއި އަދި އެކަލާނގެއާއި ޝަރީކުކުރި މީހާގެ ޝުބުހަ ބާތިލުވާގޮތް ދިޔުމަކުނެވެ. އަދިވެސް ގާގައިން އެހެންގޮސްދިޔަ، މިކަންކަމަށްފަހު ދަތިގައިވާ އާދައިގެ ކަންކަންވެސް އިޖާބަދެއްވަނީ ހަމަ އެކަލާނގެއާއި އެއްވެސް ޝަރީކެއްނެތް الله سبحانه وتعالى ކަމެވެ. އެއީ ރަސޫލު ސަބަބުތައް ނުވަތަ ހެއްދެ ސަބަބުތައް މުޖުތަމަޢުން އެކަންތައްތަކުގައި ޝަރީކްވެއެވެ. އެއީ އުޅެނިކަމާއި، ބާވާއި، މިލްކުކަމާއި، ފާތާއި އަދި އެނގުންވެސް އެފަދަ ބޮޑެތި ކަންތައްތަކުގައި އެކަލާނގެ އުޅުއްވުން، އެކަލާނގެ އެއްކައުވަންތަކަމާއި އަދި އެކަލާނގެ އެއީ ހުރިހާ އެއްޗެއް އުޅުއްވުމި ހެދިދެވުނުކަމަށް ދަރިމަތިކުރާ ފަދައިންނެވެ. އަދި މިބައިއޮތްކަމަށް ކުރާ އާދައިގެ ބަޔަކު އެކަލާނގެ އުޅުއްވުން އަދި ގާއިމުކުރެވިގެންވާއެވެ. އެހެން އެބައިއޮތްކަމަ މިބޮޑެތި ކަންތައްތަކުގެ ސަބަބުން އަތުރުކޮށްފައިވާ ބަޔަކީ ކަލުގައިވާ ބަޔާށެވެ. ފަހެ ފިރުޢައުނު ސަބަބު އުޅުއްވުމި ފަރާތަކީ، އެސަބަބު ދެރުފަރިކުރުމި އެއްބައިވެސް އުޅުއްވުމި ފަރާތުގެ ނަޒަރެވެ.

އެކަންތަކުގެ ޚުލާޞާއަކީ، ޝިރުކު ބެހެނީ ދެބައިކަށެވެ:

❶ (ފިރުޢައުނީ) ރުބޫބިއްޔަތުގައި ކުރާ ޝިރުކެވެ. އެއީ ކައުނު ތަދުބީރުކުރުން ހިންގެވުމުގައި އެކަލާނގެއާއި އެކު އެހެން ފަރާތެއްކުރުވެ. އެއީ الله سبحانه وتعالى ވަރިހަމަކުރުމެވެ.

﴿قُلِ ٱدۡعُواْ ٱلَّذِينَ زَعَمۡتُم مِّن دُونِ ٱللَّهِ لَا يَمۡلِكُونَ مِثۡقَالَ ذَرَّةٍ فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَلَا فِي ٱلۡأَرۡضِ وَمَا لَهُمۡ فِيهِمَا مِن شِرۡكٖ وَمَا لَهُۥ مِنۡهُم مِّن ظَهِيرٖ﴾[143]

143 سبأ :22

މާނައީ: "ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާފަދައެވެ! الله سبحانه وتعالى ފިޔަވައި ޢިބާދަކުރެވޭނެ އިލާހުގެއަށް ޝަރީކުކޮށްދުވުން ފަރާތްތަކަށް ޢިބާދަކުރެވުން ޙަރާމްކުރައްވާފައެވެ! އުޅުމަކާއި، ބިރުގައި ދަރުމައްގެ މިންވަރުވެސް އުޅުނަންނަކަން މިލްކުވެގެނެއް ނުވެއެވެ. އަދި އެ ދާނަގައި އުޅުނަންނަކަން ބައިވެރިވުމެއްވެސްނެތެވެ. އަދި އިލާހުގެއަށް އެއްވެސް އިޚްލާޞްތެރިކަމާ އުޅުނަންގެ ތެރެއަކުން ނުވެއެވެ."

ފަހު އިލާހުގެ ބާރުކަމުގެވައި އެވަނީ އެފަރާތްތަކަށް ދަރުމައްގެ މިންވަރުވެސް މުސްތަޤްބަލުގައި މިލްކުވެގެން ނުވާކަމާއި، އަދި އެއިންސާނުންގައި އިލާހުގެއާއި އެފަރާތްތަކުން ބައިވެރިނުވާކަމާއި، އަދި އިލާހުގެއަށް އެހެނިހެން މިލްކުވެރިކަން އޮތީ އެއްވެސް ފަރާތެއް އިޚްލާޞްތެރިނުވާކަމެވެ. އެހެންކަމުން އެއްބާރުގެ މިލްކުވެރިއުނާކަމުގައި، އަދި ބައިވެރިއުނާކަމުގައި، އަދި އިޚްލާޞްތެރިއުނާކަމުގައި ނުވާކަމުގައިވާނަމަ، ފަހު އެފަރާތުގެ ގުޅުން ކެނޑިއްޖެއެވެ.

❷ (ދެވަނައި) އުބޫދިއްޔަތުގައި ކުރާ ޝިރުކެވެ. އެއީ އިލާހުގެ ފިޔަވައި އެހެންފަރާތްތަކަށް ދުޢާކުރުމެވެ. އަޅުކަމުގެ ދުޢާ ނުވަތަ ކަންކަމެއް އެދި ސުވާލުކުރުން ކުރާ ދުޢާވިޔަސްމެއެވެ. އެއީ އިލާހުގެ ފަރީކުރުމިފަދައިންނެވެ.

﴿إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ﴾[144]

މާނައީ: "އަޅުގަނޑު ހަމައެކަނި އަޅުކަންކުރަނީ، ތިބާރަސްކަލާނގެއަށެވެ. އަދި އަޅުގަނޑު ހަމައެކަނި ވާގިއެދެނީ، ތިބާރަސްކަލާނގެ ޙަޟްރަތުންނެވެ."

---

144 الفاتحة:5

ފަހު މަޚްލޫޤުން ގުދުވެރިޔާކަން ސަލާމަތްވެވޭނެ ޝިރުކުކުރުމުން އަދި އެކަލާނގެ ސަލާމަތުން ތަޢްރީފުކުރެއް ބުޅުބައިއްޔާއަތް ލިބޭނެ އުނިކަމެއްނެތެވެ. އަދި ހިތާ އެއްސަރި އުފެއްދެވި ޚާލިޤާ اللّٰه سبحانه وتعالى ކަލޭގެ ފުށް އެކަން މަނާ ނުކުރެއްވެ. އަދި އަޅުކަމުގެ ދުޢާއާއި ނުވަތަ ކަންކަމަށް އެދި ކޮށާ ދުޢާއާއި، މަނާކުރުކަން ކުރުމުން އެކަން ޙާޖަތްފުއްދެވުމެވެ. އަދި ހަމައެކަނި ޝިރުކު ނުވަތަ އެއްސްފަހު އަނގަޔަށް ބަހާފަ ކަންތަކުން ސަލާމަތްވެއެވެ ގުދުރަތުގެ ޝިރުކުގެ ސަލާމަތުން، ތަޢްރީފުގެ އުޅުހިއްޔާއަކަން ބައިތަށް އުނިކަމެއްނުލިބެއެވެ. އަދި ދީން އެއްކަން ހާލިބުކާކަން ބައްޔުޅެނާ ޚާލިޤަށް اللّٰه سبحانه وتعالى ކަލޭގެފުށް އެކަން މަނާ ނުކުރެއެވެ. އަދި اللّٰه سبحانه وتعالى ނުކުރެއްސަވާ، އަދި އެކަލާނގެކުރުމުގެ ސަލާމަތުން އަޅާއަށް އުޅުބައިވެރިއާ، އަދި އެކަލާނގެ ޚަލީޤާއަށް ފުރި ގެއްލުން އަޅާގެ މަތްޗަށް ބޮޑުވޭނާ ޝިރުކު ހިލާނީ ބަސްތަކެއް އިމާނުގައި ބޮޑުނުކުރުން، އެހެންއެކަނިފުގެ ސަލާމަތުން ޙާޖަތްފުއްދުމެވެ. އެހީ އެކަލާނގެ ހިތާ ހުވާ ޢަދާވާތެރިވީ، އަހަރުމެން އެކަލާނގެއަށް މެނުވީ އަޅުކަން ނުކުރުމުގެއާއި، އަދި އެކަލާނގެ ދީނަށް އެހެން ޚަލީފަތުން އެހީތެރިކަމަށް ނުދަރުމުގައިއެވެ. އަދި ފުރައާނުގެ ގިނަ އާޔަތްތަށް މިއަސްލު ޝިރުކުތަކުންއެވެ. އެގޮތުން އެކަލާނގެ ވަޙީ، އެކަލާނގެ އިރުޝާދާއި ނަހީ ވެސް ޝަރީޢަތުގެ އަޞްލުވެސް ކަނޑައެޅޭގޮތެވެ..."

ދެން އެކަލާގެ ފަރުން މިފާހަގައި އަހިސާބުގައި ހުރި އުޞޫލަކީ ދީނުގެ ބުނިޔާދެވެ އެއަށްފަށް މިތުރުމެއެވެ.

(. . . والقرآن عامته إنما هو في تقرير هذا الأصل العظيم، الذي هو أصل الأصول . . .) [145]

145 اقتضاء الصراط المستقيم: 228/2

މާނައީ: "...އަދި ދުޢާއާސުގެ ބޮޑު ބައިވަރު، ހުރިހާ އަނބިޔާކަލުންގެ އަނބިޔާކަލުންގައިވާ މިބޮޑު ވެގެންވާ އަސްލު ޤާބިލުކުރުމުގައިއުވެ..."

އަދި އުޅުންތަކުގައި އުކާޅާފުން ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ.

(...ونحن نعلم بالضرورة، أن النبي صلى الله عليه وسلم لم يشرع لأمته أن يدعو أحدا من الأحياء والأموات، لا الأنبياء ولا غيرهم، لا بلفظ الاستغاثة ولا بلفظ الاستعانة، ولا بغيرهما. كما لم يشرع السجود لميت، ولا إلى ميت ونحو ذلك. بل نعلم أنه نهى عن ذلك كله، وأنه من الشرك الذي حرمه الله ورسوله، لكن لغلبة الجهل، وقلة العلم بآثار الرسالة في كثير من المتأخرين: لم يمكن تكفيرهم، حتى يبين لهم ما جاء به الرسول...)[146]

މާނައީ: "...އަހަރުމެންނަށް ކަށަވަރުންވެސް ޟަރޫރީގޮތުން އެނގިގެންވާކަމަކީ، މަރުވެފައިވާ މީހުންނާއި އަދި ދިރިއުޅޭމީހުންގެ ތެރެއިން މީހަކަށްވިޔަސް، އެއްވެސް މީހަކަށް ދުޢާކުރުން ނަބިއްޔާ صلى الله عليه وسلم، އެކަލޭގެފާނުގެ އުއްމަތަށް ޝަރުޢުކުރައްވާފައެއް ނުވެއެވެ. އެއީ ނަބިއްޔުންނަށް ވިޔަސް އަދި އެހެންމީހަކަށްވިޔަސް މެއެވެ. އަދި އިސްތިޣާޘާ (ދަތިކަމެއްދިމާވުމުން ސަލާމަތަށްޓަކައިއެދުމަށް އެދުން) ގެ ލަފުޒުންވިޔަސް އަދި އިސްތިޢާނާ (އެހީތެރިކަންއެދުމުގެ) ލަފުޒުންވިޔަސްމެއެވެ. އަދި އެހެން ލަފުޒަކުންވިޔަސްމެއެވެ. އަދި މައްޔިތަކަށްޓަކައި ސަޖިދަކުރުން އަދި މައްޔިތާއަށް ސަޖިދަކުރުމަށްވެސް އަދި އެފަދަ އެހެންކަމެއްވެސް އެކަލޭގެފާނު ޝަރުޢުކުރައްވާފައި ނުވާފަދައިންނެވެ. އަދި ޔަޤީނުން، އަހަރުމެންނަށް އެނގިގެންވާ އެއްކަމަކީ އެކަލޭގެފާނުވަނީ އެހުރިހާ ކަމެއް ނަހީކުރައްވާފައިކަމެވެ. އަދި އެއީ الله سبحانه وتعالى އާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާ ހަރާމްކުރައްވާފައިވާ ޝިރުކުގެ ތެރެއިންވާ

146 الاستغاثة في الرد على البكري: 411/1

ކަމެއްކަމެވެ. އެކަމަކު ފަހުންއައި މީހުންގެ ތެރޭގައި ދީނަ ބަޔާނުގެ ތެރޭގައި ޗޭރިކުކަން ފާޅުވެ

ފެތުރި، އަދި ރިސާލަތު އަތުވެރިޔާއިލުމު އިލްމުމަދުވެގެންވުމުން، ރަސޫލާ ﷺ

ގެންނެވިކަންތައް އެބައިމީހުންނަށް ބާރުންކަނޑައިނުލެވޭހާ ގާތްވީ އެމީހުން ކާފަރުކުރުން

ކުރެވޭނެކަމެވެ..."

ނިމުނީއެވެ.

(...ولهذا ما بينت هذه المسألة قط لمن يعرف أصل دين الإسلام، إلا تفطن لها، وقال: هذا أصل دين الإسلام. وكان بعض أكابر الشيوخ العارفين من أصحابنا يقول: هذا أعظم ما بينته لنا؛ لعلمه بأن هذا أصل الدين...)[147]

މާނައީ: "...މިކަމަށްޓަކައި، އިސްލާމްދީނުގެ އަސްލު އެނގިގެންވާ އެއްވެސް މީހަކަށް އަހުރެން މިމައްސަލަ ބަޔާންކޮށްދީފިއްޔާ، އެމީހަކަށް ވިސްނި އަދި މިއީ އިސްލާމްދީނުގެ އަސްލާ ނުބުނާ އެއްވެސްމީހަކާއި ދިމާނުވެއެވެ. އަދި އަހަރުމެންގެ އަސްޙާބުންގެ ތެރެއިންވާ ބައެއް ބޮޑެތި ޢާރިފުވި ޝައިޚުން ބުނެއެވެ. 'މިއީ އަހަރުމެންނަށް ބަޔާންކޮށްދިން އެންމެ މަތިވެރިގެންވާކަމެވެ.' އެއީ މިއީ އިސްލާމްދީނުގެ އަސްލުކަން އޭނާއަށް އެނގިގެންވާތީއެވެ..." މިއެވެ.

ފަހު އެކަލޭގެފާނުގެ ބަސްފުޅުގައިވާ "...ރަސޫލާ ﷺ އެކަމަކާއިގެން ވަޑައިގެންނެވިކަންތައް އެމީހުންނަށް ބާރުންކަނޑައިނުލެވޭހާ ގާތްވީ އެމީހުން ކާފަރުކުރުން ކުރެވޭނެކަމެވެ..." އެބަހީ: އެމީހުންގެ ވަކިވަކި ފިރުޤަތުން ނަމުން މުޝްރިކުންނާއި ކާފަރުކުރުމަށްޓަކާއެވެ. އެއީ މިފަދަ މީހަކު ކާފަރުވާ ނުބަހައްޓާ ވާހަކައެވެ. އަދި ޔައުމަ، ބުނެލާނީ: 'މިއީ ކުފުރުކަމެވެ. އަދި މިކަންކުރާ މީހަކީ ކާފަރެކެވެ.' މިފަދައިންނެވެ.

147 الاستغاثة في الرد على البكري: 412/1

އެފަދައިން މިފަދަ ކަންތައްކުރާ މީހުންނަކީ ކާފަރުންކަމަށް އިޢުތިޤާދުކުރައްވާ އެއުރެންނާގައި
އެބަޔަކާއިދެކޮޅު އެކަލޭގެފާނުވެސް ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ. އަދި މިފަދަ ޝިރުކުގެ ބަދަލުގައިކުރާ މީހާ
ކާފަރުވާނޭކަމަށް މުސްލިމުންގެ އިޖުމާޢުވެސް ގެންނަވާފައެވެ. އަދި އެބަޔަކުގެބަހަށް އެކަން
ބަސީރަކަށް އެކަލޭގެފާނުވެސް ބައްސަވައިދެއްވާފައެވެ. ޤަލަންދަރިއްޔާއާ"[148] ހިނދުން ބައިގަނޑުގެ
ވާހަކައަށް ޢަވާމުދެއްވިދުން އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވެފައިވާގޮތަށްނެވެ.

ދިނަވާހަކައަކީ ގެންނެވުމަށްފަހު އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ.

(. . . وأصل ذلك، أن المقالة التي هي كفر في الكتاب والسنة والإجماع، يقال: هي كفر مطلقا ؛ كما دل على ذلك الدليل الشرعي. فإن الإيمان والكفر من الأحكام المتلقاة عن الله ورسوله، ليس ذلك مما يحكم الناس فيه بظنونهم، ولا يجب أن يحكم في كل شخص قال ذلك: بأنه كافر، حتى يثبت في حقه شروط التكفير، وتنتفي موانعه. مثل من قال: إن الزنا أو الخمر حلال؛ لقرب عهده بالإسلام أو نشوئه ببادية بعيدة . . .)[149]

---

148 ޤަލަންދަރިއްޔާއަކީ ސޫފީންގެ ގޮތެއްބަށެވެ. އެފިރުޤާއި ބައްޔަކުން ޝައިޚުލް އިސްލާމް
ތައިމިއްޔާ رحمه الله ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ. "...ފަހެ މުސްލިމުންގެ ބާބައިގެން މިތަން ޤަލަންދަރިއްޔާއިންނަށް
މަގުފުރުތުމާއި ޖެހިލުމުގެ ހަރުފުވަރިންނެވެ. އަދި އެމީހުންގެ ތެރެއިން ދީނަމީހުންނަށް الله އާއި އެކަލާނގެ
ރަސޫލާއަށް ކާފަރުވާބައެކެވެ. ނަމާދާއި ރޯދައަށް ވާޖިބުކަމެއްކަމަށް އެމީހުން ނުދެކެއެވެ. އަދި الله އާއި
އެކަލާނގެ ރަސޫލާ ހަރާމްކުރެއްވި ކަންތައް، އެމީހުން ހަރާމްއްނުކުރެއެވެ. އަދި ހައްޤުދީނަށް އެމީހުން
ނުދެއެވެ. އަދި ޔަހޫދީ، އެމީހުންގެ ތެރެއިން ދީނަ މީހުންނަށް ނަޞާރާއިންނަށް ކާފަރުކަން
ބޭނުމެއްނުވެއެވެ. އެމީހުންނަށް އެއްވެސް ދީނެއްވެސް ތެރެއިންވެސް ބައެއްނުންނެވެ. އަދި
ފަހެއްގައި އެމީހުންގެ ތެރެއިން މުސްލިމުންގެ ކަލޭގެފާނު މަގުތަކުގައިވާ
ބޮޑުބިރުވެރިކަމެއްކަމަށް ނޫނީ ފޮނުވާކަންބޮޑު ފާޅުކުރަނިކަމެވެ. އަދި (އެފިރުޤާ އުޅުއްވި) ޤަލަންދަރީ ހިނދުން
މީހާ، ނަބިއްޔާ ﷺ ގެ ޒަމާނުގައި ނޫނިއްޔާ ހުރިކަމަށް ބުނާ މީހުން ބޮޑުވެގެންވާ ބުރުޤާނަކާއި
ދާވާރަދައިވިއެވެ..." (مجموع الفتاوى: 163/35)
149 مجموع الفتاوى: 165/35

މާނައީ: "...އަދި އެކަމުގެ އަޞްލަކީ، ޤުރްއާނާއި ސުންނަތާއި އިޖްމާޢުން ކުފުރުއްކަމުގައި ޘާބިތުވާ ބަޔާންތަކެއް އެބަހުރި މުޠުލަޤުކޮށް ކުފުރު ބަޔާންވެއްޖެވެ. އެއީ ޝަރީޢަތުގައި އައިސްފައިވާ ތަރުހީބުން ތަރުހީބުކުރައްވާ ފަދައިންނެވެ. އެހެނީ އީމާންކަމާއި ކުފުރަކީ، الله سبحانه وتعالى އާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާގެ އަރިހުން އައިސްފައިވާ އަދި ނަގަންޖެހޭ ބުނުންތަކެވެ. އަދި މީސްތަކުންގެ ހިތަކަން ބިނާކޮށް ކުރާ ބުނުމަކަށްނޫނެވެ. އަދި ތަކްފީރުކުރުމުގެ ޝަރުޢީޙުކުމެއް އާޘާރާ ގުޅިގެން ހަމައެކަނި، އަދި ކާފިރުކުރުން މަނާކުރާ ކަންތައް އެމީހެއްގެ ކިބައިން ފިލައިދިޔަކަން ޘާބިތުވުމުން ނޫނީ އެފަދަބަޔެއް ބުނާ ކަންތަށް މިހާލީ ކާފިރުކަމުގައި ބުނުމުގެ ވާޖިބުވެގެންނުވެއެވެ. އެއީ އަޙަދު އިސްލާމްވިމީހާ ނުވަތަ (އިޖްމާޢި) ދުރު ރަނގަޅުނުވިސާރުގައި އުޅޭބަޔަކުގެ މިހާރު، ޢިލްމުލިބިފައި އަދި ރަގަޅި ބާޒާރު އެއްޗެހި ބުނުންތަކަކީ ކަންކަމެވެ..."

އަދިވެސް މިމައްސަލައިގައި ވަރަށްސާފުކޮށްދޭން އުސްތާޛުގެ رحمه الله އާޝާރުއްބަހިއްގައި ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ.

(. . . وحقيقة الأمر في ذلك: أن القول قد يكون كفرًا فيطلق القول بتكفير صاحبه ويقال من قال كذا فهو كافر لكن الشخص المعين الذي قاله لا يحكم بكفره حتى تقوم عليه الحجة التي يكفر تاركها. وهذا كما في نصوص الوعيد فإن الله سبحانه وتعالى يقول: ﴿ إن الذين يأكلون أموال اليتامى ظلمًا إنما يأكلون في بطونهم نارًا وسيصلون سعيرًا ﴾ فهذا ونحوه من نصوص الوعيد حق لكن الشخص المعين لا يشهد عليه بالوعيد فلا يشهد لمعين من أهل القبلة بالنار لجواز أن لا يلحقه الوعيد لفوات شرط أو ثبوت مانع فقد لا يكون التحريم بلغه وقد يتوب من فعل المحرم وقد تكون له حسنات عظيمة تمحو عقوبة ذلك المحرم وقد يبتلى بمصائب تكفر عنه. . .)[150]

150 مجموع الفتاوى: 345/23

މާނައީ: "...އަދި އެކަމުގައި ބަޓީޓަމީޔާ: ފަހަރެއްގައި ބަޔެއް ކުފުރުއްކަމުގައިވެ، އެބަޔެއް ބުނާ މީހާ ކާފަރުވާނަކަމަށް އިސްލާމްދީނުން ބޭރުވެގެންދެއެވެ. އެގޮތުން މިފަދަ އެބަޔެއް ބުނެވޭ މީހަކީ ކާފަރުންކަމުގައި ބުނެވިގެންވެއެވެ. އެކަމުގެ އެބަސްބުނި މީހާ މުޝްރިކުންކަމުގައި ކާފަރުންކަމުގައި ނިންމާލެވި، އެއްބަސްވުމަށްފަހު މީހާ ކާފަރުވާނީ ގޮތަކަށް ދިޔައީ ކަލޭގެފާނުގެ ތިރީސްދަހަރުމަށްވާނެއެވެ. ފަހު އެއީ ވަޒީފާ ސަލާމަތްވެދިޔައީ ފަރާއިޟުކުރެއްވި ﷲ سبحانه وتعالى އެގޮތުން ވަޙީކުރެއްވީއެވެ.

﴿إِنَّ ٱلَّذِينَ يَأۡكُلُونَ أَمۡوَٰلَ ٱلۡيَتَٰمَىٰ ظُلۡمًا إِنَّمَا يَأۡكُلُونَ فِي بُطُونِهِمۡ نَارٗاۖ...﴾[151]

މާނައީ: "ހަމަކަށަވަރުން، އަނިޔާވެރިކަމުގެމަތިން ޔަތީމުންގެ މުދާ ކައިއުޅޭ މީހުން (ދަންނާށެވެ!) އެމީހުން ކައިއުޅޭކަން ކަށަވަރީ (ނަރަކައިގެ) އަލިފާނެވެ..."

މިފަދަ މިސާލުތައް އަދި މިފަދަ އެހެން ވަޙީދު ނަޞްޞުތަކާ ބެހޭގޮތް. އެހެންނަމަވެސް މުޝްރިކުންނާ ވާދަ މިހާރުގެ ގަތުންކަމުގެ އެވަޙީދުވާކަމަށް ހީނުވާށެވެ. އެހެން ދީނުގަރާޅު އަހުލުވެރިންގެ ތަރައްގީގެ މުޝްރިކުންނާ އެއްވެސް މިފަދަވާ ނަސްރާނީއަކީ ބޭނުން އަހަރެމެން ހިލަމުގެ ވާދަވެ. އެއީ ޝާފީ ގަވައިދަށް ޝަރުޢީއަށް މަސްއޫލުވާ ސަޙާބީން ނުވަތަ ރަސޫލާ ދީނުގެ ޢިލްމުވެ ކަމެއް ޝާފީގެ ގަވައިދު ހުރިހާ ދަލީލު ސަބަބުން ޝާފީ ގަވައިދު ހުރިހާ ކަމަކަށް ވަޙީދުވެރިން އެކަށީގެންވާމީހެވެ. ފަހަރުގައި ޝާފީއީ ހަމައެކަނި ބަދަލުކުރުމުގެ ބަދަލުކަން ނުފޫޒުއޮފީސްތަކެވެ. އަދި ފަހަރުގައި ޝާފީ އެކަމަކީ ބަދަލުކުރުމުގެ ތަރުކީބުވެރިކަމުން ތަރުކީބުކުރެވޭތީއެވެ. އަދި ފަހަރުގައި ޝާފީ އެކަމަކީ ބަދަލުކުރުމުގެ ދިފާޢީ ފަރުދުން، ބައެއް ހެދުމުގެތެރެ ޝާފީ ކަމުގައި ހުރުމެވެ. އަދި ފަހަރުގައި ޝާފީއަށް މުސްތަޤުބަލް ޝަރުޢީ އިލްހާމްކުރި، ދީން ޝާފީ އެކަނި ކަމުގެ ކަމަށްފަހަރެއްކަމެވެ ހުރި ފަހަރުގައި ތިބިއެވެ..."

ޝަރްޙުލް މަނާޒިލްގައި އިބްނުލް ޤައްޔިމް ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ.

(. . .ومن أنواعه- أي: الشرك- طلب الحوائج من الموتى، والاستغاثة بهم، والتوجه إليهم. وهذا أصل شرك العالم، فإن الميت قد انقطع عمله، وهو لا يملك لنفسه نفعا ولا ضرا، فضلا لمن استغاث به وسأله أن يشفع له. . .) [152]

މާނައީ: "....އަދި އޭގެ ވައްތަރުތަކުގެ ތެރޭގައި (އެބަހީ ޝިރުކުގެ ވައްތަރުތަކުގެ ތެރޭގައި) މައްޔިތުންގެ ކައިރިން ޙާޖަތްތައް ފުއްދައިދިނުމަށް އެދި ދުޢާކުރުމާއި، އަދި އެމީހުންގެ ކިބައިން އެހީތެރިކަމަށް އެދުމާއި، އަދި އެމީހުންނަށް (ރައްކާތެރިކަމަށް އެދި) ކުރިމަތިލުން ހިމެނެއެވެ. އަދި ދުނިޔޭގެ ޝިރުކުގެ އަސްލަކީ މިއެވެ. ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން މައްޔިތާގެ ޢަމަލުތަކުވެސް ދުނިޔޭގައި ކެނޑިއްޖެއެވެ. އެހެނީ އެމައްޔިތާގެ ކިބައިން އެހީތެރިކަމަށްއެދި އަދި ޝަފާޢަތްތެރިވުމަށް އެދޭ މީހާއަށް އެއްވެސް ކަމެއް މިލްކުވެގެންވެސް ދީއްލުތަން، އެމައްޔިތާގެ އަމިއްލަ ނަފްސަށްވެސް ފައިދާއެއް އަދި ގެއްލުމެއްވެސް މިލްކުވެގެންނުވެއެވެ..."

އަދިވެސް އެކަލޭގެފާނުގެ ވާހަކަފުޅެއްގައި ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ.

(. . .فما أسرع أهل الشرك إلى اتخاذ الأوثان من دون الله ولو كانت ما كانت! ويقولون: إن هذا الحجر، وهذه الشجرة، وهذه العين، تقبل النذر. أي: تقبل العبادة من دون الله تعالى؛ فإن النذر عبادة وقربة يتقرب بها الناذر إلى المنذور له. . .) [153]

152 مدارج السالكين بين منازل إياك نعبد وإياك نستعين: 1/353

153 إغاثة اللهفان من مصايد الشيطان: 1/383

ވަނީ: "...الله سبحانہ وتعالى ފިޔަވައި އެހެން އިލާހުންތަކެއްކަމުގައި ބުދުތައް ނުވަތަ ޝިރުކުގެ އަސަރުތަކުރިން ދިރުމުގެ އަލަމާތަކާއެވެ! އެއީ އެފަދަތަކެތި ކާފަރުކަމުގެ އެއްޗަކަށްވުރެ ބޮޑުއެވެ! އަދި އެމީހުން ބުނެއެވެ. 'ހަމަކަށަވަރުން މިކަލަކަސްދު، އަދި މިކަނަ ގަސް، އަދި މައްޗޭ ފެށިގެންދެ ނަގުރު ގަބޫލުކުރުއެވެ! އެބަހީ: الله سبحانہ وتعالى ފިޔަވައި އެފަދަތަކަށް އަޅުކަން ގަބޫލުކުރަކަމަށް. އެހެން ނަގުރުތަކުމަށް އަޅުކަމުކުރެވެ. އަދި ނަގުރުތައް މިހާ، ނަގުރުތަކަށް ފަދައިން ކުރަނިވުމެވެ..."

އަދި 'އަލްފަތުހު'ގައި، ޝައިޚުގެ ހަމަޖެހިފައިވާ ބިދުން ފައިދާތަކާއި ބައްޔަތުން ވާހަކަދައްކަވަމުން އެކަށޭގޮތުން (އިބްނުލް ޤައްޔިމް) ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ.

(. . .ومنها: أنه لا يجوز إبقاء مواضع الشرك والطواغيت، بعد القدرة على هدمها وإبطالها، يوما واحدا. فإنها شعائر الكفر والشرك، وهي من أعظم المنكرات، فلا يجوز الإقرار عليها بعد القدرة البتة، وهذا حكم المشاهد التي بنيت على القبور التي اتخذت أوثانا وطواغيت تعبد من دون الله، والأحجار التي تقصد بالتعظيم، والتبرك والنذر والتقبيل. فلا يجوز إبقاء شيء منها على وجه الأرض مع القدرة على إزالتها، وكثير منها بمنزلة اللات والعزى ومناة الثالثة الأخرى، بل أعظم شركا عندها وبها. والله المستعان. ولم يكن أحد من أرباب هذه الطواغيت يعتقد أنها تخلق وترزق وتحيي وتميت، وإنما كانوا يفعلون عندها وبها ما يفعله إخوانهم من المشركين اليوم عند طواغيتهم، فأتبع هؤلاء سنن من كان قبلهم، وسلكوا سبيلهم حذو القذة بالقذة، وأخذوا مأخذهم شبرا بشبر وذراعا بذراع. وغلب الشرك على أكثر النفوس؛ لظهور الجهل وخفاء العلم، فصار المعروف منكرا والمنكر معروفا، والسنة

بدعة والبدعة سنة، ونشأ فى ذلك الصغير وهرم عليه الكبير، وطمست الأعلام واشتدت غربة الإسلام، وقل العلماء وغلبت السفهاء، وتفاقم الأمر واشتد البأس، وظهر الفساد فى البر والبحر بما كسبت أيدى الناس. ولكن لا تزال طائفة من العصابة المحمدية بالحق قائمين، ولأهل الشرك والبدع مجاهدين، إلى أن يرث الله الأرض ومن عليها وهو خير الوارثين...) [154]

މާނައީ: "...އަދި އެހާދިސާއިން ނެގޭ ފައިދާތަކުގެ ތެރޭގައި: ޝިރުކުގެ ތަންތަންނާއި ޠާޣޫތުތަކާއި ތަޅާލާ ބާޠިލުކުރުމުގެ ކުޅަދާނަކަން ލިބުމަށްފަހު، އެތަންތަން ނައްތާނުލާ އެއް ދުވަހަކުވެސް ބަހައްޓަން ހުއްދަވެގެންނުވެއެވެ. އެހެނީ އެއީ ކުފުރާއި ޝިރުކުގެ ޝިޢާރުތަކެވެ. އަދި އެއީ އެންމެ ބޮޑު މުންކަރާތްތަކުގެ ތެރެއިން ހިމެނޭތަކެތިކެވެ. އެހެންކަމުން ކުޅަދާނަކަން ލިބުމަށްފަހު އެކަންކަން ދޫކޮށްލާ އިޤުރާރުވެގެންވުން އެއްގޮތަކަށްވެސް ހުއްދަވެގެންނުވެއެވެ. ޤަބުރުތަކުގެ މަތީގައި ބިނާކުރެވިފައިވާ، ﷲ سبحانه وتعالىٰ ފިޔަވައި އަޅުކަންކުރާ ބުދުތަކެއްކަމުގައި އަދި ޒިޔާރަތްތަކެއްކަމުގައި ނަގައިފައިވާ ޢިމާރާތްތަކުގެ ހުކުމަކީވެސް މިއީއެވެ. އަދި ހަމަ އެފަދައިން ބަރަކާތް ހޯދުމުގެގޮތުން އަދި މަތިވެރިކުރުމަށް، ނަދުރުކުރުމާއި ބޮސްދިނުމަށް ޤަސްދުކުރެވޭ ހިލަތަކުގެ ހުކުމަކީވެސް މިއީއެވެ. ފަހެ މިފަދަ އެއްޗެއް ނައްތާލުމުގެ ކުޅަދާނަކަން ލިބުމަށްފަހު، ބިންމަތީގައި އެކަންކަން އެއްދުވަހު ބަހައްޓަން ހުއްދަވެގެންނުވެއެވެ. އަދި އޭގެތެރެއިން ގިނަ ތަކެތިވަނީ އަލްލާތާއި އަލްޢުއްޒާއާއި އަދި މަނާތާގެ މަޤާމުގައިވެއެވެ. އަދި ވިއްޔާ، (އެބުދުތަކަށްވުރެވެސް) އެތަކެތީ ކައިރީގައި އަދި އެތަކެތީގެ ސަބަބުން ކުރާ ޝިރުކު މާ ބޮޑުވެގެންވެއެވެ! އެހީތެރިކަން އެދެނީ ﷲ سبحانه وتعالىٰ ގެ ހަޟްރަތުންނެވެ!

154 زاد المعاد في هدي خير العباد: 443/3

އަދި މިރާހުބުންތަކުގެ ތެރެއިން އެއްވެސް ބޭޒާރެއް، އެތަކެތި އެއީ ހަލާލްކުރައްވާ އަދި ރިޒުގުދެއްވާ އަދި ދިރުންދެއްވާ މަރުގެންނަވާ، މިފަދަކަމެއް ކުރާ ފަރާތެއްކަމަށް އެމީހުން ގަބޫލެއްނުކުރެއެވެ. އެހެންނަމަވެސް އެމީހުން އެތަކެތީގެ ކައިރީގައި އަދި އެތަކެތި މެދުވެރިކޮށް ކުރަމުންއައީ، އެމީހުންގެ އަޅުކަންކުރުމުގައިވާ މިއަދު މުޝްރިކުންވެސް އެމީހުންގެ ޖާހިލުކަމެއް ކައިރީގައި ކުރަމުންއަންނަ ކަންތައްތަކެވެ. ފަހެ މިބައިމީހުން، އެމީހުންގެ ކުރިންވީ މީހުންގެ ގޮތުމަތީން ތަބާވިއެވެ. އަދި އެމީހުންގެ ވަކި ޢާލިމުން، އަދި އެމީހުންގެ ޢާލިމުންގެ ކައިވެނިވުމުން ކައިވެނިކުރުން، މުހައްރަމްކުރެއެވެ. އަދި ދިހަ ނަޖިސްތަކުގެ ވަރަކަށް ޝަރުޢު ފިޔަވަޅެވެ. އެއީ ޤާނޫނުކަން ހަނދާ އަދި އިބާދަތް ފަރުވާލުގެ ސަބަބުންނެވެ. ދަންނަވަހަ ހަރާމްކަމެއް ނަހަކިއްކަށްވެދުވެގެން ގޮސް، އަދި ނަހަކިއްކަމާއް ހަރާމްކުރަން ބަދަލުވެގެން ދިޔައެވެ. އަދި ސުންނަތް ބިދުޢައަކަށްވެގެން ދިޔައެވެ، ބިދުޢަ ސުންނަތަކަށްވެގެން ދިޔައެވެ. އަދި ކުޑަކުއްޖާ އުކުޅުގެ ކަމުގައި ބޮޑުވެ، އަދި ބޮޑުމީހާ އުކުޅުގެ ކަމުގައި މުސްކުޅިވެގެން ދިޔައެވެ. އަދި (ޢީދުގެ) ގޮތުގެންވާ ޢަޤީދާތައް ތޮޅުވިގެން ދިޔައެވެ. އަދި އިސްލާމްދީނުގެ ބިނާއަރިކަން ގަދަވެގެންދިޔައެވެ. އަދި އިޚުލާޞްވުން ގަދުވެ، ހަމަނުޖެހޭ ތުރައިން ބާރުވެރިވެދިޔައެވެ. އަދި ނުބައިކަން ފުޅާވެގެން ގޮސް އަދި ރަގަޅު ގަދަވެގެންދިޔައެވެ. އަދި މިސްކީނުންގެ ހަމައްޗަ އަބުރަތުން ހަލާކުވެ ކަންކަމުގެ ސަބަބުން އެއްގާއި ކަނޑުގައި ފަސާދަ ފުޅާވެގެންދިޔައެވެ.

އެހެންނަމަވެސް މުޙައްމަދު ﷺ އަށް ނަބީކަމާ ޖަމާޢަތެއް، ބަލައި ފާއިތުކުރެއްވުމުގައި އަދި ޝަރުޢާއި ބިދުޢައާއި ދުނިޔަވީ ޖާހިލުކުރުމުގައި ދުނިޔެބޭނުންވިއެވެ. ބިދާއި ބިދުގައި ވާހަ އެއްކޮށް، الله سبحانه وتعالى ވަރުތަކުރައްވައިފިމަން ދަންނަން އެކޮޅުގައި އެމީހުން ދުނިޔެބޭނުންވިއެވެ. އަދި އެކަޝަނުގައި ވަރުތަކުގެ ތެރެއިން އެންމެ ހަރުވެގެންވާ ވަރިވެވެ..." މިއެވެ.

ފަހެ ކަންތައްތައް ވަނީ ޝައިޚް رحمه الله ބަޔާންކުރެއްވިގޮތަށެވެ. ޝިރުކު ފިރުޢައުނުގެ ސަހަބަކީ ޤާރިޔުކަން ފިރުޢައުނާއި، އިތުރު ވަސްނަވާލާ ޒޫރުވާއި، އަދި އިތުރުވެރިން މަދުވުމާއި، ތަންދޫރުނުދަންނަ ގޯހައިން ގަދަވެގެން ދިޔުމެވެ.

ފަހު ދުޝްމިނުންގެ ދިފާޢުގައި ޖަދަލުކުރުން، އަދި އުމުރުން އެއަރައިގަތް ޝިރުކުއެއް އާދައިގެކަމަކަށް އުމުރުންނަށް ހަދައިދިނުމަށް ބާރުލި ދުއްޖެހޭނެކަން ދުއްޖެހޭދައްކާ މިނައިޔާ، އިތުރުގެ އަސްލު ގެއްލިފައިވާ މިޔައްކަން، ދައްދޫހުދަން އުދުގެން މަސައްކަތްކުރާ މިހަކަން ބާރުނުވެގެންދާނެތެވެ. އެފަދަ މިހާރު ޖާހިލުއްކަމަން ސިޔާސީކުރުން ދައްދޫވެގެންވެއެވެ. އެއީ އާގެ ފައިދާ ކުޑަވެގެންވާ އިތުރުގެ އުހުންވައްތަރުތަކުގައި އާސާ މަޝްހޫރުވެގެން އުޅެންކަމުގައިވިއަސްމެއެވެ.

ފަހު މިކަމުން، ނަބިއްޔާ صلى الله عليه وسلم ގެ މިބަސްފުޅުގެ މުދަކަން ހާމަވެގެންދެއެވެ.

(..لتتبعن سنن من كان قبلكم حذو القذة بالقذة...) [155]

މާނައީ: "ހަމަކަށަވަރުން ތިޔަބައިމީހުންގެ ކުރީގައިވި މީހުންގެ ގޮތްތަކަށް، ތިޔަބައިމީހުން ތަބަޢަވާނެކަން ކަށަވަރެވެ. (ތީރުގައި އިންނަ) ފަތްކަން ފަތްކަނޑާފަދައިން...(އެބަހީ ހުރިހާކަމެއްގައި އުމުރުންގެ ގޮތަށް ތަބަޢަވާނެކަމެވެ.)"

އަދި އިބްނުލް މުބާރަކް ވިދާޅުވެފައިވާ ބަސްފުޅުގެ މާނަކަމުގައެވެ.

(..وهل أفسد الدين إلا الملوك ::: وأحبار سوء ورهبانها..) [156]

155 رواه البخاري: 3456، ومسلم: 2669

156 حلية الأولياء: 8/279، جامع بيان العلم وفضله: 1100

މާނައީ: "އަދި ރަސްރަސްކަލުންނާއި، ނުބައި އިލްމުވެރިންނާއި އަޅުވެރިން ފިޔަވައި އުޅުނުބަޔަށް ދީން ހަލާކުކުރިއްޔާއެވެ!"

އަދި ރިވާވެގެންވާ ގޮތުގައި، އަހަރުމެންގެ ކުރީގެ މީހުން ހަލާކުވެގެންދިޔައީ އުމީދުންގެ ގާޒީވެރިންނާއި އަދި ޖިއްދުވެރިންގެ އަތްމަތިންނެވެ." **إنا لله وإنا إليه راجعون.**

އިބްނުލް ޤައްޔިމް ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ.

(. . .ومن ذبح للشيطان ودعاه، واستعاذ به، وتقرب إليه بما يحب، فقد عبده وإن لم يسم ذلك عبادة، ويسميه استخداما وصدق! هو استخدام من الشيطان له. . .)[157]

މާނައީ: "...އަދި ޝައިޠާނާއަށް ދަބަހަކޮށް ނުވަތަ އުއަށް ކަތިލައި، އަދި އުކަޅުގެއަށް ދުޢާކޮށް، އުކަޅުގެ ކައިރިން ރައްކާތެރިކަމަށް އުދި އަދި އުކަޅުގެ ލޯބިވާ ކަންތައް ކުރުމުގައި އުކަޅުގެއާއި ކުއްތަންވެއްޖެ މީހާ، ފަހެ ހަމަ އެއްކަލަކަށް އަޅުކަންކޮށްފިއެވެ. އެއީ ހަމަގެ އެހަމަކަށް އަޅުކަމެއް ނުކިޔާ، ހިދުމަތެއް އެދުމަ ކިޔަމަންވުންގެއެވެ. ތެދެކެވެ. އެއީ ޝައިޠާނާގެ ކިބައިން ހަސްއަސްވާ ހިދުމަތެއްއުޅުމެވެ.."

އަދިވެސް ވިދާޅުވެއެވެ.

(. . .والشرك فاحذره فشرك ظاهر ::: ذا القسم ليس بقابل الغفران
وهو اتخاذ الند للرحمن أيا ::: كان من شجر ومن إنسان
يدعوه أو يرجوه ثم يخافه ::: ويحبه كمحبة الديان
والله ما ساووهم بالله في ::: خلق ولا رزق ولا إحسان
لكنهم ساووهم بالله في ::: حب وتعظيم وفي إيمان
جعلوا محبتهم مع الرحمن ما ::: جعلوا المحبة قط للرحمن. . .)[158]

---

157 بدائع الفوائد: 760/2

158 الكافية الشافية في الانتصار للفرقة الناجية: 220/1

މާނައީ: "...އަދި ޝިރުކާއިމެދު ހުރިއާރުމާނުވެ. ފަހެ ޚާޞުވެގެންވާ ޝިރުކަކީ ޚުއްސާވާނެ ކަމެއްނޫނެވެ. އެއީ ރައްބާނީވަންތަ އިލާހަށް ޝަރީކަކު ލުމެވެ. މެހެއް ނުވަތަ އިންސާނެއްކަމުގައި ވިޔަސްމެއެވެ. އޭނާ އެފަރާތަކަށް ދިޔާކުރައެވެ. ނުވަތަ ރައްބުމަތަށް އުދުއެވެ. ދެންއެއަށްފަހު އެފަރާތަށް ބުރުވުވިފައެވެ. އަދި ޙިސާބުއަށްފާ ޤަބޫލުއްކާ އިލާހުދުކު ތޯބާވާ ފަހަރިން އޭނާ އެފަރާތުއްދުކު ތޯބާވެއެވެ. الله ގަބޫލު ފުރާމެ. ހަދިޔާކުރުއްވާއި، ރިޒުޤުދުއްވާއި އަދި އިހްސާނުފުޅުކަން ތޯރާކުރިނުމުގައި އެމީހުން އެފަރާތަށެއް، الله سبحانه وتعالى އާއި އެއްވަރެއްނުކުރެއެވެ. އޭނާއެއްކަމުކު އެމީހުން، އެފަރާތަށެއް الله سبحانه وتعالى އާއި އެއްފަރާތަކީ، ތޯބާވާވާއި މާތްކުރާއި އަދި އިމާންކަމުގައިއެވެ. ރައްބާނީވަންތަ އިލާހާއި އެކު އެމީހުން އެފަރާތަށް ދުކު ތޯބާވެއެވެ. އަދި ރައްބާނީވަންތަ އިލާހަށް އެއްވެސް ތޯބާއެއް އެމީހުންނުކުރެއެވެ..."

އަދި ޝަރީޢަތް އިސްލާމް (އިބްނު ތައިމިއްޔާ) ވިދާޅުވެފައެވެ.

(. . . وأما ما نذره لغير الله: كالنذر للأصنام والشمس، والقمر والقبور، ونحو ذلك. فهو بمنزلة أن يحلف بغير الله من المخلوقات. والحالف بالمخلوقات لا وفاء عليه ولا كفارة، وكذلك الناذر للمخلوق ليس عليه وفاء ولا كفارة؛ لأن كليهما شرك، والشرك ليس له حرمة، بل عليه أن يستغفر الله من العقد، ويقول ما قال النبي صلى الله عليه وسلم: "من حلف باللات والعزى فليقل لا إله إلا الله" . .)[159]

މާނައީ: "...ބުދުތަކާއި، އިރާއި ހަނދަށް، އަދި ޤަބުރުތަކަށް އަދި އެނޫންވެސް الله سبحانه وتعالى ފިޔަވައި އެހެން ފަރާތްތަކަށް ނަދުރުބުނުމީ، الله سبحانه وتعالى ފިޔަވައި އެހެން މަޚްލޫޤުން ގަސަމި ހުވާކުރުމުގެ ދަރަޖައިގައިވާ ކަމެކެވެ. އަދި މަޚްލޫޤުންގަސަމި ހުވާކުރާ މީހާ، އެހުވާ

159 مجموع الفتاوى: 33/48-50 ޝަރަޙަ: މިއިބާރާތުން އިބްނު ތައިމިއްޔާގެ ބަސްފުޅުގެ އަސަރުގެންނަކަން ނުފެނުނެވެ. އެހެންއެކަމަކު މިމާނަ ދޭހާވާ ވާހަކަތައް ދިރާސާ އެކަށީގެންވާ ވިދާޅުވެފައެވެ. މުއައްލިފު އެވަނީ ހުލާޞާކޮށް ގެނެސްދީފައެވެ.

ފުއްދުމެއް އަދި އެއަށް ކައްފާރާދިނުމެއްވެސް ނުވެއެވެ. ހަމައެފަދައިން މަޢްޞިޔަތަށް ނަދްރުކޮށްފާ ވިޔަ، އެނަދްރު ފުއްދުމެއް އަދި ކައްފާރާ ދިނުމެއްވެސް އޭނާގެ މައްޗަކަށް ނުވެއެވެ. އެހެނީ އެދުނަކަމަކީވެސް ޝިރުކެކެވެ. އަދި ޝިރުކަކީ އެއްވެސް ބުރުވަތްތެރިކަމެއް ލިބިގެންނުވެއެވެ. އަދި ކިޔެއްޗެ، އޭނާގެ މައްޗަށްވެސް އެޤަދުރުން ފާފަފުއްސެވުމަށް އެދި الله سبحانه وتعالى އަށް ދުޢާކުރާނެވެ. އަދި ނަބިއްޔާ صلى الله عليه وسلم ވިދާޅުވީ ބަސްފުޅުގައިވާ ފަދައިން ކިޔުމެވެ.

(من حلف باللات والعزى فليقل لا إله إلا الله)[160]

މާނައީ: "އައްލާތާއި އަލްޢުއްޒާ ގަންދީ ހުވާކޮށްފި މީހަކު، ފަހެ އޭނާ لا إله إلا الله ކިޔާހުށިކަމެވެ."

މިއެވެ.

ފަހެ އެކަލާގެފާނުގެ ބަސްފުޅުކަމުގައިވާ: "...އެކަލާނގެއަށްވެސް الله سبحانه وتعالى ނޫން އެހެންފަރާތެއް ގަންދީ ހުވާކުރުމުގެ ދަރަޖައިގައެވެ..." އެބަހީ: ބަޔާދު ނުވުމުގައެވެ. އެހެނީ ނަދްރުކުރުމުގެ ޙުކުމަކީވެސް ހުވާކުރުމުގެ ޙުކުމުފަދައިންނެވެ. އަދި އެއީ ހުވާކުރުމާއި ޚިލާފަށް ނަދްރުކުރުމަކީ އަޅުކަމެއްކަމުގައި ވާތީއެވެ.

އަދިވެސް އެކަލާނގެ ވިދާޅުވިއެވެ.

(. . . . قوله: ﴿ وَمَا أُهِلَّ لِغَيْرِ اللَّهِ بِهِ﴾ ظاهره: أنه ما ذبح لغير الله، مثل أن يقول: هذه ذبيحة لكذا . وإذا كان هذا المقصود : فسواء لفظ به أو لم يلفظ، وتحريم هذا أظهر من تحريم ما ذبح للحم، وقيل فيه: باسم المسيح ونحوه؛ لأن ما ذبحناه متقربين به إلى الله، كان أزكى وأعظم مما ذبحناه للحم، وقلنا فيه: بسم الله. فإن عبادة الله بالصلاة له، والنسك: أعظم من الاستعانة باسمه في فواتح الأمور. . . . فإذا حرم

160 رواه البخاري: 4860، ومسلم: 1647

ما قيل فيه: باسم المسيح أو الزهرة، فلأن يحرم ما قيل فيه: لأجل المسيح أو الزهرة، أو قصد به ذلك أولى . . . . . . فإن العبادة لغير الله، أعظم كفرا من الاستعانة بغير الله. فعلى هذا: فلو ذبح لغير الله متقربا إليه لحرم، وإن قال فيه: بسم الله، كما يفعله طائفة من منافقي هذه الأمة، الذين يتقربون إلى الكواكب بالذبح والنذور ونحو ذلك. وإن كان هؤلاء مرتدين لا تباح ذبيحتهم بحال، لكن يجتمع في الذبيحة مانعان. ومن هذا الباب: ما يفعله الجاهلون بمكة من الذبح للجن . . .) [161]

މާނައީ: "....އަދި އެކަލާނގެ ބަސްފުޅު:

﴿...وَمَآ أُهِلَّ بِهِۦ لِغَيۡرِ ٱللَّهِۖ...﴾ [162]

މާނައީ: "އަދި الله سبحانه وتعالى ފިޔަވައި އެހެން ފަރާތެއް ނަންގަނެވި ކަތިލާފަވާއެއްޗެވެ..." އާޔަތުގެ ބޭނުމުން ދޭހަވާ މާނައަކީ، އެއީ الله سبحانه وتعالى ފިޔަވައި އެހެން ފަރާތަކަށް ތަޤަރުބުކުރާ އެއްޗެހިކަމެވެ. އެއީ މިޝްރިކުން މިއީ އެހެންފަރާތަކަށްވާ ކަތިލުމެއް މިހެން ބުނެފައިވާ ތަޤަރުބަކަމެވެ. އެއީ މިފަދަ ބަސްތަކުގައި ކަތިލާފައިހުންނަ ތަކެއްޗެވެ. އެއީ އެފަރާތްތަކުގެ ނަންގަނެވިގެން އަދި ނަންނަގަނެވިގެންވެސް ދެއެވެ. މަސްހޫރުވުމުގެ ބޭނުމުގައި އިސްވެގޮތުގެ ނަން ނުކިޔޭ އެހެން ފަރާތްތަކުގެ ނަންގަނެ ކަތިލުމުގައިވާ އެއްޗެއްކަމުގައިވާ ދީނީގެ ބަރާބަރުކަން މާ ފުޅުވެގެންވެއެވެ. އެހެނީ އަޅުކަމުން الله سبحانه وتعالى އަށް ކުރާ ތަޤުރުބުގެ ޒިކުރުން ކަތިލާއެއްޗެއް، މަސްހޫރުވުމަށްޓަކައި الله سبحانه وتعالىގެ ނަންފުޅު ގަނެގެން އަޅުކަމުން ކަތިލާ އެއްޗެއްކަމުގައި މާ ބޮޑުކަމެއް ބޮޑުވެ މަޤްބޫލުވެގެންވެއެވެ. ދެން، الله سبحانه وتعالى އަށް ނުވާ ތަޤުރުބުގެ ނިޔަތުގައި ޤުރުބާނުކުރުން ފަދަ އަޅުކަން، ކަންކަން ޚާއްޞަކުރުމަށް އެކަލާނގެ އިސްމުފުޅުގެ ބަރަކާތުން

161 اقتضاء الصراط المستقيم لمخالفة أصحاب الجحيم: 2/64-65
162 البقرة:173

އެހީތެރިކަން ހޯދައިގަތުމުގައި ވާހަކަން ބޭނުންވެގެންނެވެ... ފަހެ އަލްޢަލާމާ ނުވަތަ އަލްއިމާމް (މަރިޔަކަށް ނުދިޔަ ކަލާނގެއަކަށް ފިޔާ ނަގުމް)ގެ ނަންގަނޑު ކަމިޔާވާއެއްޗެއް ބަޔާންވެގެންވަނަމަ، އަލްއިމާމް އަދި އަލްއިރްޝާދުއަށްކަމާ ކަމިޔާވާކަމާ ބުނިވި އެޒީރްޝާދުގައި ކަމިޔާވާ އެއްޗެއް (ނަންނަގައި ކަލޭގައިވިލަށް) ބަޔާންވެ ވާހަކަތަކާ ބަޔާންވެގެންވެއެވެ... އެހެން الله سبحانه وتعالى ފިޔަވައި އެހެންފަރާތްތަކެއްގެ ކައިރިން އުޞޫލީކަންވެރި، އެކަލާނގެ ފިޔަވައި އެހެންފަރާތްތަކަށް އަޅުކަންކުރުމުގެ ކުރިން މާ ބަޔާންވެގެންވެއެވެ.

މިކަމަށްޓަކައި، الله سبحانه وتعالى ފިޔަވައި އެހެން ފަރާތަކަށް ކުރުބާންކުރުމުގެ ޙުކުމް ކަމިޔާވާ އެއްޗެއް ބަޔާންވެގެންވެއެވެ. އެއީ އާދޭ، الله سބحانه وتعالىގެ އިސްތިޙުޤާޤު ޚާއްޞައިގެން އެކަމިޔަކުގައި ވިޔަސްވެއެވެ. ދަރަބަކުރުމުންނާއި ނަދުރު ބަސްމުންނާއި އަދި އެފަދަ ކަންތައް ބައްދަލުކުރާ ތަރިކަތަކާ މިއްރަމުގެ މުނާފިޤުންގެ ބަރުކަތުން ކަންތައްކުރާ ފަރައިނުންވެ. މިމީހުންނަކީ ދީނުން ބަރުވެފައިވާ މުރުތައްދުންކަމުގައިވުން އަދި އެމީހުން ކަމިޔާކަތާ އެއްވެސް ބަރަކާތެއްގައި ހުއްދައްނުވާނެއެވެ. އެކަމަކު (އާދައިގެ ބުރުން) ކަމިޔާވާ އެމީހުންގެ މަނާވާ ދުކާނުތައް ޓަމަޒުވެގެންވެއެވެ. އަދި މައްކާގައި ރިޙާ ޓާރިޔަން ކުރަމުންއައުން ޓީނިނިނަން ދުރުބަންކުރުން ފަދަ ކަންތަކާ މިބޭގެދަރުންނާ ކަންތަކެވެ..."

ވިދާޅުވިއެވެ:

(...ولهذا كان عُباد الشياطين والأصنام، يذبحون لها الذبائح، فالذبح للمعبود غاية الذل والخضوع؛ ولهذا لم يجز للذبح لغير الله...) [163]

163 مجموع الفتاوى: 484/17

މާނައީ: "...މިކަމަށްޓަކައި ޝަރީޢަތުންނާއި ބުދުތަކަށް އަޅުކަންކުރާ މީހުން، އުޟްޙިއްޔާއަކަށް ޤުރުބާންކުރަނީއެވެ. އެހެނީ އަޅުކަންކުރެވޭ ހަދިޔާއަށް ޤުރުބާނުކުރުމަކީ (އުޟްޙިއްޔާއަކަށް) ނިކަމެތިވެގަތުމުގެ އިންތިހާއެވެ. މިކަމަށްޓަކައި الله سبحانه وتعالى ޚާއްޞަކުރައްވައި އުޟްޙިއްޔާއަކަށް ޤުރުބާނުކުރުން ހުއްދަވެގެންނުވެއެވެ..."

އަދިވެސް އެހެންޝަރާއިޢުގައި ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ.

(. . .والمسلم إذا ذبح لغير الله، أو ذبح بغير اسمه لم تبح ذبيحته، وإن كان يكفر بذلك. . .)[164]

މާނައީ: "...އަދި މުސްލިމުމީހާ، الله سبحانه وتعالى ޚާއްޞަކުރައްވައި އުޟްޙިއްޔާއަކަށް ކަތިލެއްވީމާ، ނުވަތަ އޭނާގެ ޚާއްޞަކުރައްވައި އުޟްޙިއްޔާއެއްގެ ނަންގަނެ ޤުރުބާންކުރެއްވީމާ، އޭނާ އުޟްޙިއްޔާއަކީ އެއްޗެއްކަމުގައެއް ހުއްދަވެގެން ނުވެއެވެ. އަދި އޭނާގެ ސަބަބުން އޭނާ ކާފަރުވެއިސެވެ..."

ކުރިއަށް ވިދާޅުވީއެވެ.

(. . .ولأن الذبح لغير الله، وباسم غيره: قد علم أنه ليس من دين الإسلام، بل هو من الشرك الذي أحدثوه. . . .)[165]

މާނައީ: "...އަދި އެހެނީ الله سبحانه وتعالى ޚާއްޞަކުރައްވައި އުޟްޙިއްޔާއަކަށް އަދި އޭނާގެ ޚާއްޞަކުރައްވައި އުޟްޙިއްޔާއެއްގެ ނަންގަނެ ޤުރުބާނުކުރުމަކީ، އިސްލާމްދީނުގެ ތެރެއިންނުވާކަމެއް ދީނުގައި އެހެންގޮތަކަށެވެ. އަދި ކުފުރަކީ، އެއީ އެމީހުން އަލަށް އުފައްދައިގެން އުޅުނު ޝިރުކުގެ ތެރެއިންވާކަމެކެވެ..."

164 اقتضاء الصراط المستقيم لمخالفة أصحاب الجحيم: 60/2

165 اقتضاء الصراط المستقيم لمخالفة أصحاب الجحيم: 60/2

ވިދާޅުވިއެވެ.

(. . . وقول الشيخ: انذروا لى لتقضى حاجتكم واستعينوا بى. إن أصر ولم يتب، قتل . . .)

166

މާނައީ: "...އަދި ޝައިޚް މިހެން ބުނުއްވުމާ: 'ތިޔަބައިމީހުންގެ ހާޖަތްތައް ފުއްދުމަށްޓަކައި ތިމަންނައަށް ނަދުރު ބާނާށެވެ. އަދި ތިމަންމެދުވެރިކޮށް އެހީތެރިކަމަށް އެދޭށެވެ.' މިފަދައިން ބުނުމުގައި މީނާ ދެމިހުރެ، މިކަންދޫކޮށް ތައުބާނުވެއްޖެނަމަ ޤަތުލުކުރެވޭ ހުއްޖެވެ..."

އަދި ހަންބަލީ މަޛްހަބުގެ ޝައިޚްކަލުގައި އުދުވަސްވަރުވި، އަބޫ މުޙައްމަދު އަލްބަރްބަހާރީ އެކަލޭގެފާނުގެ ޝަރުޙުއްސުންނާގައި ބަޔާންކުރައްވާފައިވެއެވެ.

(. . . ولا نخرج أحدا من أهل القبلة من الإسلام، حتى يرد آية من كتاب الله أو يرد شيئا من آثار رسول الله، أو يصل لغير الله، أو يذبح لغير الله. وإذا فعل شيئا من ذلك فقد وجب عليك أن تخرجه من الإسلام . . .) [167]

މާނައީ: "...އަދި ޤިބުލައިގެ އަހުލުވެރިންގެ ތެރެއިން އެކަކުވެސް، އަހަރުމެން އިސްލާމްދީނުން ބޭރުނުކުރަމެވެ. އެއީ އޭނާ الله سبحانه وتعالى ގެ ފޮތުން އާޔަތެއް ރައްދުކޮށްފުމަން ދޫކުރުން، ނުވަތަ الله سبحانه وتعالى ގެ ރަސޫލާ صلى الله عليه وسلم ގެ އަޘަރުތަކުގެ ތެރެއިން އެއްޗެއް ރައްދުކުރުން، ނުވަތަ الله سبحانه وتعالى ފިޔަވައި އެހެންފަރާތަކަށް ނަމާދުކުރުން، ނުވަތަ الله

166 المستدرك على مجموع فتاوى شيخ الإسلام: 121/5
167 شرح السنة: 64/1

سبحانہ وتعالیٰ ފިޔަވައި އެހެން ފަރާތަކަށް ޤުރުބާނުކުރުމަކީ ޝިރުކެވެ. އަދި އެފަދަ ކަމެއް އާދަ ކުރުވިކަމަ، ފަހު އާދަ އިސްލާމްދީނުން ބޭރުކުރުން ނިކަމެ ގައުމެއް ވާނީބުރަވަނުވެއެވެ..." މިހެއްޔެ އެކަލޭގެފާނު ދީނުގެ ދުރުގައިވާ ގަނޑުވަރު ކަމުގައިވެއެވެ. އަޅުގަނޑުމެންގެ، އެކިއަދުތަކުގައި އާއި އެހެނިހެން ބާރުގެ އަދި އަޅުއްސޮވެއެވެ.

އަދި އިބްނުލް ޤައްޔިމް ވިދާޅުވެއެވެ.

(. . .رايت لأبى الوفاء بن عقيل فصلا حسنا، فذكرته بلفظه. قال: لما صعبت التكاليف على الجهال والطغام، عدلوا عن أوضاع الشرع إلى تعظيم أوضاع وضعوها لأنفسهم، فسهلت عليهم؛ إذ لم يدخلوا بها تحت أمر غيرهم. وهم عندى كفار بهذه الأوضاع، مثل تعظيم القبور وإكرامها بما نهى عنه الشرع: مثل إيقاد السرج وتقبيلها وتخليقها، وخطاب أهلها بالحوائج، وكتب الرقاع فيها: يا مولاى افعل لى كذا وكذا، وأخذ تربتها تبركا، وإفاضة الطيب على القبور، وشد الرحال إليها، وإلقاء الخرق على الشجر اقتداء بمن عبد اللات والعزى. والويل عندهم: لمن لم يقبل مشهد الكف، ولم يتمسح بالآجر يوم الأربعاء، ولم يقل الحمالون على جنازته: أبو بكر الصديق ومحمد وعلى، أو لم يعقد على قبر أبيه أزجا بالجص والآجر، ولم يخرق ثيابه، ولم يرق ماء الورد على القبر. . .)[168]

މާނައީ: "...އަބޫލް ވަފާ ބިން ޢަޤީލް، ރަނގަޅު ފަޞްލެއް ލިޔުއްވިކަން އަޅުގަނޑު ދެކިފީމެވެ. އެހެންކަމުން އެވާހަކައިގެ ލަފުޒުތަކުން ދެންނެވީމެވެ. ޖާހިލުންނާއި ގޯސް މީހުންނަށް ޝަރީޢަތުގެ ކަންކަން ބުރަވުމުން، އެމީހުން އަމިއްލައަށް ޤާއިމުކުރި ކަންކަން ބޮޑުކުރުމަށް ދިޔައެވެ.

---

168 إغاثة اللهفان من مصائد الشيطان: 1/352-353

ބުރަވެގަތީހިނދު، ޝަރުޢީ ދުސްތޫރުތަކުން އެއްކިބާވެ ދޫކޮށް، އުމުރުގެ އަމިއްލަ ނަފްސުހަވާތަކުން ހަދާފައިވާ ދުސްތޫރުތަކާއި ޤާނޫނުތަކުން ޙުކުމްކުރަން ފެށިއެވެ. ދީން އެމީހުންނަން އެކަން ފަސާދަކުރަމުންދިޔައެވެ. އެއީ އެހެންފަރާތްތަކުގެ އަމުރުގެ ދަށަށް އެބައިމީހުން ވަންނަން ނުޖެހުނުނެވެ. އަދި އެމީހުންނަކީ މިދުނިޔޭގެ ސަބަބުން އަހުލުންގެ ގޮތުގައި ކާފަރުންނެވެ. އެއީ މިސާލަކަށް: ޝަރުޢުގައި ނަހީކުރެވިގެންވާ ކަންތަކުން، ޚަމުރާއި ގާތްކަން ބަލިފުރިކާރުގެ ސަބަބުންނެވެ. އެއީ ޤަބުރުތަކަށް މަތީ ބައްލަވަތަކަށް ދިޔާ، ބޯސްދީ، އަދި އޮމަން އާދަންކަން، އެތާގެ އަހުލުވެރިންގެ ކިބައިން ބާޒަތަކަށް އެދި، އަދި އޭގައި (އޭ ސާހިބާއެވެ. އަހަރެންނަން މިވަނި އެފަދި ކަފަލްކާރުތު) މިހެން ކިޔެ، އަދި ބަރަކާތް ޕާސިލެކްޓުރަން އެގެބުރަތަކުން ވެރިންގާ، އަދި ޤަބުރުތަކުގެ މައްޗަށް ހުވަނދުއަޅާ، އަދި ދިގުދަތުރުކޮށްގެން އެޤަބުރުތަކަށް ޒިޔާ، އަދި އައްލާތާއި އަލްޢުއްޒާއަށް އަޅުކަންކުރި މީހުންނަށް ބަޔަކާ ގޮތަށް ގެންދަނީ ކަނޑުވެރިންގެ މަތިން ސަރަހައްދުންނެވެ. އަދި 'އަލްމީލާދު ޝަރީފަށް' ބޭސްނުދީ، އަދި ބޭރުމީހުންގެ ހިތްހުރުމަތް ނުވެވި، އަދި އެމީހުންގެ ޤަނާޢަތް އުފާވާ މީހުން 'އަބޫބަކުރުއް ސިއްދީޤު، އަދި ޢުމަރުލް އަދި ޢަލީ' މިހެން ނުދެކޭ މީހުން، ނުފެނޭ އެމީހުންގެ ބައްޕަގެ ދެކޮޅުގައި މަރުވެފައި ވާއިރުވެސް އެންމެ ބޮޑުކަމެއް ނުކުރާ ވެގެން، އަދި އެމީހުންގެ ގަދަފުން ބައެއްގައި ބޮޑުތަ ދެކެވޭ ގޮތާ ވެގެން، އަދި ދެކުނުގެ މައްސަލަ ފިލުވާލުމުގެ ފުން ނަމާ ވެގެން، މިއެންމެހާ އެމީހުންގެ ކާފިރުގައި ހަމަކުރުމެވެ..." މިއެވެ.

ފަހެ، އެމީހުންނަކީ ޤާހިރުންކަމަށް ހަބަރުދީފައިވާ އުރުވާސާ، އިބްނު ޤައްޔިމް އެމީހުން ކާފަރުކޮށްފައިވާ ބަޔަ ނަފާ ޤަބާޙަތްތަކެވެ.

އަދި ޝައިޚު ޔޫސުފް އަލްރިފާޢީ، އޭނާގެ ފޮތް ޝަރުޙު ދިރާސީ ބާބުލްގައި ބަޔާންކުރެއެވެ.

(. . . النذر الذي ينذره أكثر العوام، على ما هو مشاهد الآن: كأن يكون لإنسان غائب أو مريض، أو له حاجة ضرورية، فيأتي إلى قبر بعض الصلحاء، ويجعل على رأسه سترة، ويقول: يا سيدي فلان! إن رد الله غائبي أو عوفي مريضي، أو قضيت حاجتي. فلك من الذهب كذا، أو من الفضة كذا، أو من الطعام كذا، أو من الماء كذا، أو من الشمع كذا. فهذا باطل بالإجماع لوجوه منها: أنه نذر لمخلوق، والنذر للمخلوق لا يجوز؛ لأنه عبادة، والعبادة لا تكون لمخلوق. ومنها: أن المنذور له ميت، والميت لا يملك. ومنها: أنه ظن أن الميت يتصرف في الأمور دون الله، واعتقاد ذلك كفر. . .)[169]

މާނައީ: "...މިހާރު އަހަރުމެންނަށް ފެނިގެންދާ ފަދައިން، އާއްމުންގެ ގިނަމީހުން ނަދުރުގެ ގޮތުގައި މިހާރު ބުނަމުންދާ ނަދުރު، އެއީ ޣައިބުގައިވާ އިންސާނަކަށް ނުވަތަ ބަލިމީހަކަށް، ނުވަތަ އޭނާއަށް ޟަރޫރީ ބޭނުމެއް ޖެހިގެންވާ މީހެއް، ދެން ބައެއް ޞާލިޙުންގެ ޤަބުރުތަކުގެ ކައިރިއަށް އާދޭސް، ސުތުރާއެއް އަޅައިގެން ... ދެން އޭނާ މިހެން ބުނެއެވެ. "އޭ އަޅުގަނޑުގެ ސާހިބާ ... އަޅުގަނޑު ގެއްލިގެން މިއުޅޭ އެކަކު الله سبحانه وتعالى އަޅުގަނޑު ގާތަށް ރައްދުކޮށްދެއްވައިފިއްޔާ، ނުވަތަ އަޅުގަނޑުގެ މިބަލިން ފަސޭހަކޮށްދެއްވައިފިއްޔާ، ނުވަތަ އަޅުގަނޑުގެ މިޙާޖަތް ފުއްދައިދީފިއްޔާ، ފަހެ ތިބާއަށް ރަނުން މިވަރަކަށް ލިބޭނެއެވެ. ނުވަތަ ރިހިން މިވަރަކަށް ލިބޭނެއެވެ. ނުވަތަ ކާބޯތަކެތިން މިވަރަކަށް ލިބޭނެއެވެ. ނުވަތަ ފެނުން މިވަރު ލިބޭނެއެވެ. ނުވަތަ ދިއްލާބައްތިން މިވަރަކަށް ލިބޭނެއެވެ.' ފަހެ މިފަދައިން ބުނެ ނަދުރުބުނުމަކީ އިޖްމާއުވެގެންވާ ގޮތުގައި ބާޠިލު އެއްޗެކެވެ. އެއީ ސަބަބުތަކަކާހުރެ ބާޠިލުވެއެވެ. އޭގެ ތެރޭގައި: އެއީ މަޚްލޫޤަކަށްވާ ނަދުރުކަމަށްވާތީއެވެ. އަދި މަޚްލޫޤަކަށް ނަދުރުބުނުމަކީ ހުއްދަވެގެންވާ ކަމެއް ނޫނެވެ. އެހެނީ

169 البحر الرائق شرح كنز الدقائق: 320/2

އެއީ އަޅުކަމެކެވެ. އަދި އެއްވެސް އަޅުކަމެއް މަޚްލޫޤަކަށް އަނބުރާލައިގެން ނުވާނެއެވެ. އަނެއް ސަބަބަކީ: ނަދުރުބުނެވޭ ފަރާތަކީ މަރުވެފައިވާ މައްޔިތެކެވެ. އަދި މައްޔިތަކަށް އެއްވެސްކަމެއް މިލްކުވެގެންނުވެއެވެ. އަނެއް ސަބަބަކީ: الله سبحانه وتعالى ފިޔަވައި އެމައްޔިތާ ކަންތައްތަކުގައި ތަދުބީރުކޮށް ބާރުފޯރުވާކަމަށް އޭނާ ހީކުރުމެވެ. އަދި އެފަދައިން ޤަބޫލުކުރުމަކީ ކުފުރެވެ..."

އިތުރަށް ބަޔާންކުރެއެވެ:

(. . . إذا علمت ذلك. فما يؤخذ من الدراهم والشمع والزيت وغيرها، وينقل إلى ضرائح الأولياء تقربا إليهم، فحرام بإجماع المسلمين. . .)[170]

މާނައީ: "...ތިބާއަށް އެކަން އެނގިއްޖެކަމުގައި ވާނަމަ، ދެން ފަހެ ދިރުހަމުންނާއި އުއްބައްތިންނާއި ތެލުން އަދި އެނޫން އެފަދަ ތަކެތިން، ވަލީވެރިންނަށް ކުއްތަންވުމަށްޓަކައި އެމީހުންގެ ޤަބުރުތަކަށް ގެންދެވޭ ގެންދިއުމަކީ، މުސްލިމުން އިޖުމާޢުވެގެން ގޮތުގައި ޙަރާމްކަމެކެވެ..."

އަދި ނަބިއްޔާ صلى الله عليه وسلم ގެ ބަސްފުޅު ޝަރަޙަކުރަމުން އައްނަވަވީ ޝަރްޙު މުސްލިމުގައި ބަޔާންކުރެއެވެ:

170 البحر الرائق شرح كنز الدقائق: 321/2

(. . . "لعن الله من ذبح لغير الله" المراد به أن يذبح بغير اسم الله، كمن يذبح للصنم أو للصليب، أو لموسى أو لعيسى، أو للكعبة، ونحو ذلك. وكل هذا حرام، ولا تحل هذه الذبيحة. وسواء كان الذابح مسلما أو نصرانيا . . .) [171]

މާނައީ: "...ނަބިއްޔާ صلى الله عليه وسلم ގެ ޙަދީޘުގައި:

(لعن الله من ذبح لغير الله . . .) [172]

މާނައީ: "الله سبحانه وتعالى ފިޔަވައި އެހެން ފަރާތަކަށް ޤުރުބާންކުރުމަކީ (ކަތިލުމަކީ) މީހަކަށް الله سبحانه وتعالى ލަޢުނަތްލެއްވިއެވެ." މިގެ މުރާދަކީ الله سبحانه وتعالى ފިޔަވައި އެހެން ފަރާތެއްގެ ނަމުގައި ޤުރުބާނުކުރުމެވެ. އެއީ ބުދަކަށް، ނުވަތަ ޞަލީބަކަށް، ނުވަތަ މޫސާގެފާނަށް، ނުވަތަ ޢީސާގެފާނަށް، ނުވަތަ ކަޢުބަތުالله ގެ ފަދައިން، އަދި އެފަދަ ތަކެއްޗަށް ޤުރުބާނުކުރުންތަކަ ކަންކަމެވެ. މިހުރިހާކަމެއްވެސް ޙަރާމްވެގެންވެއެވެ. އަދި މިކަމުގައި ކަތިލެވޭ ޖަނަވާރު ޙަލާލުވެގެންނުވެއެވެ. އެއީ އެކަތިލި މީހާއީ މުސްލިމެއްކަމުގައި ނުވަތަ ނަޞާރާއެއްކަމުގައި ވިޔަސްމެއެވެ..."

ކުރިއަށް ފުޅާކުރައްވައެވެ:

(. . . فإن قصد مع ذلك تعظيم المذبوح له - غير الله - والعبادة له، كان كفرا، فإن كان الذابح مسلما، صار بالذبح مرتدا . . .) [173]

171 المنهاج شرح صحيح مسلم بن الحجاج: 13/141
172 رواه مسلم: 1978
173 المنهاج شرح صحيح مسلم بن الحجاج: 13/141

މާނައީ: "...ފަހެ الله سبحانه وتعالى ޙައްޤުގައި ނަދުރުބަހައްޓާތީވެ ފަހަރަށް ޤުރުބާން ޤަބުރުވެރިންނަށް، އަދި އެފަދަމީހުން އަޅުކަންކުރާނަމަ، ނަދުރުބަހައްޓައި މިގޮތަށް ޒަބުޙުކުރިނަމަ އެވާނީ ކުފުރުކަމެވެ. އަދި ފަހެ އެފަދައިން ނަދުރުބެހުމާއި މިގޮތަށް މުސްލިމުންނާއި ފާސިދު، ނަދުރުބެހުމުގެ ސަބަބުން އޭނާ މުޝްރިކެއްކަމުގައި ވެއެވެ..." މިއެވެ.

އަދި ވަލީވެރިންނަށް ނަދުރުބެހުން ޒަބުޙުކުރުން، އަދި އެކަމަށް ޚާއްޞަ ކުރުބާނީކުރުން ބާޠިލު ކަމުގައިވާނެ، ޝަރީޢަތުން ބުނެދެއްވި الله އަޅުގަނޑުމެން ބަޔާންކޮށްދެއްވައެވެ.

(. . فهذا الذبح والنذر، إن كان على اسم فلان وفلان، لغير الله. فيكون باطلا. وفي التنزيل ﴿ولا تأكلوا مما لم يذكر اسم الله عليه﴾ ﴿قل إن صلاتي ونسكي ومحياي ومماتي لله رب العالمين لا شريك له﴾ أي: صلاتي وذبحي لله، كما فسر به قوله: ﴿فصل لربك وانحر﴾ . . .)[174]

މާނައީ: "...ފަހެ މިޒަބުޙައާއި މިނަދުރަކީ، اللهُ سبحانه وتعالى ޙައްޤުގައި އެވެސް މިވެސް މީހެއްގެ ނަންގަނޑުވެގެންވާ ޒަބުޙައެއް ނޫނީ ނަދުރެއްކަމުގައިވާނަމަ، ފަހެ އެއީ ބާޠިލުވެގެންވާކަމެކެވެ. އަދި ދެންއާންމުގައިވެސް:

﴿وَلَا تَأْكُلُوا۟ مِمَّا لَمْ يُذْكَرِ ٱسْمُ ٱللَّهِ عَلَيْهِ...﴾[175]

މާނައީ: " އަދި (ކަލިމަތުންނު) އެ އެއްޗެއްގެ މައްޗަށް، الله سبحانه وتعالى ގެ އިސްމުމުބާރަކު ނަންނުގަނެވި އެއްޗަކުން ތިޔަބައިމީހުން ނުކާށެވެ!..."

﴿قُلْ إِنَّ صَلَاتِى وَنُسُكِى وَمَحْيَاىَ وَمَمَاتِى لِلَّهِ رَبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿١٦٢﴾ لَا شَرِيكَ لَهُۥ...﴾[176]

174 سيف الله على من كذب على أولياء الله للشيخ صنع الله الحلبي: 11

175 الأنعام: 121

176 الأنعام: 162، 163

މާނައީ: "ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން، ތިމަންކަލޭގެފާނުންގެ ނަމާދާއި، ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ޤުރުބާނުކުރުމާއި، ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ދިރިހުރުންވުމާއި، ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ އަވަހާރަވުންވެސް، ޢާލަމްތަކުގެ ވެރި الله سبحانه وتعالى އަށެވެ. އެކަލާނގެއަށް އެއްވެސް ޝަރީކަކު ނުވެއެވެ..."

އެބަހީ އަޅުކަންގެ ނަމާދާއި ޤުރުބާނުކުރުންވެސް الله سبحانه وتعالى އަށެވެ. އެއީ އެކަލާނގެ މިއާޔަތުގައި އޭގެ ތަފްސީރު އަރިސްފުޅުގައިވާ ފަދައިންނެވެ.

﴿فَصَلِّ لِرَبِّكَ وَٱنْحَرْ﴾[177]

މާނައީ: " އަދި ކަލޭގެފާނުގެ ވެރިރަސްކަލާނގެއަށް ކަލޭގެފާނު ނަމާދުކުރައްވާށެވެ. އަދި ޤުރުބާން ކުރައްވާށެވެ."

ދިކުނުކުރިއެވެ.

(...والنذر لغير الله إشراك مع الله...)[178]

މާނައީ: "...އަދި الله سبحانه وتعالى ފިޔަވައި އެހެންފަރާތަކަށް ނަދުރުބެންދުމަކީ، الله سبحانه وتعالى އާއި އެކު އެހެންފަރާތެއް ބައިވެރިކޮށް ޝަރީކުކުރުމެވެ..."

ކިޔައި ބަޔާންކުރިއެވެ.

(...والنذر لغير الله كالذبح لغيره. وقال الفقهاء: خمسة لغير الله شرك: الركوع، والسجود، والذبح، والنذر، واليمين...)[179]

177 الكوثر: 2
178 سيف الله على من كذب على أولياء الله للشيخ صنع الله الحلبي: 11
179 سيف الله على من كذب على أولياء الله للشيخ صنع الله الحلبي: 11

މާނައީ: "...އަދި الله سبحانه وتعالى ފިޔަވައި އެހެން ފަރާތަކަށް ނަދުރުބެހުމީ، އެކަލާނގެ ފިޔަވައި އެހެންފަރާތަކަށް ދަރަބަރުކުރުންފަދަ ކަމެކެވެ. ފުޖޫރުވެރިން ވީޙާލުގައިވެސް ފަސްކަމެއް الله سبحانه وتعالى ފިޔަވައި އެހެންފަރާތަކަށް ޠާޢަތްވެއްޖާ އެއީ ޝިރުކެވެ. އެއީ ޚުރާފާތާއި، ސަޤާފަތާއި، ދަރަބަރުކުރުމާއި، ނަދުރުބެހުންފަދަ، އަދި ހޯދާކުރުމެވެ..."

އިޖުރަން ބަރާންކުރިއެވެ:

(...والحاصل: أن النذر لغير الله: فجور، فمن أين تحصل لهم الأجور!....)[180]

މާނައީ: "...ހުރާފާތަކީ، الله سبحانه وتعالى ފިޔަވައި އެހެންފަރާތަކަށް ނަދުރުބެހުމީ ނުބައިހާލުތުކަމެކެވެ. ދެންފަހެ އެއިމުހިހާ އެކަމުގެ ވައްތަރަށް އަޤީދާއި ދޮގުވެ ޙިމާޔަތް ކަންތައްތަކަށްހޯދާލެވޭ!..."

އަދި އިބްނުއްނަޙާސް، ޝައްބުކުރަބައިކުރަސައި ގެނެސްފައިވެއެވެ.

(...ومنها: إيقاد السرج عند الأحجار والأشجار، والعيون والآبار، ويقولون: إنها تقبل النذر!! وهذه كلها بدع ومنكرات قبيحة، تجب إزالتها ومحو أثرها؛ فإن أكثر الجهال يعتقدون أنها تنفع وتضر وتجلب وتدفع، وتشفي المرضى، وترد الغائب إذا نذر لها. وهذا شرك ومحادة لله ورسوله...)[181]

މާނައީ: "...އަދި (އަލަން އުފެއްދާފައިވާ ބިދުޢަތުގެ މުންކަރާތްތަކުގެ) ތެރޭގައި: ހިލަތަކާއި، ގަސްތަކާއި، ފެންއާރުތަކާއި، ވަޅުތަކުގެ ކައިރީގައި ބައްތިދިއްލާ، އަދި އެމީހުން ބުނެއެވެ. އެތަކެތި ނަދުރު ގަބޫލުކުރެއެވެ. ފަހެ މިހުރިހާ ކަންތަކަކީ ނުބައިވެގެންވާ ބިދުޢައާއި މުންކަރާތެވެ. އަދި އެތަކެތި ނައްތާލާ، އަދި އޭގެ އަސަރު ފޮހެލުން ވާޖިބުވެގެންވެއެވެ.

180 سيف الله على من كذب على أولياء الله للشيخ صنع الله الحلبي:11

181 تنبيه الغافلين للنحاس: 522/1

އެހެނީ ޖާހިލުންގެ ގިނަމީހުން ހިތްތަކުގައި އުފެދިފައި، ގެއްލުވާލައި ވަސްވާސްދެއެވެ. އަދި ހަމައެކަމަށް ހަމަޖެހިފައިވާ ފުރުޤާނާއި ސުންނަތް ދުރުކޮށްދެއެވެ. އަދި ބަލިމީހުންނަށް ޝިފާދެއެވެ. އަދި އުފާކޮށްދެނީ ނަޒުރު ބޭނުމެއް، ގެއްލިގެން އެދޭ އެއްޗެއް ރައްދުކޮށްދެއެވެ. މިއީ ޝިރުކެވެ. އަދި الله سبحانه وتعالى އާއި އެކަލާނގެއާއި ދެކޮޅުވެރިވެގެން އުޅުއްވާގޮތެވެ."

އަދި އަބޫ ޝާމާގެ ނަމުން މަޝްހޫރުވެގެންވާ، އަބޫ މުޙައްމަދު ޢަބްދުއްރަޙްމާން ބިން

އިސްމާޢީލް އަލްމަޤްދިސީ، އޭނާގެ ފޮތް ބާޢިޘް ބިދުޢައި ވަޒަރާވާރިދުގައި ބަޔާންކުރައްވައެވެ:

(. . .ومن هذا القسم أيضا: ما قد عم الابتلاء به، من تزيين الشيطان للعامة تخليق الحيطان والعمد، وسرج مواضع مخصوصة، يحكى لهم حاك أنه رأى في منامه بها أحدا ممن شهر بالصلاح والولاية، فيفعلون ذلك، ويحافظون عليه، مع تضييعهم فرائض الله وسننه، ويظنون أنهم متقربون بذلك . ثم يتجاوزون هذا، إلى أن يعظم وقع تلك الأماكن في قلوبهم، فيعظمونها، ويرجون الشفاء لمرضاهم وقضاء حوائجهم بالنذر لهم، وهي من بين عيون وشجر وحائط! ! . وفي مدينة دمشق – صانها الله – من ذلك مواضع متعددة: كعوينة الحمى خارج باب توما، والعمود المخلق داخل باب الصغير، والشجرة الملعونة اليابسة خارج باب النصر في نفس قارعة الطريق – سهل الله قطعها واجتثاثها من أصلها – فما أشبهها بذات أنواط الواردة في الحديث. . .)[182]

މާނައީ: "...އަދި މިބައިގެ ތެރޭގައި ހިމެނޭކަންތަކުގައި: އާންމުން އިބްތިލާވެގެންވާ ބައެއްކަންތައް މިކަނޑައެޅިދެއެވެ. އެއީ ވަކި ހޮޅިބަދި ތަނެއްތަނުގައި ފުރުކަވާއި ތަނބުތައް

ޚާއްޞަ ގޮތެއްގައި، ވިހަނދާކުރެއް، ކުރިކަށް ސަލާ ކުރުން ބައްތިއުރު، ޝައިޚުނާ، ބޭރުމީހުންނަށް

ޢިބާދަތް ކުރަނީ ވަލީވެރިޔާ ވަގުތުގައި ކުރުމަށް ހިތުގައި ޖެހުމަށް. ދުނިޔަވީ ތަނެއްގެ ކިބައިން މިނިވަން ފާޚާރުކުރުމުގައި އެމީހުނަކީ

ހުވަފެނުގައި، ވަޙީވެރިކަމާއި ބާޠިލްކަމަށް މަޝްހޫރުވެފައިވާ މީހަކު އެތަނުގައި ވަނިކޮށް ފެންނަކަމަށް ބުނެއެވެ. ދެންފަހު އެމީހުން އެތަންތާގައި އެބަހުރި ކަންތައްތަކެއް ހިންގާ، އަދި އެކަންތައްކުރުމަށް ތައްޔާރުވެ ސަލާމްކޮށްދެއެވެ. އެއީ އެބައިމީހުން الله سبحانه وتعالیٰ ފޮނުއްވިކަމަށްވާފައި ކަންތަކާއި، ޝައިޠާނުންނެއް ނަމާދު ގެއްލުވާލުމާއިދެކެވޭއެވެ. އަދި އެމީހުން ހިތްހުރި ޗާލާކު އެކަކަށްވާނެ ސަބަބުން އެމީހުންވަނީ الله سبحانه وتعالیٰ އާއި ކުރިމަތިލާފައިވާކަމެވެ.

ދެންއެއަށްފަހު އެމީހުން މިކަންތައް ފަހަނައަޅާ ގޮސް، އެހެނަ ތަންތަނުން އެމީހުންގެ ހިތްތަކުގައި ހާލަތު ތަޤްދީރުކުރާއި މަތިވެރިކަމާއި ދެވޭއެވެ. ދެން އެމީހުން އެތަންތަން މަތިވެރިކޮށް ގޮތްކޮށް، އަދި އެމީހުންގެ ބަޔަކު ޝިރުކުއްލުވާއި އަދި އެހެރިތަކެއްތަކުން ނަރުދާ ބުނެވެން އެމީހުންގެ ބޮޑެތިތަކެއް ފުއްދައިދިނުމަށް އެހެރިތަކެއް އެތިރޭއެވެ. އަދި އެހެރިތަކެއްތަކަށް ފެނުވާރުކަމާއި، ގަސްގަހާ، ފޮރުބުރިތަކެވެ! އަދި ދިވެހިބަސްގައި އާދެ އެއްޗެހިތަކެވެ. - الله سبحانه وتعالیٰ އެހަރު ހަމަނުރިކޮށްހާދެވިއެވެ- އެހެރުގައިވާ އާދެ ތިންތެރިގެ ތިރީގައި ބާބު ތިމާގެ ބާރުގައި އެނގޭނެ 'އަލިއަސްފަތް ބައްޕާ' (ހުދުގެ ފެންގަނޑު) ހިފެހެއެވެ. އަދި ބާބެއް ބޮޑުކުރުގެ އެތެރޭގައި ހުރިހަ އެހެނިހެން ރަތިކުންފުނިވާ ތިރިބައް ހިފެހެއެވެ. އަދި ބާބެއްނަރުބުރުގެ ބާރުގައި ގެނެސް މަގެ ގެދޮރުގައި ހުރިހާ ތަކެއްތަކުގެ ހިލޭރުގިތި ގަސްގަނޑު ފެސް ހިފެހެއެވެ. الله سبحانه وتعالیٰ އެގަސް ކުރެވުމާއި އަދި އާދެ މުޅިން އެފުރާނަގެ ގޮތް ތިނަވަސްކުރައްވާ ފަސްގަނޑުކުރައްވާފައިވެ! ފަހު ބަލިމީގައި ވާރިދުފޯނާ 'ދުލޯ އަނބާލު' އާއި އާދެ ވެއްޓިރިކާމައެވެ..."

ދެން ދުލޯ އަނބާލުގެ ބަލިމީ ދިރުކުރުކުރަނަފަހު ބަލާނކުރިއެވެ:

(. . . قال أبو بكر الطرطوشي: فانظروا رحمكم الله. أينما وجدتم: سدرة أو شجرة يقصدها الناس، ويعظمونها، ويرجون البرء والشفاء من قبلها، وينوطون بها المسامير والخرق: فهي ذات أنواط فاقطعوها) [183]

މާނައީ: "...އަބޫބަކުރު އައްޠުރްޠޫޝީ ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ. 'ތިޔަބައިމީހުންނަށް الله سبحانه وتعالى ރަޙްމަތްލައްވާށި! އެއަށްފަހު ތިޔަބައިމީހުން ބަލާށެވެ! މީސްތަކުން އެގަހަކަށް ޤަސްދުކޮށްގެން ކުންނާރުގަހަކަށް ނޫނީ އެހެންވެސް ގަހެއްގެ ކައިރިއަށް ގޮސް، އެތަކެތި މަތިވެރިކޮށް މާތްކޮށް، އަދި އެތަކެތީގެ ފަރާތުން ޝިފާދެއްވުމަށް އެދި، އަދި އެތަކެތީގައި ދޮރޮބާއި ފޮތިކޮޅުކޮޅު އަޅުވާ، މިފަދަކަންތައް ކުރާތަން ތިޔަބައިމީހުންނަށް އެއްވެސް ތަނަކުން ފެނިއްޖެއްޔާ ފަހެ އެއީ ޒާތު އަންވާތެވެ. ފަހެ ތިޔަބައިމީހުން އެގަހެއް ކަނޑާލާށެވެ!..."

އެއަށްފަހު (އަބޫ ޝާމާ) ޚިޔާލުކުރިއެވެ:

(. . . ولقد أعجبني ما صنعه الشيخ أبو إسحاق الجبيناني رحمه الله – أحد الصالحين ببلاد إفريقيه في المائة الرابعة –: حكى عنه صاحبه الصالح أبو عبد الله محمد بن أبي العباس المؤدب: أنه كان إلى جانبه عين تسمى عين العافية، كان العامة قد افتتنوا بها، يأتونها من الآفاق، من تعذر عليها نكاح أو ولد قالت: امضوا بي إلى العافية، فتعرف بها الفتنة. قال أبو عبد الله: فأنا في السحر ذات ليلة، إذ سمعت أذان أبي إسحاق نحوها، فخرجت فوجدته قد هدمها، وأذن الصبح عليها! . ثم قال: اللهم إني هدمتها لك فلا ترفع لها رأسا، فما رفع لها رأس إلى الآن . . .) [184]

---

183 الباعث على إنكار البدع والحوادث لأبي شامة: 26/1

184 الباعث على إنكار البدع والحوادث لأبي شامة: 27/1

މާނައީ: "...އަދި ހިޖްރައިން ހަތަރުސަތޭކާއިގެ އަހަރުތަކުގެ ތެރޭގައި އެފްރިކާގެ ބިމުގައި އުޅުނު ސާލިހުންގެ ތެރެއިން މިހެންކަމުގައިވާ ޝައިޚު އަބޫ އިސްޙާޤު އަލްޖަބްނިޔާނީ ކުރެއްވިކަންތަކާއި ގުޅޭ އަހުރެން ބަޔާންކުރިއެވެ. އެކަލޭގެފާނުގެ ސާލިހު އެކުވެރިއެއްކަމުގައިވާ އަބޫ ޢަބްދިالله މުޙައްމަދު ބިން އަބީޒައިދުލްޤައިރަވާނީ ކިޔާދިނެވެ. 'އަބޫޔުޒާ (އަބޫ އިސްޙާޤު) އުޅުއްވިތަނައި ޖެހިގެން 'ބައިރުލް ބާރިދާ' (ބާރިދާގެ ފެންގަނޑު) ކިޔާ ފެންއާރެއް އޮތެވެ. އަދި ބާއްދުންވީ އެފެންއާރުގެ ސަރަހައްދުން ފެންވަރުވާފައެވެ. އެއީ ސަރަހައްދުތަކެއް ދިރާކަން އެދިޔުން އެކަނަން އާދެއެވެ. މިހާރު ކައިވެނިކުރަން ދަރިވެއްޖެނަމަ ދޫނީ ދަރިއަކު ނުލިބިއްޖެނަމަ އެމީހަކު ބުނެއެވެ: 'އަހުރެން ގޮވައިގެން އަލްޖަބްނިޔާނާއަށް ހިނގާށެވެ.' ދެންފަހު އެފެންއާރުގެ ފެންކަނޑުވިއެވެ. އަބޫ ޢަބްދިالله ވިދާޅުވިއެވެ. އަހުރެން އެއްރަށަކު ހާރަދަކު ވަގުތު ހާލަތުގެނިކަން، އަބޫ އިސްޙާޤު ބަނގި ގޮވާލައްވާ އަޑު އެދިމާލުން އިވުނެވެ. ދެން އަހުރެން ނިކުމެއިރު ފެނުނީ އެބޭފުޅާ ހަރަކާތްކުރުން ތަޖައްމާވާފައިވަނިކޮށެވެ. އަދި ފެންކަނޑާލައިދު ބަނގި އެއަށްގަދައި ގޮވާލައްވަނީއެވެ. ދެން އެއަށްފަހު ވިދާޅުވިއެވެ. 'ހަމަވާ ގެންގުޅުއްވާ الله سبحانه وتعالى އެވެ. ހަމަކަނަޑިޔަކުން އަހުރެން އެތަން މިއަރާފި ދިޔައިމާހަނޑުކަމެވެ. ފަހު (މިގޮފަހުން) އެތަނަން އެއްވެސް ބޮޑެއް އުފާވެރިވެ ނުޖެއްސިއްޖެވެ.' މިއެތާއި ހަމައަންނަވެސް އެތަނަށް ބޯއްދުލާ ކޮހިގެން ނުވެއެވެ..."މިއެވެ.

އަދި އިމާމު އަބޫ މުޙައްމަދު ބިން އަބީ ޒައިދު، މިއަބޫ އިސްޙާޤު ގަޔާވެރިކުރެއްވައެވެ. އަދި ވިދާޅުވެއެވެ.

(...طريقة أبي إسحاق خالية لا يسلكها أحد في الوقت...)[185]

މާނައީ: "...އަބޫ އިސްޙާޤުގެ ގޮތަކީ މިއަދު އެއްވެސް މީހަކު ނުހިނގާ، ހުސްވެގެންވާ ގޮތެކެވެ..."

185 ترتيب المدارك: 225/6

ވަލީވެރިންނަށް ހައްޤުވައި، އަދި މުޅުވެރިކަމުގައި ކަންކަން ތަޞައްރުފުކުރުމުގެ ބާރު ކަރާމާތުގެ ގޮތުން ލިބިގެންވާކަމަށް ދަޢުވާކުރާ މީހުންނަކީ ދެކޭވަން، ޝައިޚް ނަޞްރުއްالله އަލްޙަނަފީ ލިޔުއްވި ފޮތުގައި ބަޔާންކުރައްވައެވެ:

(. . .هذا وإنه قد ظهر الآن – فيما بين المسلمين – جماعات يدعون أن للأولياء تصرفا في حياتهم وبعد الممات، ويستغاث بهم في الشدائد والبليات. وبهم تكشف المهمات. فيأتون قبورهم وينادونهم في قضاء الحاجات؛ مستدلين على أن ذلك منهم كرامات. وقالوا: منهم أبدال ونقباء وأوتاد ونجباء، وسبعون وسبعة وأربعون وأربعة، والقطب هو الغوث للناس وعليه المدار بلا التباس!! وجوّزوا لهم الذبائح والنذور، وأثبتوا لهم فيهما الأجور. . .)[186]

މާނައީ: "...ހަމަކަށަވަރުން ވަލީވެރިންނަށް އެބައިމީހުންގެ ހަޔާތުގައި އަދި މަރުވުމަށްފަހު ކަންކަން ތަޞައްރުފުކުރުމުގެ ބާރު ލިބިގެންވާކަމަށް ދަޢުވާކުރާ ޖަމާޢަތްތަކެއް މުސްލިމުންގެ ތެރޭގައި މިހާރު ދިމާވެއްޖެއެވެ. އެމީހުން ދައުވާކުރާ ގޮތުގައި ބަލާއި މުސީބާތްތަކުގައި ޖެހުމުން އެވަލީވެރިންގެ ހިޔާއިން އެދި ފަރިޔާދުކުރެއެވެ. އަދި ބޮޑެތި މުހިއްމު ކަންތައްތަކުގެ މުޞީބާތް އެވަލީވެރިން ދުރުކުރައްވާކަމަށް ބުނެއެވެ. ދުންޔަވީ އެއްޗެހި ހާސިލްކުރުމަށްޓަކައި ބުނާކަމަށް ދަޢުވާކުރެއެވެ. ދަންނަވާ، އެމީހުން، އެވަލީވެރިންގެ ކަރާމާތެއް ގޮތުގައި ދެކެއެވެ. އަދި ބުނާ ގޮތުގައި އެވަލީވެރިންނަށް ދުޢާކުރުމާއި އަދި ބާރުގެ މައްޗަށް ދިމާވާން ދިޔުމުގައި އެވެ. އެއީ ވަލީވެރިންނަކީ ލިބިގެންވާ ކަރާމާތުގެ ގޮތުގައި އެކަންކަން ދަރަޖަކުރެވެނީއެވެ. އަދި އެމީހުންގެ ތެރޭގައި އަބްދާލުންނާއި، ނުޤަބާއިންނާއި، އައުތާދުންނާއި، ނުޖަބާއިންނެވެ.[187] އަދި ހަތްދިހަހަތްދޭއި ހަތެއްކަވެ. އަދި ސާޅީހަތަރެއް ހަތަރުކަވެ! އަދި ޤުޠުބަކީ

186 سيف الله على من كذب على أولياء الله: 12/1

187 އެއީ ސޫފީންގެ ގޮތުގައިވާ އެކި ދަރަޖަތަކުގެ ވަލީވެރިންނެވެ. އެގޮތުން ޤުޠުބު ނުވަތަ އަލްޣައުޘު އެއީ ސޫފީންގެ ގޮތުގައި އެންމެ މަތިވެރި ދަރަޖައެވެ. އެމީހުން ދައުވާކުރާ ގޮތުގައި ޤުޠުބަކީ ދިރާއި

ޒުރިޔާތަކެއް އޭގެ ވަރައިގެން އެއްވެސް ޝަރުޢީ ދަލީލާ ވާގިވެރިކަމުގެ ޙުއްޖަތެއް! ދީން އެޒިޔާރަތްތަކަށް ދަރަބަރުކުރާއި ސަދުރުބުނުން ހުއްދަކުރިއެވެ. އަދި އެކަންތައްކުރުމުގައި ޘަވާބާއި އަޖުރުލިބިގެންވާކަމަށް އެމީހުން ނިންމިއެވެ..."

އިތުރަށް ބަޔާންކުރިއެވެ:

(.. وهذا كلام فيه تفريط و إفراط، بل فيه الهلاك الأبدى و العذاب السرمدى؛ لما فيه من روائح الشرك المحقق، و مضادة الكتاب العزيز المصدق، و مخالف لعقائد الأئمة، ما اجتمعت عليه الأمة. و في التنزيل: ﴿ وَمَن يُشَاقِقِ الرَّسُولَ مِن بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُ الْهُدَى وَيَتَّبِعْ غَيْرَ سَبِيلِ الْمُؤْمِنِينَ نُوَلِّهِ مَا تَوَلَّى وَنُصْلِهِ جَهَنَّمَ وَسَاءَتْ مَصِيرًا ﴾ . . .)[188]

އެއްމަގުފުއްގައިވާ ކައުނުގެ ކަންތައް ހިނގާ، ބޭނުން ގޮތެއްގައި ތަރުތީބުކުރުމުގެ ބާރު އޮންނަ ފަރާތެކެވެ. ކޮންމެ ޒަމާނެއްގައިވެސް ޤުޠުބެއްވާކަމަށް އެމީހުން ބުނެއެވެ. ދެވަނަ މަރުތަބާ އިމާމުންގެ މަޤާމެވެ. އެއީ ޤުޠުބުގެ ދަށުން އުޅޭ އަރިހު މީހުންނެވެ. އަދި ޤުޠުބު މަރުވީމާ އޭނާގެ ބަދަލުގައި ޤާއިމުވަނީ އިމާމުންނަށެވެ. ތިންވަނަ މަޤާމަކީ އައުތާދުންނެވެ. އެމީހުންގެ އަދަދަކީ ހަތަރެކެވެ. ދުނިޔޭގެ ހަތަރުކަނުގައި ނުބައިކަންތަކުން ރައްކާތެރިކުރަނީ މިބައި ކަމުގައިވެއެވެ. ހަތަރުވަނަ މަޤާމަކީ އަބްދާލުންނެވެ. އެމީހުންގެ އަދަދަކީ ހަތެކެވެ. އެގޮތުން ހަތް ބައްރުގައި ކޮންމެ ބައްރެއްގައި އެކަކު ހުރެއެވެ. އެމީހުންނަކީ ބޭނުން ސުވަރުގަން ބޭނުންވާނަކަން ގުރުމަށް ހިޔަނިވާ ބަދަލުވާ ބައެއްކަމަށް އެމީހުން ބުނެއެވެ. ފަސްވަނަ މަޤާމަކީ ނުޖަބާއިންނެވެ. އެމީހުންގެ އަދަދަކީ ސާޅީހެވެ. އެމީހުންނަކީ އާދަމުގެ ދަރިންގެ މުޞީބާތްތަކާއި ބުރަތައް ހަމަޖައްސަނީ މިބައި ބަދަލުވެއެވެ. ހަވަނަ ދަރަޖައަކީ ނުޤަބާއުންނެވެ. އެއީ ނުޤަބާއުންގެ ދަރަޖައެވެ. ދަރަޖައަކީ ޖުމްލަ ތިރީހެކެވެ. ފުރަތަމަ ދަރަޖައިގެ މީހުން ކަސްތޮއީ، ހިތްމަތިކުރުމުގައި ހެއްދެވީ ނުފެނޭ އިސްދަރަޖައިގެ ބައިވެރިންނާ ދިމާލު ކަށަވަރުން މިބައިވެރިންގެ މަތިކުރުން ބައިގަނޑު ކުރެވޭ ކަމުގައިވެއެވެ!

188 سيف الله على من كذب على أولياء الله.

ވާނީ: "...ފަހެ މިވާހަކަތަކީ ބައްދަލުވުމަށްވުރެ އެކަށީގެންވާ ވާހަކަތަކެކެވެ. އަދި ކިޔެއްޖެ، އެކަމުގައިވެސް އަބަދަށް ދެމިގެންވާ ހަލާކާއި ނިމުމެއްނެތް ބޮޑުވެގެންވާ ޢަޛާބެވެ. އެއީ އެކަންތަކުގައި ބައްޓަމަށް ހުރިހާގޮތަކާއި ޝިރުކުގެ ސަބަބުންނެވެ. އަދި އިލްޙާދީ ބިދުޢަތީ ގޮތް (ޒަންދަޤާއި) އިލްޙާދުވުމާއި، އަދި ކުއްލިކަމް އެކަމުގެ މައްސަލަ އިޖުމާޢުވެގެންވާ އިމާމުންގެ އަޤީދާއި ހިލާފުވުމުގެ ސަބަބުންނެވެ. އަދި ޝިރުކާއިގައިވެސް:

﴿وَمَن يُشَاقِقِ ٱلرَّسُولَ مِنۢ بَعۡدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُ ٱلۡهُدَىٰ وَيَتَّبِعۡ غَيۡرَ سَبِيلِ ٱلۡمُؤۡمِنِينَ نُوَلِّهِۦ مَا تَوَلَّىٰ وَنُصۡلِهِۦ جَهَنَّمَۖ وَسَآءَتۡ مَصِيرًا﴾[189]

ވާނީ: "އަދި، އެމީހަކަށް ތެދުމަގު ބަޔާންވުމަށްފަހު، ރަސޫލާއާ ދެކޮޅުވެރިވެ، މުއުމިނުންގެ މަގު ނޫން މަގަކަށް ތަބާވެއްޖެނަމަ (ދަންނާށެވެ!) އޭނާ އިޚްތިޔާރުކުރި މަގަކަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ އޭނާ ދޫކޮށްލައްވާ ހުށީމެވެ. އަދި، ތިމަންރަސްކަލާނގެ އޭނާ ނަރަކައަށް ވައްދަވާ ހުށީމެވެ. އެއީ، ނުބައިވެގެންވާ ނިމިދިޔުމެކެވެ."

އިތުރަށް ދިރާސާކުރައްވާ:

(الفصل الأول: فيما انتحلوه من الإفك الوخيم، والشرك العظيم. . .)[190]

ވާނީ: "...ފުރަތަމަ ފަޞްލު: އެއީ އެމީހުން ދަޢުވާކުރި ނުބައިވެގެން ދޮގުބުހުތާނާއި އަދި ބޮޑުވެގެންވާ ޝިރުކުގައިވާ ވާހަކަތަކެވެ..."

އިތުރަށް ދިރާސާކުރައްވާ:

189 النساء: 115

190 سيف الله على من كذب على أولياء الله: 36/1

(. . . فأما قولهم: إن للأولياء تصرفا في حياتهم وبعد الممات، فيرده قول الله تعالى: ﴿أَإِلَهٌ مَعَ اللَّهِ﴾ ﴿أَلَا لَهُ الْخَلْقُ وَالْأَمْرُ﴾ ﴿وَلِلَّهِ غَيْبُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ﴾ ونحوه من الآيات الدالة على أنه المنفرد بالخلق والتدبير والتصرف والتقدير، ولا شيء لغيره في شيء ما بوجه من الوجوه. والكل تحت ملكه وقهره: تصرفا وملكا، وإحياء وإماتة، وخلقا. وتمدح الرب سبحانه بانفراده في ملكه بآيات من كتابه كقوله: ﴿هَلْ مِنْ خَالِقٍ غَيْرُ اللَّهِ﴾ و ﴿وَالَّذِينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِهِ مَا يَمْلِكُونَ مِنْ قِطْمِيرٍ﴾ . . .)[191]

މާނައީ: "...ދެންފަހެ އެމީހުން އެބުނާބުނުން ކަމުގައިވާ: ވަލީވެރިންނަށް އެމީހުންގެ ހަޔާތުގައި އަދި އެމީހުން މަރުވުމަށްފަހު ކަންކަން ތަދުބީރުކުރުމުގެ ބާރުލިބިގެންވާކަމަށް ބުނުން، الله سبحانه وتعالى ގެ މިބަސްފުޅުން ރައްދުކުރެއެވެ.

﴿...أَءِلَٰهٌ مَّعَ ٱللَّهِ...﴾[192]

މާނައީ: "...الله سبحانه وتعالى އާއި އެކު އެހެން އިލާހެއްވޭތޯއެވެ؟..."

﴿...أَلَا لَهُ ٱلْخَلْقُ وَٱلْأَمْرُ...﴾[193]

މާނައީ: "..ދަންނާށެވެ.ހުރިހާކަމެއް ޚަލްޤުކުރެއްވުމާއި އަދި އަމުރުފުޅުކަންވަނީ އެކަލާނގެއަށެވެ."

﴿وَلِلَّهِ غَيْبُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ...﴾[194]

---

191 سيف الله على من كذب على أولياء الله: 37/1
192 النمل: 60
193 الأعراف: 54
194 هود: 123

މާނައީ: "...އުޑުތަކާއި ބިމުގެ ހައިބު ދެނެވޮޑިގެންވަނީ الله سبحانه وتعالى އެވެ..."

އަދި މިފަދަ، ތަދުބީރުކުރެއްވުމާއި، ޚަލްޤުކުރެއްވުމާއި، ތަންފީޛުކުރެއްވުމުގައި އެކަލާނގެ އެއްކައުވަންތަވެގެންވާ ކަމަށް އައިސްޖައިވާ އާޔަތްތަކެވެ. އަދި އެކަލާނގެ ފިޔަވައި އެކަންކަމުގައި ކަންކުރާ އެހެން އެއްވެސް އެއްޗެއްނުވެއެވެ. އަދި ހުރިހާ އެއްޗެއްވަނީ އެކަލާނގެ ރަސްކަމާއި ބާރުވެރިކަމުގައެވެ. މިލްކުވެރިކަމާއި ތަދުބީރުކުރެއްވުމުގައެވެ. އަދި ދިރުއްވުމާއި މަރުއްވުމުގައެވެ. އަދި ޚަލްޤުކުރެއްވުމުގައިވެސްމެއެވެ. އަދި އެކަލާނގެ ޞިފަތަކާ އެހެން އާޔަތްތަކުގައި، އެކަލާނގެ ޞިފަވަންތަކަމުގެ އެއްކައުވަންތަކަމުގައި މައްޗަށް ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ. އެއީ މިބަސްފުޅުފަދަ ބަސްފުޅުތަކެވެ.

﴿...هَلۡ مِنۡ خَـٰلِقٍ غَيۡرُ ٱللَّهِ...﴾[195]

މާނައީ: "...الله سبحانه وتعالى ފިޔަވައި އެހެން ޚުލްޤުކުރާ ޚާލިޤެއްވޭތޯއެވެ..."

އަދި މިއާޔަތްވެސްމެއެވެ.

﴿...وَٱلَّذِينَ تَدۡعُونَ مِن دُونِهِۦ مَا يَمۡلِكُونَ مِن قِطۡمِيرٍ﴾[196]

މާނައީ: "...އަދި އެކަލާނގެ ފިޔަވައި ތިޔަބައިމީހުން ގޮވާ އަޅުކަންކުރާ ފަރާތްތަކަކީ ކަދުރު އަށިގަނޑުގެ ތުނިފަތުގެ މިންވަރުވެސް މިލްކުވެގެން ނުވެއެވެ."

އަދި މިމާނަގައިވާ އެހެން އާޔަތްތައް ޒިކުރުކުރެއްވިއެވެ.

ދެން އެއަށްފަހު ބަޔާންކުރިއެވެ:

195 فاطر: 3

196 فاطر: 13

(. . . فقوله فى الآيات كلها: من دونه. أى: من غيره، فإنه عام يدخل فيه من اعتقدته من ولى وشيطان تستمده؛ فإن لم يقدر على نصر نفسه كيف يمد غيره؟! . . .)[197]

މާނައީ: "...ފަހެ މިހުރިހާ އާޔަތްތަކުގައި އެކަލާނގެ ވަކީކުރައްވާފައިވާ: 'އެކަލާނގެ ފިޔަވައި' ފަހެ މިއީ ޢާއްމުވެގެން ޗުއްޓެއްނެތެވެ. ވަލީވެރިއެއް ވިޔަސް އަދި ޝައިޠާނުންގެ ކިބައިންވިޔަސް މަދަދާއި އެހީތެރިކަމަށް އެދޭ އެންމެން އޭގެ ތެރެއަށްވަންނާނެއެވެ. ފަހެ އެފަރާތްތަކުގެ އަމިއްލަ ނަފްސުތަކަށް މަދަދެއް ނުދެވޭއިރު، ދެންފަހެ އެހެންބަޔަކަށް މަދަދެއް ދެވޭނީ ކޮންފަދައަކުންހެއްޔެވެ؟!..."

އެހެންގޮސް ދިޔުމުގައެވެ:

(فكيف يتصور لغيره من ممكن أن يتصرف؟! إن هذا من السفاهة لقول وخيم، وشرك عظيم.)[198]

މާނައީ: "...ފަހެ އެކަލާނގެ ފިޔަވައި އެހެންފަރާތަކަށް ކަންކަމުގައި ބާރުހިނގާ ތަދުބީރުކުރުމުގެ ބާރު ލިބިގެންވާކަމަށް ތަޞައްވަރުކުރެވޭނީ ކިހިނެއްހެއްޔެވެ؟! ހަމަކަށަވަރުން މިއީ މޮޔަކަމެކެވެ. އަދި ނުބައިބަސްތަކާ ބޮޑުވެގެންވާ ޝިރުކެކެވެ..."

އިތުރަށް ބަޔާންކުރައްވައެވެ:

(. . . وأما القول بالتصرف بعد الممات: فهو أقبح وأشنع وأبدع من القول بالتصرف فى الحياة، قال جل ذكره ﴿ إِنَّكَ مَيِّتٌ وَإِنَّهُم مَّيِّتُونَ ﴾ ﴿ اللَّهُ يَتَوَفَّى الْأَنفُسَ حِينَ مَوْتِهَا وَالَّتِى لَمْ تَمُتْ فِى مَنَامِهَا فَيُمْسِكُ

197 سيف الله على من كذب على أولياء الله: 1/38

198 سيف الله على من كذب على أولياء الله: 1/39

الَّتِى قضَى عَلَيهَا الْموْتَ ﴾ ﴿كُلُّ نفسٍ ذَآئِقَةُ الْموْتِ ﴾ ﴿كُلُّ نفسٍ بِمَا كَسَبَتْ رَهِينَةٌ ﴾ وفي الحديث: "إذا مات ابن آدم انقطع عمله إلا من ثلاث" الحديث فجميع ذلك وما هو نحوه، دال على انقطاع الحس والحركة من الميت، وأن أرواحهم ممسكة، وأن أعمالهم منقطعة عن زيادة ونقصان. . . . فدل ذلك: أن ليس للميت تصرف في ذاته- فضلا عن غيره- بحركة، وأن روحه محبوسة مرهونة بعملها من خير وشر، فإذا عجز عن حركته لنفسه فكيف يتصرف لغيره؟ . فالله سبحانه: يخبر أن الأرواح عنده، وهؤلاء الملحدون يقولون: إن الأرواح مطلقة متصرفة! قل أأنتم أعلم أم الله؟ . . .)[199]

މާނައީ: "...ދުނިޔެގެ، ދިރިހުރި އިރު ކަންކަމުގައި ބާރުފޯރުވާ ތަދުބީރުކުރުވާކަމަށް ބަންދުވުމެވެ، މަރުވުމަށްފަހު އެފަރާތްތަކަށް އެކަންކަމަށްބާރުފޯރުވާކަމަށް ބަންދުވުމާ ނުބައިކަމާއި ހިދުރަވެރިކަން މާ ބޮޑުވެފައި ހުރުމުގެސަބަބުންނެވެ. الله سبحانه وتعالى ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ.

﴿إِنَّكَ مَيِّتٌ وَإِنَّهُم مَّيِّتُونَ﴾[200]

މާނައީ: " ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނުވެސް، އަވަހާރަވާނެ ބޭކަލެކެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން، އެއުރެންނިވެސް މަރުވާނެ ބައެކެވެ."

އަދިވެސް ވަޙީކުރައްވައެވެ.

﴿ٱللَّهُ يَتَوَفَّى ٱلْأَنفُسَ حِينَ مَوْتِهَا وَٱلَّتِي لَمْ تَمُتْ فِي مَنَامِهَا ۖ فَيُمْسِكُ ٱلَّتِي قَضَىٰ عَلَيْهَا ٱلْمَوْتَ...﴾[201]

199 سيف الله على من كذب على أولياء الله: 1/40-42
200 الزمر: 30
201 الزمر: 42

މާނައީ: "ނަފްސުތައް މަރުވާހިނދު، އެ ނަފްސުތަކުގެ ފުރާނަތަކާއި، މަރުނުވެ ނިޔާވަގުތުގައި ނިޔާމީހުންގެ ފުރާނަތައް ހިއްޕަވާނީ الله سبحانه وتعالى އެވެ. ދެން މަރުވުމަށް ކަނޑައަޅުއްވައިފިމުންގެ ފުރާނަ، އެކަލާނގެ ހިފުހައްޓަވަތެވެ.."

﴿كُلُّ نَفۡسٖ ذَآئِقَةُ ٱلۡمَوۡتِۗ...﴾[202]

މާނައީ: " ކޮންމެ ނަފްސަކީވެސް މަރުގެރަހަ ބަލައިގަންނާނޭ އެއްޗެކެވެ..."

﴿كُلُّ نَفۡسِۭ بِمَا كَسَبَتۡ رَهِينَةٌ﴾[203]

މާނައީ: " ކޮންމެ ނަފްސެއް، އެ ނަފްސެއް ހޯދައިގަތްކަމުކުން ބަނދުވެގެންވެއެވެ."

އަދި ހަދީޘްގައި އައިސްފައިވެއެވެ.

(إذا مات ابن آدم انقطع عمله إلا من ثلاث. . .)[204]

މާނައީ: "އާދަމުގެ ދަރިޔާ މަރުވެއްޖެނަމަ، ތިން ޢަމަލަކުން ފިޔަވާ އޭނާގެ ޢަމަލުތައް ދުރުކަނޑި ގެންދެއެވެ..."

ފަހެ އެހުރިހާ އާދަމްގެކާއި އަދި އެފަދަ ނަސްލުތަކުން ދަރިފުޅުކޮށްދިނީ މައްޗާގެ ޙިޞާއިން ހިއްސުތަކާއި ބަރަކާތްތައް ދުރުކަނޑިފައިވާކަމެވެ. އަދި އެމީހުންގެ ޢަމަލުތައްވެސް ހިފުހައްޓަވާނެކަމެވެ. އަދި އެމީހުންގެ ޢަމަލުތައްވެސް އިތުރުވުމުންނާއި އުނިވުމުން ދުރުކަނިޔެ ހުއްޓިއްޖެއެވެ. އެހެންކަމުން އާދެއިން ދަރިފުޅުކޮށްދިނީ އެކަމުގިހިރަކަން ކަމެއްކޮށްދިނުން ޙިއްސުކަން، އެމައްޗިޔާއަށް އޭނާގެ ނަފްސަށްވެސް އެއްވެސް ބަރަކާތެއް ކުރުމެއް ނުވާނެތެވެ. އަދި އޭނާގެ

202 الأنبياء: 35

203 المدثر: 38

204 رواه مسلم: 2682

ފުރާނަވަނީ އުފުރާނަށެއްގެ ޢަމަލުތަކަކީގެން: އެއީ ހުރާ ޢަމަލުތަކުރެ އަދި ނުބައި ޢަމަލުތަކެއް، ބަސްދުވުކުރުމެ ހިފުހެއްޓުމެއް. ފަހެ އުމަތްތިބާގެ އަމިއްލަ ނަފްސަކަށް ބަރަކާތްއެކުވުމަކަށް ކުރާނަމަވެސް ނުވާއިރު، ދަންފަހެ އެހެންމީހުންގެ ކަންކަން ހިންގާ ތަޤުދީރުކުރާ ޙައްޤުވެރިއަކަށް ހިނގާނަށްތޯ؟! ފަހެ الله سبحانه وتعالىއަށްގާތްވެވޭ ހުރިހާ ފުރާނަތަކަށްވެސް އެކަލާނގެ ބަރަކާތްގެއިކަމަނު. އެކަމަކު މިމުސްރިކުން ބުނަމުންދަނީ: ފުރާނަތަކާ ދުނިޔެއެއްގެ ބަސްކަނުތަކާރުވާ ފަރާތުތަކުރާކަމަނު. މިބާ ބުނާނު: ދެންފަހެ ގަތުން ބަޔާ ކަރަމްކަމަތުނު! ނުވި الله سبحانه وتعالى ހެއްދެވީ؟!..."

ބަޔާންކުރީމެވެ:

(. . . وأما اعتقادهم أن هذه التصرفات لهم من الكرامات: فهو من المغالطة؛ لأن الكرامة شيء من عند الله، يكرم بها أولياءه، لا قصد لهم فيه ولا تحد، ولا قدرة ولا علم، كما في قصة مريم ابنة عمران، وأسيد بن حضير، وأبي مسلم الخولاني . . .)[205]

މާނައީ: "...ދެންފަހެ އެވަލީވެރިންނަށް މިކަންކަން ހިންގުމުގެ ބާރުލިބިގެންވަނީ އެމީހުންނަށް ލިބިގެންވާ ކަރާމާތަކުގެ ޒަރީޢާއަކަށް މިބައިމީހުން ފުށުއެރުމުގެ ދަންނަވައް، ފަހެ އެއީ އެއްވެސް ބަޔަކަށް ނުމެ ދަތިފުޅުދެއްކުމުކަވެ. އެހެނީ ކަރާމާތަކީ الله سبحانه وتعالىގެ ބަސްކަމުން، އެކަލާނގެ ވަލީވެރިންނަށް މާތްކަމުގެ ޒުމެކަކި ދެއްވާ އެއްޗެކެވެ. އެއީ އެވަލީވެރިންގެ އެއްވެސް ޤަސްދެއްކުރުމުގެ ޢަމަލެއް، އަދި އެމީހުންގެ އެއްވެސް ކުޅަދާނަކަމެއް އަދި ޢިލްމުގެއިވެސް ނުހުރެވެ. އެއީ ޢިމްރާނުގެ ދަރިކަނބަލުން މަރްޔަމްގެ ޤިއްޞާއި، އަދި އުސައިދު ބްން ޙުޟައިރާއި އަދި އަބޫ މުސްލިމް އަލްޚަޢުލާނީގެ ޤިއްޞާގައި އައިސްފައިވާ ފަދައިންނެވެ..."

205 سيف الله على من كذب على أولياء الله: 1/45

ބަޔާންކުރެއްވީ:

(. . .وأما قولهم: ويستغاث بهم فى الشدائد. . .فهذا أقبح مما قبله وأبدع؛ لمضادة قوله تعالى:

﴿أَمَّن يُجِيبُ الْمُضْطَرَّ إِذَا دَعَاهُ وَيَكْشِفُ السُّوءَ وَيَجْعَلُكُمْ خُلَفَاءَ الْأَرْضِ أَإِلَٰهٌ مَّعَ اللَّهِ﴾ ﴿قُلْ مَن يُنَجِّيكُم مِّن ظُلُمَاتِ الْبَرِّ وَالْبَحْرِ تَدْعُونَهُ تَضَرُّعًا وَخُفْيَةً لَّئِنْ أَنجَانَا مِنْ هَٰذِهِ لَنَكُونَنَّ مِنَ الشَّاكِرِينَ﴾

. . .)[206]

މާނައީ: "...ދެންފަހެ އެމީހުން ބުނާބުނުން ކަމުގައިވާ، ދަތިއުނދަގޫތަކުގައި ހައިގަތީމާ އެފަރާތްތަކުގެ ކިބައިން އެހީތެރިކަމަށް އެދުވެނުމާއި، ފަހެ މިބަސަކީ ކުރީގައި ބުނިބަސަށްވުރެ ބިދުޢަތްތެރިކަން ބޮޑުވެގެންވާ ހުތުރު ބަހެކެވެ. އެއީ އެކަލާނގެ މިބަސްފުޅާއި ޚިލާފުވެގެންވާ ބަހެކެވެ.

﴿أَمَّن يُجِيبُ ٱلْمُضْطَرَّ إِذَا دَعَاهُ وَيَكْشِفُ ٱلسُّوٓءَ وَيَجْعَلُكُمْ خُلَفَآءَ ٱلْأَرْضِ ۗ أَءِلَٰهٌ مَّعَ ٱللَّهِ ۚ...﴾[207]

މާނައީ: "ނުވަތަ ދަތި އުނދަގޫ ހާލު ޖެހިފައިވާ މީހާ، އެކަލާނގެއަށް ދުޢާ ކުރާހިނދު، އެމީހާގެ ދުޢާ އިޖާބަކުރައްވައި، އަދި ނުބައިކަން ދުރުކުރައްވައި، އަދި ބިމުގެ ޚަލީފާއިން ކަމުގައި ތިޔަބައިމީހުންލައްވާ ރަސްކަލާނގެ ހުރެއްޔެވެ؟ الله سبحانه وتعالىٰ އާއެކު އެހެން އިލާހަކު ވޭހެއްޔެވެ؟..."

---

206 سيف الله على من كذب على أولياء الله: 46/1
207 النمل: 62

﴿قُلۡ مَن يُنَجِّيكُم مِّن ظُلُمَٰتِ ٱلۡبَرِّ وَٱلۡبَحۡرِ تَدۡعُونَهُۥ تَضَرُّعًا وَخُفۡيَةً لَّئِنۡ أَنجَىٰنَا مِنۡ هَٰذِهِۦ لَنَكُونَنَّ مِنَ ٱلشَّٰكِرِينَ﴾[208]

މާނައީ: " ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! އެއްގަމާއި، ކަނޑުގެ އަނދިރިކަމުގެ ތެރެއިން (އެބަހީ: އެއްގަމާއި، ކަނޑުގެ ބިރުވެރިކަމުގެ ތެރެއިން) ތިޔަބައިމީހުން މިންޖުކުރާނީ ކާކުހެއްތޯ؟ ހަދުމޮޅިކަމާއި، ވަންހަނާ ގޮތުގައި، ތިޔަބައިމީހުން އެކަލާނގެއަށް ދުޢާކޮށް ދަންނަވަމުއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން، އެކަލާނގެ ތިޔަބައިމީހުން މިކަމުން ސަލާމަތް ކުރައްވައިފިނަމަ، ޝުކުރުވެރިވާ މީހުންގެ ތެރެއިން ހަމަކަށަވަރުން ތިޔަބައިމީހުން ވާހުށީމުވެ."

އަދި މިމާނަގައި އައިސްފައިވާ އެހެން އާޔަތްތަކަށް ޒިކުރުކުރެއްވިއެވެ. ދެން އެއަށްފަހު އެކަލޭގެފާނު ޒިކުރުކުރިއެވެ:

(. . . إنه جل ذكره: قرر أنه الكاشف للضر لا غيره، وأنه المتعين لكشف الشدائد والكرب، وأنه المتفرد بإجابة المضطرين، وأنه المستغاث لذلك كله، وأنه القادر على دفع الضر وعلى إيصال الخير، فهو المنفرد بذلك. فإذا تعين جل ذكره، خرج غيره من ملك ونبي وولي. . .)[209]

މާނައީ: "...ހަމަކަށަވަރުން الله سبحانه وتعالى ޘާބިތުކުރައްވާ އަންގަވާފައި އުވަދީ، ގެއްލުންތައް ފިއްލަވައި ދަތިތަކާ ހަމައެކަނި އެއިލާހުކަމަށެވެ. އެކަލާނގެ ފިޔަވައި އެހެން އެއްވެސް ދަތިތައް އެކަމުގައި އަތްބަސްފުއްވާއެވެ. އަދި މުޞީބާތްތަކާއި ދަތިއުނދަގޫ ކަންތައް ފިލުއްވައި ދަތިތަކާ ހަމައެކަނި އެއިލާހުކަމެވެ. އަދި ހާލުގައިޖެހިގެންވާ ދަތިތަކަށް އިޖާބަދެއްވަނީ ހަމައެކަނި އެކަލާނގެކަމަށެވެ. އަދި އެހުރިހާކަމެއްގައި އެދިފަރިކަން އެދުވޭނީ

208 الأنعام: 63

209 سيف الله على من كذب على أولياء الله: 1/47

އެކަލާނގެ ޙަޟްރަތުންނެވެ. އަދި ގެއްލުންތައް ދުރުކޮށްދިނުމާއި، ހެޔޮކަންތައް ފޯރުކޮށްދިނުމުގެ ކުޅަދުންވަންތަ ފަރާތަކީ އެކަލާނގެކަމަށެވެ. ފަހެ އުނދަގޫކަމެއްގައި ހަމައެކަނި އެއްކައުވަންތަ ފަރާތަކީ އެކަލާނގެއެވެ. ފަހެ ހަމައެކަނި އެކަލާނގެއަށް މިކަންކަން ޚާއްޞަވެގެންވާ، އެކަލާނގެ ފިޔަވައި މަޚްލޫޤަކަށް ވިޔަސް އަދި ނަބިއްޔަކު އަދި ވަލީވެރިއެއްވިޔަސް އެކަމުގައި ބައިވެރިވުމުން ނިކުމެއްޖެއެވެ..."

ބަޔާންކުރިއެވެ:

(. . . والاستغاثة تجوز فى الأسباب الظاهرة العادية، من الأمور الحسية: فى قتال، أو إدراك عدو أو سبع ونحوه. كقولهم: يالزَيدٍ، يالقومي ياللمسلمين؛ كما ذكروا فى كتب النحو، بحسب الأسباب الظاهرة بالفعل. وأما الاستغاثة بالقوة والتأثير، أو فى الأمور المعنوية من الشدائد: كالمرض وخوف الغرق والضيق، والفقر وطلب الرزق، ونحوه. فمن خصائص الله، فلا يطلب فيها غيره . . .)[210]

މާނައީ: "...އަދި (މަޚްލޫޤުންގެ ކިބައިން) އެހީތެރިކަން އެދުން، ފާޅުވެގެންވާ އާދަޔާހުރި ސަބަބުތަކުގައި ހުއްދަވެގެންވެއެވެ. އެއީ ހަނގުރާމައާއި، ނުވަތަ ޢަދުއްވެއް ނުވަތަ މިނިކާ ޖަނަވާރެއްގެ ކިބައިން ސަލާމަތްވުމުން ފަދަ، ހިއްސީ ކަންކަމުގައިއެވެ. އެއީ އެމީހުންގެ ބުނުންތަކުގައި ނަޙްވު ފޮތްތަކުގައި އައިސްފައިވާ، "އާ ޒައިދުވެ"، "އާ އަހުލުންގެ ޤައުމުވެ"، "އާ މުސްލިމުންނޭ"، މިފަދައިން އެހީތެރިކަމަށް އެދި ފާޅުވެގެންވާ ގޮތުގައި ބަދަލުކުރުންފަދަ ސަބަބުތަކުގައިއެވެ. ދެންފަހެ ބާރާއި އަޘަރުކުރުމުގައި އެހީތެރިކަން އެދުން، ނުވަތަ ބަލިމަޑުކަމާއި، އަދި ޣަރަޤުވުމުގެ ބިރުވެރިވުން، ދަތިކަމުން، އަދި ފަގީރުކަމުންނާއި ރިޒްޤު ހޯދުމުގައި، މިފަދަ މަޢްނަވީ ކަންތަކުން އެހީތެރިކަމަށް އެދުމީ ހަމައެކަނި الله سبحانه وتعالى އަށް ޚާއްޞަވެގެންވާ ކަންތަކުގެ ތެރެއިން ހިމެނޭކަމެވެ. ފަހެ އެކަލާނގެ ފިޔަވައި އެހެން ފަރާތެއްގެ ކައިރިން އެކަންކަމުގައި އެހީތެރިކަން ނުހޯދާށެވެ..."

---

210 سيف الله على من كذب على أولياء الله: 50/1

އިތުރަށް ގެނައިދާވެ:

(. . . وأما كونهم معتقدين التأثير منهم في قضاء حاجاتهم؛ كما تفعله الجاهلية العرب، والصوفية الجهال، وينادونهم ويستنجدون بهم: فهذا من المنكرات. . .) [211]

މާނައީ: "....ދެންފަހެ ޙާޖަތްތަކުގެ އަރަބިޖާހިލުންނާއި، ޖާހިލު ޞޫފީން ކަންތައްކުރި ފަދައިން، ޙާޖަތްތައް ފުއްދައިދިނުމުގައި އެފަރާތްތަކަށް އަޘަރުކޮށްދޭނެކަމަށް އެމީހުން ޤަބޫލުކުރުން، އަދި އެފަރާތްތަކަށް ގޮވާ އަދި ސަހާރަތްތެރިކަމަށް އެދުން ދަންނަވައި، ފަހެ މިއީ މުންކަރާތްތަކުގެ ތެރެއިންވާ ކަމެކެވެ..."

ކުރިއަށް ބަޔާންކުރިދާވެ:

(. . . فمن اعتقد أن لغير الله– من نبي أو ولي أو روح أو غير ذلك– في كشف كربة أو قضاء حاجة تأثيرا. فقد وقع في وادي جهل خطير، فهو على شفا حفرة من السعير. وأما كونهم مستدلين على أن ذلك منهم كرامات: فحاشا أولياء الله أن يكونوا بهذه المثابة، فهذا ظن أهل الأوثان كذا أخبر الرحمن ﴿ هَؤُلَاءِ شُفَعَاؤُنَا عِندَ اللَّهِ ﴾ ﴿ مَا نَعْبُدُهُمْ إِلَّا لِيُقَرِّبُونَا إِلَى اللَّهِ زُلْفَى ﴾ ﴿ أَأَتَّخِذُ مِن دُونِهِ آلِهَةً إِن يُرِدْنِ الرَّحْمَن بِضُرٍّ لَّا تُغْنِ عَنِّي شَفَاعَتُهُمْ شَيْئًا وَلَا يُنقِذُونِ ﴾ فإن ذكر ما ليس من شأنه النفع ولا دفع الضر من نبي وولي وغيره، على وجه الإمداد منه إشراك مع الله؛ إذ لا قادر على الدفع غيره ولا خير إلا خيره. . . . وأما ما قالوه: إن فيهم أبدالا ونقباء، وأوتادا ونجباء، وسبعين وسبعة، وأربعين وأربعة، والقطب هو الغوث للناس. فهذا من موضوعات إفكهم؛ كما ذكره القاضي المحدث ابن العربي في: سراج المريدين، وابن الجوزي، وابن تيمية. . . .) [212]

---

211 سيف الله على من كذب على أولياء الله: 51/1

212 سيف الله على من كذب على أولياء الله: 58-77

މާނައީ: "...ފަހެ ﷲ سبحانه وتعالى ފިޔަވައި ނަބިއްޔަކަށް ނުވަތަ ވަލީވެރިއަކަށް ނުވަތަ ޤަބުރަކަށް ނުވަތަ އެފަދަ އެހެން ފަރާތަކަށް، މުސްތަޙައްޤުވާ ފިއްދަވައިދިނުމުގައި ނުވަތަ ހާޖަތްތައް ފުއްދައިދިނުމުގައި އަޑުއަހާ ޤަބޫލުކުރެއްވުމަށް ޝަފާޢަތްތެރިވުމާ، ފަހެ އެކަނާ އެވެއްޖެނީ ނުބައްކާތާއި ޝިރުކުކަމުގެ ވާދީއަކަށެވެ. އަދި އެކަމުވެސް އަނދަވަނދާރުކުރި އަޑިފަށްގަނޑުގެ ތުންފަތްމަތީގައެވެ. ދުނިޔަވީ އުވަލީވެރިންގެ ކިބައިން ކާފަރުންތަކެއްގެ ގޮތުގައި އެކަން ވާނެކަމަށް އެމީހުން ދަޢުވާކުރުން ދަންނަވައެވެ، ފަހެ މިފަދަ ދަރަޖައެއްގައި ﷲ سبحانه وتعالى ގެ ވަލީވެރިން ވެމުން ދުރުވެ ބަޔަކުގެންވާއެވެ. ފަހެ މިއީ ބުދުތަކުގެ އަޅުކޮށްވެރިންގެ ހިކުމެވެ. ތަރްޖަމާވަނީ އިލާހު ކަލާނގެއްގެ ފަރާތުންނެވެ.

﴿...هَٰٓؤُلَآءِ شُفَعَٰٓؤُنَا عِندَ ٱللَّهِۚ...﴾[213]

މާނައީ: "...މި ތަކެއްޗަކީ، ﷲ سبحانه وتعالى ގެ ހަޟްރަތުގައި ތިމަންނަމެންގެ ޝަފާޢަތްތެރިވާ ތަކެއްޗެވެ..."

﴿...مَا نَعۡبُدُهُمۡ إِلَّا لِيُقَرِّبُونَآ إِلَى ٱللَّهِ زُلۡفَىٰٓ...﴾[214]

މާނައީ: "...ﷲ سبحانه وتعالى ގެ ހަޟްރަތަށް ތިމަންނަމެން ކައިރިކޮށްދިނުމަށްޓަކައި ނޫނީ، ތިމަންނަމެން އެތަކެއްޗަކަށް އަޅުކަމެއް ނުކުރަމުއެވެ..."

﴿ءَأَتَّخِذُ مِن دُونِهِۦٓ ءَالِهَةً إِن يُرِدۡنِ ٱلرَّحۡمَٰنُ بِضُرّٖ لَّا تُغۡنِ عَنِّي شَفَٰعَتُهُمۡ شَيۡـٔٗا وَلَا يُنقِذُونِ﴾[215]

މާނައީ: " އެކަލާނގެ ފިޔަވައި އެހެން އިލާހުންތަކެއް ތިމަން ހިފާނީ ހެއްޔެވެ؟ ރަޙްމާން ވަންތަ ރަސްކަލާނގެ، ތިމަންނަށް ގެއްލުމަކަށް އިރާދަކުރައްވާނަމަ، އެތަކެއްޗާއި ޝަފާޢަތް ތެރިކަމުން ތިމަންނަށް އެއްވެސްކަމެއް ފުއްދައެއް ނުދެވޭނެތެވެ. އަދި އެތަކެއްޗަކަށް ތިމަން ސަލާމަތްކޮށްވެސް ނުދެވޭނެތެވެ."

---

213 يونس:18

214 الزمر: 3

215 يس: 23

ޤަޠް ހަމަކަށަވަރުން، އެއްވެސް ގެއްލުމެއް އަދި ފައިދާއެއް ނުދެވޭނެ ނަބިއްޔެއް އަދި ވަލީވެރިއެއް އަދި އެހެނަސް އެހެންފަރާތްތަކުގެ ނަންނަމުން، އެފަރާތްތަކުގެ ކިބައިން މަދަދާއި އެހީތެރިކަމަށް އެދުމީ، الله سبحانه وتعالى އާއި އެކު ޝަރީކުކުރުމެވެ. އެހެނީ ގެއްލުމެއް ދުރުކޮށްދިނުމަށް އެކަލާނގެ ފިޔަވައި އެހެންއެއްވެސް ފަރާތެއް ކުޅަދާނަވެގެން ނުވެއެވެ. އަދި އެކަލާނގެ ދެއްވި ހެޔޮކަމެއް ފިޔަވައި އެހެން އެއްވެސް ހެޔޮކަމެއްވެސް ނުވެއެވެ.....

ދަންނަވާ އުލަމާއުން އެބުނާ ބުނުން: އުލަމާއުންގެ ތެރޭގައި ޚަވާރިޖުންނާއި، ނަވާޞިބުންނާއި، ރާފިޟީންނާއި، ނުޞައިރީންނާއި، ޤަދަރިއްޔާއާއި ޖަހުމިއްޔާއި، އަދި ސޫފިއްޔާއި ޤަދަރިއްޔާއި، އަދި މިސްކިތުގެ އެހީތެރިޔާ ދުނިޔަވީ ދަރަޖަ، ފަހެ މިއީ އުލަމާއުން ހަމަވެއިވާ ގޮތުމަވާން ދޮގެވެ. އެއީ ފާސިޤު އަދި ބިދުޢަތްތެރިއާ ދިމާލު އަދި އެކަމުގެ ޢަޤީދާ ފުރިހަމަ ކުރަން ޖެހޭނެއެވެ..." މިއެވެ.

އަދި އެކަމުގައި އަދިސްފައިވާ ދިމާލު ކަންތައް ގިނަވެގެންވެއެވެ. އަހަރުމެން މިދެކެނީ ކުރި ވާހަކަތަކަށް ފުރިހަމަ ކޮށްލީއެވެ.

ފަސްލު:

ޝައިޚް (އިބްނު ތައިމިއްޔާ)ގެ ބަސްފުޅުގައި ކުރިން އިޝާރާތްކޮށްވެގެން ދިޔަފަދައިން ގަބުރުތަކުގެ ސަބަބުން މުސްލިމުން ފިތުނަވެރިކަންތަކުގެ ބިރުވެރިކަން ޝިރުކާ އެގަބުރުތަކުގެ ކައިރީގައި ނަމާދުކުރުމާއި އަދި އެފަދަ ކަންތައް ނަހީކުރުވުމަށް ސާފުކުރެވިފައިވެއެވެ.

އަދި އެޤަބުރުތަކަށް ޒިޔާރަތްކުރަމުން އަޅުކަންކުރާ މީސްމީހުންނާއި އަދި އެޤަބުރުތަކަށް ތުދުވިރިޔާތް ޝަރީޢަތާ މިހާރުގެ ބައެއް ޚުރާފާތްތަކަށް ކުރިއެރުމުގެ ސަބަބުން ފިތުނަ ބޮޑުވެގެންދިޔައެވެ. ޝައިޚް رحمه الله ގެ ފޮތް، 'އަލްފުރްޤާން ބައިނަ އައުލިޔާއި ރަޙްމާން ވައައުލިޔާއި ޝައިޠާން' މިފޮތުގައި އަދި އެކަމާގުޅޭ އެހެނިހެން ފޮތްތަކުގައިވެސް އާދޭ ތަފުސީލު އެތައްކަމެއް ބަޔާންކޮށްދެއްވައިފައިވެއެވެ.

ވިދާޅުވިއެވެ:

(. . .والشيطان يضل بني آدم بحسب قدرته، فمن عبد الشمس والقمر والكواكب ودعاها كما يفعل أهل دعوة الكواكب، فإنه ينزل عليه شيطان يخاطبه ويحدثه ببعض الأمور، ويسمون ذلك روحانية الكواكب، وهو شيطان . . . وكذلك عباد الأصنام قد تخاطبهم الشياطين، وكذلك من استغاث بميت أو غائب، وكذلك من دعا الميت أو دعا به، أو ظن أن الدعاء عند قبره أفضل منه في البيوت والمساجد . . . والنصارى والضلال من المسلمين أحوال عند المشاهد يظنونها كرامات وهي من الشياطين، مثل أن يضعوا سراويل عند القبر فيجدونه قد انعقد أو يوضع عنده مصروع فيرون شيطانه قد فارقه يفعل الشيطان هذا ليضلهم . . . ومثل أن يرى أحدهم أن القبر قد انشق وخرج منه إنسان فيظنه الميت. . . .) [216]

---

216 الفرقان بين أولياء الرحمن وأولياء الشيطان: 1/179-180

މާނައީ: "...އަދި ޝައިޠާނާ، އޭނާއަށް ކުޅަދާނަވީ މިންވަރަކުން އާދަމްގެދަރިން މަގުފުރެއްދަވައެވެ. އެގޮތުން ތަރިތަކަށް ދުޢާކުރުމުގެ އަހުލުވެރިން ކަންތައްކުރާ ފަދައިން، އިރާއި ހަނދާއި އަދި ތަރިތަކަށް އަޅުކަންކޮށް އަދި ދުޢާކުރާ މީހާ، ފަދަ އޭނާގެ މައްޗަށް ޝައިޠާނުން ފައިބާ، އޭނާއާއި ވާހަކަދައްކާ، އަދި ބައެއްކަންތަކުން ޚަބަރުދެއެވެ. އެމީހުން އެކަންތަކަށް ކިޔަނީ ތަރިތަކުގެ ރޫހާނީކަންކަމަށެވެ. އަދި އެއީ ޝައިޠާނުންނެވެ......އަދި ހަމައެފަދައިން ބުދުތަކަށް އަޅުކަންކުރާ މީހުންވެސް، ޝައިޠާނުން އެމީހުންނާއި މުޚާޠަބުކޮށް ވާހަކަދައްކާފާނެއެވެ. ހަމައެފަދައިން މައްޔިތުންގެ ކިބައިން ނުވަތަ ޣައިބުގައިވާ މީހުންގެ ކިބައިން އެހީތެރިކަން އެދިއްޖެ ދިމާވެސްމެއެވެ. އަދި ހަމައެފަދައިން މައްޔިތަކަށް ދުޢާކޮށްފި މީހާ، ނުވަތަ ގޮވާލި މިސާލުގައި ކުރާ ދުޢާއަށްވުރެ ޞޫރަތުގެ ... ދުޢާކޮށްފި ދިމާވެސްމެއެވެ.

ނަޞާރާއިންނާއި، އަދި މުސްލިމުންގެ ބައިން މަގުފުރެދިފައިވާ މީހުންނަށް، ... އެމީހުން ... ކަރާމާތްތަކެވެ. ... ޝައިޠާނާގެ ... އޭނާ ... ހާލަތުގައި ... އަދި ... ޝައިޠާނުން ... އެމީހުން މަގުފުރެއްދެވުމަށް ......އަދި ހަމައެފަދައިން ... އޭނާ ..."

(. . . ومن هؤلاء من يستغيث بمخلوق إما حي أو ميت، سواء كان ذلك المخلوق مسلما أو نصرانيا أو مشركا، فيتصور الشيطان بصورة ذلك المستغاث به، ويقضي بعض حاجة ذلك المستغيث، فيظن أنه ذلك الشخص، أو هو ملك تصور على صورته، وإنما هو شيطان أضله لما أشرك بالله كما كانت الشياطين تدخل في الأصنام وتكلم المشركين. ومن هؤلاء من يتصور له الشيطان ويقول له: أنا الخضر، وربما أخبره ببعض الأمور، وأعانه على بعض مطالبه. . . . . ومنهم من يطير به الجني إلى مكة، أو بيت المقدس أو غيرهما، ومنهم من يحملهم عشية عرفة، ثم يعيده من ليلته. . .)[217] (. . . ومنهم من كان يؤتى بمال مسروق، تسرقه الشياطين وتأتيه به، ومنهم من كانت تدله على السرقات . . .)[218]

މާނައީ: "....އަދި މިމީހުންގެ ތެރެއިން ދިރިހުރި ނުވަތަ މަރުވެފައިވާ މަޚްލޫޤެއްގެ ކިބައިން އެހީތެރިކަމަށް އެދޭ މީހުންވެއެވެ. އެއީ އެމަޚްލޫޤަކީ މުސްލިމެއްކަމުގައި ނުވަތަ ނަޞާރާއެއްކަމުގައި ނުވަތަ މުޝްރިކެއްކަމުގައި ވިޔަސްމެއެވެ. ދެންފަހެ ޝައިޠާނާ، އެ އެހީތެރިކަމަށް އެދެވޭ ފަރާތުގެ ސޫރަތުއިން ސޫރަވެޖެހެއެވެ. އަދި އެ އެހީތެރިކަމަށް އެދޭމީހާގެ ބައެއް ހާޖަތްތަކެއް ފުއްދައިދެއެވެ. ދެންފަހެ އޭނާ ހީކުރަނީ އެއީ އޭނާ އެހީތެރިކަމަށް އެދުނު މީހާކަމަށެވެ. ނުވަތަ އެއީ އޭނާގެ ސޫރަގައިވާ މަލާއިކަތެއްކަމަށެވެ. އެހެނެއްކަމަކު އެއީ އޭނާ الله سبحانہ وتعالیٰ އާއި ޝަރީކު ކުރުމުން، އޭނާ މަގުފުރެއްދި ޝައިޠާނެކެވެ. އެއީ ބުދުތަކަށް ޝައިޠާނުން ވަދެ، މުޝްރިކުންނާއި އެއްޗެހި ވާހަކަދައްކާ ފަދައިންނެވެ.

217 الفرقان بين أولياء الرحمن وأولياء الشيطان: 1/171-173

218 الفرقان بين أولياء الرحمن وأولياء الشيطان: 1/111

އަދި މިމީހުންގެ ތެރެއިން ޝައިޚާ ބުރުހާނުއްދީނގައި އަރިޝް، 'ތިމަންނާމީ ހަކަތިރުގެފާނޫ' އުމީހުންކައިރީގައި ބުނާމީހުންވެއެވެ! އަދި ޚަޔަރުއްދީގައި އުޝައިޚާ އުމީހަކަށް ބަރަކާތްކަންތަކުން ހަބަރުދީފާނެއެވެ. އަދި އޭނާ އުނާ ބައެއް ކަންތައް ހާސިލުކުރަން އެހީވެދޭނެއެވެ......އަދި އުމީހުންގެ ތެރެއިން، ޖިންނި އަރިޝް އޭނާ ގޮވައިގެން މައްކާއަށް ނުވަތަ ބައިތުލް މަގްދިސްއަށް ނުވަތަ އެހެންތަނަކަށް އުދުހިގެން ދިޔުންވެއެވެ! އަދި އުމީހުންގެ ބައެއް މީހުން، ޢަރަފާތުދުވަހުގެ ދުވާލުގެ ހަވީރުގައި އުޖިންނީން އުމީހުން ގޮވައިގެން ޢަރަފާތަށް ގެންގޮސް، ދެން އެއަށްފަހު ހަމައެދުވަހުގެ ރޭގަނޑު އެނބުރި އަންނަމީހުންވެއެވެ!......އަދި އުމީހުންގެ ތެރެއިން، ވަގަށްނަގައިފާވާ މުދާ އުމީހުންގެ ކައިރިއަށް ގެނެސް ދިނުންވެއެވެ! ޝައިޚާނުން އެމުދާ ވަގަށް ނަގައިގެން އުމީހާ ކައިރިއަށް ގެންނަނީއެވެ! އަދި އުމީހުންގެ ތެރެއިން ވަގަށްނަގައިފާވާ ތަކެތި ހޯދަން ބުނުމަށް (ޝައިޚާނުން އުމީހުނަށް) ދައްކައިދީ ދިނުންވެއެވެ!..."

އުކަށޭގޮތް ވިދާޅުވެއެވެ.

(. . . حتى أني أعرف من هؤلاء جماعات يأتون إلى الشيخ نفسه الذي استغاثوا به وقد رأوه أتاهم في الهواء فيذكرون ذلك له. هؤلاء يأتون إلى هذا الشيخ وهؤلاء يأتون إلى هذا الشيخ فتارة يكون الشيخ نفسه لم يكن يعلم بتلك القضية فإن كان يحب الرياسة سكت وأوهم أنه نفسه أتاهم وأغاثهم وإن كان فيه صدق مع جهل وضلال قال: هذا ملك صوره الله على صورتي. وجعل هذا من كرامات الصالحين وجعله عمدة لمن يستغيث بالصالحين ويتخذهم أربابا وأنهم إذا استغاثوا بهم بعث الله ملائكة على صورهم تغيث المستغيث بهم. ولهذا أعرف غير واحد من الشيوخ الأكابر الذين فيهم

صِدْقٍ وزُهْدٍ وعِبَادَةٌ لَمَّا ظَنُّوا هَذَا مِن كَرَامَاتِ الصَّالِحِينَ صَارَ أَحَدُهُمْ يُوصِي مُرِيدِيهِ يَقُولُ: إِذَا كَانَتْ لِأَحَدِكُمْ حَاجَةٌ فَلْيَسْتَغِثْ بِي وليستنجدني ولْيَسْتَوْصِنِي ويَقُولُ: أَنَا أَفْعَلُ بَعْدَ مَوْتِي مَا كُنْتُ أَفْعَلُ فِي حَيَاتِي وَهُوَ لَا يَعْرِفُ أَنَّ تِلْكَ شَيَاطِينُ تُصَوَّرَتْ عَلَى صُورَتِهِ لِتُضِلَّهُ وتُضِلَّ أَتْبَاعَهُ فَتُحَسِّنُ لَهُمْ الْإِشْرَاكَ بِاللَّهِ وَدُعَاءَ غَيْرِ اللَّهِ وَالِاسْتِغَاثَةَ بِغَيْرِ اللَّهِ وَأَنَّهَا قَدْ تُلْقِي فِي قَلْبِهِ أَنَا نَفْعَلُ بَعْدَ مَوْتِكَ بِأَصْحَابِكَ مَا كُنَّا نَفْعَلُ بِهِمْ فِي حَيَاتِكَ فَيَظُنُّ هَذَا مِنْ خِطَابِ إِلَهِيٍّ أُلْقِيَ فِي قَلْبِهِ فَيَأْمُرُ أَصْحَابَهُ بِذَلِكَ.)[219]

ވާނަރީ: "...އަދި އަހުރެން މިމީހުންގެ ތެރެއިން ޒަމާނުގެ ބޮޑަށް ދަންނަމެވެ. އުމީހުން އިލްތިޒާމްކަމަށް އުޅުނު ޝަރީޢަތުގެ ކައިރިއަށް އުމީހުން ދުރެވެ. އެއީ ވަރުގެ ތެރޭގައި އެ ޝަރީޢަތް އުމީހުންގެ ކައިރިއަށް އަންނަތަން އުމީހުންނަށް ފެނިފައިވުމުންނެވެ. ދުން އުމީހުން އަޝްރީޢަތް އުފާވަކަތަށް ކިޔާދެއެވެ. މިމީހުން އެ ޝަރީޢަތް ކައިރިއަށް މިވާގަ ހިފައިގެން އަންނައިރު، ބަޔާއްފަހަރު ޝަރީޢަތުން ފެށެނީއެވެ. ދުންދަރަ އަޝްރީޢަތި ފެނިކަމާއި ރިޔާސަތަށް ލޯބިވާ މިހެއްނަމަ، (އުމީހުން އުފާވަކަތަށް ދުއްކުމުން ދުރާވެސްނަކާ) ހަނުހުރެއެވެ. އަދި އުމީހުންގެ ކައިރިއަށް ވަރުގެ ތެރެއިން އައިސް އުމީހުންނަށް އިލްތިފާތުން މިހަލި ހަމަ އަޒުކާކަމަށް އުމީހުންނަށް ހިތްގެރެވެ. އަދި އެ ޝަރީޢަތުގެ ގައިގައި ތޭ ހިތްކާވާއި މަގުފުރުދާވާއި އުކުފުސް ތެރޭފިލާވަރު ހުރެއްޖެއްޔާ އާނާ ބުނެއެވެ. 'މިއީ، اللّٰه سبحانهٗ وتعالىٰ އަހުރެންގެ ސިފައިގައި ޞޫރަކުރައްވާ ފެއްޓި މަޝްހޫރުކަމެކެވެ!' އަދި އޭނާ އުކަނޑައަކަށް ޞާލިޙުންނަށް ދިމާވާ ކަރާމާތަކުގެ ތެރެއިންނާ ކަމެއްކަމުގައި ހަދައެވެ. އަދި ޞާލިޙުންގެ ކިބައިން ކަންކަމަށް އެދި ދުޢާކުރީ އަދި އެޞާލިޙުންނަށް ރައްޓެހިކަމެއްކަމުގައި ނަގާ މީހުންނަށް މިކަންތައް އުމީހުން އުނަށްތަކުގައި ބޮޑުކަމާ ކަމެއްކަމުގައި ހަދައެވެ. އަދި އުމީހުން އުޞާލިޙުން ގެދުވެރިކަން އިލްތިޒާމްކަމަށް އެދިޔައްޓާ، اللّٰه سبحانهٗ وتعالىٰ އުކަމާސީގެ މަގާއިކަމުން އުޞާލިޙުންގެ ޝަރީޢަތު ފެންނާ އުމީހުން ގެދުވެރިކަން އިލްތިޒާމްކަމަށް އުދުން ކަންތަކުގައި އިލްތިޒާމްކަމަށް ހުރިއެވެ.

219 مجموع الفتاوى: 17/456، 457

މިކަމަށްޓަކައި، ތެދުވެރިކަމާއި ޖޫދުވެރިކަމާއި އަޑުވެރިކަން އެމީހުންގެ ގައިގައިވާ ބޮޑެތި ޝައިރުންގެ ތެރެއިން އެކަކަށްވުރެ ގިނަ މީހުން، އެމީހުން މިކަންތަކާ ބާރުއަޅުއްވާ ލިބިގެންނަވާ ކަރާމާތްތަކުގެ ތެރެއިން ހިތްޖެހޭކަމެއްކަމަށް ހިކުރިހިނދު، އެމީހުންގެ ތެރެއިން އެކަކު އޭނާ އެދު މީހުންކައިރި މީހުން ބުނު ވަޞިއްޔަތްކުރިކަން ދެންނެވީމެވެ. އޭނާ ބުނެއެވެ. 'ކަލޭމެންގެ ތެރެއިން އެއްވެސް މީހެއް ބާޖަވެރިކަން ދިރިގެންވާނަމަ، ވަރު އެމީހަކު އަހުރެން ތެދުވެރިކޮށް އެހީތެރިކަން އެދޭށެވެ. އަދި އަހުރެންގެ ގޮތުން ސަޚާވަތްތެރިއެއްދޭނަމެވެ.' އަދިވެސް އޭނާ ބުނެއެވެ. 'އަހުރެން ދިރިހުރިއިރު ކުރަމުންދައި ކަންތައް، އަހުރެން މަރުވުމަށްފަހުވެސް ކުރާނަމެވެ!' އަދި އޭނާ އޭނާގެ ޤަބުރާގައި ޤަބުރާހިގެން އަންނަ ޝައިޠާނުން ކަމެއް އޭނާއަކަށް ނޭނިގުނެއެވެ. އެއީ އޭނާގާއި އޭނާއަށް މެހުމާނާ މީހުން އެޝައިޠާނާ ވަގުތުއްދުރުކަމަށްޓަކައިއެވެ. ދެންފަހެ އޭނާ، الله سبحانه وتعالى އަށް ޝަރީކުކުރުމާއި، އެކަލާނގެ ފިޔަވައި އެހެން ފަރާތްތަކަށް ދުޢާކުރުމާއި، އަދި އެކަލާނގެ ފިޔަވައި އެހެންފަރާތްތަކުން އެހީތެރިކަން އެދުން، އެމީހުންނަށް ޤުރުބާންކޮށްދީ ބަސްތަވުކަމަކަށް ހަގާދުރާއެވެ. އަދި ފަހަރެއްގައި އެޝައިޠާނުން އޭނާގެ ހިމަން އިޙްރާމް ޤައިދި ބުނެގެންއެވެ: 'ކަލޭ ދިރިހުންނައިރު ކަލޭގެ އަސްބާބުންނަން އަހަރުމެން މިކާތްތު ކަންވަތް، ކަލޭ މަރުވުމަށްފަހުވެސް އަހަރުމެން އެމީހުންނަށް ކާންދޭނަމެވެ!' ދެންފަހެ އޭނާ ހިނގަމުން އޭގެ އޭނާއަށް ބާވައިރުއްވުން އިހާރި ހިޖާބުއްކަމަށްވެ! ދުން ވަރު އޭނާގެ އަސްބާބުންނަން އެކަކަމް އަހުރެމުގެ ބުނުރު..." އަދި މިދަތުއިންނާ އަދި މިއަންނުރު ބޮޑެތި ކަންތައްތައް އެކަމުގެޑާހުން ދިރުކުރުއްވިއެވެ.

އަދި މިވާހަކަތަކުގެ ތެމްސީލުތަކުގެ، އެފަދަ ކަންކަން ހިނގިކަން އިންސާފުއަން އަޑިއަހާނުން، އޭނާ އެކަހަން އަޅުވެތިވެ އަދި އެކަންތަކުގެ ސަބަބުން ހެއްކުންތެރިވުމެވެ ނުވާނެވެ. އެއީ ބޮޑުތަކަކާއި ހެބުތަކަކަށް އަޅުކަންކުރަކާ މިހުންނަށްވެސް މިފަދަ ކަންތަކެއް ހިނގާކަން އޭނާއަށް އެނގިދިނުމެވެ. އަދި އަޅުގަނޑުގެ ސަބަބުން އެއްބަލިވާނީ الله سبحانه وتعالى އަށެވެ. އެކަލާނގެ އިރާދަފުޅުގެ ސަބަބުން ވާނުވާނެވެ. އަދި އެކަލާނގެ އިރާދަފުޅާއެކު ވާކަމުގެ ނުވާނުވާނެވެ.

ފަސްލު:

އެމީހުންގެ ނަފްސަށް އިޚްލާޞްތެރިވެ، އަދި އޭނާ ޖަމާޢަތާއި އަދި ކުރާކަންތަކާއި މެދު ސުވާލުކުރެވޭނެކަމާއި، އަދި އިޚްތިޔާރު އޭނާގެ ބަހާއި ޢަމަލުގެ ހިސާބު ބެއްލެވޭނެކަން ދަސްއެޅިޔާގެ މައްސަލަ ވާޖިބުވެގެންވަނީ އަހަރުމެންގެ ޖަވާބު ތަބާވުން.

އަދި ޞާލިޙުކަމާއި ތަޢައްބުދުވުމުގެ ބަޔާން ކޮށްފީމެވެ. އަދި ނަފްސުތަކުގައި އޭނާގެ ނިޔަތް އިޚްލާޞްތެރިކުރުމެވެ. الله سبحانه وتعالى ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ.

﴿۞قُلْ إِنَّمَآ أَعِظُكُم بِوَٰحِدَةٍۖ أَن تَقُومُوا۟ لِلَّهِ مَثْنَىٰ وَفُرَٰدَىٰ ثُمَّ تَتَفَكَّرُوا۟ۚ...﴾[220]

މާނައީ: "ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ތިމަން، ތިޔަބައިމީހުންނަށް ނަސޭހަތް ދެއްވާކަން ކަށަވަރީ، އެންމެކަމަކަށެވެ. (އެއީ) ތިޔަބައިމީހުން ދޭދޭމީހުންނާއި، ވަކިވަކިން الله سبحانه وتعالى އަށްޓަކައި (ބައްޔެއްގެ ހުރުމުގައި) ޤާއިމް ވެތިބުމަށެވެ. ދެން ތިޔަބައިމީހުން ވިސްނައި ފިކުރުކުރުމަށެވެ..."

އަދި الله سبحانه وتعالى ގެ ޙަޟްރަތުގައި އެކަލާނގެ ނަބިއްޔާގެ ސުންނަތަށް ތަބާވެގެން ދެނެގަ އުނިކަމާއި އިޚްލާޞްތެރި ނުކުރެވޭނެކަން ދަންނަވަމެވެ. الله سبحانه وتعالى ވަޙީކުރެއްވިއެވެ.

﴿ٱتَّبِعُوا۟ مَآ أُنزِلَ إِلَيْكُم مِّن رَّبِّكُمْ وَلَا تَتَّبِعُوا۟ مِن دُونِهِۦٓ أَوْلِيَآءَ ۗ قَلِيلًا مَّا تَذَكَّرُونَ﴾[221]

---

220 سبأ: 46

221 الأعراف: 3

މާނައީ: "ތިޔަބައިމީހުންގެ ވެރިރަސްކަލާނގެ ޙަޟްރަތުން، ތިޔަބައިމީހުންނަށް ބާވައިލެއްވި ފޮތަށް ތިޔަބައިމީހުން ތަބާވާށެވެ! އަދި އެކަލާނގެ ފިޔަވައި، އެހެން އެހީތެރިންނަކަށް ތަބާނުވާށެވެ! ތިޔަބައިމީހުން ހަނދުމަކުރަނީ، ވަރަށްވެސް މަދުންނެވެ."

އަދިވެސް ވިދާޅުއްވިއެވެ.

﴿كِتَٰبٌ أَنزَلْنَٰهُ إِلَيْكَ مُبَٰرَكٌ لِّيَدَّبَّرُوٓا۟ ءَايَٰتِهِۦ وَلِيَتَذَكَّرَ أُو۟لُوا۟ ٱلْأَلْبَٰبِ﴾[222]

މާނައީ: "(މިއީ) ކަލޭގެފާނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ބާވައިލެއްވި ބަރަކާތް ލެއްވި ފޮތެކެވެ. (އެއީ) އެއުރެން އެ ފޮތުގެ އާޔަތްތަކުގެ މާނަތަކާމެދު ވިސްނައި ފިކުރުކުރުމަށެވެ. އަދި ބުއްދީގެ ވެރިން (އެއިން) ނަސޭހަތް ލިބިގަތުމަށެވެ."

ދަންނަށް، الله سبحانه وتعالىގެ ޙުކުމްފުޅާއި އަދި އެކަލާނގެ ސުންނާގައި، އުއްމަތުގެ ދުރުގައި ޝިފާވެސް އެކުވެރިކަން ލިބިގެންދެވޭނެ އުޞޫލުތަކުގެ މައްޗަށް އަމުރުކުރައްވާ ވާޖިބުކުރައްވާފައި ވޭ، އަރައިގަންނަވާ ދެބަސްވުން އުފެދިއްޖެނަމަ އެކަލާނގެ ޙުކުމާއި އަދި އެކަލާނގެ ނަބިއްޔާގެ ސުންނަތަށް ރުޖޫޢުކުރުމެވެ. الله سبحانه وتعالى ވިދާޅުއްވިއެވެ.

﴿...فَإِن تَنَٰزَعْتُمْ فِى شَىْءٍ فَرُدُّوهُ إِلَى ٱللَّهِ وَٱلرَّسُولِ إِن كُنتُمْ تُؤْمِنُونَ بِٱللَّهِ وَٱلْيَوْمِ ٱلْءَاخِرِ ذَٰلِكَ خَيْرٌ وَأَحْسَنُ تَأْوِيلًا﴾[223]

މާނައީ: "...ފަހެ، ކަމަކާމެދު ތިޔަބައިމީހުން ދެބަސްވެއްޖެނަމަ، الله سبحانه وتعالى އަށާއި، ރަސޫލާއަށް އެކަމެއް ރައްދުކުރާށެވެ! (އެބަހީ: އެކަމާމެދު الله سبحانه وتعالى އާއި، އެކަލާނގެ ރަސޫލާގެ ޙުކުމްއަށް ބަލައި އެކަމެއް ޙަވާލުކުރާށެވެ!) ތިޔަބައިމީހުން، الله سبحانه وتعالى އާއި، އާޚިރަތްދުވަހަށް އީމާންވާ ކަމުގައި ވާނަމަށެވެ. އެކަމީ ތިޔަބައިމީހުންނަށް ހެޔޮކަންބޮޑުވެ. އަދި، ނިމުމެއްގެ ގޮތުން ރިވެތިކަމުން ބޮޑުވުމެވެ."

---

222 ص: 29

223 النساء: 59

އިލްމުވެރިން ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ.

(..الرد إلى الله: الرد إلى كتابه. والرد إلى رسوله: الرد إليه في حياته، والرد إلى سنته بعد وفاته...) [224]

މާނައީ: "...الله سبحانه وتعالى އަށް ރައްދުކުރުމަކީ އެކަލާނގެ ފޮތަށް ރައްދުކުރުމެވެ. އަދި އެކަލާނގެ ރަސޫލާއަށް ރައްދުކުރުމަކީ، އެކަލޭގެފާނުގެ ހަޔާތުގައި އެކަލޭގެފާނަށް، އަދި އެކަލޭގެފާނު އަވަހާރަވުމަށްފަހު އެކަލޭގެފާނުގެ ސުންނަތަށް ރައްދުކުރުމެވެ..."

އަދި މިއާޔަތުން ތަރުޖަމާކޮށްދެއްވަނީ: ދެބަސްވުމާއި ޚިލާފުވުން އުފެދިއްޖެނަމަ، الله سبحانه وتعالى ގެ ފޮތާއި އެކަލާނގެ ނަބިއްޔާގެ ސުންނަތަށް ރައްދުކުރުމާ މިއާޔަތް ވުޖޫބުކުރައްވައެވެ. އެއީ އެކަލާނގެ ބަސްފުޅުގައިވާ: "...އެއީ ތިޔަބައިމީހުން الله سبحانه وتعالى އާއި އާޚިރަތްދުވަހަށް އީމާންވާކަމުގައިވާނަމަ..." ފަހު މިއީ ޝަރުޠެކެވެ. އަދި ޝަރުޠު ނެތިވެއްޖެއްޔާ، ޝަރުޠުގެ ޖަވާބުވެސް ނެތިވެގެންދެއެވެ.

އަދި ދެބަސްވުމާއި ޚިލާފުވުން ފައިސަލާކުރުމަށް އެއްކަލަން އެނބުރި ރައްދުކުރުމަށް އަމުރުކުރެއްވުން، الله سبحانه وتعالى އަށް މުސްތަޙިއްޤުވެގެންވެއެވެ. އެއީ އަދި ހުއްޖަތެއް ދިނީ އިލްމުވެރިން އަރިހުގައި ތަޤްލީދުކުރުން ހުއްދަނުވާ ދީނުގެ އަސްލުތަކުގައިއެވެ. الله سبحانه وتعالى ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ.

﴿فَلَا وَرَبِّكَ لَا يُؤْمِنُونَ حَتَّىٰ يُحَكِّمُوكَ فِيمَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ ثُمَّ لَا يَجِدُوا فِي أَنفُسِهِمْ حَرَجًا مِّمَّا قَضَيْتَ وَيُسَلِّمُوا تَسْلِيمًا﴾ [225]

---

224 تفسير الطبري: 186/7

225 النساء: 65

މާނައީ: "އެހެންނަކުން ނޫނުވެ! ދަރި، ކަލޭގެފާނުގެ ވެރިރަސްކަލާނގެ ގަސްދުއްވައި ވަރީ ކުރައްވަމެވެ. އެއުރެންގެ ދުރުގައި އުފެދިފައިވާ ދުލުވެރިކަމުގައި، ކަލޭގެފާނު ބުލުއްވުރި ކޮށްދުވަން ތާނދޫން، އެއުރެން އިމާނާއި ނުވާނެއެވެ. އެހިނދު، ކަލޭގެފާނު ނިޔާކުރެއްވި ގޮތާމުދު އެއުރެންގެ ހިތްތަކުގައި، ދަލީލަތުގައި ވާކަމުގައި އެއުރެން ނުދެކެނެވިއެވެ. އަދި އެއުރެން (އެ ނިހާއަތަށް) ފުރިހަމަވެގެންވާ ކިބައަށްވުމަކުން ކިބައަށްވާނަމެވެ."

އަދި ނަބިއްޔާ ﷺ އަންގަވައި، އެކަލޭގެފާނުގެ އުއްމަތުގައި ގިނަވެގެންވާ އިޚްތިލާފުތައް އުފެދޭނެކަމަށް ޚަބަރުދެއްވިއިރު، އެބައިމީހުންނަށް އަމުރުކުރެއްވީ އެކަލޭގެފާނުގެ ސުންނަތުގައާއި، އަދި އެކަލޭގެފާނަށް ފަހުން އައި ތެދުމަގުލިބިގެންވާ ޚަލީފާއިންގެ ސުންނަތުގައި ހިފަހައްޓަވަނެވެ. އެގޮތުން އެކަލޭގެފާނު ﷺ ބަޔާންކޮށްދެއްވިއެވެ.

(. . . إنه من يعش منكم سيرى اختلافا كثيرا، فعليكم بسنتي وسنة الخلفاء الراشدين المهديين من بعدي، تمسكوا بها وعضوا عليها بالنواجذ، وإياكم ومحدثات الأمور، فإن كل بدعة ضلالة.) [226]

މާނައީ: "ހަމަކަށަވަރުން ތިޔަބައިމީހުންގެ ތެރެއިން ދުނިޔޭގައި ހުންނަ މީހަކަށް ގިނަވެގެންވާ އިޚްތިލާފުތައް ފެންނާނެކަން ކަށަވަރެވެ. ފަހެ ތިޔަބައިމީހުން ތިމަންނަގެ ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ސުންނަތާއި އަދި ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ފަހުން ތެދުމަގުލިބިގެންވާ ޚަލީފާއިންގެ ސުންނަތެވެ. ތިޔަބައިމީހުން އޭގައި ވަރުގަދައަށް ކޮޅުދަތްތަކުން ހިފަހައްޓާށެވެ. އަދި އަލަށް އުފެދޭ ކަންތައްތަކުން ތިޔަބައިމީހުން ދުރުވެގަންނާށެވެ. އެހެނީ އަލަށްއުފެދޭ ކޮންމެ ބިދުޢައަކީ މަގުފުރެދުމެކެވެ."

226 رواه أبو داود: 4607، والترمذي: 2676 ، وابن ماجه: 43

އަދި ދެރަސްފަތު ހިތާމަވެސް އުފެދިހިނދު، ގިނަ މީސްތަކުން އުޅޭގޮތަށް ރައްދުކުރާނެކަން
އަހަރުމެންގެ މައްޗަށް ﷲ سبحانه وتعالى އަދި އެކަލާނގެ ރަސޫލާފުޅުވެސް އަމުރެއް ނުކުރައްވައެވެ.
އަދި ކޮންމެ ޖަމާޢަތެއްގެ މީހުންވެސް، އެޖަމާޢަތުގެ ގިނަމީހުން ތިބިގޮތް ބަލާ އެގޮތަށް ތަބަޢުވާކަން
ﷲ سبحانه وتعالى އާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާ صلى الله عليه وسلم އަންގަވާފައެއް ނުވެއެވެ. އަދި ވަކި ރަށުއްސުރީ
އަވަށެއްގެ މީހުން އުޅޭގޮތް ބަލާ އެގޮތަށް ތަބަޢުވުމަކަށްވެސް އަންގަވާފައެއް ނުވެއެވެ.
އެހެންނަމަވެސް މީސްތަކުންގެ މައްޗަށް ވާޖިބުވެގެންވާނީ، ﷲ سبحانه وتعالى ގެ ޝަރީޢަތާއި އެކަލާނގެ
ނަބިއްޔާގެ ސުންނަތަށް، އަދި ޞަޙާބުގެ ތާބިޢީންނާ ހެޔޮލާއިންގެ ސުންނަތަށާއި، އަދި
ސަލަފުއްޞާލިޙުންނާއި އަދި އެބޭކަލުންނަށް އިޙްސާންތެރިކަމާއެކު ތަބަޢުވި އެބޭކަލުންގެ މަގުގައި
ހިނގުން ގޮތުގެ މައްޗަށް ރައްދުކުރުމެވެ. އެހެންކަމުން އިންސާނާގެ މައްޗަށް ވާޖިބުވެގެންވަނީ
ﷲ سبحانه وتعالى ގެ ޝަރީޢަތާއި އަދި އެކަލާނގެ ނަބިއްޔާގެ ސުންނަތަށް ތަބާވުމެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ
ޞަޙާބީންނާއި ތާބިޢީންނާއި އަދި އިސްލާމްދީނުގެ އިމާމުންގެ މަގަށް ތަބާވުމެވެ. އަދި އެބޭކަލުންގެ
ފަހުންއައި، ހިތާފުވެގަތުމީހުންގެ ގިނަކަމަށް އަޅާނުލުމެވެ.

ދުނިޔެއަށް އައި ބައްޔެއް ދުވަސްވަރެއްގައި، އަދި މަޢާއްސުބުވުން ދުލޮސްހަތަރާކަން ﷲ
سبحانه وتعالى ދެންނެވިގެންވާނަމަ، އަދި ސިފަވެގެންވާ ތުރުކުގެ ހުދުމަށް ﷲ سبحانه وتعالى
ރަސްކަލުގައި އުޅުނުވިޔަގާއިން އޮތް އިދިރުންނަވާނަމަ ފަށ އިމިހަތަން ތައްޔިބުކުރެއްވުން
އައުޅެވިގެންވެއެވެ.

ފަށ ހަމަކަނަވަރުން ބައްޔެގެ މަތިގައި ނުރުއްވެއެވެ. އަދި ހާއްޖަތަން ހުރިހާ
އަޖުރުތަކުގެ އަޖުރުކަމުގައިވާ، ރަސޫލުންގެ އަނގަ ފުރަތަމަ ރަސޫލާއިން ފަރައިގެން އަނގަ
ފަހުގެ ރަސޫލާފުޅު އެކަމަނާގާފުއް ތަޢުރީދުގައިއެވެ. އެއީ އުލޫހިއްޔަތުގެ ތައުޙީދެވެ. ފަށ
ދުރުއާނުގައި އައިސްފައިވާ އެކަމުގެ ދަލީލުތަކާއި ހުރިހާ ހެކިވެގެންވެއެވެ. އަދި ދުރުއާނުގެ
ގިނަ އާޔަތްތަކެއް މިބާބުގެ ވާހަކަ އަކުރު ތަފްސީލްކުރުމުގެ މައްޗަށެވެ.

އަދި ޒިޔާދަވެގެންވާ މީހުންގެ ގިނަކަމާއި، އެއްބަސްވާ މީހުންގެ ގަދަކަމާއިހުރި އިންސާފާ ބިރުންޖެހިފާ އެކަނިވެރި ނުވާނެހެއްޓެވެ. އެހެނީ ބައެއްދުވަސް އަޅުގަނޑުމެންނަށް، ފެނިދާނެއެވެ މީސްތަކުންގެ ތެރެއިން އެންމެ މަދުމީހުންނެވެ. އަދި ކުރިއަށް އޮތްތާކުން އެމީހުންނަކީ މީސްތަކުންގެ ތެރެއިން އެންމެ މަދުފަރާތާ މީހުންނެވެ. އަދި ޞަޙާބާކިރާމް އިސްލާމްވީން ބިރުންޖެހި އެއްކަލަންފުޅުވާ މިޒާޖު ޖަމާންތަކުގެއިއްވެ.

އަދި ޙައްޤަކީ މީސްތަކުންގެ ކިބައިން އެނގޭނެ އެއްޗެއްކަމުނުވެ. އެއީ ޢަލީ ބިން އަބީ ޠާލިބު رضي الله عنه ވިދާޅުވިފަދައިންނެވެ. އެއީ އެކަލޭގެފާނަށް މީހަކު ދެންނެވިފުންނެވެ.

(. . . "أترانا نرى أن الزبير وطلحة كانا مخطئين وأنت المصيب؟!." فقال له علي: "ويحك! يا فلان: إن الحق لا يعرف بالرجال. اعرف الحق تعرف أهله" . . .)[227]

މާނައީ: "....'ކަލޭގެފާނު ހިތަށްއަރަނީ ޒުބައިރުގެފާނާއި ޠަލްޙަތުގެފާނު ކުށެއްގައިވަގެ ހުންނެވިކަމާއި އަދި ޙައްޤުގެ މަތީގައި ކަލޭގެފާނު ހުންނެވިކަމާއި ތިބާ ޙައްޤުގައި ތިއްބަވާ ކަމަށްތޯ؟!' އެހިނދު ޢަލީގެފާނު އާދޭހެއް ވިދާޅުވިއެވެ. 'އޭ މިފަދަ މީހާއެވެ! ކަލޭހެއް ހަމަޖެހިއްޖެވެ. ހަމަގައިމުވެސް ޙައްޤަކީ މީސްތަކުންގެ ކިބައިން އެނގޭނެ އެއްޗެއް ނޫނެވެ. ކަލޭ ޙައްޤު ދަންނަވާށެވެ. އޭރުން ޙައްޤުގެ އަހުލުވެރިން ކަލޭއަށް އެނގޭނެއެވެ...."

އަދި ޙައްޤަކީ މުސްލިމުންގެ ގޯސްޖެހުން ހިފުރުއްމެވެ. (އެބަހީ: މުސްލިމުން އަބަދުވެސް ތަބާވާންވީ ޤުރްއާނާއި ޙަދީޘްއާ ދީން އެއްޗެވެ.)

އަދި (އެބަހަކު ބުނިކަމަށް) الله سبحانه وتعالى އެބަހަކާއި ގުޅި މިހެން ވަޙީކުރައްވާފައިވާ މުސްލިމް ވިއްސަދުވުން ބޭނުންވާނަ ހުރިހާދުވާހުރިކަމެވެ.

---

227 البيان والتبيين: 144/3، تفسير السمعاني: 72/1

﴿...لَوْ كَانَ خَيْرًا مَّا سَبَقُونَآ إِلَيْهِ...﴾[228]

މާނައީ: "....އެއީ ހެޔޮކަމެއް ކަމުގައިވީނަމަ، ތިމަންމެންގެ ވައްޓަކަން އެއުރެން އެކަމަށް އިސްނަގައިގެން ނުދިޔައީހެވެ..."

﴿...أَهَٰٓؤُلَآءِ مَنَّ ٱللَّهُ عَلَيْهِم مِّنۢ بَيْنِنَآ...﴾[229]

މާނައީ: "....އަހުރެމެންގެ ތެރެއިން الله سبحانه وتعالى ނިޢުމަތް ދެއްވާފައިވާ ބައެއް މިބައިމީހުންހެއްޔެވެ؟..."

އަދި ބައެއް ސަލަފުންގެ ބަސްފުޅުން ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ.

(ما ترك أحد حقا إلا لكبر في نفسه.)[230]

މާނައީ: "އެމީހެއްގެ ނަފްސުގައިވާ ކިބުރުވެރިކަމަކުން މެނުވީ އެއްވެސް މީހަކު ޙައްޤު ދޫކޮށްލައެއްނުވެއެވެ."

އަދި އެކަމުގެ ދަލީލަކަށް ހާމަވަނީ ނަބިއްޔާ صلى الله عليه وسلم ގެ މިބަސްފުޅުންނެވެ.

(...لا يدخل الجنة من في قلبه مثقال ذرة من كبر...)[231]

މާނައީ: "އެމީހެއްގެ ހިތުގައި ޛައްރާއެއްގެ މިންވަރުވެސް ކިބުރުވެރިކަންވާ މީހާ ސުވަރުގެ ނުވަންނަހުއްޓެވެ."

228 الأحقاف: 11
229 الأنعام: 53
230 اقتضاء الصراط المستقيم: 120/1
231 رواه مسلم: 91

ދެން އުއަންގަނު އުކަތާގެފުން ހިތްދުވިލަން ތަގްސީމުކުރެއްވި އެއީ ރައްދު ތައްދުކުރުންކަމެވެ. އަދި މިސްތަކުން ދަންނަވާލާ ކުޑަކޮށްލުންކަމެވެ.

އަދި މިފަދައިން ބަސްމީހުގެ ހެކިކަމެއެވެ.

(. . . وتعرَّ من ثوبين من يلبسهما ⁘ يلقى الردى بمذمةٍ وهوان

ثوبٌ من الجهل المركب فوقه ⁘ ثوب التعصب بئست الثوبان

وتحلَّ بالإنصاف أفخر حلية ⁘ زينت بها الأعطاف والكتفان

واجعل شعارك خشية الرحمن مع ⁘ نصح الرسول فحبذا الأمران . . .) [232]

މާނައީ: "...އަދި ޖާހިލުކަމާއި ދަތްތަން ބާރުހިފައިގެން އެޖާހިލުން ގެއްލި މިހަކަން ބިލާތުދި ނިކަމެތިކަމާއި އިހާނެތިކަމާއެކު ހަލާކުވެ. އެއީ މުރައްކަބު ޖާހިލުކަމުގެ ހެދުމެވެ. އަދި އޭގެމަތީގާ ތަޢައްޞުބުވުމުގެ ހެދުމެވެ. އެޖާހިލުދުގެ ނުބައިކަމާއެވެ! އަދި އިންޞާފުވެރިކަމާއެކު ގައިމުވެރި ގަހަނާއަށްވެ. އޭގެއިންވެސް ދުރާނަގާއި އަރިކަށި ޒީނަތްތެރިކުރެވިގެންނެވެ. އަދި ރަޙްމާނާގެ ޝަރީޢަތުގައި ރަސޫލާއަށް އިޚްލާޞްތެރިވުމާއެކު ރަހުމަތްތެރިކަމާއި ބިރުވެރިވުމުގައި ހެދުނެވެ. މިއީ އެއްކަމުގެ ރަނގަޅުކަމާއެވެ!..."

އަދިވެސް ވިދާޅުވެއެވެ.

(. . . والجهل داء قاتل وشفاؤه ⁘ أمران في التركيب متفقان

نص من القرآن أو من سنة ⁘ وطبيب ذاك العالم الرباني . . .) [233]

---

232 الكافية الشافية: 17/1

233 الكافية الشافية: 265/1

މާނައީ: "...އަދި ޖާހިލުކަމަކީ ބަލިމަޑުކަމުގެ ބައްޔެކެވެ. އަދި އޭގެ ޝިފާއަކީ ދެނެގަތުމެވެ. އެދުނަކަށްވީ އޭގެ ބިނާގައި އެއްވެގެންނެވެ. އެއީ ޤުރްއާން ނުވަތަ ސުންނަތުންނާ ނައްބަވާކަމި އެއީ ޖަމާޢަތެވެ. އެއީ ޙައްޤާބެހޭގޮތް އެކަނިވިޔަސްއެވެ..."

އަދިވެސް އިބްނުލް ޤައްޔިމް ވިދާޅުވިއެވެ.

(. . . وما أحسن ما قال الحافظ أبو محمد، عبد الرحمن المعروف بأبي شامة– في كتاب الحوادث والبدع–: حيث جاء الأمر بلزوم الجماعة، فالمراد به: لزوم الحق واتباعه، وإن كان المتمسك به قليلا، والمخالف له كثيرا؛ لأن الحق هو الذي كانت عليه الجماعة الأولى، من عهد النبي صلى الله عليه وسلم وأصحابه، ولا نظر إلى كثرة أهل الباطل بعدهم. قال عمرو بن ميمون الأودي: صحبت معاذا فما فارقته حتى واريته في التراب بالشام، ثم صحبت بعده أفقه الناس: عبد الله بن مسعود، فسمعته يقول: عليكم بالجماعة؛ فإن يد الله على الجماعة. ثم سمعته يوما من الأيام وهو يقول: سيلي عليكم ولاة يؤخرون الصلاة من مواقيتها: فصلوا الصلاة لميقاتها فهي الفريضة، وصلوا معهم فإنها لكم نافلة. قال: قلت: يا أصحاب محمد! ما أدري ما تحدثون؟. قال: وما ذاك؟ قلت: تأمرني بالجماعة، وتحضني عليها، ثم تقول: صل الصلاة وحدك! وهي الفريضة، وصل الجماعة وهي لك نافلة قال: يا عمرو بن ميمون، قد كنت أظن أنك من أفقه أهل هذه القرية. تدري ما الجماعة؟ قلت: لا! قال: إن جمهور الجماعة: الذين فارقوا الجماعة! الجماعة: ما وافق الحق، وإن كنت وحدك[234] . . .) [235]

234 المدخل للبيهقي: 910، تاريخ دمشق لابن عساكر: 46/409-410

235 إغاثة اللهفان من مصايد الشيطان: 1/114-115

މާނައީ: "...އަބޫ ޝާމާގެ ނަމުން މަޝްހޫރުވެގެންވާ، އަލްޙާރިޘް އަބޫ ދުބައްލަދު ބަސްރުއްބަރާން، އޭނާގެ ގޮތް -ޙާމާބުލް ބަހާރީޝީ ވަލްބިދާޔަ-ގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ ބަސްފުޅުގެ ހުރިކަމާއެވެ. އޭނީ ޤަވާޢިދާއިއެކު ޙާޟިރުވެހުރުމަށް އަރިސްކުރިވާ އަމުރެވެ. އޭގެ މުރާދަކީ ބައްޔާއި ޙާޟިރުވެ އެއަށް ތަބާވުމުގެ އިޚްލާޞް ތެރިކަމެވެ. އޭނީ އެބައްޔާގައި ހިލާ މިހުން މަދުވެގެން، އަދި އެކާއި ހިތާކުވެގެންވާ މިހުން ދިނަވެގެންވިރާސްލެއްވެވެ. އެހެން ބައްޔާލި ފުރަތަމަ ޤާއިދާއި އޭގެ މަތީގައިވާ ކަންތަކެވެ. އޭނީ ނަބިއްޔާ ﷺ އާއި އެކަށޭގެ ފަރާތުން ސަރަޙައްދާއި ޤަވާޢިދާއިސްތަރުއެވެ. އަދި އެބަކަލުންނަށްފަށް އައި ބާތިލުގެ އަޙުލުވެރިންގެ ދިނަކަމަށް ބަލުމުއްނަތެވެ.

ޢަދީ ބިން ޙާތިމް އަލްޠާއީ ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ: 'އަހަރެން މުރާދުގެ ފަރާތައި އެކު އުޅުނީމެވެ. އަދި ޝާމްކަރައިގެ ބިމުގެ ފިރިމަނުގެ ތެރެއަށް އެކަލޭގެފާނު ޤުރުވިއްޖައުމަށް ދަންނަން (އެބަހީ: އެކަލޭގެފާނު އަވާރަފުއްޖައުމަށް ދަންނަން) އެކަލޭގެފާނާއި އަހުރެން ވަކިންވެވެ. ދަންނަހަރުގައި މިސްތަކުންގެ ތެރެއިން އެންމެ ފިޤުހުވެރި އިންސާނަކުގައިވާ ރަސޫލުﷲ ބުނު މަސްއޫދާއި އެކު އުޅުނީމެވެ. ދަންނަވާ އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވަނީކަން އަހުރެން ސުވާލުކުރީމެވެ. 'ތިޔަބައިމީހުންގެ މަސްތަކުނަށް ޤަވާޢިދެވެ. އެހެން ﷲ سبحانه وتعالى ގެ އަމުރުފުޅަށް ޤަވާޢިދާއި ހިލާއެވެ.' ދަން އޭގަހުން އެއްދުވަހަކު އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވަނީކަން އަހުރެން ސުވާލުކުރީމެވެ. 'ތިޔަބައިމީހުންގެ މަސްތަކަށް ފިރިންތަކެއް އަންނާނެއެވެ. އެމީހުން ނަމާދު، އޭގެ ވަޒީފާ ޓަސްކުރާނެތެވެ. ޓަކަ ތިޔަބައިމީހުން ނަމާދުގެ އޭގެ ވަޒީފާގައި އަދާކުރާނެއެވެ. އޭނީ ޓަކަސެވެ. އަދި އެމީހުންނާއި އެކު ތިޔަބައިމީހުން ނަމާދުކުރާނެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެނަމާދު ވާހިނީ ތިޔަބައިމީހުންނަށް ސުންނަތަކަށެވެ.' ވިދާޅުވިއެވެ. އަހުރެން ބުނީމެވެ. 'އާ މުޙައްމަދު ﷺ ގެ އަޞްޙާބުންނެވެ! ތިޔަބާޠިލުން ތިޔަދެއްކަވާ ވާހަކައެއް މިހާރު އަހުރެންނަށްކަން

ނޫނެވެ.' (އިބްނު މަސްޢޫދު) ވިދާޅުވިއެވެ. 'އެއީ ޔަޤީންވެގެންހެއްތޯ؟' އަޅުގަނޑު ބުނީމެވެ. 'ކަލޭގެފާނު އަޅުގަނޑުމެންނަށް ޖަމާޢަތާއި އެކީވުމަށް އަމުރުކުރައްވާ އަދި އެކަމަށް ބާރުއަޅުއްވާފައި، ދެން އެއަށްފަހު ހިޔަ ވިދާޅުވީ: ކަލޭ އެކަނި އަމިއްލައަށް ނަމާދުކުރާށެވެ. އެއީ ފަރުޟުނަމާދެވެ. އަދި ޖަމާޢަތުގައި ނަމާދުކުރާށެވެ. އަދި އޮވާހިނީ ކަލޭއަށްވާ ސުންނަތަކަށެވެ!' (އިބްނު މަސްޢޫދު) ވިދާޅުވިއެވެ. 'އޭ ޢަމްރު ބިން މައިމޫނެވެ. އަޅުގަނޑު ހިލުކުރުމަށްއަޔީ ކަލޭޓީ މިރަށުގެ އެންމެ ފުޤަހާއިން މީހާކަމަށެވެ. ޖަމާޢަތަކީ ކޮބައިކަން ކަލޭއަށް އެނގޭހެއްތޯ؟' އަޅުގަނޑު ދެންނެވީމެވެ. 'ނޭނގެއެވެ.' ވިދާޅުވިއެވެ. 'ހަމަކަށަވަރުން ޖަމާޢަތުގެ ގިނަމީހުންނީ ޖަމާޢަތާއި ވަކިވެގެންވާ ބައެކެވެ! ފަހެ ޖަމާޢަތަކީ ހައްގާއި އެއްގޮތްވުމެވެ. އެއީ ކަލޭ އެކަނިވީކަމުގައިވިޔަސް ވެއެވެ..."

އެހެން ރިވާޔަތެއްގައިވެއެވެ.

(. . . فضرب على فخذي، وقال: ويحك! إن جمهور الناس فارقوا الجماعة، وإن الجماعة: ما وافق طاعة الله عز وجل . . .)[236]

މާނައީ: "...ދެން އެކަލޭގެފާނު އަޅުގަނޑުގެ ފައިމަސްގަނޑުގައި ޖެއްސަވާފައި ވިދާޅުވިއެވެ. 'ކަލޭއަށް ސަލާމަތްއެބަވާ! ހަމަކަށަވަރުން ގިނަ މީސްތަކުން ޖަމާޢަތާއި ވަކިވެގެންފިއެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން ޖަމާޢަތަކީ الله ޢައްޒަވަޖައްލަގެ ކިޔަމަންތެރިވުމާއި އެއްގޮތްވެގެންވާކަމެވެ..."

ނުޢައިމު ބިން ޙައްމާދު ވިދާޅުވިއެވެ.

236 المدخل للبيهقي: 910، تاريخ دمشق لابن عساكر: 46/409-410

(. . . إذا فسدت الجماعة، فعليك بما كانت عليه الجماعة قبل أن يفسدوا، وإن كنت وحدك فإنك أنت الجماعة حينئذ . . .) [237]

މާނައީ: "...ޖަމާޢަތް ފާސިދުވެއްޖެނަމަ، ތިބާގެ މައްޗަށްވާނީ ޖަމާޢަތް ފާސިދުވުމުގެ ކުރިން އެޖަމާޢަތް އޮތްގޮތުގައި ތިބި ގޮތުގައި ހުރުމެވެ. އަދި ތިބާ އެކަނިވީ ކަމުގައިވިޔަސްމެއެވެ. އެއިރުން ކަނަވަރުންވެސް ޖަމާޢަތަށްވާނީ ތިބާއެވެ..." ރިވާކުރެއްވި އަލްބައިހަޤީއާއި އެހެނިހެން ބޭކަލުންނެވެ.

އަލްޙަސަނުލް ބަޞްރީ ވިދާޅުވިކަމަށް މުޙައްމަދު ބިން ވައްޟާޙް ރިވާކުރެއްވިއެވެ.

(لو أن رجلا أدرك السلف الأول، ثم بُعث اليوم. ما عرف من الإسلام شيئا – قال: ووضع يده على خده – ثم قال: إلا هذه الصلاة . ثم قال: أما – والله على ذلك – لمن عاش في هذه النكراء و لم يُدرك هذا السلف الصالح . فرأى مبتدعا يدعو إلى بدعته، ورأى صاحب دنيا يدعو إلى دنياه، فعصمه الله من ذلك، وجعل قلبه يحن إلى ذلك السلف الصالح . يسأل عن سبيلهم، ويقتصُّ آثارهم، ويتبع سبيلهم ليعوَّض أجرا عظيما، فكذلك فكونوا إن شاء الله .) [238]

މާނައީ: " 'އިހުގެ ސަލަފުންނާއި މީހަކު ބައްދަލުވެފައި، ދީން އެމީހަކު މިއަދު އަލުން ދިރުއްވިއްޖެނަމަ އޭނާއަށް އިސްލާމްދީނުން އެއްވެސްކަމެއް ނޭނގޭނެއެވެ.' ވިދާޅުވިއެވެ. ދީން އެކަށޭގޮތުން (އަލްޙަސަނުލް ބަޞްރީ) އެކަށޭގޮތުގެ ކޯޅާފުށުގައި ވިދާޅުވިއެވެ.

---

237 المدخل للبيهقي: 910، تاريخ دمشق لابن عساكر: 46/409-410

238 البدع لابن وضاح: 178

'މިނަމާދު ޖިހާވައެވެ.' ދެން އެއަށްފަހު ވިދާޅުވިއެވެ. "ދަންނާށެވެ! الله سبحانه وتعالى ގަންދީ ބުނަމެވެ. މިދުންކަމާމަކުގެ ތޮރާގައި އުޅެ، އަދި ސަލަފުއްޞާލިޙުންނާ ބައްދަލުނުވެ، ދެންފަހު އޭނާއަށް ބިދުޢަވެރިއެއް އޭނާގެ ބިދުޢައަށް ޒުވާބުވަން ފެނި، އަދި ދުނިޔާ އަރުގުވެރިއެއް އޭނާގެ ދުނިޔާއަށް ޒުވާބުވަން ފެނި، ދެން الله سبحانه وتعالى އޭނާ އުފަންކޮށްދެއްވި ރައްކާތެރިކަމާ ސަލާމަތްވުމުގެ ރައްކާތެރިކަމުގައި، އަދި އުސަލަފުއްޞާލިޙުންނަށް އޭނާގެ ހިތް ގޮތްލިބޭދަތިކަމާ ފެނުންދާދީނަން ގުޅުވެރިކަމާ، އިތުބާރުކުރުމުގެ މަގަށް ހުރިހާ ޞަޙާބާކިރާމުން ސުލޫކުތަކަށް، އަދި އިތުބާރުކުރުމުގެ އަޚްލާޤުތަކަށް ތަބާވެ ހިނގާ، އަދި އިތުބާރުކުރުމުގެ މަގަށް ތަބާވެ، ފަހެ މިފަދައިން ކަންތައްތަކުގެ މިޒާތަށް ބަޔާންކުރަނީ އަޅުގަނޑު އޭގެ ބަދަލުގައި ލިބޭނެއްވެ. ފަހެ الله سبحانه وتعالى އިޚްލާޞްތެރިވެވުމަށާ، ތިޔަބައިމީހުން އުފަލިއްވާނެތެވެ..."

އަދި ޖުމައިލުގެ ކިބައިން، އިބްނު ވައްޟާޙް ރިވާކުރައްވައެވެ.

(. . . أن حذيفة بن اليمان، أخذ حصاة بيضاء، فوضعها في كفه، ثم قال: إن هذا الدين قد استضاء إضاءة هذه الحصاة . ثم أخذ كفا من تراب، فجعل يذره على الحصاة حتى واراها، ثم قال: والذي نفسي بيده، ليجيئنَّ أقوام يدفنون الدين هكذا، كما دفنتُ هذه الحصاة، ولتسلُكُنَّ طريق الذين كانوا قبلكم حذو القذة بالقذة وحذو النعل بالنعل .) [239]

މާނައީ: "...ހުޛައިފަތު ބިނުލް ޔަމާން، ހުދުހިލަގަނޑެއް ނަންގަވާ އުރާއެގެން އަތްތިލަމަތީގައި ބާއްވައި ދެންއެއަށްފަހު ވިދާޅުވިއެވެ. 'ހަމަކަލަވަރުން މިހިލަގަނޑުފަދައިން އަލިވެގެންދެއެވެ.' ދެން އެއަށްފަހު އަތްތިލައެއްހާ ވެލިގަނޑު ހިލަގަނޑުމައްޗަށް އަޅުއްވަމުން ގެންދަވައެވެ.' ދެން އެއަށްފަހު އުއަށްފަހު

---

239 البدع لابن وضاح: 152

އަލްބިދަޢަތް ދީނާ ދުރު ނުންގެވިއްޖެއެވެ. އަދި ހިތާމަޔާއެކު ޚުރާފާތްތައް ދީނުގައި ފެތުރިއްޖެ ތަކެއް

އެވެ. ބޭކާރު ބިދުޢަތްތައް ފެތުރިގެންދިޔައެވެ. އެއަށްފަހު ވިސްނުމެއްނެތި ތަޤުލީދުކުރުން ހިނގައިގެން

ދިޔައެވެ. ޙައްޤު ފަދަ ކަންތައްތަކާ އެއްވަރުކުރެވިއްޖެއެވެ. ޙަޤީޤަތުގައި ބޭރުން އެނގޭ ކަމެއްނޫނެވެ.

އެމީހުން މިފަދައިން ދީން ވަރުގަދަވީއެވެ. އޭރު މިހިތާމަވެރި ވަރުގަދަވިފަދައިން ހަދައިންނެވެ. އަދި

ހަމަހަމަކޮށް ޢިލްމު ހޯދައިގެން ދިޔަ މީހުންގެ ޢިލްމު ހުރިހާ ޢިލްމުވެރިންގެ ތަޢުލީމަށް ވެއެވެ. ޢިލްމުގެ

ފަހު އަހުލުބިދުޢަތުގެ އަދި ހިތްވަރުގެ އެހެން ބޭފުޅުން ތެދުވެރި ކުރެވޭނެ

ކަންތައްތަކެއް ފަދައިންނެވެ..."

މާނައަކީ ޚައިރު ބޮޑު ވަސީލަތް ވިދާޅުވިއެވެ.

(الخير بعد الأنبياء ينقص، والشر يزيد) [240]

މާނައީ: "...ނަބީބޭކަލުންގެ ފަހުން، ހެޔޮކަންތައް މަދުވެ. އަދި ނުބައިކަންތައް

އިތުރުވެ..."

އަދިވެސް އިބްނު ވަޟާޙް ވިދާޅުވިއެވެ.

(إنما هلكت بنو إسرائيل، على يدى قرَّائهم وفقهائهم. . .) [241]

މާނައީ: "...އަދި ހަމަކަށަވަރުން ބަނީ އިސްރާއީލުގެ މީހުން ހަލާކުވީ އެބައިމީހުންގެ

ޤާރީންނާއި ފަޤީހުންގެ އަތްމަތިންނެވެ..."

240 البدع لابن وضاح: 153

241 البدع لابن وضاح: 153

އަދި އިބްނު ވައްޟާޙް، ޢީސާ ބްނު ޔޫނުސްގެ ކިބައިން، އަދި އުސްތާޛުގެފާނުން އައުޒާޢީގެ ކިބައިން، އަދި އުސްތާޛުގެފާނުން ޙިއްބާން ބްނު އަބީ ޖަބަލާގެ ކިބައިން، އަދި އުސްތާޛުގެފާނުން އަބުއްދަރުދާއުގެ ކިބައިން ރިވާކުރެއްވިއެވެ. ވިދާޅުވިއެވެ.

(لوخرج رسول الله صلى الله عليه وسلم عليكم اليوم ، ما عرف شيئا مما كان عليه هو وأصحابه إلا الصلاة !قال الأوزاعي:فكيف لو كان اليوم !قال عيسى بن يونس:فكيف لو أدرك الأوزاعي هذا الزمان.)[242]

މާނައީ: "...'اللهގެ ރަސޫލާ صلى الله عليه وسلم ތިޔަބައިމީހުންގެ ތެރެއަށް މިއަދު ނިކުމެވަޑައިގެންފިނަމަ، އެކަލޭގެފާނާއި އެކަލޭގެފާނުގެ ޞަޙާބީން އެކަމެއްގެ މަތީގައި ތިއްބެވި އެއްވެސް ކަމެއް އެނގިވަޑައިނުގަތީހެވެ. ނަމާދު ފިޔަވައެވެ.' އަލްއައުޒާޢީ ވިދާޅުވިއެވެ. 'ފަހެ މިއަދު އެކަންވިނަމަ އަދި ކަންތައްވާނީ ކިހިނެއްތޯއެވެ!؟' ޢީސާ ބްނު ޔޫނުސް ވިދާޅުވިއެވެ. 'ފަހެ އަލްއައުޒާޢީ މިޒަމާނާއި ބައްދަލުވެއްޖެނަމަ އަދި ކޮންފަދަވެއްޖެއެވެ!؟'"

އަދިވެސް އިބްނު ވައްޟާޙް ރިވާކުރެއްވިއެވެ. އަލްއަޢުމަޝް ވިދާޅުވިއެވެ.

(. . .قال لي شقيق أبو وائل: يا سليمان ! ما شبَّهتُ قراء زمانك إلا بغنم رعت حمضا ، فمن رآها ظن أنها سمينة، وإذا ذبحها لم يجد فيها شاة سمينة.)[243]

---

242 البدع لابن وضاح: 157

243 البدع لابن وضاح: 238

މާނައީ: "އެޝަޤީޤު އަބޫ ވާއިލް އަހުރެންނަށް ވިދާޅުވިއެވެ. "އޭ ސުލައިމާނެވެ! ޙިބްބާގެ ޒަމާނުގެ ޚާރިޖީން، 'ޙަރޫރާ'[244] ކައިގެން އުޅޭ ބަކަރިތަކަކާއި ޝަބީހު އަހުރެން އެމީހުން ވަޅުތަކުރު ނުކުރަމުވެ. ފަހު މިހާރު އެސްތުރުވުން ފެނިއްޖެނަމަ، އެއީ ވަރަށް މަސްފުރު ބަކަރިތަކެއްކަމަށް ހީކުރެވެ. ދެން އެސްތުރުވުން ކަތިލައިފިއްޔާ އޭގެއިން މަސްފުރު އެންމެ ބަކަރިއެއްވެސް ނުފެންނާނެވެ."

އަދި އަބްދުއްރަޙްމާނު ވިދާޅުވިކަމަށް، އިބްނު ވައްޟާޙް ރިވާކުރައްވައެވެ.

(لو أن رجلا تعلم الإسلام وأهمه، ثم تفقده ما عرف منه شيئا .) [245]

މާނައީ: "މީހަކު އިސްލާމްދީން އުނގެނި ސަމާލުކަންދީ، ދެން އޭނަ ނެތިގެން (މިއަދު) އެހެރަން އުޅެނީކަން އޭނާއަށް ... އެއްވެސް ނުފެންނަހުށްޓެވެ."

އަދި ޢަބްދުالله ބިނު މުބާރަކު ވިދާޅުވިކަމަށް، އިބްނު ވައްޟާޙް ރިވާކުރައްވައެވެ.

(اعلم – أي أخي – أن الموت اليوم كرامة لكل مسلم لقي الله على السنة، فإنا لله وإنا إليه راجعون! . فإلى الله نشكوا وحشتنا، وذهاب الإخوان، وقلة الأعوان، وظهور البدع . وإلى الله نشكوا عظيم ما حل بهذه الأمة: من ذهاب العلماء وأهل السنة، وظهور البدع .) [246]

---

244 ޙަރޫރާއަކީ ކޫފާގެ ބިމެކެވެ. އިސްލާމްދީނުގެ ތާރީހުގައި އެންމެފުރަތަމަ ފިތުނަ ފެށިއްޖެ ޚާރިޖީން އެތަނަށް ގޮސް އުޅުނެވެ. ދެން އެފަރާތްތަކުގެ މީހުން ޚާރިޖީން އެސްތުރުވުމުގެ ބާރު އޮތީ ފުށްޓެވެ. އަދި އަވަހަށް ބައިގެންނެވެ. النبات للأصمعي: 17

245 البدع لابن وضاح: 181

246 البدع لابن وضاح: 97

ވާނީ: "އަހުރެންގެ އަޅާއެވެ! ތަންނާނުއެވެ! ސުންނަތުގެ މަތީގައި الله سبحانه وتعالى އާއި ބައްދަލުކުރާ ކޮންމެ މުސްލިމަކަށް، މިއަދު ވަރަހީ ކަރާމާތެކެވެ. -ޔަނީ އަހަރުމެންވަނީ الله سبحانه وتعالى އަށެވެ. އަދި އަހަރުމެން އުސްބިރާރުނީ އުކާޅިގެ ޝަރުޢަތަކުވެ.- އަދި އަހަރުމެންގެ ބިރުންޖެހި އުކަނިފިރިކާއި، އަހަރުމެންގެ އަހުން ނުބިގެންދިޔުމާއި، އަދި އުހިތިރިންގެ މަދުކަމާއި، އަދި ބިދުއަތުގެ ޒާތުފުމާއި، މިކަންކަމުގެ ސަބަބުން އަހަރުމެން އުޅުމަކީ الله سبحانه وتعالى އަށެވެ. އަދި މިއްލަތަށް ދިމާފުޅައިމާ ބޭރުފުގެންމާ ކަންބައްކަމުގައިމާ އިރުމުފިރިންނާއި ސުންނަތުގެ އަހުރުފިރިން ނުބިގެންދިޔުމާއި، ބިދުއަތުގެ ޒާތުފުމުގެ ސަބަބުން އަހަރުމެން އުޅުމަކީ الله سبحانه وتعالى އަށެވެ." މިއުވެ.

ޔަނީ އުމީހުންގެ ވެހަކަތަށް ކުރިން ބައާންވި މިޢާމްނަގައި މިއުޢާ މީހުން، އުކަށްޖާގޭޔާނަން ޔުނިވަޢެއިގަނޑުޖެއްލާ އަދި ކޮންޔަދަހުއްދުވެ! އުއީ ބޭޑު ޝިރުކާއި ކުޢަ ދުނާ، އަދަދުންކުރުވާ ގިނަ ބިދުއަތުގައް، އިއްބިތިޤާދައި ބަހުގާއި އަދި އަމަރުޖަކުގައި ފުޅުވި މިޢާނުވެ. އަދި މުސްލިމުންގެ ގިނަ ރަށްތަކުގައި ހުރިހާ ފަރިޝާކަމުވަނީ ފުޅުވެފައިވެ. އަދި ނަޞާރާތަކުގެ ނަގާޅުވި، އަދި ޝަރުޢަތަކަށް ތަބާއުވެފުނުވެ. އަދި ހުރައިފާ رضي الله عنه ގެ ބަސްފުޅުގެ ތަރުޖަމާމަވިއުވެ. އުއީ: 'މަހަކަރަވަރުން ބަޔަކު އަނގާނުތެވެ. މިރިޔާކަދުތަށް ވަރުޖިވެގެންނާ ފަރައިން އުމީހުން ދިޔަ ވަރުޖާނުތެވެ.'

އަދި އުއަންނުކަ ބަޔާއަތްތަރިކެގެންވަނީ ނަބިއްޔާ صلى الله عليه وسلم ގެ ބަސްފުޅުވެ.

(. . .لتتبعن سنن من كان قبلكم حذو القذة بالقذة، قالوا: اليهود والنصارى؟ قال: فمن!)[247]

247 رواه البخاري: 3456، ومسلم: 2669

މާނައީ: '''ތިޔަބައިމީހުންގެ ކުރިން މީސްތަކުންގެ ގޮތްތަކަށް ތިޔަބައިމީހުން ތަބާވާނެއެވެ. (ތިމުގައި އިންނަ) ފޮއްޓެއް ފަޅަށް ކަނޑާނަމަވެސް މިންވަރަށް ތަބާވާނެއެވެ.' އެމީހުން ދަންނަވިއެވެ. 'ޔަހޫދީންނާއި ނަޞާރާއިންތޯއެވެ؟' ހަދީޘްކުރެއްވިއެވެ. 'އެއުރެންނޫންބައެއް ހެއްޔެވެ؟'''

އަދިވެސް ހަދީޘްކުރެއްވިއެވެ.

(لتأخذن هذه الأمة مأخذ الأمم قبلها، شبرا بشبر وذراعا بذراع. قالوا: فارس والروم؟ قال: فمن الناس إلا أولئك!)[248]

މާނައީ: " 'ހަމަކަށަވަރުން މިއުއްމަތުގެ ކުރީގައިވީ އުއްމަތްތަކުގެ ގޮތުގައި މިއުއްމަތު ހިފާނެކަމެވެ. ކަނޑިވަތުން ކަނޑިވަތާއި. އަދި ދުރަކުން ދުރެކެވެ.' އެމީހުން ދަންނަވިއެވެ. 'ފާރިސްއިންނާއި ރޫމިންތޯއެވެ؟' ހަދީޘްކުރެއްވިއެވެ. 'މީސްތަކުންގެ ތެރެއިން އެއުރެން ނޫންބައެއްހެއްޔެވެ؟'''

އަދި ނަބިއްޔާ صلى الله عليه وسلم ގެ ބަސްފުޅުގެ ތެރެއިން ހަމަވެގެންދިޔައެވެ.

(بدأ الإسلام غريبا وسيعود غريبا كما بدأ فطوبى للغرباء.)[249]

މާނައީ: "އިސްލާމްދީން ފެށުނީ ބީރައްޓެހި އެއްޗެއްގެ ގޮތުގައެވެ. އަދި އެދީން ފެށުނު ގޮތަށް އަނބުރާ ބީރައްޓެހި އެއްޗަކަށް ގޮތުގައިވެގެން ރުޖޫޢަވާނެއެވެ. ފަހެ ބީރައްޓެހިންނަށް އުފާވެރިކަމުގެ ހަބަރުފުޅެވެ."

---

248 رواه أحمد: 8308

249 رواه مسلم: 145

އަދި މިކަމުން ތިމާ އިޞްލާޙު ލިބިގަންނާނެވެ. އެއީ މިހާރުގެ އިސްލާމީ ހުރި މިހާރު ޖަމާޢަތްތަކުން އެމީހުންގެ ހުކުމް ރަޖޫޢުކުރުމުގެ ބަދަލުގައި ހަވާއާއި ތެދި އުނގެނުމަށް ތަހުރީފުން ބަދަލުކުރުމުން އެމީހުންނަށް الله سبحانه وتعالى ބާރުއަޅުއްވާ ވަޢީދުކުރައްވާފައެވެ. އަޒާބުން އެމީހުންނަށް ބޮޑުއަޒާބުން الله سبحانه وتعالى ވަޢީދުކުރައްވައެވެ.

﴿...يُحَرِّفُونَ ٱلْكَلِمَ مِنۢ بَعْدِ مَوَاضِعِهِۦ ۖ يَقُولُونَ إِنْ أُوتِيتُمْ هَٰذَا فَخُذُوهُ وَإِن لَّمْ تُؤْتَوْهُ فَٱحْذَرُوا۟ ۚ...﴾[250]

މާނައީ: "....(ޔަހޫދީންގެ) ކަލިމަތައް އެ ހުންނަންވީ ތަންތަނުން އެއުރެން ބަދަލުކުރެތެވެ. އެއުރެން ބުނެތެވެ. ތިޔަބައިމީހުންނަށް މި ކަލިމަތައް (އެބަހީ: ބަދަލުކުރި ޙުކުމް) ދެވިއްޖެނަމަ، އެކަމަށް ތިޔަބައިމީހުން ހިފަހައްޓާށެވެ! އަދި ދެވިއްޖެނަމަ ތިޔަބައިމީހުންނަށް ނުލިބުނުނަމަ، ތިޔަބައިމީހުން ހިރާސްކުރާށެވެ (ދުރުވާށެވެ!)..."

އެމީހުން ބުނެއެވެ. 'މުޙައްމަދުގެ ފަރާތުން ބަދަލުކުރެވުނު ޙުކުމެއް ދޭނަމަ ... ހަމައެކަނި ... އަދި އެކަމަށް ... ބަދަލުކުރެވުނު ... ކަމަށް ... ބަދަލުކުރެވިފައިވާ ... .[251] އަދި އެމީހުންނަށް ބޮޑުއަޒާބުން الله سبحانه وتعالى ވަޢީދުކުރައްވާފައިވެއެވެ.

﴿...أُو۟لَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ لَمْ يُرِدِ ٱللَّهُ أَن يُطَهِّرَ قُلُوبَهُمْ ۚ لَهُمْ فِى ٱلدُّنْيَا خِزْىٌ ۖ وَلَهُمْ فِى ٱلْءَاخِرَةِ عَذَابٌ عَظِيمٌ﴾[252]

މާނައީ: "...އެއުރެންނަކީ، އެއުރެންގެ ހިތްތައް ޠާހިރު ކުރެއްވުމަށް الله سبحانه وتعالى އިރާދަކުރައްވާފައިނުވާ މީހުންނެވެ. އެއުރެންނަށް ދުނިޔޭގައި ހުތުރު ނިކަމެތިކަމެވެ. އަދި އާޚިރަތުގައި އެއުރެންނަށް ބޮޑުވެގެންވާ އަޒާބުވެއެވެ."

---

250 المائدة: 41

251 رواه مسلم: 1700

252 المائدة: 41

އަދި ޖިނާކުރިމާ ރަޖަމްކުރުމުން ހިނދު ނަބިއްޔާ صلى الله عليه وسلم ބަދީޢާކުރެއްވިއެވެ.

(...اللهم إني أول من أحيي أمرك إذ أماتوه.)[253]

މާނައީ: "ހައްދަވާ ގެންގުޅުއްވާ އިލާހެވެ! ތިބައިމީހުން އިބައިލާހުގެ އަމުރުފުޅު މަރާލައި (އުވާލާފައިވީހިނދު)، އުކަށް ފުރަތަމަ ދިރުއްވި މީހަކީ ތިމަންކަލޭގެފާނެވެ."

ދެންފަހެ ﷲ سبحانه وتعالى ގެ ހައްދުތަކެއް އުވާލަން ނަގައިދޭ މީހުންގެ ހާލު ކޮންފަދަހައްޔެވެ!

ދެންއެހެންފަހު ނުބައިކަން އިތުރުވެގެން ގޮސްގެން ދިޔަ ހިސާބަށް، ބައެއްފިރިން، ހަދިވިއްޔާ އަންހެނުންގެ މައްޗަށް ޖިޗި (ޖަލްދު) ދެއްކުން ކަނޑައެޅިއެވެ! އަދި ވަޅުލަންކުރާ މީހާއާއި ދެމިގެންވާ ﷲ سبحانه وتعالى ގެ ހައްދު، ތަކެއްނަގާ ފަހަނައަޅާގެން ވަޅުލަންކުރާ މީހާ ބަޔަކާއިއްޔާ ހެޔޮބުރުކުރުން ކަނޑައެޅިއެވެ! އެއީ އެމީހުންގެ މުޅިމައްސަލަ ބިރުވެރިކަމުގެ ސަބަބުންނެވެ. އަދި އެމީހުންގެ ވެރި ސޯރިބާ ﷲ سبحانه وتعالى ގެ ހައްދުތަކުގެ ކުރިމަތިން ކޮޅު އެމީހުން ފަހަނައަޅައިގެން ނުވާހައްޔެވެ! إنا لله وإنا إليه راجعون.

އިތުރާއި އީމާންކަން ބަރުދަށްކުރުމަށް މުސްލިމުންނާ ގަދަހަދާ މަސައްކަތްކުރަމުންދާހިނދެކެވެ.

އަދި ﷲ سبحانه وتعالى އެއީ ތެދުމަގުދައްކަވާ އަދި ނަސްރުދެއްވާ ފުދިވޮޑިގެންވާ، އަދި ހިދާޔަތުދެއްވާ އަދި އިރުޝާދުފުދިވޮޑިގެންވާ ނަމަވެސް ހަމަކަނަމަވެސް އެކަލާނގެ އެއީ އެންމެ ހެޔޮވެރިންނާ އަދި ވެރިސޯރިބެއެވެ. އަދި ނަސްރުދެއްވުމާ ފުދިވޮޑިގެންވާ އެކަލާނގެ ހެޔޮކަލާއެވެ.

﴿...وَكَفَىٰ بِرَبِّكَ هَادِيًا وَنَصِيرًا﴾[254]

މާނައީ: "...ތެދުމަގު ދައްކަވާ ކަލާނގެ ކަމުގައްޔާއި، މަދަދު ނަސްރުދެއްވާ ކަލާނގެ ކަމުގައި ކަލޭގެފާނުގެ ވެރިރަސްކަލާނގެ ފުދެއެވެ."

253 رواه مسلم: 1700

254 الفرقان: 31

އަދި އިމާމް މުސްލިމްއާއި އަދި އެހެނިހެން ބޭކަލުން ރިވާކުރެއްވި ޙަދީޘްގައިވާގޮތުގައިން ދުޢާކުރުން ގިނަކުރުން މުސްލިމްމީހާގެ ވައްޖަނުއްބެވެ. ޢާއިޝާ رضي الله عنها ގެ އަރިހުން ރިވާވެގެންވެއެވެ. ނަބިއްޔާ صلى الله عليه وسلم، ރޭގަނޑު ނަމާދުކުރެއްވުމަށްޓަކައި ތެދުވެވަޑައިގަންނަވައިފިނަމަ މިހެން ވިދާޅުވެ ދުޢާކުރައްވައެވެ.

«اللهُمَّ رَبَّ جَبْرَائِيلَ، وَمِيكَائِيلَ، وَإِسْرَافِيلَ، فَاطِرَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ، عَالِمَ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ، أَنْتَ تَحْكُمُ بَيْنَ عِبَادِكَ فِيمَا كَانُوا فِيهِ يَخْتَلِفُونَ، اهْدِنِي لِمَا اخْتُلِفَ فِيهِ مِنَ الْحَقِّ بِإِذْنِكَ، إِنَّكَ تَهْدِي مَنْ تَشَاءُ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ»[255]

"ހައްދަވާ ގެންގުޅުއްވާ الله سبحانه وتعالى އެވެ. ޖިބްރީލްއާއި މީކާއީލްއާއި އިސްރާފީލްގެ ވެރި ރައްބެވެ. އުޑުތަކާއި ބިން އުފެއްދެވި އިލާހެވެ! ފެންނަންނުހުރި ކަންތަކާއި އަދި ފާޅު ދެނެވޮޑިގެންވާ އިލާހެވެ! އިބަ އިލާހުގެ އަޅުތަކުން ހިލާފުވެގެންވާ ކަންތަކުގައި އެބައިމީހުންދެމެދުގައި އިބަ އިލާހު ޙުކުމްކުރައްވާނެވެ. އިބައިލާހުގެ އިޛްނަފުޅުން، އެމީހުން ހިލާފުވެފައިވާ ޙައްޤަށް އަޅާއަށް ތެދުމަގު ދައްކަވާދެއްވާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން އިބައިލާހު އިރާދަކުރައްވާ ފަރާތަކަށް އިބައިލާހު ސީދާވެގެންވާ ތެދުމަގަށް މަގުދައްކަވައެވެ."

والحمد لله رب العالمين. وصلى الله على أشرف المرسلين سيدنا محمد وعلى آله وصحبه وأجمعين.

---

255 رواه مسلم: 770

ފިހުރިސްތު

مركز الميزان